

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

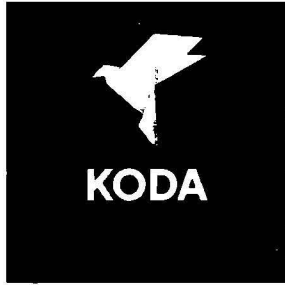
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Demokrasi ve İnsan Hakları Mücadelesinde Bir Yaşam TAHSİN YEŞİLDERE

Kocaeli Dayanışma Akademisi
Hayat Bilgisi Okulu
Düşünce ve İfade Özgürlüğü Sözlü Tarih Atölyesi

Kocaeli Dayanışma Akademisi

Hayat Bilgisi Okulu

Düşünce ve İfade Özgürlüğü Sözlü Tarih Atölyesi

.

Basım Tarihi: Mart 2020

Basım Adedi: 1.000

Bu kitap, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından finanse edilen “Kocaeli Dayanışma Akademisi - Hayat Bilgisi Okulu” projesi kapsamında yayınlanmıştır. Kitap içeriği Avrupa Birliği resmi görüşlerini yansıtmak zorunda değildir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Kapak Fotoğrafı

Aysun Ataç

Kapak Tasarım

İlknur Kavlak

Teknik Hazırlık ve Sayfa Düzeni

Ütopya Basın Yayın Ltd. Şti.

Baskı ve Cilt

Bizim Büro Matbaa (Sertifika No: 42488)

Sedef Sokak No: 6/1 İskitler – Ankara

Tel: (0 312) 229 99 28

Kocaeli Dayanışma Akademisi

Hayat Bilgisi Okulu

Düşünce ve İfade Özgürlüğü Sözlü Tarih Atölyesi
Ömerağa Mahallesi Tahsin Marmara Sokak No: 4/1

İzmit / Kocaeli 41300

Ücretsiz PDF Kitap Alışveriş - <https://mantey.org>

Demokrasi ve İnsan Hakları Mücadelesinde Bir Yaşam TAHSİN YEŞİLDERE

Yayına Hazırlayanlar

Yücel Demirer – Metin Aksöz

Düşünce ve İfade Özgürlüğü Sözlü Tarih Grubu

Naciye Konca

Elif Bilge Deniz

Aysun Ataç

Hilal Karul

İlhami Şahbaz

Coşkun Ahıskalı

Recep Or

Emre Toptaş (Haber-Sen İstanbul 4 Nolu Şube Yöneticisi)

Yücel Demirer... Eğitimini sırasıyla Ankara, İstanbul, Fisk ve Ohio State üniversitelerinde tamamladıktan sonra 2005 yılında Kocaeli Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak göreve başladı. 1 Eylül 2016 tarihinde 672 sayılı KHK ile üniversiteden atıldı. Çalışmalarını aynı kararname ile üniversiteden uzaklaştırılan ve halen üniversitede görev yapmakta olan arkadaşlarıyla birlikte kurdukları Kocaeli Dayanışma Akademisi'nde sürdürüyor. Kültürün siyasal karar verme sürecindeki yeri ve simgesel siyaset konuları ile din ve siyasetin kesiştiği alana ilişkin yayınlanmış kitap ve makaleleri mevcuttur. *Mülkiye* ve *Praksis* dergilerinde danışma kurulu, *Journal of American Folklore*'de editörler kurulu üyesidir.

Metin Aksöz... 1978 yılında Sivas İmranlı Kızıltepe Köyünde doğdu. Lisans eğitimini Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Öğretmenliği Bölümü'nde tamamladı. 7 Şubat 2017 yılında 686 sayılı KHK ile kamudaki görevinden ihraç edildi. KODA (Kocaeli Dayanışma Akademisi) bünyesinde sözlü tarih çalışmaları yapmaktadır. Yücel Demirer ile *Türkiye'de Demokrasi ve İnsan Hakları Mücadelesi Sözlü Tarihi Atölyesi*'ni ve Çetin Ak ile *Kocaeli Sendikalar Birliği* sözlü tarih çalışmasını yürütmüştür.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	
Düşünce ve İfade Özgürlüğü Mücadelesinin Sözlü Tarihi	7
BÖLÜM 1	
Çocukluk Yılları	23
BÖLÜM 2	
Geleceğin Kıyısında	87
BÖLÜM 3	
Sevgililer, Bacılar, Yoldaşlar	137
BÖLÜM 4	
Diyarbakır	179
BÖLÜM 5	
Toplantı Adabı ve Kaliteli Zamanın Önemi	219
BÖLÜM 6	
Düşünce ve İfade Özgürlüğü Mücadelesinin Geleceği	237

DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ MÜCADELESİNİN SÖZLÜ TARİHİ

Yücel Demirer ve Metin Aksöz

Tarihçiler yüzlerce yıldır resmi karar ve yazışmalar, mektuplar, otobiyografiler ve her türden arşiv belgelerine dayanarak günümüze yön veren metinler üretmişlerdir. Bahsedilen kaynakların toplumsal yaşam içindeki her türden ayırım ve hiyerarşiden etkilenen yapısı, siyasal ve entelektüel hegemonyaya karşı alternatif kaynaklara ve farklı seslere kulak veren bir tarih yazımını gerektirmiştir. Ezilenlerin ve ayrımcılığa maruz kalanların sesine kulak veren dengeli bir tarih yazımı zamanla, egemenlerin kontrol etme ve baskılama gereksinimi duymadığı ya da etkilemeyi kolaylıkla başaramadığı alanlara yönelmiş, bireyin yaşanmışlık ve deneyimine dayanan sözlü tarih bilgisi içeren anlatılar kaydedilmeye başlanmıştır. Bilindiği gibi sözlü tarih tekniği, azınlıkta ve alışılmadık olanın, farklı ve rahatsız edici bulunanın yaşam dene-

yimi üzerinden söylediği söze kapı açmıştır. Bu işlevi ile kütüphanelerin, müzelerin, akademik unvanların, ahlak polislerinin ve basın savcılarının süzgeçlerini aşarak tarihin bilgisini tazelemiş; ana akım tarih normunun yerini almasa da onun göz bağlayıcı işlevini sınırlandırmıştır. Sözlü tarih tekniği, tarihsel deneyimlerin farklı değerlendirilmesine imkân veren pencerelerin açılması ve tarihsel bilginin zenginleştirilmesini sağlamıştır.

Sözlü tarihin başlangıcı sayılabilecek ilk kayıtların 1930-40'ların Büyük Buhran yıllarında, hayatta kalan eski kölelerle yapılmış olması, bu tekniğin temel dinamik ve işlevlerine ilişkin fikir verebilir niteliktedir. Çalışmaları sözlü tarih tekniği kullanımının başlangıcı sayılan Columbia Üniversitesi'nden Allan Nevins'in ABD başkanlarından Grover Cleveland'ın biyografisini hazırlarken yaptığı görüşmeler, resmi ve kolayca görünür olanın arkasındaki gerçekliğe ışık tutmuştur. Nevins'in eldeki veriyi çeşitlendirip zenginleştirmek için kullanmayı akıl ettiği sözlü tarih merceği, önceleri ekonomik, siyasal ve toplumsal hayatın seçkinlerine yöneltilmiş, daha sonra toplumsal hareketlerin önceden örneğine az rastlanan bir biçimde yükseldiği 1960'lar ve 1970'lerde daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Daha da önemlisi, bu dönemden itibaren toplumsal hiyerarşinin dibinde ve normların kıyısında yer alanların, sesini duyurma imkânı olmayanların sesini duyurmaya başlamıştır. Tarihsel bilgi kaynağının genişleyip demokratikleşmesi anlamı taşıyan bu adım, Türkiye'de 1990'larda görünür olmaya başlamıştır. Özellikle sivil toplumsal alan ve akademi içinde başlayan çalışmalar, kısa süre içinde sendikal ortamdan göçmen derneklerine, spor kulüplerinden aile meclislerine kadar yaygınlaşmıştır.

Özgürlükçü niteliği ve içerdiği serbestlik, sözlü tarih deneyiminin denetimden uzak bir kontrolsüzlük alanı olması anla-

mini taşımaz. Görüşülenin haklarının korunması ve metnin en yaygın hedef kitleye yayılabilmesi için görüşülenin imzalı bir belge ile izin vermesi, görüşme yapanın sorumluluklarının önceden saptanması gibi bir dizi önlem sözlü tarih çalışmalarının güvenilirliği ve etik normlara uygun yürütülmesi için atılan adımlardan yalnızca birkaçıdır. Sağlıklı bir sözlü tarih kaydından bahsedilebilmesi için daha sürecin başlangıcında görüşmenin çerçevesi, elde edilen bilginin nerede ve nasıl kullanılacağı, görüşülenin kimliğinin açıklanıp açıklanmayacağı belli olmalıdır. Sözlü tarih ürünleri yakın zamana kadar sözlü kayıtların kütüphanelerde arzu edene sunulması ve basılı olarak yayınlanması biçiminde ve görece sınırlı olarak kullanıma girebilmekteyken, dijital teknolojiye gelişmeler internet üzerinden ulaşılabilen kayıtları ve sözlü tarih arşiv sayısını artırmıştır. Kataloglanarak internet ortamında kullanıma sunulan “söz ile söylenen tarih”e, öncesiyle kıyaslanmayacak bir yaygınlıkta başvurulmaya başlanmış, bu durum sözlü tarihin üretim ve kullanımını daha da yaygınlaştırmıştır.

Önemli bir ayrım olarak ifade edilmelidir ki, sözlü tarih bir röportaj ve çözülmüş bant kayıt metni değildir. Kayıt cihazını açıp soru sormaktan ve bu yolla elde edilen bilgiden çok daha fazlasıdır. Gerekçeleri üzerinde düşünülmüş, planlanmış, derinlemesine ve çok boyutlu bir görüşmedir. Başarılı bir sözlü tarih deneyimi için sihirli bir formül mevcut değildir. Özellikle konuya ilişkin bütünlüklü sorular sorulmasına imkân verecek bir tarihsel arka plan bilgisi edinilmesi, bu yapılırken akla gelen soruların not edilmesi çok önemlidir. Bilinenin bilgisi, bilinmeye ilişkin en önemli aydınlatma imkânıdır. Bu yapılırken odaklanılan konu dışına taşabilecek sürpriz bilgi aktarımlarına hazırlıklı olmak yararlı olacaktır.

Soruları soran(lar)ın yalnızca belli bir konu ve olgular demetine ilişkin neyin, ne zaman, nasıl olduğunu anlamak yükümlülüğü yanında, anlatıcının olup bitenler sırasında ne hissettiği ile de ilgilenmesi, ona bahsi geçen andaki duygu dünyasına ilişkin de ışık tutucu sorular sorması beklenir. Anlatıcının deneyimi, bilgisi kadar duyguları da sözlü tarihin payandalarındandır. Anlatanın, bizatihi parçası olduğu tarih üzerine yaptığı yorum sırasında sunduğu somut detaylar kadar, başta kendi iç dünyası olmak üzere çevresel faktörlere tuttuğu ışık da bildik tarih kaynaklarının gösteremediğini görünür kılacaktır. Öte yandan sözlü tarih, kişisel bir öyküyle sarmalanmış, gündelik telaşın içine saklanmış büyük öykünün peşindedir. ‘Sözlü tarihçi’nin işlevi ise sanki kişisel bir öykü anlatır gibi söylenen sözden analitik bir sonuç çıkarmak, tarihsel ve güncel büyük fotoğrafı yorumlamak, derindeki tarihsel toplumsallığın temel dinamiklerini görünür kılmaktır.

Sözlü tarihi önemli kılan bir diğer boyut, yaşadığından damıttığını anlatan ile dinleyen/soran arasında bir sosyal değişime dayanıyor olmasıdır. İyi sözlü tarih, aktarılan deneyim, bilgi ve görgüyü içermesi yanında, anlatıcının duygularını ve ruh dünyasının temel dinamiklerini de yansıttırıyor olmalıdır. Sözle anlatılan tarih, belli bir anda yaşanan biricik bir deneyimin ürünüdür. Bu tanım, görüşme ortamının rahatlığı ve güven vericiliği ile birlikte sahici, sağlıklı ve tutkulu bir paylaşımın sırrını da içerir. Zamanın ruhu, ortamın dinamikleri, katılımcıların özellikleri kaydedilen deneyimi etkiler. Hatta ülke ve dünyanın içinden geçtiği dönemin temel niteliği bile anlatıcının sözleri üzerinden tarihsel metine yansıyacaktır.

Bir görüşme, ancak kayıt edildikten ve genel kullanıma açıldıktan sonra sözlü tarih olur. Metnin topluma açık olması, yeniden yoruma ve kanıtlanmaya açık olması onu güvenilir kılar.

Sesi kaydedilenin aksan, tonlama ve diğer konuşma karakteristikleri metnin çözümlenmesinde son derece kritik öneme sahiptir. Belli konular konuşulurken rastlanan kısık ses, gönülsüz-cansız konuşma, duraklamalar da metni tamamlar. Bu durumun en önemli katkısı, diğer tarihsel kaynaklarda olmadığı kadar insani içeriği taşıma kapasitesinin sözlü tarih tekniğinde mevcut olduğunu göstermesidir.

Sözlü tarih çalışmalarının pek çok boyutu özel bir dikkat ve duyarlılığı gerektirmektedir. Kamusal bir deneyim ile ilgili bilgiye özel alanın yaşanmışlığıyla iç içe geçmiş bir deneyim grubu üzerinden ulaşma çabası, ‘özel’ olana ilişkin dikkat ve farklı bir türden hazırlık gerektirmektedir.

Tarihsel gerçekliğe yeni pencereler açan ve kişisel deneyimin aktarımı üzerinden geçmişini daha iyi anlamamızı kolaylaştıran sözlü tarih yöntemi, belli bir süzgeçten geçirildikten ve -eğer varsa- eş zamanlı döneme ilişkin benzer kayıtlar da dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Anımsamak en sık gerçekleştirdiğimiz beyin aktivitelerinden birisidir. Kendi deneyimlerimizden bildiğimiz gibi, her şeyi anımsamayız, anımsayamayız. Yaşananları seçmek, sıralamak, anıların bir bölümünü çöpe atmak ya da belli bir anlam üretecek biçimde toparlamak, beyinin seçerek yaptığı bir iştir. Özgül bir olaya ilişkin yapılan bir değerlendirme kişiden kişiye olduğu kadar, aynı kişinin farklı dönemlerde yaptığı iki ayrı değerlendirmede bile farklılıklar gösterebilir. Bazen anımsamamayı ya da farklı anımsamayı tercih edebiliriz. İçinde bulunduğumuz ortam ve duruma göre anımsadıklarımızı öncesinden ayrı kategorilerde değerlendirdiğimiz de olmuştur.

Bu yüzden, sözlü tarih metnini ‘doğru-yanlış’, ‘nesnel-öznel’, ‘tarafsız-taraflı’ ölçütleri üzerinden değerlendirmek baştan çelişki içeren bir tercih olacaktır. Sözlü tarih görüşmesi, tarihe ilişkin

olması, tarihsel deneyimi bireysel deneyim ve algı üzerinden açıklaması, derinlemesine ve önceden hazırlanmış bir ortamın ürünü olması ile sıradan bir görüşmeden farklıdır. Bu bağlamda ‘tektip’ bir sözlü tarih, doğası gereği ne olanaklı ne de gereklidir. Aynı deneyime ilişkin birbirinden farklı sözlü tarih metnlerinin üretilmiş olması, birinin yanlış ya da diğerinden daha doğru olduğu anlamına gelmez. Özellikle Türkiye gibi kutuplaşmış bir toplumsal iklimde sözlü tarih metninin geçerliliği, önceden saptanmış ve yazılı tarih yönteminden esinlenmiş denetleme mekanizmalarının kullanımından çok, aynı konu ve döneme ilişkin sözlü tarihlerin çoğaltılmasından ve bunların birbirini denetlemesinden geçmektedir. Unutulmamalıdır ki, sözlü tarih metninde ‘doğruluk’ çoklu söylem içinde aranır ve çoğul olması doğası gereğidir. Söz ile tarihini anlatan kişi, anlam ve gerçekliği anımsadığı veya anımsamayı tercih ettiği üzerinden yeniden icat ederken, içinden geçilen dönemin sosyal ve siyasal gerçekliğini de yansıtmakta, sadece kendi tercihlerini değil, içinden geçilen dönemin dinamiklerini de göstermekte ve kendince yanıtlamaktadır. Bu yüzden de sözlü tarihin geçerliliğini ölçen değerlendirmeler uzun erimli ve incelikli değerlendirme ölçütleri gerektirmektedir.

HAYAT BİLGİSİ OKULU

Hayat Bilgisi Okulu (HBO), 1 Eylül 2016 tarihinde 672 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kocaeli Üniversitesi’nden ihraç edilen “Bu Suça Ortak Olmayacağız” başlıklı bildiri imzacısı akademisyenler ve onlarla omuz omuza duran akademisyen ve entelektüellerin girişimleriyle kurulmuş olan Kocaeli Dayanışma Akademisi’nin (KODA) oluşturduğu eğitim ve araştırma ortamıdır. Kamu görevinden ihraç edildikten sonra, hukuk dışı bir kararla görevlerinden uzaklaştırılan bu kişiler, sosyal ve aka-

demik sorumluluklarını yerine getirmeyi sürdürme kararı alıp, hızla uygulamaya geçtiler. İhraçlardan bir hafta sonra İzmit'te toplanan 'muhreç'ler ve onları cesur bir duruşla destekleyenler, Kocaeli'ni terk etmeme ve kentte akademik faaliyet sürdürme kararı alıp, 28 Eylül 2016 tarihinde KODA'yı kurmuştur. Bu süreçte ihraç edilen akademisyenlerin odalarını boşaltması kitle-sel bir destek gösterisine dönüşmüş, Kocaeli'nin ilerici demok-rat kurumları başından itibaren yakın bir destek sunmuşlardır. KODA'nın kuruluşunun hemen ardından başlayan 'Çarşamba Seminerleri' Kocaeli Eğitim Sen şube binasında verilmeye baş-lanmıştır. İhraç edilen akademisyenlerin verdiği seminerler, hem bu akademisyenlerin öğrencileri ve hem de kentte yaşayan yurttaşların yüksek katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

15 Temmuz karmaşasını fırsata dönüştüren bir siyasi aklın ani ve hukuksuz kararıyla hocalarından koparılan öğrencilerin, haftalık seminerler öncesi ve sonrasında ders ve tezleri üzerine görüşmeler yapmak üzere başlattıkları ziyaretler, giderek eğitsel ve akademik konuların tartışıldığı düzenli ve geniş katılımlı top-lantılara dönüşmüştür. Tez çalışmaları yarım kalan öğrencilerin yanı sıra, ilgi alanları kapsamında danışmanlık talep eden ve yazdıkları metinler hakkında görüş isteyen bağımsız araştırmacı-ların da yoğun talepleri sonucunda, KODA şemsiyesi altında akademik ve eğitsel çalışmaların yapılacağı bir kurumsallaşmaya gidilmesine karar verilmiştir.

Kocaeli gibi yoğun göç alan bir sanayi merkezinde, hem karşı karşıya kalınan haksızlığa bir yanıt vermek, hem de baskıdan uzak bir araştırma ve eğitim ortamı yaratarak demokratik ve sivil bir eğitim örgütlenmesi kurmak amacıyla başlatılan arayış, özel-likle akademik alanda yaşanan yoğun tasfiyeler sonrasında yerel entelektüel hayata demokrat bir müdahale olarak da tasarlandı.

KODA üyelerinin ortak amacı, bir yandan kentin toplumsal, siyasal, kurumsal yaşamına katkıda bulunabilecek adımlar atmak, diğer yandan kentte yaşayanların daha özgür, barış ve refah içinde bir hayat sürmesine katkı sunacak bir bilgi birikimi üretebilmektir. Bu amaç doğrultusunda, daha sonra HBO yapılanmasının hayata geçirilebilmesine olanak sunan bir Avrupa Komisyonu projesine başvuruldu. KODA üyelerinin dernekleşerek kurumsal varlık oluşturmak ve işlevsel kalmak hedefinin o dönemde bürokratik gerekçelerle engellenmesi nedeniyle, proje başvurusu Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği (ÜNİVDER) üzerinden gerçekleştirildi. ÜNİVDER, benzeri sık görülmeyen bir cesaret ve ileri görüşlülükle projenin hukuki sorumlusu ve resmi uygulayıcı pozisyonunu üstlenerek HBO'nun gerçekleştirilmesine imkân vermiş ve HBO 2018 yılı başında faaliyete geçmiştir.

Kocaeli'nin toplumsal yapısı, ekonomisi, toplumsal ve kentsel dönüşümü, nüfus durumu, siyasal yapısı, çevre ve sağlık sorunları, çalışma ilişkileri, eğitim sektörü ve entelektüel/sanatsal hayatına ilişkin bilgi ve eleştirel değerlendirme üretmek üzere kurulan bu şemsiye altında, Kocaeli Üniversitesi akademik takvimine uyarlanmış iki akademik dönemde ve Mehmet Fatih Traş anısına düzenlenen yaz okullarında 'atölye' olarak isimlendirilen dersler açıldı. Benzeri örneklerin ulusal ve uluslararası düzlemdeki önemini yadsımaksızın ve onlardan öğrenmeye gayret ederek hayata geçirilen HBO, pek çok yönüyle ilkleri bağrında barındıran bir deneyim oldu. Akademik kadrosunun türdeş olmayan yapısı, bunların HBO'ya yüklediği anlamlar arasındaki farklar, değişik aktörlerin bu kurumdan beklentilerinin çeşitliliği, Kocaeli şehrinin ölçeği ve bağrında yeşerttiği entelektüel talebin niteliği HBO'nun akademik dönemlerinin programlanmasında iz bırakan faktörler arasında yer aldı. Atölyelerin

‘hoca’ları değil ‘sorumlu’ları, ‘öğrencileri’ değil ‘katılımcıları’ oldu. Atölye formatları, araştırma konusuna ve uygulanacak yöneme göre belirlendi. ‘Katılımcılar’, okuma yükümlülüklerinin saptanmasından uygulamalı çalışmalara, takvimin oluşturulmasından yaz okulu yolunda tüketilecek kumanyanın içeriğine kadar hem karar oluşumunda yer aldı hem de kendilerine düşen yükümlülükleri yerine getirdi.

‘HBO aklı’, atölyeleri özel ve güzel kılmak için ciddi bir gayret sarf etti. KODA üyelerinin Kocaeli Üniversitesi’nde görev yaparken üniversite içinde ve Kocaeli genelinde yürüttükleri sosyal ve siyasal mücadelede biriktirilmiş deneyim ve üniversite içinde-dışında yürütülmüş öğrenme-öğretme faaliyetinin tecrübesi yanında, düzenlenen danışma ve içerik oluşturmaya hazırlık toplantılarında kentin nabzının sürekli olarak tutulması, atölye hazırlık sürecine rengini verdi. Doğal olduğu üzere her atölye yürütücüsünün kendi birikim ve deneyimi üzerinde şekillenmiş olan süreç, herkesin aynasında farklı biçimlerde yansıdı ve birbirinden farklı atölyeler ortaya çıktı. Bir zenginlik olarak ortaya çıkan türdeş olmama hali birbirinden hem konu ve hem de işleyiş olarak farklı atölyelerin doğuşunu beraberinde getirdi. ‘Tema odaklı’ atölyeler yanında, ‘ürün odaklı’ atölyeler de her dönem listelerdeki yerini aldı. Bu doğrultuda sözlü tarih ilgi ve bilgisi olanlar da HBO bünyesinde bir sözlü tarih çalışması üzerine düşünmeye başladı.

HAYAT BİLGİSİ OKULU’NDA SÖZLÜ TARİH

Altında akademik ve eğitsel faaliyet sürdürülecek bir çatının en kısa sürede inşası ve başta öğrencilerimize sahip çıkılması olmak üzere profesyonel yaşam alanının örgütlenmesi, karşı karşıya kalınan saldırıya yönelik hukuk mekanizmasının olabil-

diğince işletilmesi şeklinde ilerleyen KODA sürecinin evrimi, beklenildiği/öngörüldüğü üzere içine doğduğu koşulların dinamiklerini yansıttı. Barış için Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni harekete geçmeye çağırmanın sonrasında, 'yürütme'nin kontrolsüz egemenliğini yansıtan ve hukuk tarafından frenlenemeyen kanun hükmünde kararnameler ile işimizi ve ekmeğimizi kaybetmemizi izleyen dönemde, insani değerlerimizi ve mesleki yetkinliğimizi korumak amacıyla hareket ettik. Yayın yapmak, alanımızla ilgili projeler yazmak ve uygulamak gibi amaçlarla baskı ve yokluklar içinde çıkış yolu aradık. Bir yandan kendimizi diri tutmak, diğer yandan parçası olduğumuz toplumsal ve siyasal ortama katkı sunmak için hareketlendiğimizde sözlü tarihin eşitleyici ve yol açıcı imkânlarını değerlendirmek istedik.

HBO'nun başlıca faaliyet alanının, elden geldiğince geniş kapsamlı ve işlevli atölyeler aracılığıyla bilgi üretimi olması düşünülmüştü. Yapılan iş salt bilgi aktarımla kalmayıp, bilgi üretmeye de odaklanmıştı. Bu bağlamda düşünce ve ifade özgürlüğünü hukuksuz bir kararla kaybedenler olarak, Türkiye'de düşünce ve ifade özgürlüğüne yoğunlaşmamız da doğal bir tepkiydi. Bu doğrultuda sözlü tarih atölyemizi "Düşünce ve İfade Özgürlüğü Sözlü Tarih Atölyesi" başlığı altında kurgulayıp, Türkiye'de düşünce ve ifade özgürlüğünün gelişim dinamiklerine odaklandık. Düşünce ve ifade özgürlüğüne adanmış yaşam deneyimleri üzerinden gelecek kuşaklara tecrübe aktarmayı arzu ettik. Bahsi geçen süreçte ilk adımı, hayatını meslek örgütleri, sendikalar ve dernekler içinde örgütlü olarak özgürlük arayışına adanmış ve HBO'nun doğuşunda önemli bir yeri olan ÜNİVDER'in emekçisi, üyesi, başkanı Prof. Dr. Tahsin Yeşildere'nin deneyimi üzerinden atmaya karar verdik. 'Tahsin Hoca', yaşamının her döneminde örgütlü ve kolektif süreçler içerisinde yer aldığını, dolay-

sıyla yalnızca kendisi üzerinden bir anlatımın doğru olmayacağını söyleyerek başlangıçta bu fikre sıcak bakmadıysa da, daha sonra ‘sözlü tarih yöntemi’nin hiyerarşileri kıran yönünü dikkate alarak ikna oldu ve aşağıdaki tanıtım paragrafı ile Kocaeli kamuoyunu ve hedef kitemizi atölyemizden haberdar ettik.

Türkiye’de Düşünce ve İfade Özgürlüğü Mücadelesi Sözlü Tarihi Atölyesi

Koordinatörler: Yücel Demirer - Metin Aksöz

Türkiye’nin düşünce ve ifade özgürlüğü mücadeleleri ile dolu tarihinde, bu alanda gösterilen faaliyetlerin görünürlüğü genellikle sınırlı kalmıştır. Resmi söylemin hegemonyası altında marjinal kılınmak istenmiş düşünce ve ifade özgürlüğü alanına ilişkin eldeki yazılı malzeme son derece sınırlıdır. Bir yandan hak mücadelesine verilen emeğin görünür kılınması, diğer yandan bu tecrübenin yazılı hale getirilerek gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla hazırlanan bu atölyenin ilk üç haftasında sözlü tarih yönteminin içerik ve uygulama biçimine ilişkin bilgi verilecektir. Dönemin izleyen bölümünde Prof. Dr. Tahsin Yeşildere ile gerçekleştirilecek sözlü tarih görüşmeleri ile akademik alanda hak mücadelesinin tarihine alternatif bir pencere açılacaktır. Atölyenin hedefi doğrultusunda bir yandan Prof. Yeşildere ile yapılacak görüşmeler üzerinden akademik ve mesleki alanda yürütülmüş özgürlük ve demokrasi mücadelesinin tarihine ışık tutulurken, diğer yandan atölye katılımcılarının sordukları sorularla çalışmaya katılmaları ve düzenli olarak emek verenlerin isimlerinin ortaya çıkacak üründe yer alması sağlanacaktır.

İç eğitimimizin tamamlanması bir dönemi bulduğu için başlangıçta iki dönemlik bir çalışma ürünü olarak planladığımız kitap projesi, üç akademik dönemde tamamlandı. Başlangıçta konuya ilişkin okumalar yaptık. Hazırlıkla geçen ilk dönemde katılımcıların temel hak ve özgürlük bilincinin tarihsel gelişimi ve hak savunmacılığı mekanizmaları hakkında donanım sahibi olması ve sözlü tarih teknikleriyle tanışmaları gözetilirken, diğer yandan Tahsin Yeşildere'nin yaşam deneyimi ve ÜNİVDER üzerine bilgilendirilmeleri sağlandı. İlk aşamada yaptığımız kuramsal okumalar yanında, benzeri örnekleri değerlendirdik ve küçük çaplı görüşme denemeleri gerçekleştirdik. Hazırlık sürecinde konu ve gerekçelerin netleştirilmesine özen gösterildi. Uzun döneme yayılmış bir deneyimin tarihsel bilgisi araştırılacağından, örnek niteliği taşıyan çalışmalar ışığında bir bütün olarak kitabın çerçevesi çizilirken, sorularımıza egemen olacak öncelik sırasının ne olduğuna karar verildi.

Görüşmeler başlamadan önce her hafta Pazartesi günü görüşmeciler grup olarak bir araya gelip, yaptığımız okumalar eşliğinde sözlü tarih konusunda bilgimizi artırdık ve bu süreç hepimiz için oldukça yol açıcı oldu. Burada tek taraflı aktarımdan ziyade bilgi paylaşımına açık bir yöntem uygulandığı için, toplantılar sıradan bir ders formatında olmadı ve bu tercih katılımı da olumlu yönde etkiledi. Daha önce yazılmış sözlü tarih kitaplarını okumak, yapılan sözlü tarih görüşme kayıtlarını beraberce izlemek, örneklerde sorulmuş olan soruları analiz etmek, konuya ilişkin etik kuralları ayrıntılı bir şekilde hatırlatmak, olabilecek aksaklıklar üzerine konuşmak, teknik konularda ön bilgi edinmek hepimize çok şey kattı.

Sözlü tarih grubu, özellikle İzmir’te yaşayan öğrencilere, demokratik kitle örgütleri ve sivil toplum örgütleri üyelerine ve insan hakları aktivistlerine açık oldu. Bir araya gelişler daha önceden birbirini tanımayan ve toplumun farklı kesimlerini temsil eden görüşmecilerin hızla kaynaşmasına, olay ve olgulara farklı bakış açılarıyla birbirini besleyen bir ortamın oluşmasına neden oldu. Bir öğrenci emekli bir insandan daha önce duymadığı kavramlar duydu, aynı şekilde bir işçi kendi durduğu yerden yorumlar yaptı, bir öğretmen coğrafi bilgisiyle öne çıktı, bir sendikacı gündelik mücadelenin bilgisini tarihsel bilgiye sarmaladı, bir araştırmacı aktivist toplumsal cinsiyet eksenli ayrımcılık konusunda hepimizi eğitti. Bu çoklu bakış açısı hem sorulacak olan soruların niteliğini olumlu yönde etkiledi hem de ‘Kocaeli Sözlü Tarih Grubu’ (KOSTAG) olarak kalıcı bir yanyanalığın gerekçesini oluşturdu.

Sosyal medya kanalıyla kurulan ortak mesajlaşma kanalı ile çeşitli kaynak paylaşımları yapıldı ve halen açık olan bu platform, dayanışmayı kuvvetlendiren bir etken oldu. Tahsin Yeşildere’ye sorulan soruları, isimleri bu kitabın başlangıcında ‘Kocaeli Sözlü Tarih Grubu’ başlığı altında sıralanan kişiler sordu. Aslında atölye toplantılarımıza katılan kişi sayısı daha yüksek olmasına rağmen sağlık, mesleki yükümlülük gibi nedenlerle yerterince katılamayanlar ile baskı ortamı nedeniyle çekince dile getirenlerin isimlerine listede yer vermedik.

10 Şubat 2019-26 Mayıs 2019 tarihleri arasında gerçekleştirdiğimiz altı görüşmede, görüşmecilerin yaş, meslek, etnik köken, yaşam deneyimi ve benzeri pek çok açıdan farklılıklar içeren nitelikleri, soruların türdeş olmayan yapısına ve çeşitliliğine yansdı. Özellikle görüşme aralarında yapılan sohbetlerin sıcak ortamı, izleyen görüşmeleri olumlu etkiledi. Tek bir kişi veya

dar bir grup tarafından yapılan benzeri görüşmelerden farklı bir paylaşım düzeyi ortaya çıktı. Konu seçiminde tek bir konuya veya döneme yönelmek yerine, Tahsin Yeşildere'nin yaşam deneyimi üzerinden Türkiye'de düşünce ve ifade özgürlüğünün gelişimine ışık tutulması hedefi öne çıkarıldı. Tahsin Yeşildere ile yapılan görüşmelerde temel amaç deneyim aktarımı ve umudun büyütülmesi oldu.

Toplantılarımız İzmit'te HBO binamızda gerçekleşti. Tahsin Hocamız her bir görüşme için İstanbul'dan geldi. Mütevazı varlığıyla yalnızca bilgi ve deneyimini değil, pozitif enerjisini de taşıdı. Sözlü tarih grubumuzun her üyesiyle ayrı ayrı ilgilendi, onlara kitaplar hediye etti, kariyerlerine ilişkin sorularını yanıtladı. Onu dinlediğimizde kahkahalarla güldüğümüz de oldu, gözlerimizin yaşardığı da. Neredeyse dört aya yakın süren görüşmelerde KOSTAG üyesi birçok arkadaşımızın ilk görüşmedeki heyecanını koruduklarını ve daha sonraki görüşmeleri iple çektiklerini gözledik. Görüşmeler başlamadan önce mutfakta kurulan mütevazı sofranın etrafında yapılan sohbetler samimi bir ortam yarattı. Kimi zaman görüşme aralarında yapılan hatırlatmalar, aradan sonraki oturumun sorularını ve sohbetin yönünü olumlu yönde etkiledi.

Tahsin Hoca'nın özel araçla alınmayı reddedip otobüsle yolculuğu tercih etmesi ve şehir dışından gelmesine karşın, her seferinde erkenden gelip dinç ve neşeli bir şekilde hazır bulunması katılımcıları olumlu yönde motive etti. Hocanın çok yönlülüğü herkesle farklı, onların ilgi alanına giren sohbetlerin önünü açtı. Futbola ilgisi olan arkadaşlarla eski futbolcu olmasından ve BJK ile olan ilişkilerinden dolayı kolaylıkla ve zevkle futbol konuştu. Veteriner hekim olmasının verdiği derinlik vejetaryen arkadaşlarla etik konularda ilginç tartışmalar yürütmesini sağladı. Yurt-

dışında geçirdiği yıllardan genç arkadaşlarımızın ilgisini çeken örnekler aktardı. Çok sevdiği Bingöl'de geçirdiği yıllardan kalan ilgi ve bilgisiyle, Bingöllü görüşmecilerle hepimizin ilgisini çeken sohbetler etti. Güncel siyasete ilişkin yorumları daima ilgi çekti. Sendikalarda, meslek odalarında, derneklerde geçen yılların tecrübesi ona salt deneyimine ilişkin değil, güncel pratik meselelere ilişkin soruların yöneltilmesine de neden oldu. Beraberinde getirdiği eski yıllardan kalan basılı malzeme ve fotoğraflarla nostaljik bir hava oluşturdu.

Bu uzun soluklu çalışmanın finalinde beraber yemek yediğimizde arkadaşların oldukça duyulduğuna tanık olduk. "Keşke bitmeseydi..." diyenler oldu. Bu duygu hali Hocayı yolcu ederken hepimizde zirve noktasına erişti. Tahsin Yeşildere'yi merkezine oturtan bu çalışmanın hazırlık süreci ve yayın aşaması KOSTAG'ın oluşmasına büyük katkı verdi.

Bu çalışmayı organize edenler olarak kitap başlangıcında isimleri yer alan görüşmecilere, bu kitapta göreceğiniz HBO binasında çekilmiş fotoğrafları çeken Aysun Ataç'a, görüşmeleri kaydetme sürecinde özveriyle teknik katkı sunan Hasret Gültekin Kozan'a, Hasret Sak'a ve onların yokluğunda destek veren Hasan Metin Taşkiran'a, metni gözden geçirip gelişmesine katkı sunan Yağız Alp Tangün ve Levent Erçin'e teşekkür ederiz. Bu kitap Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA) üyelerinin üretken varlığı ve direnci, KODA-ÜNİVDER arasındaki işbirliğinin kurulmasında özel bir yeri ve emeği bulunan Kuvvet Lordoğlu hocamızın değerli katkıları, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği (ÜNİVDER) yönetim kurulu üyelerinin özveri ve içten desteği olmadan gerçekleşmezdi. Hepsine teşekkür borçluyuz.

Bu çalışmanın finansmanı Avrupa Komisyonu tarafından sağlandı. Projenin yazım ve uygulama aşamasında pek çok kişi-

den son derece nitelikli destek gördük ve onlarsız yol alamazdık. Anlayış ve sabırla bizi destekleyen Feray Salman, Nejat Taştan ve Sinan Gökçen ile Avrupa Komisyonu Türkiye Ofisi adına projemize yön veren Nalan Özdemir'e içtenlikle teşekkür ederiz. Ayrıca ÜNİVDER adına bürokratik işlemlerin yürütülmesine gece gündüz demeden zaman ayıran Prof. Dr. Esen Arslandoğan'a minnettarız.

Okuyacağınız metnin son paragraflarında görüleceği gibi Tahsin Hoca düşünce ve ifade özgürlüğü yolunda yürümeye devam ediyor. Hepimizin yol arkadaşlığı yapmaktan mutluluk duyduğu yürüyüşünün ülkemizi, ilerde bu türden bir sözlü tarih görüşmesinde isminin ülkede egemen ortam nedeniyle görüşmeciler listesinde yer almamasını talep edenlerin olmadığı bir Türkiye'de yaşayacağımız günlere yaklaştırması dileğiyle.

BÖLÜM 1

ÇOCUKLUK YILLARI

Hoş geldiniz Hocam. Kendinizden ve ailenizden söz ederek başlayalım mı?

Teşekkür ederim. Doğum yerim, 5 Şubat 1948 Aydın diye geçiyor ama babamın görevi nedeniyle Aydın'a geçici görevle gitmesi sırasında doğmuşum. Aydın'ı hiç görmedim, Türkiye'de çok yeri gördüm ama Aydın'a hiç gitmedim. Doğrusu doğduğum yeri, mahalleyi merak ediyorum. Doğumumdan sonra, bir hafta içinde tekrar İzmir Karşıyaka'ya dönmüşüz babamın görev yerine. Nüfus kaydım, her şeyim İzmir'de. Baba tarafım Selanik göçmeni, Kavala'dan gelme. 1923'te Büyük Mübadele sırasında İzmir'e yerleşmişler ve soyadları yokmuş. Dedelerimiz göçmeden önce Karaman'ın Yeşildere ilçesinden Selanik'e gitmişler. Osmanlılar sürmüşler oralara ve tekrar göçlerinde de soyadı kanunu çıkınca Karaman'daki Yeşildere ilçesinin adını soyadı olarak

Ben ve kardeşlerim Muhsin, Şahin Yeşildere

almışlar. Yeşildere olmuş soyadımız. Annem de Girit tarafından, bugünün Kuşadası ve Söke civarında Davutlar vardır, oralarda tütün tarlaları satın almışlar ve Söke'ye yerleşmişler, oldukça fazla tütün tarlalarına sahip olduklarını söyler annem. Dedemin at üzerinde elinde kırbaç fotoğraflarını hatırlarım, tam bir ağaymış yani o dönemde. Dönemin tanınmış bir ailesiymişler ama dedemin erken ölümü ve anneannemin yedi çocuğuyla kalmasıyla ailenin kaderi değişmiş. Biz üç kardeşiz, üç erkek, ben ortancayım. Ağabeyim ODTÜ'de (Orta Doğu Teknik Üniversitesi) okuyordu, o dönemde iki sınav vardı üniversiteye girişte, merkezi sınavlar vardı bir de ODTÜ ayrı sınav yapardı. Ağabeyim ODTÜ'yü istediği için merkezi sınavlara girmemişti, sadece ODTÜ sınavına girmişti, kazandı ama maalesef o kadar istemesine rağmen bitiremedi, İngiliz Dili ve Edebiyatını bitirdi, bir holdingden üst düzey yönetici olarak emekli oldu. Kardeşim de Adana İktisadi (Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi) bitirdi, banka müdürlüğünden yakınlarda emekli oldu.

Annem Neriman Yeşildere ve babam Mustafa Yeşildere

Anneniz ve babanız ne iş yapıyordu?

Babam demiryollarında müdürlük yaptı. Hareket memurluğundan, müdürlüğe kadar geldi ve oradan emekli oldu. Annem ev kadını. Babamın tahsili de aman aman değil, liseden terk ama o dönemde ortaokul mezunu olmak çok kıymetliydi ve devlet memuru olabiliyordunuz. Babam İkinci Dünya Harbi sırasında Edirne'de iki yıl askerlik yapmış, bitlenmiş anlatırdı anılarını. Annem de ilkokul mezunu, ev kadını olarak yaşamını sürdürdü ve halen tek başına ve dirençli bir şekilde ayakları üzerinde, İzmir'de yaşıyor. Çocukluğum da İzmir'de geçti. Bayraklı'da çok güzel bir evimiz vardı, 1625. Sokak'ta. İzmir'de sokaklar numaralıdır hep. Bizim sokak denize yakındı. Kumsal çok güzeldi Bayraklı'da. Mandalina ve portakal ağaçları demiryoluna kadar geliyordu, demiryolundan sonra da denize. Denize girmek isteyenler girerdi, sayfiye yeri idi. Çocukluğumuz sokaklarda geçerdi. Evimiz tek katlı, bahçe içindeydi. Arka tarafta amcalar otururdu. Arka tarafta çok güzel ağaçlar, mesela karadut, beyazdut

ağacı vardı. Şimdi hurma dediğimiz muşmula ağaçları vardı. Evimizin ön tarafında bir pamuk fabrikası vardı, onun yan tarafında da Marmara Açık hava Sineması vardı. Daha ileride istasyon bölgesinde Işık sineması da yazlık sinema idi. Yaz aylarında genelde sinemada vakit geçirirdik ve çok kalabalık olurdu, herkes sinemaya giderdi. Çocukluk günlerimizin en güzel hatıralarından biri babam ile pazara gitmek idi. Büyük sepetler iki uçlu idi ve sepetlerin ucundan biz tutardık. Bayraklı'da çok güzel bir pazar kurulurdu ve sepeti doldurmak çok hoşumuza giderdi. En altta soğan patates falan ezilme sırasına sertliğine göre. Bugünkü gibi plastik poşet falan yoktu, ne kadar güzelmiş o günlerimiz.

Çocukluğunuz hep İzmir'de mi geçti?

Evet. İzmir'de, Bayraklı İlkokulu'na yazıldım, resmim de var zaten burada. Taş bir bina, halen ayakta, hemen tren istasyonunun yanında. Evimiz uzak olmasına rağmen, okula yürüyerek giderdik. Aslında şimdi bakınca uzak da değilmiş, çocukluk işte. Zaten fazla araç da yoktu, herkes çocuklara dikkat ederdi. Yani çocukluğumuz öyle korkular içerisinde geçmedi, sokaklarda büyüdük. Okuldan dönünce çantamızı atar sokağa çıkardık ve o sokaklar bize çok güzel gelirdi. Deniz kıyısına gider, yazın kendimizi denize atardık. Midye çıkarır anında ateş yakıp teneke üzerinde haşlar ve yerdik. Mahalleler arası çekişmeler olurdu. Oyunlarımızı kendimiz yaratırdık. Çok değişik oyunlar; çelik çomak, ip atlama, uzuneşek, körebe, saklambaç, uçurtmalar, topaç yarışmaları, bilye oynama gibi işte. Yaratıcıydık tellerden oyuncaklar yapardık. O dönemde Tommiks, Teksas, Zagor falan okurduk. Bunları herkes alamıyordu. Birlikte okuyabilmek için kendimize göre bir tiyatro geliştirmiştik. Birlikte bir okuma yapıyorduk böyle. O sıralarda sapan meşhurdu, yani herkesin bir sapanı vardı, sapan ne biliyor musunuz bilmiyorum. Yani kuş avlamak için

falán, çok kötü bir şeymiş esasında ama bazen kafasına da atardı insanlar birbirinin. Mahalle takımları vardı, mahalleler arası futbol maçları çok gergin geçerdi. Mahalle takımlarının örgütlenmesi nasıl oluyordu hatırlamıyorum ama bizim başımıza birisi gelmişti. Bize siyah beyaz forma getirdi ve bizim adımız Kartal Spor oldu. Ben öyle Beşiktaşlı oldum, siyah beyazdan geldi.

Hocam göçmen mahallesi miydi, sizin mahalleniz?

Yok, göçmenler de vardı, biz de göçmen olarak görünüyorduk tabii ama o zamanlar öyle ayrımlar yoktu, yani sen göçmensin, sen şusun diye. Bayraklı İzmir'in ilk yerleşik alanı olarak geçer tarihte. Bu nedenle Bayraklı'da hatta İzmir'de gayrimüslim çok insan yaşırdı. Havralar ve kiliseler çoktur İzmir'de. İşte bizim de hem Yahudi, hem Ermeni çok arkadaşımız vardı ama onların gayrimüslim olduğunu bilmezdik o zamanlar.

Ailenizin anne tarafı Giritli, baba tarafı Kavalalı, yani göçmen ailesi. Peki, ailenin gündelik hayatına bu durum yansıyor muydu, göçmenlik ailede hissediliyor muydu?

Ben belli bir yaşa gelinceye kadar göçmen olduğumu bilmiyordum, böyle bir algı da yoktu. Bizim mahallede biraz önce söylediğim gibi Ermeni, Yahudi arkadaşlar da vardı ama onların Ermeni, Yahudi olduğunu da bilmiyorduk. Kiliseler vardı Bayraklı'da, o kiliseye giderdik toplu halde mesela. Kiliseden biraz korkardık, korkuturlardı bizi, aman oraya girmeyin orada papazlar, cadılar var diye. Çocuğuz tabii, korkardık ama o kiliseler bize çok enteresan gelirdi. Gayrimüslim arkadaşlar vardı onlar ayinlere katılıyorlardı, giyinerek süslenerek gidiyorlardı. Yani göçmen olarak düşünmedim kendimi, öyle bir şey de o dönemde bana yansıtılmadı. Ne ilkokulda, ne de ortaokulda böyle bir şeyi ne duydum, ne de hissettim.

Örneğin annenizin yaptığı bir Girit yemeği var mıydı?

Tabii, Girit yemekleri daha çok ot üzerinedir, radikayı çok kullanırdı. Radikayı mevsiminde dere kenarından bizler toplardık. Arapsaçı etli ve zeytinyağlı. Rumcası uskurubus; bir dikenin kökü şevketibostan, doğada yetişen turpotu, ısırganotu ile ebe-gümeci karıştırılıp börek annemin en çok yaptığı yemeklerdi. Ege yemekleri hep bitkiler, otlar üzerinedir; zeytinyağı çok önemli idi evde. Hep zeytinyağlı dolmalar, asma yapraklarını taze toplardık asma bahçelerinden zaten evimizin bahçesinde çardak şeklinde asmamız da vardı. Daha birçok Girit yemekleri evde yapılırdı. Daha çok ot üzerine, işte sarmalar sonra zeytinyağlı dolmalar. Annemin tereyağlı pilavı da bir başkadır. Bir de bayat ekmekleri değerlendirirlerdi. Papara çok lezzetli olurdu sarmısaklı yoğurtla, ayrıca annem yine bayat ekmekleri hafif yağda kızartıp şerbet kaymak tarçın ile çok güzel tatlı da yapardı.

İlkokul yılları, sağda çömelmiş Rüçhan öğretmenim ve müdürümüz

İlkokula nerede başladınız?

İzmir Bayraklı'da ilkokula gitmiştim, tektip kıyafetlerimiz beyaz yaka siyah önlük ve kim zengin kim yoksul anlaşılması zor bir örnek kıyafet içinde, herkes eşit orada. Öğretmenimle aram çok iyiydi. Çok güzel şeyler öğretti, karşılıklı tartışarak okulda eğitim öğretim yapılıyordu.

Hep aynı sınıf öğretmenini mi?

Hep aynı sınıf öğretmeniydi, Rüçhan öğretmenim evet, onunla başladık onunla bitirdik, değişmedi. Herkesi birebir tanırdı, herkesin neden hoşlandığını bildiği için ona uygun ödevleri verirdi. Eksik olan tarafları da geliştirmek için çalışırdı, birebir uğraşırdı.

Hangi dersler vardı, ilkokulda? Ben de öğretmen olduğum için sıkça gözlüyorum, yaz tatillerinde çocukları genelde Kuran kurslarına yönlendirirler. O dönemde de var mıydı böyle bir şey?

Hayır hayır! Dinle ilgili açık söyleyeyim, yani ilkokulda dinle ilgili hiçbir şey gördüğümü hatırlamıyorum. Bu konular üzerinde fazla durulmazdı. Din ve Ahlak dersi vardı, hatırlıyorum ama onda daha çok insani değerler ve etik değerler anlatılırdı. Klasik dersler dışında eliş derslerimiz olduğunu hatırlıyorum.

Okulu sever miydiniz, iyi bir öğrenci miydiniz?

İyi bir öğrenciydim, okula koşarak giderdim, arkadaşlarımla da aram iyiydi. Yani okumayı severdim, Türkçem iyiydi, matematiğim çok iyiydi, bu ortaokul ve lisede de devam etti zaten. Lisede de Matematik Kolu başkanı oldum. Tarsus Lisesi'nde dergiler çıkarıyorduk, yarışmalar yapıyorduk falan.

Az önce gayrimüslim arkadaşlarınızdan söz etmiştiniz. Bu ailelerle görüşür müydünüz, ziyaretler olur muydu?

Ailelerle görüşürdük, onların gayrimüslim olduğu konusunda hiç bilgimiz dahi olmazdı. Öyle bir şey hiç konuşulmamıştı, biz arkadaşlık, dostluk, aile olarak da birbirimizle kaynaşmış vaziyetteydik. Bu şekildeki bir ötekileştirme o dönemlerde ne okulda vardı ne mahalle içinde vardı. Hatta bazen konuşulurdu yani, onun adı esasında öyle değil, isimlerini değiştirmişler, korktukları için gibi şeyler konuşulurdu. Neden korktuklarını sonradan anladım. Tabii 6-7 Eylül Olayları, Türkiye’de o dönemde çok kötü yansıdı, gayrimüslimler çok korkuyorlardı. Daha sonradan düşündüğüm zaman aklıma geliyor ama biz ilkokuldayız, çocuğuz ve kendi aramızda öyle bir şey hiç hissettirmezdik. Sen şusun sen busun gibi bir şey olmazdı çocuklar arasında. Büyükler arasında da böyle bir ayrımcılığı hiç görmedik ama bazen gavur gibi sözcükler kullanılabiliyordu

6-7 Eylül Olayları’yla ilgili belleğinizde bir şey var mı hocam, o dönemde çocuksunuz ama?

Yok, o dönemde çocuktum, buna ilişkin fazla bir şey hatırlamıyorum. Biz 1960 Darbesi’ni bile babamın Tarsus’a tayini ile öğrendik. “Baban sağcı, sürdüler Tarsus’a!” dediler. Yenice’ye hatta ilk gittiğimiz yer orasıydı çünkü. Sürüldüğümüzü öyle öğrendim, “neden, biz burada mutluyuz, neden bizi gönderiyorlar” falan diye düşündüm. Babam da bize bir şey anlatmamıştı, siyaseten bu şekilde bir ortam da yoktu esasında. İlkokulda Amerikan Marshall Yardımları’nı biliyorduk, süt tozu içiriyorlardı bize. Süt içiyorduk, benim bardağım vardı beyaz, o bardağım halen de duruyor. Ailede birinin memur olması, devletten maaş alması çok güzel bir şey olarak, ailenin geçimini sağlaması şeklinde düşünülürdü. Hakikaten yoksuldu insanlar ama mut-

luydu. Yırtık pantolonlu çocuklar vardı ama azdı genelde, hemen yamanırdı ve yamalı dolaşırlardı. Benim de yamalı pantolonlarım oldu, annem dikerdi yani sonuçta ve o el işleri çok önemliydi. Örneğin, çok gömleğimiz yoktu, gömleğiniz eskinceye kadar giyerdiniz.

Kayıtlarımız için ilkokula hangi yıl başladınız, bir de Tarsus'a babanız ne zaman sürüldü?

İlkokula, öyle zannediyorum ki 1955-56 gibi başladım. 1960'ta ortaokul ikinci sınıftaydım, Yenice'ye gittiğimiz zaman. Ortaokulda da kıyafet zorunluluğu vardı biliyorsunuz, takım elbise, ceket ve pantolon, bir de şapka, hani demiryolcuların şapkaları vardı ya aynı onlar gibi. Şapkaıyla giderdik okula.

SİYASETİN RÜZGÂRINDA

27 Mayıs sonrası mıydı, 1960 dediniz?

Tabii 1960'ta 27 Mayıs Darbesi'nden sonra çok az bir süre sonra baktım babamın tayini çıktı ve oradan bütün ev eşyalarımızı trene yükledik. Uzun bir yolculuktan sonra, çok yavaş giderdi trenler, buharlı trenlerdi, nihayet ulaştık.

Demokrat Partili olmakla mı suçlanarak babanız sürülmüştü? Partiye üye miydi?

Evet, babamı Demokrat Partili sayarak sürmüşler, partiye falan da üye değilmiş. Her çalışma alanında dedikodular olur ya işte bu sağıcıdır, göçmenleri de öyle addederlerdi genelde. Sağ iktidardan yana politika izleyen birisi olduğu şeklinde herhalde bir şikâyet olmuş, onu Tarsus'a sürmüşler. Tarsus çok uzak gelmişti bize, çocuğuz da düşünün bir kompartımana girdik, günlerce süren bir yolculukla, aktarmalı bir biçimde Tarsus'a, oradan Ye-

nice'ye gelmiştik. Çok enteresan bir yer gelmişti Yenice bana. Camisi olmayan bir nahiyeydi mesela. Neden burada cami yok diye sorduğumuzda, burası Alevi Kızılbaş köyü dediler. Köy de değil nahiye ama köy gibi yani, öyle bir şey. Almanların yaptığı çok güzel bir gar binası var, istasyon ve lojmanlar var, bize lojman vermişlerdi, lojmanda kalıyorduk. Okul da hemen yolun öbür tarafındaydı, DSİ (Devlet Su İşleri) onun hemen yanında idi okul. DSİ vardı, çünkü orası bir pamuk merkezi olduğu için her taraf pamuk tarlalarıyla dolu, bir de üzüm bağları, bağcılık da vardı orada. Dolayısıyla Devlet Su İşleri'nin önemli bir katkısı vardı, hatta ben yaz aylarında orada çalışırdım, ilk sigortalılığım da oradan gelir. Orası bana bayağı çok şey öğretmişti o zaman, araziye ve tarlalara çıkıp işçi hakları konusunda ilk defa bir orta-okul son sınıf öğrencisi veya lise bir öğrencisi olarak işçi hakları konusunda mücadeleyle başlamıştım o dönemde.

1960'lar demişken, Demokrat Partililikten de bahsettiniz, evinizde gazete okunur muydu, okunuyorsa hangi gazete?

Bizim eve gazete ve mecmua girerdi, halen bende duruyor o zamandan kalan dergiler. *Hayat* diye bir mecmua vardı, mecmua denilirdi o zaman işte, şu boyda. Bir de *Ses* diye bir mecmua vardı, *Ses* de alırdı babam. *Akbaba*, çok önemli karikatür dergisiydi, o da girerdi eve, *Hürriyet Gazetesi* bizim evden hiç eksik olmazdı o dönemde. Zaman zaman da o zaman ne gazetesi vardı ya?! *Ulus* alırdık. Biraz daha sola yatkın. Adını hatırlayamadım şimdi, bir de *Akşam*'dı sanırım o alınırdı. Yani evde sürekli gazete ve mecmua okunurdu. Dolayısıyla okul sonrası da eve geldiğimizde okunacak çok şey bulabilirdik. Kitap konusunda biraz sıkıntılıydı tabii o dönemler, öyle fazla kitap bulamazdık, ancak okul kütüphanelerinde kitap okurduk. Öğretmenin bize verdiği ödevler doğrultusunda klasikleri okumaya başlamıştık.

Eve çok fazla kitap girmezdi, açık söyleyeyim çünkü hakikaten insanların gelir düzeyleri çok düşüktü, anca yediğinize ve içtiğinize yetebiliyordu. Bir de memursa babanız, lüks masraflar yapılamazdı. Bir ayakkabı veya bir lastik çizme alıyorsanız, bütün kış onu giymek zorundaydınız, eskiyinceye kadar, altı delininceye kadar giyerdiniz. Altıları mutlaka delinirdi yani, yırtılırdı, yenisini almak işte bayramlarda çocukların rüyasıydı, yanınızda bir ayakkabı ile uyanmanız veya başucunuzda bir hediye paketi görmenez falan. Bayramlar onun için çok önemliydi, bayramlarda dolaşmak, işte harçlık almak gelenektir. Hepimiz güzel giysilerimizi giyerdik, ev ev dolaşırdık, ziyaret ederdik ve bayramlarda biraz harçlık toplamaya gayret gösterirdik. Para o kadar da önemli değildi, yani parayı harcayacak bir şey de bulamazdınız, okul önlerinde macuncular vardı, macun yersiniz, keten helvacılar çıkardı, o keten helvasını yiye bilirdiniz. *Haylaf* marka bisküvi çok alırdı babam, teneke kutu ile alırdı, evde çok bisküvi olurdu. Dolayısıyla dışarıda fazla bir masrafa girmezdik, zaten babamın hepimize bir harçlık vermesi de söz konusu olamazdı.

Çocukluğunuzda mübadeleye dair bir şeyler duyar mısınız, anlatılır mıydı? Ailenizin geldikleri yere dair bir özlemi var mıydı ya da mübadeleyi bir acılı dönem olarak mı anarlardı, nasıl anlatılırdı mübadele?

Şimdi, inanır mısınız, bu sözlü tarih meselesi gelince neden bunları babamızla konuşmadık diye hayıflanıyorum. Zaman zaman “bırakın o işleri, siz kafanızı yormayın” derdi babam. “Oralardan gelmeseydik oralarda çok iyiydik, hayatımız çok güzeldi, mecburen kaçmak zorunda kaldık, baskılar vardı. Siz şimdi burada yaşamınıza aynı şekilde sürdürmeye çalışın...” derlerdi. Çok da merak edip sormazdık yani açıkçası ama oradan gelmiş olmanın üzüntüsünü yaşıyorlardı açık ve net olarak. Ta-

bii daha önce anlattığım gibi biz önceleri Karamanoğulları'ndan geldiğimiz için Karaman'da otururmuş dedemiz. Bizim sülale-mizi, Osmanlılar, Batı Trakya'ya sürmüşler sonra Büyük Müba-dele ile 1923'te İzmir'e göç etmişler ve yerleşmiş dedemler. Ba-bam çocukmuş o dönemde.

Buna bağlı bir soru daha sormak istiyorum, mübadeleyle gelen gruplar arasında genellikle de aynı yerden gelenler ara-sında burada da sürdürülen bir bağ olur genellikle. Sizin ai-lenizde de bu bağ gözlemleyebildiniz mi, örneğin Kavala'-dan gelenlerle?

Yoktu hiç böyle bir şey yaşamadım ben, hiç duymadım da. Mümkün olduğu kadar da birbirlerinden ayrı duruyorlardı. Ya-ni ülkede göçmen olmanın da onlar üzerinde bir sıkıntısı vardı, dışlanıyorlardı belki, daha sonradan anlıyorum. O nedenle ken-dilerini göçmen olarak hissettirmek de istemiyorlardı. O neden-le babam bize zaten fazla bir şey anlatmıyordu, “kafanızı bunla-ra yormayın, kendi işinize bakın” diye. Ben yıllar sonra Kava-la'ya gittiğimde oradan fotoğraf göndermiştim babama, çok üzülmüştü yani oralardan kopmuş olmasına, duygulanmıştı.

Kendisi bir daha hiç gitmedi mi?

Hiç gitmedi yani oradan ayrıldıktan sonra, zaten geldikle-rinde çocukmuş, yedi yaşlarında falan, Türkiye'ye geldiklerinde.

Evde siyaset konuşulmuyor muydu, aile meclisinde ya da komşu ziyaretlerinde örneğin, politikaya dair bir şey söyle-nir miydi?

Hiçbir şey konuşulmazdı, babam siyaseti eve sokmamaya gayret gösteriyordu. Hatta benim üniversite yıllarında yaptığım işlerden hiç mutlu olmazdı. Ben de fazla yansıtmazdım işin

açıkçası. “Biz bundan çok darbe gördük sizin yaşamınızı istemem” derdi. 1960’ta, Demokrat Partili diye sürülmesi ona dokunmuş. Hem tenzili rütbede yaşamış, yani müdürken oraya memur olarak atamışlar, ona dokunmuştu. İlginç olan o yıllarda bile evde Kürt Meselesi’nin konuşulmasıydı. O yıllarda bile Kürtlerin, Türk mahallelerini basacağı veya her tarafı işgal edip, evlerine kadar alacakları şeklinde söylentiler olurdu. Bir defasında babam “bu amaçla gecekondu mahallelerine yerleşiyorlar, bunlar ileride sızacaklar, bunları içimize almamamız lazım” diye konuştuğunda evde büyük bir tartışma olmuştu. Bunun çok yanlış olduğunu kendisine anlatmaya çalıştığımı hatırlıyorum.

Siz o dönemde lisede miydiniz?

Hayır ben üniversitedeydim, arada eve gelirdim tatil zamanlarında İzmir’e, orada tartışmalara giriyorduk. Tabii ister istemez 1980 Darbesi’nden sonra da eve gittiğimiz zaman tartışıyorduk. Babamla aramızın açılmasına kadar gitmişti olay, yani bunun çok yanlış olduğunu anlatmama rağmen.

İzmir’de gayrimüslimlerle temas halinde bir bölgede yaşıyorsunuz, gayrimüslim arkadaşlarınız olmuş. Yenice’de söylediniz daha çok Alevi Kızılbaş bir çevre, sonuçta kendiniz dışında farklı kültürlerle hep temas halinde olmuşsunuz. Bu durumun sizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz, yani sıfır noktasından durup baktığınızda size bir şey kattı mı? Aslında şunu sormak istiyorum, babanız Demokrat Partili ama siz tam tersi bir siyasi kulvara girmişsiniz, yani bunların bir etkisi var mı sizin kişiliğinizin oluşmasında, dünya görüşünüzün şekillenmesinde?

İzmir’de çocukluğumu fazla yaşamadan Yenice’ye geldim ve Tarsus’a trenle gidip gelerek Tarsus Lisesi’ne başladım. Yeni-

ce'nin bana gösterdiği bir şey var; Yenice'de ilerici bir hareket vardı, iyi bir kültür var, Alevi kültürü vardı, bir Kızılbaş kültürü vardı. Yenice'de örgütlü bir gençlik vardı, bunlar bana çok şey kattı. Benim gençliğim eğer İzmir'de geçmiş olsaydı daha farklı olabilirdi. Yenice'deki gibi İzmir'de öyle siyasi bir gençlik hareketi yoktu. Çocuktum tabii ama Karşıyaka Ortaokulu'na başlamıştım. Belki İzmir'de de futbol oynardım. Belki bu yeteneğim beni farklı yerlere çekebilirdi. Yenice'de de en büyük eğlence futboldu. Amatör birinci ligde takımı vardı. Futbol da oynadım, futbol takımımız ve takım içinde çok iyi bir arkadaşlığımız vardı. Belli yerlerde oturur, mesela belediyenin kütüphanesi vardı, orada bir araya gelirdik. Türkiye'nin dini yapısını, siyasetini tartışırdık ve oradan birçok arkadaş daha sonra devrimci gençlik hareketlerinde yer aldılar. Hatta hayatını kaybedenler oldu, genç yaşta mücadele sırasında. Orada iyi bir gençlik yapısı vardı. Hatta birbirimizi kahveye gidilmesin, orası köreltir diye uyarırdık. Gideni de kınardık. Kitap okuyalım tartışalım, konuşalım diye uyarırdık. Böyle kültürel bir yapı vardı, o kültürel yapı ister istemez sizi de etkiliyordu. Yani İslami değerlerin ağırlıkta olmadığı ve dinin hiç tartışılmadığı bir bölgedesiniz. Alevilik çok farklı geliyor size, Cemevi de yok. Cami yok ama Cem evi de yok. İletişim çok iyi, gençler arasında arkadaşlık bağları var, bir araya geliyorsun, bir yerde oturuyorsun. Kahve kültürü de yok mesela; ben, hayatımda kahveye hiç gittiğimi hatırlamıyorum. Bu farklılıklar tabii ki size çok şey katıyor.

Aileniz dindar mıydı?

Babam emekli olduktan sonra camiye gitmeye başladı, sadece Cuma günleri. Onun dışında öyle bir dindarlık yok, annemde de yok ama itikatlıdır. Benim mesela kardeşim daha itikatlıdır. Ama çocukluğumuzu hatırlarım, Ramazan'da mutlaka oruç tu-

tulurdu. Biz çocuktuk tutmazdık ama sahurda annemin üzüm, kayısı hoşafı ile pilav yemek için sahura kalkardık. İftar saatinde pide kuyrukları ve topun patlaması ile –Yenice’ye en yakın köyün camisinin minaresini izler, ışığının yanmasına bakardık– iftar sofraları güzel olurdu. Bayram tatlıları, özellikle kalburabastı tatlısını çok severdim, annem de özellikle yapardı ve daha hâlâ yapar. İrmik helvası ve kadayıfı da meşhurdur.

Peki sürgün edilmiş olmak, hem de sağcı olarak sürgün edilen bir aile üyesi olarak bir nahiye gitmiş olmak sizi toplumsal hayattan yalıtı mı, bir yabancılik hissettiniz mi, dışlandınız mı?

Oraya gittiğimizde, bizi çok iyi karşıladılar bir kere, bizi sevdiiler ailecek. Bütün arkadaşlar yardımcı olmaya çalıştılar, mesela halen benim o komşularla bağlantım var. Böyle bir sevgi olmasa, böyle bir durum olmazdı. Ne bileyim bir arkadaşım vardı bana ille saz çalmayı öğretmek istiyordu, güzel de saz çalıyordu. Sen de öğren bunu diye üstüme düşerdi, ben de saz çalmaya başlamıştım. İşte türküler söylenirdi falan böyle güzel bir ortam vardı. Yenicespor’da çok iyi futbol oynamam da tanınırlığımı arttırmıştı. Açıkçası yenice bizi sahiplenmiş her türlü bağları geliştirme konusunda oldukça cömert davranmışlardı. Bunu daha sonra çok daha iyi anlıyor insan, tabii onların insani yaklaşımları kültürleri bu bağların gelişmesinde önemli bir faktördü.

Ortaokula Yenice’de mi devam ettiniz?

Evet ortaokula Yenice’de devam ettim.

Biraz da o yıllardan bahseder misiniz, ortaokuldan?

Ortaokul hayatımı fazla anımsamıyorum nedense, çünkü Karşıyaka Ortaokulu’ndan oraya gitmek bana çok zor geldi,

birdenbire bir köy/naahiye ortaokulunda buluyorsunuz kendini. Öğretmenler de tabii istediğimiz düzeyde değildi, boşluğa düştüm ben orada birdenbire. Sadece derslerimiz yapıp gelip gidiyorduk, ev de çok yakındı. Ortaokul hemen bitiverdi zaten, Tarsus Lisesine geçtim. Lise hayatım iyi geçmişti. Tabii ortaokulda mantık, felsefe, din tarihi, yurttaşlık bilgisi gibi önemli dersler vardı. Bu sizi geliştirmede önemli bir katkı sağlıyordu.

LİSELİ FUTBOLCU TAHSİN

Lise için mi Tarsus'a gittiniz?

Tabii, lise olmadığı için Tarsus'a gittik. Sabah trenle gidip akşam da tekrar trenle dönüyorduk, çok yakın bir mesafe ama banliyö trenleri vardı, onunla gidip geliyorduk. Tarsus Lisesi ilginç bir liseydi. Belki o dönem için Türkiye'de lise derneğinin kurulduğu ilk liselerden biri olabilir. Biz dernek kurmuştuk, Necmettin Karagülle hocaydı müdür. Fen ve edebiyat diye ikiye ayrılırdı sınıflar. Biz fen grubuyduk çok iyi hocalarımız vardı. *Hayat* mecmuasında yazan Şevket Kutkan, edebiyatçı, bizim hocamızdı. Matematik ve fiziğiniz iyiye edebiyatı daha da iyi yaparsınız derdi hocamız. Dolayısıyla hepsinin ne kadar önemli olduğunu bize o dönemlerde anlatırdı. Dünya klasiklerinden örnekler verirdi hocamız tabii o dönemde daha çok edebiyat derslerinde "divan edebiyatı" okurduk, çok önemsenirdi. Çok iyi bir matematik öğretmenimiz vardı ve lisede, matematik yarışmaları düzenliyorduk. Radyo kurmuştuk, Tarsus bazında yayın yapıyorduk. Örgütlü bir lise öğrenciliğimiz var, tabii o dönemlerde gençlik hareketleri siyaseten fazla yoktu ama kültürel gruplar vardı, müzik vardı, orkestramız vardı. Orkestra liseler arası yarışmalara katılırdı, hem bölgesel hem de Türkiye bazında.

1968'in hemen öncesi değil mi, hangi yıllarda lisedeydiniz?

Tabii ben 1967-68'de üniversiteye girdiğime göre 1963-64, o yıllar.

Liseli Tahsin ne olacağını biliyor muydu, ilerdeki mesleği üzerine düşünür müydü?

Hayır, öğretmenler çok iyiydi ama bizi yönlendirmediler hiç. Bir yönlendirme, bir rehber hocalık yoktu. Benim Veteriner Fakültesi'ne girişim oldukça tesadüfi olmuştur, isteyerek girdiğim bir yer değildi ve aklımda da olmayan bir yerdi. Daha çok hukuk okumayı istiyordum, onu da kazandım daha sonra ama gitmedim. Benim bir yeteneğim vardı mesela, güzel resim yapardım, resim hocam beni çok takdir ederdi. Bütünlemeye bırakmıştı zaten, ödev resmi olarak sekiz on tuval üzerine yağlı boya resim yaptım bütünleme ödevi olarak. Özellikle bıraktığını anladım; çünkü bez tuval üzerine yaptığım büyük boy yağlı boya tablolarım lisede duvara asılmıştı, beni daha çok çalışmam için bıraktığını sonradan öğrendim.

Fen kolu öğrencisi olmanıza rağmen tabii ki edebiyat dersi de alıyordunuz. Bu derslerde divan geleneği dışında, Batı'daki edebi akımlar ve bunların örneklerini oluşturan klasiklere dair bilgi veren bir hocasıyla karşılaşma şansınız oldu mu?

Maalesef olmadı, neden, çünkü öğretmenler kendilerine verilen görevin dışına çıkamıyorlardı. Bu durum büyük bir eksikliği bizim için, bunu o dönemde hissetmiştik ama tabii o dönemde de sizin de fazla bir araştırmacı kimliğiniz olmuyor, eksikleriniz nedir bilemiyorsunuz. Bunları biz de daha sonra hissetmiştik. Edebiyat derslerinde Nâzım Hikmet'in şiirlerinin okunduğunu duymadım, görmedim. Daha sonra kendimiz şiir yarışmaları dü-

zenledik, şiir yarışmaları içerisinde yaymaya çalışırdık bu türden isimleri. Genelde sağ tandanslı bir eğitim vardı zaten, sola yatkın bir eğitim yoktu. O dönemde bile biçimlendiriliyorduk yani, dolayısıyla kendinizi istediğiniz gibi eğitime imkânınız olmuyordu, kütüphaneler de çok zengin değildi, okul kütüphaneleri. Ama buna rağmen yani işte radyo kurmamız, dernekleşmemiz, dergiler çıkarmamız, yarışma programı yapmamız önemli bir gelişmedir hele bir lise için. Dünya klasiklerini sonra kendi imkânlarımız dâhilinde alıp okurduk, okulda böyle bir şey yoktu yani. Veya biz fen kolunda olduğumuz için hissetmemiş olabiliriz.

Okulun kütüphanesi var mıydı?

Vardı kütüphanesi ama geniş değildi. Tarsus'ta halk kütüphaneleri vardı, oraya da giderdik. Zaten orada gördük kitapları, klasikleri orada okumaya başlamıştık. Böyle bir yönlendirmeyi de kendi içimizde yapıyorduk biz, öğretmenler tarafından bir yönlendirme olmuyordu. Bu şekilde kendimizi yetiştirmeye gayret gösteriyorduk. Hem yöre kültürünü hem de dünya klasiklerini orada izlerdik. Orada tiyatro oyunları da sergilenirdi. Toplu halde de giderdik arkadaşlarla tiyatroya. Sinemaya çok gidilirdi o zaman, toplu olarak sinemaya giderdik, yabancı filmler, klasikler daha çok tercih edilirdi. Boş vakitlerimizde de dolaşırdık. Tarsus, biliyorsunuz Kleopatra Kapısı ile meşhur bir yer ve hemen her gün oradan geçerdik, ayrı bir zevk verirdi tabii. Tarsus'un çok güzel yerleri de var ama gençlerin vakit geçirebilecekleri yerler yoktu. Benim de işte futbol kariyerim orada başladığı için, daha çok lisede futbol takımıyla antrenmanlara ve futbol sahalarına gidip orada arkadaşlarla futbol oynardık. Çok sevilirdi o dönemde futbol, hele ben Tarsus İdman Yurdu'na girdiğim zaman bana bütün lokantalar restoranlar bedavaydı neredeyse. İşte herkes çağırıp tanışmak yemek yedirmek için

elinden geleni yaptı. “Fırtına Kardeşler” diye yerel basında haberlerimiz çıkmıştı. Kardeşim de altyapıda idi.

Futbol kariyeriniz lisede başladı öyle mi, lisenizin takımı var mıydı?

Vardı tabii, Oral Çalışlar ile beraber oynadık, o da bizim lisedeydi, fen kolunda beraberdik. Lise takımında beraber oynuyorduk sonra ben Tarsus İdman Yurdu’na transfer oldum. Yenice Spor’da da oynadım, Amatör 1. Küme’de elli iki golüm vardı bir sezonda.

Forvettiniz yani?

Evet, 9 numara. Tarsus İdman Yurdu’nda da öyleydi zaten, lise maçlarını izlediler, amatör maçları, öyle transfer olmuşum. İzmir’de de Altay’ın altyapısında oynadım, çok kısa dönem.

Ankara Üniversitesi Futbol Takımı, soldan ikinci ayakta olan

Mahalle takımımız da vardı çocukluktan kalma ve mahalleler arası maçlarda da oynardık. Bire bir çalıştıran hocalar da olmuştu, oradan geliştirmiştım zaten kendimi ama daha sonra benim Adana Demirspor'a transferim, bir Romen antrenör eşliğinde, onun katkıları ile olmuştu. O zaman Genç Milli Takım'a da seçilmiştim ama işte üniversite hayatı ve birtakım sakatlıklar; ayağım kırıldı, kaburga kemiğim kırıldı falan. Eskiden sahalar da böyle değildi, çok kötüydü dolayısıyla bırakmak zorunda kaldım futbolu. Üniversite takımında oynadım, Ankara'da 2. Lig'de yine Güneş Spor'da devam ettim, en son lisansım da Bingöl Akın Spor'da kaldı, sonra da Bingöl Spor kuruldu, lisansımı oraya götürmüştüm lisansım halen oradadır.

Lise döneminde kalmıştık, ben şunu merak ediyorum, politik şekillenmeniz, politikayla ilk tanışıklığınız lise dönemine mi denk geliyor, nasıl bir süreç geçirdiniz lise döneminde politikayla ilgili?

Bundan önce de değinmiştim, Yenice'ye gelmiş olmam ayrı bir kültür ve dini değerlere sahip bir yapı içerisine girmiş olmam demekti. Benim İzmir'de siyasetle fazla iç içe girmemiş, ailemin bizi hep siyasetten uzak tuttuğu bir çocukluk dönemim var. Tamamıyla çocukluğumu yaşadığım bir dönem. Yenice'ye taşınmamızla oradaki arkadaşlardan, çevreden kopuyorsunuz, yeni bir çevreye geliyorsunuz. O süreç işte 1960'larda başlıyor, altı yedi senelik bir süreç. Tam insanın geliştiği bir dönem. Orada Ali Gerger ile tanışmak, Yenice'de ve onun yanında solcu olarak bildiğimiz birkaç kişiyle tanışmanın bende siyasi düşüncelerin gelişmesinde büyük bir etkisi olmuştu. Okuldan çıktıktan sonra bu kültürel ortamlara girdiğimizde, daha çok siyasi dergiler, siyasi kitaplar okuyor, siyasi tartışmalarla karşılaşılıyorduk. Mesela neden Alevi ve Sünni ayrışmasının var olduğunu tartışmasına

giri-yorduk. Hz. Muhammed'in, Hz. Ali'nin misyonları ve neden ayrıştıkları tartışılıyordu. Ali Gerger sol tandanslı olduğu için biz de onu destekleyip onu belediye başkanı olması konusunda, gençlik hareketi olarak o bölgede çalışmaya başlamıştık.

İşte o siyasi ortamda siyasete girme konusundaki ilk düşüncelerim şekillendi. Başka etkenler de vardı. O yörede ağalar var, toprak ağaları var, pamuk ağaları dedikleri ağalar var. Bunların traktörleri var, mobilize ekipleri var. O dönemler bunlar çok çok önemli idi. Daha çok eşeklerle tarlaya gidip gelen bir kısım insan varken, bir kısmı da traktörlerle gidip geliyor, bunlar fark ediliyor o süre içerisinde. Büyük, han gibi evlerde oturan zengin ağaların egemenliğinde bir sınıfsal ayırım da var. Burada işçi hakları, işçi sorunları, tarla işçileri konusunda tartışmalar yapılıyordu. Tabii o süreçte bunların ne anlama geldiğini fazla algılamıyorsunuz, gençsiniz, sadece insan hakları ve işçi hakları boyutunda bakıyorsunuz. Bu insanlar hiç mesaisi olmayan, Urfa'dan veya diğer geri kalmış Güney Doğu Anadolu illerinden getirilen, traktör römorklarına, kamyonların kasalarına yüklenip getirilen, çadırlarda tarlada yatan kalkan, gece gündüz çalışan kişiler, tam köle zihniyeti.

Benim Devlet Su İşleri'nde arazi ölçüm işlerinde çalıştığım dönemde bunu çok daha yakından gördüm. Bütün arazileri ölçmeye giderdik, orada da sahtekârlıkları ortaya çıkardım. Bir dahaki sefere de işe almadılar zaten. Onlara şey deniliyordu topograf, topografların bir araziyi istedikleri gibi ölçüp büyüklüğünü saptama yetkileri var. Bir pamuk tarlası, ölçüm cihazlarıyla ölçüldüğü zaman bunların açıları ve bütün verileri bana geliyordu, ben masa başında onların metrekaresini, alanını, dönümünü çıkarıyordum, dökümünü ben yapıyordum yani. Mesela, benim elli dönüm çıkardığım bir arazinin daha sonra yirmi beş

dönüme düşürüldüğünü görüyordum. Arazi ölçümünde bir açıyla oynarsanız o araziye küçük gösterme olanağınız var. Bu arazilerin ölçülmesinin sonucu tarla sahipleri dönüm başına Devlet Su İşleri'ne sulama parası olarak ödeme yapmak zorunda idi. Yani, Devlet Su İşleri devlet adına bir sulama yapıyor, kaç dönüm arazi sulandıysa dönüm başına o tarlanın sahibi olarak devlete ödemek zorundasınız. Ağaları, kollayıcı biçimde tarlaların dönümü kâğıt üzerinde azaltılarak, daha düşük sulama parası ödemeleri sağlanıyordu. Tabii burada arazi eğimi suyun belirli bölgelere ulaştırılamadığı gibi gerekçeler de söyleniyordu ama bunların doğru olmadığını araziye çıkınca görebiliyordunuz. Ben bunu ortaya çıkardım, çıkardım diye de çok kötü oldu çünkü oradan herkes bir sürü pay alıyormuş. Ağa devlete diyelim ki bir milyon lira ödeyecekken, 200 bin lira ödüyor, 150 bin lira da topografa, diğer sorumlu kişilere de dağıtıyormuş. Dolayısıyla oradakiler çok memnunmuş yani, çok para götürenler olmuş böyle. Bunu ortaya çıkarınca çok kötü oldu. Ben yaptığım şeylerin hepsinin kopyalarını da çıkartmıştım, dolayısıyla benim üzerime de geldi iş yani, sonuçta yanlış mı ölçüyorsun diye. Ben doğru ölçüyordum. Tabii o arada araziye de gidiyordum, arazi-deki o işçilerin yaşamlarını yerinde görmek, o çocukların, kadınların hallerini görmek benim işçilerin haklarını savunma konusunda gelişmemi de sağlamıştı. Bire bir yaşayarak görüyorsunuz, ondan sonra arkadaşlarla bunu tartışıyorduk. Bunlar hem çok düşük ücretle çalışıyorlar, sadece karın tokluğuna çalışıyorlar doğru dürüst yemek verilmiyor, kızgın güneş altında. Adana güneşini veya sıcaklığını biliyor musunuz bilmiyorum, dayanamazsınız yani, bir saat bile güneşin altında kalamazsınız, o şekilde pamuk toplamanın ne kadar insanlığa aykırı bir çalışma ortamı olduğu konusunda çalışmalara başlamıştık. İlk siyasi çalışmamız orada başlamıştı. Tabii bu, o bölgede benim yabancı

olmam dikkat çekti. O yörenin insanı olmamanız, dışarıdan gelmiş olmanız dikkatleri üzerime çekiyordu, “sen mi bunları örgütölüyorsun, eskiden böyle şeyler burada yoktu, bu tartışmalar nereden çıktı?” gibi sorularla babamın dikkatini çekiyorlardı, bu çocuğu engelle, bu çocuğu tut diye. Babam da bana “ya sen bu işlere bulaşma, neden karışyorsun bırak herkes halinden memnun çalışıyor!” falan diyordu.

Yenice, biliyorsunuz ayrılarıyla meşhurdur. Yenice’ye gelen oradan gelip geçen herkes mutlaka köpüklü bir ayran içer, ayran istasyonları vardı, genelde biz bu ayran içim yerlerine gidip tarla işçileri hakkında hazırladığımız broşürü halka dağıtmaya çalışıyorduk. Adana-Mersin arasında otobüsler çalışırdı. Hatta ikinci bir karayolu açılarak Yenice’nin dışına verdiler yolu, ona karşı da tepki koyduk. Yani, buradaki turizmi ve Yenice’nin gelişmesine engel bir yol yapıldı falan diye çünkü transit geçiyordu otobüslerin bazıları, ayrıncılar iş yapamıyordu. Onların da haklarını koruma konusunda mücadele vermiştik.

Ali Gerger’in belediye başkanı olması için de çok çalıştık ve sonuçta belediye başkanı seçilmişti. Ali Gerger Yenice’nin gelişmesinde büyük katkısı olan bir insandı. Yıllar sonra beni Yenice’ye davet ettiler, zamanın DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) Başkanı Süleyman Çelebi ile beraber gittik. 1 Eylül Dünya Barış Günü nedeniyle orada bir konuşma yapmıştık ve beni, Yeniceli olmam dolayısıyla, yani orada yetişmiş bir insan olarak çok güzel karşılamışlardı. Tabii orada daha çok Alevilerin sorunları üzerinde durduk, özellikle çocuklara verilen zorunlu din dersi konusunda büyük sıkıntıları var tabii, bunun kaldırılması gerektiği konusunda konuştuk. Orada sorulan sorulardan bir tanesi, oturumlardan sonra bir araya geldiğimizde, “Sen Kürt haklarını savunuyorsun, birçok yerde bunun müca-

delesini veriyorsun ama biz burada Kürtlerden memnun değiliz!” dediler. Tabii gittiğimde farketmiştim iki tane cami vardı, cemevi yoktu, inşaat halindeydi daha. Konuşmamda, “cemevini burada yapamamış olmanız, açılmamış olması sizin sorunuz” dedim. Yani yıllardır camisi olmayan yer olarak bilinen Yenice’ye iki cami yapılmış “daha hâlâ bir cemevi yapamadıysanız bu sizin önemli bir sorunuz, bunu oturup bir düşünmeniz gerekir,” dedim. Oraya gelenler veya yerleştirilenler genelde Kürt-İslam. Aleviliği de yavaş yavaş entegre etmeye başlamışlar orada, Alevi sayısı da çok azalmış dolayısıyla. Oradaki Kürtler de Alevi-Kürt değil, çoğu Sünni, İslamcı Sünni-Kürtler. Dolayısıyla orayı asimile etmeye başlamışlar. Türk Aleviler, Yeniceli olanlar artık marjinal kalmışlar ve birçoğu da Yenice’yi terk ettiği için eski Yeniceli çok az sayıda kalmış.

Yenice benim siyasi gelişmemin önemli yeri, Yılmaz Güney ile tanıştığım yerdi orası, Yenice. Tarsus’ta, Tarsus Lisesi’ndeki o öğrenci kulüplerinin, yani kulüp dediğim, Matematik Kolu’ndaki çalışmalarımız büyük katkılar sağlamıştı, zaten Ankara’ya geldiğim zaman ilk olarak Oral Çalışlar ile görüşmüştüm. O, Ankara Üniversitesi Siyasal’a (Siyasal Bilgiler Fakültesi ya da Mülkiye) girmişti, bizim Kemal diye bir solcu arkadaşımız vardı o da Tarsus’ta ilerici arkadaşlardan biriydi. Fikir Kulüpleri Federasyonu’na (FKF) ilk girişim onlar aracılığıyla olmuştur.

Hocam Yılmaz Güney ile tanışmanız liseli yıllarda mı?

Ben lisedeydim, Yılmaz Güney film çekmeye gelmişti oraya.

Biraz detaylardan bahseder misiniz?

Tabii, Yılmaz Güney’in gelmesi orada büyük bir ses getirmişti, ayrancılar dediğimiz meşhur yerler var, oraya çağırdık Yılmaz Güney’i. Ona köpüklü ayran ısmarlamıştık.

Hangi dönem, 1966-67 mi hocam?

1965-1966 falan olabilir, o yıllarda. Buradaki gençlik hareketinden söz ettik kendisine, işçilerden bahsettik. Hatırlarsanız pamuk işçileri ile ilgili bir filmi daha sonraları yapmıştı, adı Endişe idi. Görüşmede buradaki işçi sınıfının yaşamını, sömürülmesini, sorunlarını aktarmıştık. Bunların gündeme gelmesi gerektiğini, burada işçilerin ezildiğini, çocuk işçi çalıştırıldığını, sömürüldüğünü falan bunları oturup beraber konuşmuştuk. Hatta bana teklifte de bulundu, “istersen gel filmimde seni oynatayım” dedi. “Yok” dedim, öyle şeyleri daha bilmiyoruz tabii. Yani sinema kültürü de o dönemlerde yeni gelişmeye başlamıştı ama yörenin yoksulluğu sebebiyle sinemaya ulaşmak oldukça zordu. O dönem bugün gibi iletişim araçları yok. Şimdi bunu kavramak çok zor tabii ama televizyon yok, radyo yok, pilli radyolar var. Transistörlü radyolar, 1972’den sonra falan Türkiye’de yaygınlaştı. Ondan önce büyük pilli radyolar vardı, bizim bu şekilde Saba markalı bir pilli radyomuz vardı evde, şöyle büyük piller vardı, kalın, olanlardan koyardınız, onunla radyoyu dinleyebiliyorsunuz. Radyodan haber alabilirsin, başka nereden alacaksınız ki? Bir siyasetçi geldiği zaman herkes koşuştururdu görmek için, ismini biliyorsunuz ama adamı görmemişsiniz, gazete alırsanız resimlerini görebilirsiniz, onun dışında sesini bile duymamışsınız yani, böyle bir ortam var. Dolayısıyla, Yılmaz Güney’i biliyorsunuz ama sinemalardan biliyorsunuz, sinemayı da çok büyütüyorsunuz kafanızda böyle, acayip bir şey yani, sen oraya giremezsin, rol de alamazsın, bambaşka bir dünya olarak görüyorsun sinemayı. Dolayısıyla Yılmaz Güney o dönemde çok büyük işler yaptı tabii baktığınızda. Pamuk tarlasındaki işçi hareketini daha sonra beyaz perdeye yansıtmıştı ve o, Endişe filmini o yörede çekmişti. Esasında Yılmaz Güney ‘in ilk dönemlerinde çok kötü filmleri de

var, bilir misiniz bilmem mafya filmleri, seks filmleri dahi vardı. Ama o da sonradan kendisini geliştirdi, çok iyi işler yaptı.

O yıllarda Batı müziği salgını vardı, biliyorsunuz. 68 Kuşağı'nın hippilik gibi sembolik özellikleri o dönem yaygınlaşmıştı. Her ne kadar dünya ile sosyal ve kültürel bağlar çok zayıf olmasına rağmen hippie kültürü Türkiye'ye de girmişti. Beatles, çok ilgi görmüştü, twist danslar falan Türkiye'ye de girmişti. İşte o dönem lisede daha çok bunları yaşatmaya çalışıyorduk, bizim o lise kültür derneğimiz falan daha çok müzikle uğraşıyordu, orkestramız vardı. 68 Kuşağı dediğimiz o kuşağın özgürlük hareketi hakikaten ülke ve dünya ile iletişimin bu kadar kopuk olduğu bir dönemde muazzam bir özgürlük hareketi vardı. Üniversite çağlarına geldiğimde fark ettim ki, kadın erkek hepimizin özgürlük alanı çok fazlaydı. Eğer bu kadar sosyal toplumsal iletişim araçları, yani sosyal bağlar olsaydı, anında dünyayı izleyebilseydik, anında onların ne yaptığını görebilseydik Türkiye belki tutulmazdı, yani öyle de bir gençlik hareketi vardı. Birden örgütlenirdik mesela biz, Ankara'da ilk öğrenci cinayetine kurban giden Mustafa Kuseyri'dir, ilk öldürülen benim bildiğim, Siyasal Bilgiler'den. Neden öldürüldüğü halen de bilinmiyor, kim tarafından öldürüldüğü de bilinmiyor. 10 bin kişi, 10 bin öğrenci yürüyüş yapmıştı, Kızılay, Cebeci, Sıhhiye üzerinden yürümüştük. O on bin kişi birden nasıl örgütlendi, nasıl geldi oraya. Şimdi bile yapamazsınız, yani sosyal medyayı kullansanız dahi gelin birlikte protesto edelim deseniz yine zor bu kadar insanı toplanmak. İletişim araçlarının olmadığı bir yerde böyle bir örgütlenme vardı, mumlu kâğıtlara yazdığımız bildirileri, el ilanlarını teksir makinaları ile çoğaltır veya anlaştığımız matbaalarda hemen bastırıp cadde cadde, sokak sokak, ev ev dağıttık. Herkesin sorumluluk alanı vardı. Neden çünkü siyaseten bir öz-

lem vardı insanlarda. Devrimci özgürlükçü bir siyaset, Türkiye'nin gelişmesi, demokrasi, özgürlükler insanın beynine işle-mişti. Birbirimizle çok bağ kurmasak da, burada bir eylem var dendiğinde herkes gelebiliyordu oraya, kimse korkmuyordu.

Genel talep neydi, o zaman gençliği örgütleyen yan yana getiren çerçeve neydi, yani bu Demokrat Parti yönetimine yönelik bir tepki miydi, başka bir şey miydi?

O yıllarda muazzam bir özgürlük alanı talebi vardı, ama si-yaseten sol değerlerin dile getirilmesi çok zordu. Bir “komü-nizm düşmanlığı” vardı biliyorsunuz, yani o dönemde üzerinde en çok durulan şey buydu. Bir kere “komünistim” diyemezdi-niz, komünizm hakkında hiçbir şey konuşamazdınız, hatta “sos-yalizm” demek bile tehlikeli ve suçtu. İşte gençlerin üzerindeki bu baskılar gençlerin patlamasına neden oldu, “ben sosyalistim” demeye başladı insanlar, “biz sol hareketin içindeyiz” demeye başladılar. Komünist yapılar, yeraltı örgütlenme şeklinde gidi-yordu. Gençlere uygulanan siyasetsizleştirme ve baskı 1968’de bir patlamaya neden oldu.

Peki Yılmaz Güney’e dönersek, o dönemde Yılmaz Gü-ney’i bir figür haline getiren şey neydi, yani sinemacı tarafı mı daha fazla sizce yoksa sol-sosyalist kimliği mi?

Sosyalist kimliği daha fazla. Kesinlikle bizim hoşumuza giden tarafı oydu, çünkü bir simgeydi artık o. Yani Yılmaz Güney’i sol hareketin önemli, sanatının üzerinden bir sınıf mücadelesi varlı-ğını özellikle ülke işçi köylü sınıfına iletebiliyordu. Kendisini sa-natını korkmadan ortaya koyabilen, solun ilerlemesine katkı sağ-layabilen bir sanatçı olarak biz görüyorduk. “Çirkin Kral” diye ünlendiği zaman mafya filmleri de yapmıştı. Yılmaz Güney’in ezilmiş halktan gelmiş olması, Türkiye’deki bu gerçeklerin yavaş

yavaş ortaya çıkmaya başlaması, ne bileyim burjuva kesimi ile işçi köylü sınıfı arasındaki çelişkiyi ortaya koyan o *Arkadaş* filmi, büyük bir hareketlilik yaratmıştı. *Umut*, *Ağır* ve *Sürü* filmleri çok önemli idi ve insanların bilinçlenmesini sağlıyordu. Filmle-
rinin gösterimi yasaklanmıştı. O özgürlük alanı içerisinde bireyin özgürlüğü vardı, kadının özgürlüğü vardı, işçilerin özgürlüğü vardı, sömürüye karşı gelmek vardı, sağ ve muhafazakâr iktidarların baskılarına karşı gelmek vardı, halkın iktidarı vardı, bunların hepsi bu süreç içerisinde ele aldığımız konulardı ve Yılmaz Güney sanatı ile bunu topluma aktarabiliyordu.

Hocam siz de twist yapar mıydınız?

Hem de çok güzel...

Bir yandan sol duyarlılığı olan Tahsin Yeşildere yetişiyor, diğer yandan hafta sonu partileri yapılıyor. Nasıl tarif edersiniz o yılları?

Tabii lise yıllarımız, gençlik yıllarımız kız erkek arkadaş ilişkilerinin başladığı yıllar falan ama tabii şu da var; bulunduğumuz ortam bu tip ilişkilerin ayıplandığı, işte kız erkek yan yana geldiği zaman dedikodusu olduğu bir ortam. Hemen herkesin beğendiği biri vardı, ben de gencim benim de hoşuma giden bazı kızlar vardı, benden hoşlananlar vardı belki ama hep böyle arkadaş ilişkileri içerisinde kalıyordu. Aşk ve sevgi bazında bir-biriyle beraber olan arkadaşları çok ender görürdük, erkek erkeğe, kız kıza dolaşılırdı genelde. Yan yana dolaşmak gerçekten çok zordu, çünkü bir kız bir erkekle beraber görülürse, herkes birbirini tanıyor, dedikodu çıkar diye kızlar gelmezdi genelde. Gidersek de grup halde giderdik, öyleydi ilişkiler. Ha müzik dinliyorduk, kafe pastaneler önemli buluşma yerleriydi. Sine-maya giderken, işte, eğer beğendiğiniz bir kız varsa onun pe-

şinden gitmek, göz göze gelmek falan bunlar çok hoş gelirdi o dönemde. Ama bugünkü gibi yani bire bir flört konuları çok enderdi, aslında flörtler daha çok mektup, güzel kartlar atmak, kartların arkasına yazmak ile olurdu. Zaten mektup olayı çok güzel bir şeydi yani, birisinden mektup gelmesi, bayram kutlama kartları gelmesi demek, ne demekti o dönemlerde biliyor musunuz? Yani, Ankara'dasınız ailenize mektup yazarsınız, babanızdan, annenizden size mektup gelir, onları açıp okumanız falan çok güzeldi. Sevgilisi olup da ayrı düşenler birbirlerine mektupla sevgilerini anlatırlardı, kitap arasına çiçekler falan koyar kuruturlardı, kitap arasında güller, karanfiller kurutulurdu. Bunun gibi şeyler yapılırdı o dönemlerde, yani bu tip ilişkiler de yok değildi tabii ki ama bugünkü gibi değildi, daha romantik idi ve ilişkiler çok zordu. Dolayısıyla ben öyle bir ilişki lisede yaşamadım, beğendiğim kız vardı ama açılamadım ona, söyleyemedim. Acaba o beni beğendi mi, beğenmedi mi onu da daha halen de bilmiyorum. Ama iletişimimiz çok iyiydi, birbirimizi çok severdik, iyi arkadaştık ama o sevgi orada arkadaş olarak kalmıştı böyle, ismini de hatırlarım hâlâ, unutmamışım.

ÜNİVERSİTE YILLARI

Sporla, futbolla ilgileniyorsunuz, resim yapıyorsunuz, siyasetle ilgilisiniz niye veterinerlik?

Niye veteriner fakültesi, evet çok güzel bir soru bu! Evet, şimdi benim futbol hayatım tabii futbolcu kimliğim ve ilk defa 100 bin liraya Mersin İdman Yurdu'na transfer olmuşluğum var, 1967 yılı olsa gerek bu. 100 bin lira iyi bir para 1967'de, anneme buzdolabı aldım, çamaşır makinesi aldım. Annem çok sevinmişti. Çünkü o yıllarda zaten Yenice'de elektrikler sürekli

Fakülte Arkadaşlarım, Tahsin Yeşildere solda en başta

kesilirdi. Demiryollarının büyük jeneratörleri vardı ve onlar devreye girerdi. Her evde lüks dediğimiz gazyağlı aydınlatmalar ile gaz lambaları mutlaka vardı. Tabii mumlar da. Ve o zaman evlerde tel dolaplar kullanılırdı. Buzdolabı yeni çıkmış, her evde yoktu. Kulüp sezonu açmış bir aylık antrenman programları içinde Hatayspor ile antrenman maçına Hatay'a gittik. O maçta çok kötü sakatlandım ve dört beş ay futboldan ayrı kalacağım belirlendi. Gerçi futbolda, paramı da alamadım bu arada. Yani, 100 bin liraya transfer oldum ama ancak 20 bin lirasını falan alabildim. Bu arada işte üniversite sınavlarına girdim. Çok iyi puan aldım. Ancak kulüp ile sözleşmem vardı, futbol oynadığım için gece bölümü olan Ankara Üniversitesi'nde (AÜ) Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nin Fiziki Coğrafya Bölümü'nü düşündüm, oraya yazılırsam üniversite hayatımı da devam ettiririm dedim. O zaman Adana'da, diğer illerde üniversite yok, İzmir, Ankara veya İstanbul'da okuyacaksınız.

Üniversite sınavına nerede girmiştiniz?

Ankara'da, sınavlar iki üç ilde olurdu zaten, Ankara'da bir de İstanbul'da sanırım. ODTÜ sınavları merkezi üniversite giriş sınavından ayrı olurdu. Dil Tarih'te Fiziki Coğrafya'ya kaydımı yaptırdım, çünkü tek gece bölümü oydu, ne işe yarar onu da bilmiyordum, gitmedim çünkü hiç. Mecburdum çünkü kulübe bağlıydım. Ağabeyim o zaman ODTÜ'de, yurttta kalırdı Demiryolları Yurdu, Ankara Garı'nın yanında, orada kalıyordu. Orada, Şerif Ali diye bir arkadaş "Ya senin kardeşinin puanı çok yüksek, niye Veteriner Fakültesi'ne kaydını yaptırmıyorsun?" demiş abime. O zaman üniversiteye girişlerde adam kayırmalar da oluyormuş, sonra öğrendik onu da. Çok şey dönüyormuş tabii sonradan fark ediyoruz biz bunu. Fakültelerde puanlar düşürülüyor, siz hangi fakülteye girmek istiyorsanız o fakültenin dekanlığı önünde mutlaka bir tanıdığınız bekleyecek ki o gün alınacak öğrencilere ilgili puanları gösteren ilanı örneğin iki saatliğine asıyorlar. Eğer siz o an orada iseniz veya tanıdığınız, puanınız tutuyorsa, hemen dilekçenizi ve puanınızı gösteren resmi belgenizi verip kaydınızı yaptıırıyorsunuz. İki saat sonra fakülte yönetim kurulları toplanıyor bir saat için daha sonra puanları bir on on beş kişilik düşürüyor veya arttırıyor. Örneğin 324'ten, diyor, örneğin 322'ye kadar on beş kişi alınacak. O arada sizin isminiz varsa hemen kaydı yaptıırıyorsunuz. Bir saat aralığı falan da koyuyorlar, işte bu saate kadar kaydını yaptırdın yaptırdın yaptıramazsan sıradan düşüyorsun. Dolayısıyla her tarafta bir yakının olması gerekiyor; "puan düştü çabuk gel kaydını yap!" diyecek bir tanıdık şarttı. Veteriner Fakültesi puanı düşünce benim kaydımı oraya hemen aldırmişlar. Dilekçeyi vermişler ben oraya kaydolmuşum haberim yok. Yani, tabii Fiziki Coğrafya'da devam mecburiyetim yok ama bu tarafta de-

vam mecburiyeti var, beş buçuk senelik okul. Bana haber geldi, bir ay ben oraya gitmeyince devamsızlıktan kalıyorum, “ya gelirsin başlarsın ya da futbola devam edersin” dedi ağabeyim. Tabii aileden de baskı gördüm önce eğitim diye ve futbolu bırakacaksın dediler. Bir de Veteriner Fakültesi’ne kaydını yaptıran her öğrenciye 350 lira burs veriliyordu, ileride devlet sektöründe çalışmak kaydı ile. Babamın maaşı o zaman 750 lira mı ne, 350 lira bir öğrenci için Ankara’da müthiş güzel bir para. Tabii ben gittim baktım, kaydım yapılmış zaten, derslere başladım. Öyle oldu üniversiteye girişim benim, daha sonra çok beğendim ve kaldım orada işte, hoşuma da gitti.

Önce Demiryolları Yurdu sonra birkaç yurt daha ama olmadı ve ev tuttuk biz, evde kalıyoruz. Öğrencisin ama aldığın burs para bol bol yetiyor, mezuniyetinde de zaten devlette çalışıyorsun aldığın bursu geri ödeme falan yok yani. Öğrenci olduğun anda iş garantili bir fakülte. O yıllarda Türkiye’de tek Veteriner Fakültesi var, veteriner hekim ihtiyacı çok çok fazla olduğu için devlet fakülteye girmeyi özendirmek için böyle bir burs veriyor. Mezuniyetten hemen sonra da kura çekiyorsunuz bakanlık sizi bir yere gönderiyor işin hazır. Ben de Bingöl’ü istemiştim. Bingöl’e mezuniyetim sonrasında ilk olarak o yıllarda gitmiştim zaten. Dolayısıyla, Veteriner Fakültesi’ne girişim böyle oldu. İyi bir öğrencilik hayatım oldu, çünkü girer girmez öğrenci derneğine seçildim. “Evrım Grubu” olarak seçimi kazandık.

Evrım grubu solu mu tarif ediyordu, diğer gruplar nelerdi?

İki grup giriyordu seçimlere, biri “Çığır” diğeri “Evrım”di. O zaman daha Ülkücüler ortaya çıkmamıştı. Sağ temsil edenler Çığır grubuydu, biz gece yarısı fakülte boş iken yağlı boya, beyaz yağlı boya alırdık elimize, Evrım’ın başına “D” yazardık, ‘Devrim’ olurdu. Bütün Ankara Üniversitesi fakülteleri o şekilde ör-

gütlenirdik, Evrim grubu olarak girmişti ilericiler. “Ç” harfini de “S” yapardık onlar da ‘Sığır’ grubu olurdu. Derslerde beşer dakika seçim propagandası yapma hakkınız vardı. Her öğrenci fakülteye girdiği andan itibaren öğrenci derneğinin üyesiydi, öğrenci derneğini yürüten komite, işte yönetim kurulu, başkan, genel sekreter, ikinci başkan, sayman. Bütün öğrenciler genel kurul üyesiydi. Genel kurulda her öğrenci kimliğini göstererek oylarını kullanır ve yasal olarak dernek yönetimi seçilmiş olurdu. Böyle demokratik yasal bir öğrenci derneği vardı her fakültenin.

Fakülte yönetiminde öğrencilerin söz hakkı var mıydı?

Tabii, fakülte yönetim kurullarına katılıyordunuz, öğrencileri temsilen dekanın çağırması üzerine öğrencilerle ilgili sorunlarda, başkanımız, fakülte yönetim kurulu toplantılarına katılıp, öğrencilerin sorunlarını dile getirirdi. Zaten dekanlık da bizi desteklemekle yükümlüydü, mesela teksir makinemiz vardı, mumlu kâğıtlar, daktilo makinesi bunlar çok önemli. Ders notlarını basardık, ders notlarını para karşılığı da satardık, derneğe gelir elde ederdik. Sosyal günler de düzenlerdik, geceler düzenlerdik, dans geceleri düzenlerdik. Daha çok Hemşirelik Yüksek Okulu’yla anlaşırdık, orada kızlar çoktu bizde erkekler çoktu, bir araya gelirdik bir şekilde. Yani fakülteler arası iletişim kurardık, tabii siyaseten boykotlar ve işgaller bizden geçerdi, bunları tartışıp işgal ve boykotlara karar verirdik. Dekanlarla ve rektörle konuşma yetkilerimiz vardı, özgürdük üniversite içerisinde, öğrencilerin okula giriş çıkışları bile bizden sorulurdu.

Evrım ve Çığır gruplarının söylemleri arasında ne gibi farklar vardı? Seçimde konuşma yapılır mıydı, neler vaat edilirdi?

Sınıflarda beşer dakika konuşma hakkımız vardı seçimler sırasında. Broşürler basardık. Broşürde yönetim denetim isim liste-

leri ve vaatlerimiz yazılırdı. Öğrencilerin ulaşımından tutun da sinema ücretlerine varıncaya kadar, öğrencilerin yemek hakları, yemek ücretleri, yemek listesi, kitap, ders notları, teksirlerin sağlanacağı, barınma hakları gibi konuları içerirdi. Yani siyaseten fazla bir şey yazılmazdı, demokrasi, insan hakları, özgürlükten yana Evrim Grubu denirdi ama genelde öğrencilerin taleplerinin hayata geçirileceği bir grup olarak görülürdü. Sağcılar da Çığır Grubu'nda işte öğrencilerin birlik beraberlik, vatan ülke birliği, o bilinen kavramları yazarlardı. İşte komünizme karşıyız, bilmem ne bunları koyarlardı broşürlerine. Biz de işte öğrencilerin sınavlarının daha rahat geçebilmesi konusunda öğretim üyeleriyle konuşur, görüş alışverişinde bulunurduk. Bazen sırf sınav erteleme için de boykotlar yapılırdı. Öğrenciler ders çalışmadıklarını ifade ederlerdi, Haziran'daki sınavları Eylül'e atalım derlerdi, boykot edilirdi, işgal edilirdi üniversite, bu taleplerimiz yerine gelirdi, boykot edilirdi falan. Yani sırf bunun için de yapıldığı olurdu, zaman zaman kendi aramızda tartışırdık, bu yarın bize patlar, yani bu şekilde ders konularını ve işte sınav konularını gündeme getirmeyelim diye. Ancak işin aslı sınav erteleme olsa da boykot ve işgal için hazırlanan bildirileri siyaseten öğrenci hakları, işçi sınıfı hakları, hükümetin zamlarının protestolarını içeren bildiriler basıp dağıtıyor duvarlara asıyorduk.

Evrin Grubu'nda mıydı çoğunluk?

Evet ilk yılımdı ve öyle oldu biz ilk girdiğimizde kazanmıştık ezici biçimde fakat ikinci yıl genel kurulda kaybettik biz, genel kurulda sağcılar çoğunluk oldu. Genel kurulu karıştırdık iptal ettirdik, ertesi gün seçim sandıklarının olduğu yere gittik, diğer fakültelerden de destek aldık, bastık orayı ve sandıkları da el koyduk, genel kurulu ve seçimi iptal ettik. Ama aslında bu bizim yenilgimizdi. O gün neden böyle oldu diye bir yerde

toplantıya gittik o toplantıyı da polis bastı ve arkadaşın birinde silah vardı. İlk defa bu tür bir olayla karşılaştık ve silahın kime ait olduğu belli olmasın diye de masanın altına atmışlardı silahı. Polisler hepimizi alıp götürdü o gece, o geceyi karakolda geçirdik. Sonra bir arkadaşın çıktı, albay olan babasınınmış. Neyse o biraz daha içeride kaldı bizi bıraktılar falan. Sağın gelişmekte olduğu 1968-1969'du herhalde. Ülkü Ocakları da o süreçte kurulmuştu. Dışkapı bölgesiydi bizim orası, Ziraat ve Veteriner Fakülteleri'nin olduğu bölge. Aslında sol açısından çok önemli bir yer. Beyazıt Yurdu bizim elimizdeydi ve orayı kaybetmemiş olmamız çok iyi oldu. Kaybetmiş olsaydık sol örgütlenmeye çok büyük bir darbe vurmuş olacaktı. Bu nedenle seçimi basarak ve sandıklara el koyarak seçim sürecini engelledik ama büyük bir yenilgiydi esasında. Oturup bir düşünmemiz lazımdı o süreç içerisinde, zaten ondan sonra sol hareket giderek üniversitelerde zayıfladı. Kendimizi çok güçlü hissettiğimiz için birçok insana yaşam hakkı vermememiz bunda etkili oldu. Giriş çıkışlar kontrol ediliyordu, yani sen sağcısın burada kalamazsın deyip attığımız insanlar oluyordu, atılan öğrenciler oluyordu yurttan. Bunlar tabii giderek tepki çekti, aslında bizim kazanmamız gereken birçok insandan bu şekilde uzaklaştık. Mesela bir arkadaşım vardı Hukuk Fakültesi'nden, onu bu yurda ben çağırmıştım. Bir gün baktım arkadaşım korku içinde geldi bana. Ertesi gün bir araya geldik. "Tahsin ben ayrılacağım buradan" dedi, "gece silahlı kişiler geldi beni burada tehdit etti, vurdular bana, sen nereden geldin kimsin ajan mısın diye." Yani solun içerisinde hakikaten hiç tasvip etmeyeceğimiz bu tip davranışlar bize kaybettirdi. O zaman çok önemliydi biliyorsunuz parka giymek, Deniz Gezmiş çizmelerinden giymek, pejmürde dolaşmak ve bele silah koymak falan moda olmuştu. Bunu oturup tartışmaya çalıştığımız zaman tartışamıyorduk bile, bu dev-

rimci hareketin bir göstergesidir bu tartışılmaz deniyordu öğrenci hareketi içerisinde. Yanlış olduğunu da gördük sonunda, yani ben bunları açık ve net olarak ortaya koymuştum, yapılan şeylerin çok yanlış olduğunu. Bakın üniversitede çok özgürdük, polis üniversiteye giremezdi, dekanlık hiç karışamazdı, öğretim üyeleri hiç karışamazdı bize. Hatta sinema ve otobüs biletlerine zam geldiğinde hep beraber otobüsleri işgal edip Dışkapı'ya çektik, kırk tane otobüs, şoförlere yemek verdik, otobüs zamları geri alınsın, sinema zamları geri alınsın diye.

Hiç polis müdahalesi olmuyor muydu?

Hiç kimse müdahale edemiyordu, öğrenci hareketlerine. Okula polis giremezdi, yasal olarak girmesi mümkün değildi. Üniversiteler özerk kurumlar idi. "Fruko" denirdi o zaman onlara, Frukolar dışarıda beklerdi, içeri giremezdi. Fruko gazozları vardır biliyorsunuz, o gazoz kapağına benzerdi şapkaları.

Toplum polisleri!

Toplum Polisleri'ne "Fruko" deniliyordu. Frukolar dışarıda beklerdi, içeri giremezlerdi. Dolayısıyla otobüsleri biz oraya çektik, otobüs zamları geri alındı, sinema zamları geri alındı. Öğrencinin böyle etkisi vardı ve öğrencileri halk seviyordu ve öğrencilere sempati duyuyordu. Yani bizim bu sempatiyi daha üst düzeye taşımamız gerekirdi.

Üniversite yönetimi de sanırım sizi ciddiye alıyordu ve polisi sokmuyordu.

Kesinlikle, zaten ilk çatışmanın olduğu zaman da akşamüstüydü silahlar patlamaya başladığında biz hemen öğrenci dernekleri yönetimi olarak bir araya geldik buna karşı ne yapabiliriz diye. Dekan, hatırlıyorum Muzaffer Beşe'ydi o dönemde. Karşı-

dan silah sikanlara doğru yürüdü benim fakülteme, üniversiteye silah sıkamazsınız diye, adamı yere zor attık biz, öldürecekler diye. Karşıdan geliyor nereden geldiği belli değil, dışarıdan silah atıyor birileri, Ülkücüler. Onlar yeni yeni silahlanmaya başlamıştı. Dekan “üniversite özgürlük alanıdır, üniversiteye kurşun atılıyor” diye kurşunun üstüne gidiyor, böyle yöneticiler vardı.

SİYASAL ŞİDDET VE ZOR YILLAR

Solcu gençliğin acemilikleri haricinde, devletin Ülkücü gençliği silahlandırmada, sola karşı kullanmada özel bir organizasyona gittiğini hissediyor muydunuz peki?

Kesinlikle, zaten öyle başladı bu olay, Ülkücü gençliğin örgütlenmesiyle başladı.

Siz güçlendikçe onlar da silahlandı!

Opera binasının olduğu bölgede, üst kısımda Ülkücülerin merkezi kuruldu. Onlar orada örgütlendiler hatta Dışkapı'ya gelenler, Kızılay, Çankaya tarafında oturanlar o bölgeden yaya geçemezdi, transit geçmek zorundaydık. Otobüse bile binip, otobüs içinden tanıdıkları solcu öğrencileri alıp oraya götürüyorlardı, işkence merkezleri vardı orada. Bir de Site Yurdu'nda vardı, orayı da ele geçirmişlerdi. Tek başımıza dolaşamazdık mutlaka yan yana dolaşmamız lazımdı, tek yakalarlarsa götürüyorlardı. O bölgede o zaman palazlanmaya başladılar, bu devletin desteği ile yapılıyordu tabii, görmezden geliniyorlardı.

O günlerin Tahsin'i kendisini nasıl tanımlıyordu, politik ve ideolojik olarak? Bahsi geçen dönemde fakültede aktif bir öğrenci olduğunuz belli. Fakülteniz dışında, Ankara çapındaki siyasal örgütlenmelerle bir temasınız ya da onlarla ortak bir faaliyetiniz var mıydı?

Şimdi öğrenci dernekleri olarak Ankara Öğrenci Konfederasyonu vardı ve belli zamanlarda bir araya gelirdik, ya Beşevler'de ya da Ankara Siyasal'da. Diğer fakültelerin öğrenci dernekleriyle böyle bir araya gelirdik. Üniversite bazında ODTÜ ile de bir araya gelirdik. Hem Türkiye siyasetiyle ilgili hem de üniversite siyasetiyle ilgili neler yapılabileceğine dair toplantılar yapardık. Oralarda tartışıyorduk hep beraber, orada alınan kararları herkes gelip kendi fakültesinde ve sorumlu olduğu bölgelerde uyguluyordu. Boykot kararı çıkıyordu aynı anda, aynı saatte boykotlar yapılıyordu, işgal kararı çıkarsa aynı anda aynı saatte yapılıyordu zaten. Yani birbirimizle iletişimimiz fazlaydı, biz o zaman kendimizi İlerici Gençlik olarak tanımlıyorduk, sonra Devrimci Gençlik, yani Dev-Genç kurulduğunda hepimiz Dev-Genç'in çatısı altında başlamıştık. Bir de o dönemde kendini Leninist, Marksist olarak tanımlayanlar vardı. Daha çok Dev-Genç'in içinde Marksizm ve Leninizm gelişkindi. Zaten FKF'nin en önemli etkilerinden bir tanesi, kitapların okunup birlikte tartışıldığı alanlar yaratmasıydı. Felsefenin Temel İlkele-ri'nden başlanırdı, diğer bütün kitaplar okunur ve karşılıklı tartışılırdı, Marx'ın kitaplarından tutun da Mao'nun kitaplarına, Dimitrov'un veya işte diğer Sosyalist yazarların hepsinin kitapları orada tartışılırdı. İşte, ne bileyim Fabrika kitabı okunurdu, Tütün okunurdu. Onlar o zaman ideolojik işçi hareketlerinin önemli kitaplarıydı. Buradan Marksist devrimin nasıl gerçekleşeceği konusunda fikir alınırdı. İşte Dev-Genç'in güçlendiği bir yapı vardı, biz onun içindeydik genelde ama bir de Maoistler vardı, daha çok Aydınlikçılar falan, onlar da devrimin kırdan başlaması gerektiğini savunurdu, onun için uğraş verirlerdi. Yavaş yavaş bölünmeye de başladık kendi içimizde, yani bu ideolojik kavramlar üzerinden sol bölünmeye doğru gidiyordu. Daha sonra İGD (İlerici Gençler Derneği) çıktı biliyorsunuz, o

Marksist harekettten biraz daha ayrıldı. Bu şekilde sol fraksiyonlar, Troçkistler ortaya çıkmaya başladı. Hatta Hikmet Kıvılcımlı grubu vardı, onlar daha farklıydı.

Bunlardan herhangi birine yakınlığınız var mıydı hocam?

Ben Dev-Genç içerisindeydim, FKF kapatılınca onun yerini Dev-Genç almıştı zaten. Daha çok Marksist-Leninist bir çizgiyeydim. Biz zaten daha hâkimdik ve bütün öğrenci hareketlerinden, mitingleri biz düzenliyorduk. Sosyal demokratlar da ayrı bir örgütlenmeye gittiler o dönemde. Sosyal demokratlar çok entere-sandı, yani hep solu bölen bir yapıları vardı ve öğrencileri de böldüler zaten, sol orada bölünmeye başladı ve Sosyal Demokratlar ilerici öğrenci hareketine büyük bir darbe vurdu. Bir taraftan sağ örgütlenmelerle beraber üniversite tamamen sağın eline geçti ve orada ilerici arkadaşların hepsi bedel ödemeye başladı. 1980 Darbesi'yle beraber de en çok 78 Kuşağı'ndan arkadaşlar hapse atıldılar, yıllarca hapis yattılar. Ben sonradan, tabii 68 Kuşağı'yım ama 78 Kuşağı'nın içinde de yer alarak onların başta özlük hakları olmak üzere demokrasi mücadeleleri içinde yer aldım.

Bu dönemde ailenizle ilişkileriniz nasıldı?

Ailemle görüşemiyordum, ben Ankara'dayım tabii, gidip gelmek çok zordu. Tabii annem hissetmiyordu ama kardeşlerim biliyordu benim sol hareket içinde olduğumu ama istemiyorlardı. Başına bela alacaksın falan diye. Ben biraz da kendimi de korumasını bildim, yani bazen hiç kafama yatmayacak birtakım eylemlere katılmama gibi bir irade gösterdim ve orada da doğru düşündüğümü anladım. Çok zor günlerdi, arkanızdan kimin geldiğini kollamak zorundaydınız. Her gün her yerde insanlar ölüyordu, öyle bir ortam vardı. İşte, Bahçelievler Katliamı bizi hakikaten çok çok üzmüştü, yani o dönemde olur olmaz yerler-

den saldırılar geliyordu, kurşunların nereden geldiği belli değildi. Bu kaos ortamının yaratılması sağın önemli hareketlerinden bir tanesi, solu parçalamak, halkı korkuya teşvik etmek. Bunlar özellikle yapıldı. Yakalandığım, dövüldüğüm zamanlar da oldu, tehdit edildiğim dönemler de oldu tabii.

Peki hiç silah taşıdınız mı hocam?

Ben silah taşımadım, hayır.

Hiç ölümden döndünüz mü?

İşte yakalandım, Site Yurdu'na götürülüyordum, oraya gitseydim belki yok olabilirdim yani çünkü oraya girenlerin birçoğu çıkmadı yani, orası tam bir işkencehaneydi. Ankara Kızılay'da çevirmişlerdi beni ellerinden kurtulup bir kaçışım var yakalayamadılar.

Konuşturmak için mi oraya alırlardı?

Yok konuşturmak için falan değil, sizin solcu olmanız yeterliydi, komünisttiniz siz onlara göre. Komünist olan birinin de öldürülmesi 'vaciptir,' yok olması yani onlar için ki o tip insanların birçoğu o dönemlerden bu ülkücülerin içinden çıktığı biliniyor. Daha sonra bunlar yani devletin üst düzey resmi görevlerine geldiler, müsteşar oldular, müşavir oldular. Bunların hepsini, o dönemde gençlik hareketinin içinde olanların hepsini biliniyor, tanınıyor. Ülkücülerin liderlerinin yani liderleri, bazıları da bizim fakülteden çıkmışlardı nedense. Fakültede güçlendiler daha sonra. Ramiz Ongun mesela, önemli liderlerinden biridir. Bahçeli'ye karşı da aday oldu, ismini hiç duymamışsınızdır belki. Tarkan takma isimli biri vardı, Zeki Göncü vardı vb.. ismini hatırlamadığım isimler vardı. O dönemde Bahçelievler Katliamı içinde de bulunanlar ortaya çıktı daha sonraları. Ama cinayetle-

rin çoğu hiçbir zaman ortaya çıkarılmadı. Yani bugün Sedat Peker nasıl, “oluk oluk kanlarını akıtacağız, işte sizi yok edeceğiz!” diyorsa ve buna izin veriliyorsa böyle zamanlardı o dönemler. O dönemler daha da faşizmin güçlü olduğu zamanlardı.

Peki hocam ‘68 sürecinde sembol isimler; Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, İbrahim Kaypakkaya gibi isimlerle hiç irtibatınız oldu mu?

İrtibatım oldu tabii ama o dönemler henüz kimsenin öne çıkmadığı dönemlerdi ve fakülte öğrenci derneklerinin ortak toplantıları olurdu. Bu tür öğrencilerin toplandığında hep bir aradaydık. Yani komisyonlar aracılığıyla iletişim kurduğumuz zamanlarda, bir aradaydık. Yani tartışıyorduk, tabii şimdi Deniz Gezmiş ve Mahir Çayan’ın bu noktalara geleceğini bilmiyorduk o dönemlerde. Böyle şu anda oturduğumuz gibi, böyle oturup sohbet edip tartışıyorduk, ne yapalım ne edelim, İstanbul’daki hareketleri anlatıyorduk birbirimize, tartışıyorduk. İstanbul’da neler oluyor, Ankara’da neler oluyor çünkü birbirinizden kopuksunuz ama iletişimi ancak yazılarla sağlayabiliyorsunuz veya oraya giden arkadaş olursa gidip anlatıyor, o şekilde kurabiliyordunuz bağlantıyı. O hareketin içinde olan herkes ile beraberdik. Ben de aktif isimlerden biriydim o dönemde öğrenci hareketlerinin içinde. Tabii, o dönemde sokağa çıkma yasakları oldu. Sıkıyönetim ilan edildi. Ev aramaları yapılıyor, kitaplar toplanıyordu. Bazen bir evde çok kalabalık oluyorduk, aranan arkadaşlarımızı saklıyorduk.

O yıllardan aklınızda kalan, iyi duygularla hatırladığınız, bugün ismi bilinsin veya bilinmesin arkadaşlarınız var mı?

Valla birçok arkadaşımız oldu, Akın benim iyi arkadaşımdı. Ayrıca Turan Tanış, Hasan Toner, İhsan, Kürşad, Kemal, Hidayet birçok arkadaşım vardı.

Akın?

Akın Birdal. Ziraat Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı'ydı. Ben de bizim fakültede ikinci başkandım. Birlikte hareket ederdik onunla, sonra birlikte çok günlerimiz geçti. Akın, iyi arkadaşlardan biriydi o dönemde, bedel de ödedi biliyorsunuz, silahlı saldırıya uğradı sonradan. Bunun yanında daha birçok arkadaşım var tabii, yani ismini anabileceğim çok sevdiğim arkadaşlarımız var.

KADINLAR, YOLDAŞLAR, SEVGİLİLER

O dönemde kadınların mücadelesi nasıldı?

Kadın mücadelesi diye ayrı bir mücadele yoktu yani, hepimiz aynı mücadelenin içindeydik.

Ama erkekler ön plandaydı sanki!

Devrimci harekette kadınlar hep bizim yoldaşımızdı! Hiç açık sevgi olmazdı, "kötü gözle bakılmazdı." Bu çok kötü bir şeydi esasında, yoldaş kardaş havası, yani böyle bir şey yaratılırdı. Biz siyasetle uğraşırdık ama çok da iyi eğlenirdik yani, mesela öğrenciler arasında şey vardı, sosyal faaliyetler, ne bileyim yurtlarda dans partileri olurdu. Kültürel geziler yapılırdı otobüsler tutulur birlikte gidilir gelinirdi, bunlar da yapılırdı yani. Öğrencilik yıllarımızda öğrenci siyasal alanda vardı ama eğlenmeden de eksik olmazdı.

O zamanlar kulüpler çok meşhurdu, dancingerler, şimdi bilmiyorum nasıl. Oraya akşam dansa gidilirdi, Med Kulüp diye bir kulüp vardı Ankara'da, çok meşhurdu mesela. Akşam oraya eğlenceye falan gidilirdi, eğlenirdi insanlar. İşte o twistler ve dansların, Batı müziğinin geliştiği o dönemlerde ve Türk Hafif Müziği'nin de geliştiği dönemlerde onlar da izlenirdi. Yani bu tip sos-

yal aktiviteler de yapıldı. Benim güzel anılarım içinde ev buluşmaları, ev partileri o dönemlerde en çok ilgi duyulan sosyal ortamlardı. Müzik dinlenir, tartışılır, dans edilir. Bir de iki yaz Ayvalık Sarımsaklı Plajı'nda geçirdiğim çadır günlerimi unutamam. Turan Tanış arkadaşım ile birlikte. O Ayvalıklı idi ve büyük bir çadır bulmuştu. İnanın bir iki ayı orada geçirmek hem de sandal ile açılıp tuttuğunuz balıkları satarak geçinmek eğlenmek çok çok iyi oluyordu. O zamanlar çok bakir idi, oralar. Karayolları Plajı, Ankara Plajı vardı. Oraya gelenlere satardık balıkları ve bu kazandığımız para ile tatil yapardık. Tabii mercan balıkları, kral mercan falan çok sevilirdi. Bir kız arkadaşım da olmuştu, Ankara'dan gelmişler orada tanışmıştık, yazlardan birinde. Şeytan Sofrası, hele sandal ile Cunda Adası'na papalina yemek için akşamları gitmek çok güzeldi. Ayvalık ayrı bir güzellik oldu yaşamımda.

Mesela bir erkekle bir kadın ilişki yaşasa, âşık olsa ne olurdu?

Olmazdı, olamıyordu!

Yani böyle bir şey yaşanmadı mı hiç?

Benim çevremde hiç yaşanmadı.

İnsan doğasına biraz aykırı geliyor.

Kesinlikle tabii!

Aforoz falan olur muydu, ilişki yaşayanlara?

Olmazdı, zaten o noktaya hiç gelmezdi yani.

Veteriner Fakültesi'ne girişiniz aslında çok da kendi tercihinizle olmamış anladığımız kadarıyla. Peki girdiğiniz zaman bölüme ilişkin algınız nasıl gelişti? Bugün geriye baktığınızda ben zaten hangi bölüme gitsem “çalışkan bir insandım yapardım” mı diyorsunuz?

Dediğim gibi tesadüf oldu ama ilk yılların dersleri, fizik, kimya, biyoloji falan değişik gelmedi. Bir yıl öyle geçtikten sonra, ikinci yıl esas tıbbi dersler başlayınca, anatomi, histoloji, biyokimya çok zor geldi. Ama başlamışsınız da bir kere, tekrar üniversite sınavına girmek, kazanmak gerçekten çok zordu. Bir de parasal olarak da rahatsızsınız, burs verilirdi, ortam olarak da iyi bir arkadaş ortamı vardı. Türkiye’de o zaman bir Veteriner Fakültesi var, veteriner hekime çok büyük ihtiyaç var, onu da görüyorsunuz ileriye, sınıfta yalnızca kırk beş öğrencisiniz. İşiniz garanti. O dönemde, İkinci Dünya Savaşı’nda Hitler Faşizmi’nden kaçan profesörlerin görev aldığı eğitim öğretim araştırma niteliğini arttırmış iyi bir fakültesiniz.

İşiniz hazır yani!

İşimiz hazır, kırk beş öğrenci. Ya bir sınıfta kırk beş öğrenci ne demek, çok az. Kadın sınırlaması var, altıdan fazla kadın öğrenci alınmıyor. Eğitim öğretime başlayınca çok değişik geldi, hoşuma gitti. Tıp Fakültesi’ne geçmeyi düşündüm o arada, Diyarbakır Tıp’a gidebilirdim fakat Diyarbakır biraz uzak geldi o dönemde bana. Tıp Fakültesi’ne geçmeyi asistan olduktan sonra da yapabiliyordum, yine vazgeçtim, patoloji 1980’e kadar ortaklı, Tıp ve Veterinerlik programlarında. Branş itibarıyla da patoloji çok değişik gelmişti bana asistan olarak seçtiğimde, işte daha çok kanser üzerine çalışma yapabilirim diye düşünmüştüm deneysel kanserler üzerine, yaptım da yani çok çalışmam var. Çok zevkli esasında baktığınızda.

Eğitim dili Türkçe miydi?

Türkçe idi, üniversitede Türkçe.

İngilizce nasıl öğreniyordunuz?

Daha çok kendi imkânlarınızla öğreniyorsunuz, Türkiye’de genel anlamda böyle. Eğer ortaöğretimde İngilizce görmediyseniz ki görseniz de yeterli olmuyor. Bu arada üniversite öğrenciliğimde İtalyancaya da heves etmiştim, hoşuma gidiyordu İtalyan şarkıları... İtalyan Kültür Derneği’nin kurslarına yazılmıştım. Orada İtalyancayı biraz öğrendim, Ankara’da. Amerikan ve İngiliz Kültür Derneği’ne gitmek bayağı pahalıydı, oraya giden birinin iyi bir parayı gözden çıkarması gerekiyordu. İtalyan Kültür Derneği biraz daha ucuzdu. Hocamız da İtalya’ndı, İtalyancaya oradan heves ettim ve bana çok faydası dokundu. Asistanlığa girdikten sonra Milli Eğitim Bakanlığı’nda bir bursa başvurdum, İtalya bursuna. İngilizce olarak vermiştim projeyi ancak jüride iki İtalyan hoca vardı sınav yapan, sözlü sınava alan, onlarla biraz İtalyanca konuşunca sen İtalyancayı nereden öğrendin dediler, çok hoşlarına gitti tabii, ama İtalya üniversiteleri genelde sanatçılara, güzel sanatlardan veya işte mimar gibi kişileri istiyorlar ve burslar genelde onlara veriliyor dediler. İlk defa veteriner hekime vereceğiz ama sizi kabul edecek fakülte ile siz irtibata geçip kabul belgesi getireceksiniz dediler. Birinci sırada ben kazandım ilk defa ve öyle gitmiştim, ilk yurtdışına gidişim öyle olmuştu. Yani bu meslek benim önümü çok açtı, iyi ki girmişim Veteriner Fakültesi’ne. Veteriner hekimliğin gelişmesinde oda başkanı olduktan sonra da büyük katkılarım oldu. Yurtdışında yaşadıklarım gördüklerim ile bizim meslekteki ataleti, içine dönüklüğü değiştirme konusunda birçok atılımların içinde oldum. Bu mesleği yapıyor olmam benim Bingöl’e gitmeme, orada yaşamama neden oldu. O benim hayatımın en önemli noktalarından biri. Herkese tavsiye ederim, şimdi bile tavsiye ederim yani. Özellikle yeni neslin daha çok geri bıraktırılmış kırsal bölgelere gidip oralarda yaşaması veya iş olanağı yaratması ve oradaki insanları tanıması, onlar ile bir bağ kurmasını gerçekten çok isterim. Kürt

halkının gerçekliğini anlamamın en önemli nedenlerinden biri de mesleğim olmuştur. Dolayısıyla istemeyerek girdiğim halde se-
verek mezun oldum ve severek yaptığım bir meslek oldu.

AKADEMİSYENLİK YOLUNDA

Hocam, sosyal ve siyasal olarak aktif bir öğrencisiniz, sonra da asistan oluyorsunuz, akademisyen oluyorsunuz, demek ki sınıfta da iyiydiniz, biraz bundan bahseder misiniz?

Ben Veteriner Fakültesi'ne gittiğimde lider oldum zaten, sınıfın da lideri gibiydim. Sanki ne bileyim her şeyi ben bilirmişim gibi falan konuşulurdu öğrenci derneğinde. Bir şey yapılacaksa birlikte arkadaşlarla oturur karar verirdik falan. Dolayısıyla daha sonra oda başkanı olmam da öyle gelişti zaten. Yani liderlik özelliğim var, herkesin söylediği. Ben kendimi pek öyle hissetmiyorum ama herkesin söylediği böyle bir şey var. Yani liderliği de hiç sevmem, ben katılımcı demokrasiden yanayım, genelde çalıştığım ortamlarda hep bunu sağlamaya çalıştım. Yani burada şöyle bir şey oluyor insanın kendisini geliştirmesiyle paralel bir şey, farklı düşünmeyle paralel bir şey. Bulunduğunuz ortamda kendinizi hissettirmek istiyorsanız onlardan çok daha farklı bir şeyler ortaya koyabilmelisiniz, tartışabilmelisiniz, yeri geldiğinde dinlemesini ve sessiz kalmamasını bilmelisiniz. Yani o dönemde dernek içerisinde bile farklılıkları ortaya koyan biriydim. Arkadaşlar tarafından bazen hoş karşılanmazdım, bazen kabul görmezdi söylediklerim ama daha sonra kabul görürdü mesela. Eleştirirdim, örneğin boykot yapılıyor veya işgal eylemi yapılıyor, pankartları astıktan sonra üniversiteye kimse giremiyor, hoca bile giremiyor. Ama insanlar, araştırmacılar, deneysel çalışmalar var onlara izin vermemiz lazım, orada hayvanlar var veya yürütülen çalışma var, "ya bırakın buna izin vermemiz lazım, bu

çok ayrı bir şey” derdim. Öyle katı arkadaşlar vardı, “hayır kesinlikle giremez!” derlerdi. Niye girmesin yani bu şey mi, bu koyduğumuz bir kural tamam ama girmesi gerekenler varsa özel izin alarak girsinler, hocanın çalışması varsa, deney hayvanını beslemek zorundaysa beslemese ölecek o hayvan. Orada laboratuvar da cihazlar var çalışıyor, ne bileyim yani doku kültürleri var, bozulacak şeyler olabilir. Yani bunları bile anlayışla karşılamayan arkadaşlar vardı, bunlarla atıştırdık tabii, tartışma çıkardı aramızda. Bazı arkadaşlar gece yarısı deney bölümlerine gidip, basıp oradaki keçileri, tavukları kesip güzelce bir yemişler. Hocanın araştırmasını yok etmişler, böyle sorumsuzluklar oluyordu.

Sınavlara nasıl çalışıyordunuz hocam, sınavlarınız yazılı mı yoksa sözlü mü oluyordu?

Sınavlar sözlü oluyordu genelde, yazılı sınav çok azdı. Her öğrencinin karnesi vardı, defter gibi. Beş yıl boyunca o karneyi yanınızda taşırsınız, her girdiğiniz tatbikatta hoca tarafından imzalanır, ne iş yaptıysanız ya da asiste ettiyseniz, doğuma mı girdin, operasyona mı girdin onlar deftere kaydedilir. Bir anatomi sınavını hatırlıyorum, böyle dağ gibi kemik koymuş hocalar, beyaz mermer bir masanın üzerine kocaman bir masa. Oradan bir tane kemik çıkarır, hangi hayvanın hangi kemiği olduğunu sorarlar. Anlat bunu derler. Aşama aşama idi anatomi sınavını üç dört hoca ayrı ayrı yapardı. Patoloji sınavları da öyle. Çok zor geçerdi.

Veteriner hekimlikte uzmanlaşma yok değil mi?

Uzmanlaşma o dönemlerde vardı. 1980’da askeri darbe sonrası kaldırıldı. Şimdi yeni bir yasa çıktı uzmanlık konusunda ama hayata geçirilmedi daha. Sonra, çiftlik hayvanları pet yani kedi, köpek bir de kanatlı sektörü, su ürünleri de o zaman bizim alanımızdı, ilaç gıda sektörü var tabii. Bu konuların hepsinden bilgi

sahibi olmak zorundasınız. Sınavlar çok zordu. Anátomide koca bir masa üstünde dağ gibi kemik yığılmış, hoca aradan küçük bir kemiği çıkarır verir, bir kanatlı kemiğiyle bir kedinin bilmem neresinin kemiği birbirine benzer. Önce o kemiğin hangi hayvana ait olduğunu tespit edeceksin, o kemiği anlatacaksın. Kemik de-yip geçmeyin. O kemiğin birçok anatomik yapısı var, bağlantıları var, var da var. Otopsi sınavlarında, otopsiye girersin. Üç aşamalıdır mesela. Patolojide hem otopsi yaparsın hem de mikroskopla hastalığı teşhis edersin. Sonra da sözlü olursun. Klinik derslerinin sınavları da öyle idi. Genelde Alman ekolü bizde etkiliydi, Almanya'dan kaçan Yahudi hocaların destek verdiği bir fakülteydi bizimki ve onların çok büyük katkıları olmuş eğitim öğretim nitelikli hale gelmesinde. İkinci Dünya Savaşı'nda Hitler Faşizmi'nden kaçan Alman hocalar, veteriner hekim kökenli Alman hocalar gelmiş, onların büyük bir katkısı var bizim fakültenin gelişmesinde. Aynı o eğitim düzeyi ile devam etmiş hep, daha halen de Ankara o ekol ile öyle devam ediyor.

Peki hocam, lisans hayatınızda mı akademiyle uğraşmaya karar verdiniz yoksa tesadüfi mi oldu?

Ben üniversite öğrenciliğimin son dönemlerinde stajımı Te-kirdağ'da yaptım, Muratlı İnekhanesi ile Karacabey Harası'nda yaptım. Bu her iki yer çok müthiş bir yerdi. Perişan etti devlet bu iki yeri daha sonraları. Bu haralar Türkiye ve bütün dünyanın hayvancılık gelişmelerini takip eden ve Türkiye'de hayvancılığın gelişmesinde önemli merkezlerdendi. Karacabey Harası şimdi orada Jokey Kulübü'nün haraları var atçılıkla ilgili, oralar hep devletindi işte. Karacabey Harası'nın arazisiydi oralar, oralarda inekçilik ve koyunculuk kültür ırklarının Anadolu ırklarının geliştirilmesi için araştırmalar, çalışmalar yapıldı, onların birçoğu kapatıldı. Bilimsel araştırmalar durdu ve çoğu da Özal

Yakın arkadaşım Erkut Tüzer ve Nuri Arıkan
ve diğer asistan arkadaşlarla, Tahsin Yeşildere solda ayakta duran

ile başlayan neoliberal politikalar, özelleştirme furyası ile yok oldu. Son dönemlerde hepsini özelleştirdi veya sattı devlet. Şap aşısı üretilen Şap Enstitüsü, kanatlı aşıları üretilen Manisa'daki Kanatlı Araştırma Merkezi de kapatıldı. Bir de Tekirdağ İnekhanesi vardı Muratlı'da, orası da çok güzeldi, bir yaz da orada stajımı yaptım. Orada işte her sabah ata binerdim, Yağmur diye bir atım vardı şahaneydi. Yani ata binmek kadar güzel bir şey yoktur, o kadar güzeldir ki, düştüm kaç sefer de ama ona rağmen devam ettim. Şimdi orada, oradaki o yapılanları araştırmaları da görüyorsunuz, yaptığınız işin ne kadar önemli olduğunu fark ediyordunuz. Mezuniyet sonrası öğrenci iken staj yaptığım Ankara Tavukçuluk Araştırma Enstitüsü'nde göreve başladım ilk aşamada ama daha sonra Bingöl'e gitme isteğim olduğu için orayı bıraktım. Aslında orada kalsaydım tavukçuluk sektöründe önemli bir pozisyonum olabilirdi, iyi de para kazanırdım. Bingöl'ü tercih ettikten ve bir yıl orada kaldıktan sonra akademik

hayata geçmeyi orada düşündüm. Akademisyen olmak biraz zordu o dönemlerde. Çünkü Türkiye’de tek fakülte vardı ve akademisyen ihtiyacı yok gibiydi. Bizler mezun olunca yüksek lisans mezunu sayıldığımız için direkt doktora başlıyorduk, o da kadrolu asistan olmak demekti. Sonra Elazığ açıldı. Arkasından İstanbul ve akademisyen ihtiyacı doğdu. Heyecanlı ve hayal gücü yüksek biriydim. Araştırmayı seviyordum. Belki ülkeye, mesleğe daha fazla faydam dokunur diye düşündüm.

Aslında bıraktığınız iş, maddi getirisi yüksek bir iş.

O dönemlerde devletin resmi veteriner hekimi olarak Bingöl’de çalışmak çok değerli bir görev. Yöre geri kalmış sosyalleşme bölgesi, kırsal bölge olarak değerlendiriliyor ve önemli bir görev tabii! Bir de gider gitmez müdür vekili de olmuşsanız genç yaşta. Onların, yani hayvan besleyen köylülerin, açıktan vermiş olduğu ücretleri de kabul ederseniz çok yüksek gelir sahibi de olabileceğiniz bir görevdesiniz. Sorumluluklarınız var, sadece zorunlu olarak her yıl hayvanlara yapılması gereken aşı parasını makbuz karşılığı almak zorundasınız. Bu bile o kadar çok ki, maaşınızdan fazla. Ancak ben bu toplam aşı gelirimi o zaman birlikte çalıştığımız veteriner teknikerler ile paylaşıyordum. Maaşım ve her ay düzenli aşı parası ile akademisyenlikten de iyi bir para kazanmış oluyorsunuz. Aşı ücretleri hayvan başına belirlenmiş, binlerce hayvana aşı yapıyorsunuz ve iyi bir yasal gelir oluyor maaşınızın dışında. Ayrıca güç doğum veya hastalanmış hayvan tedavilerine de gidiyorsunuz. Tabii bunlardan ücret almamanız lazım. Ancak benden önce herkes belirli bir ücret almış, ben almayınca diğer ilçelerdeki arkadaşlardan tepki geldi. Alışılmış düzeni bozma lütfen diye. Bazı şeyler de dokunuyor insana, yani öylesine rüşvete alıştırmışlar yöre insanını ve insanları reddedemiyorsunuz. Reddetseniz onu hakaret kabul

ediyor vatandaş. Kişilik meselesi yapıyor. Yani “kahve paranız beyim” dediği paraya o anda bağış makbuzu bile kesemiyorsunuz. Ben muhasebeden arkadaşı çağırıyordum, o gün toplanan para ne kadar 1.000 lira mesela, 1.000 liralık bağış makbuzu keserdik Akın Spor’a veya işte yardım edilecek bir yer varsa götürün yardım edin, bir aile varsa, okul çocuklarına giysi, kitap gerekliyse diye. Veteriner hekimler de, bunun adına hediye mi rüşvet mi desek, öyle alışmışlar ki, birkaç sene bu bölgelerde çalışanın Batı’da ev alması, araba alması mümkündü.

Ayrıca bazı usulsüzlükleri de gördüm. Mesela Solhan’da birisi vardı, adamla birbirimize girdik. şap hastalığı aşısı yapılması mecbur onu yapmak istiyoruz ama aşı yok, çiftlik hayvanları için, önemli bir hastalık o, aşı yapılması lazım. Köylere gidiyorum, Bakanlığa yazıyoruz şap aşısı istiyoruz diye, gelmiyor. Köye gidiyorum şap aşılarının şişelerini görüyorum, “ya kim yaptı, kim geldi sizin buraya?” diyorum. “Solhan’daki veteriner bey geldi yaptı.” diyorlar. “Ya müdürlükte aşı yok, ben aşı g nderirsem o sizin hayvanlara aşı yapar,” diye  ırpınıyorum. Ancak sonra öğrendim, bu kişi boş aşı şişelerini topluyormuş köylerden, içine damıtık su doldurup aşı diye yapıyormuş. Tabii aşı ücretini de alıyor bu arada. Ben bunu tespit ettim tabii, adamı boğazlayacaktım neredeyse. Para için yapmayacağı şey yok, yani o kadar güzel kandırıyorlar ki halkı. Bunları rapor ettim ben ama ispatlayamıyorsun. “Benim elimde vardı kullandım.” dedi adam. Elinde nasıl olur senin, merkezden ben dağıtacağım sana, onu. Her alanda rüşvet, böyleydi oralarda yani. Milleti böyle s m rm şler oralarda yıllarca, belki de halen de devam ediyor bilmiyorum. 1980’li, 1990’lı yıllarda askeri vesayet vardı bölgede. Asker baskısı ve askeri vesayet altında resmen s m r ld  zaten yıllarca, o olağanüstü halleri falan boşuna devam ettirmiyorlar,  ifter  ifter maaş alıyorlar. Ka ak ılardan elde edilen gelirler üzerine söylenecek çok

şey var. O dönemde bölgeye gitmiştik daha sonra belki anlatırım yaşadıklarımı. Neyse onlar da ayrı mesele tabii, onlarla da papaz olduk kaç sefer, birtakım şeylerden dolayı.

Yani o dönemlerde gördüğüm en üzücü şey insanı eziyorlar, sürekli aşağılıyorlar, korku veriyorlar oralarda, maalesef böyle, köylüler de alışmışlar, normalmiş gibi geliyor onlara. Devlet onlar için olmazsa olmaz bir güç ve devlete karşı boyunları bükük yani. Devlet o, her şeyi yapabilir, böyle izlenimler vardı o yıllarda. Hatta ben de onlar için devlettim ve köye gittiğimde veteriner bey geldi, devlet geldi derlerdi. Şimdi uyandı insanlar. İlk defa bir devlet aracının hatta bir aracın gittiği köyler var düşünün. Ben devletin aracı ile dağ köylerine yaylalara gittim. İlk defa devlet ayağımıza geldi dediler. Çocukların o aracın etrafını nasıl sardığını görseniz, yani anlatamazsınız bunu, ilk defa bir araç görüyorlar, ne olduğunu bilmiyor çocuklar. Yani ot bıraktıklarını gördüm ben aracın önüne, araç yürüyor ya çocuk bunu ilk defa görmüş. Ne olduğunu bilmiyor çocuk çünkü. Bunu gördüm ben, yaşadım üzüldüm. Yani böyle ilk defa bir arazi arabası ile dağ köylerine gitmiştim hiçbir aracın gitmediği köyler varmış Bingöl dağlarında, ilk defa geldiniz buraya diyorlar, kimse gitmemiş. Böyle şeylerle karşılaşıyorsunuz üzülüyorsunuz tabii. Ayrıca aracın gidebildiği yere kadar gidiyorsunuz, sonra aracınızı bırakıp sağlık çantanız ile beraber dağları aştığımız yaylalara çıktığımız zamanlar da oldu. Çığ altında kalan veteriner sağlık memurumuz da oldu. Kışın aniden karın bastırması ile yollarda mahsur kaldığımız zaman askerlerin tatbikatlarında yaptıkları kardan evlerde kaldığımızı hatırlarım. Günlerce, gecelerce köylerde yaylalarda kaldığım zamanlar oldu.

Köylüler ile arazide oyunları oynardık. Kriket sporuna benzer oyunlar oynardık. Kocaman koyu siyaha yakın renkli yörük ça-

dırları gibi çadırlar arasında koyunların barınakları, atlar, çocuklar, kalabalık eğlenceli akşamlar, ateşler yakılır, hamurlar açılır, ekmekler yapılır, hep birlikte yemekler yenir, şarkılar söylenir. Çocukların oyunları bağırarak eğlenceleri âdeta sizi başka bir dünyaya götürürdü. Ayrıca Bingöl Dağları'nın bir gizemi vardı. Dünyada güneşin en güzel doğduğu ve battığı yerd. Ağustos sonu Eylül başları gibi on on beş günlük o dönemde dünyanın her tarafından gözlemek ve fotoğraf çekmek için yabancı bilim insanları, gök bilimciler ve turistler de geliyordu. Yöreye çadır kurup o on beş günü orada geçiriyorlardı. Ben de izledim müthiş bir şey. Bu güzellikler de vardı. Daha hâlâ var ama hiçbirimiz bilmiyoruz bu güzellikleri. Şimdi o dağlara güvenli olmadığı için gitmenize izin bile vermezler. Hazarşah Köyü'ne yakın ılıcalar mevkünde çok sıcak kükürtlü sular, göletler vardı. Orada suların içine girdik. Çok güzel doğal kaynak suları ve şifalı sular. İşte hem zorluklar, hem güzellikler, hem acılar, hem yoksulluklar sizi bir yerlere götürüyor. Ama benim oralara gitmem ki ilk giden olduğumu söylemişlerdi. Onlara hizmete gitmem, onların memnuniyeti, bana davranışları her şeye değerdi. Her şey böyle devam ediyor ama yaşam şartları zor. Sosyal hayatınız hiç yok.

Sadece kış aylarında hafta sonları, Şarge Kayak Evi'ne gidip kayak yapmak güzel oluyordu. Kayak takımını, özellikle belirtiyim, kız kayak takımını ilk kuranlardanım. İşim sırasında köylünün bize ikram ettiği kahve paraları, yani gizli rüşvet ile kayak takımları aldık Ankara'dan. Şaban, genç bir kayakçı idi. Çok yetenekli bir genç ve sonra milli takıma seçildi. Şimdi Uludağ'da kayak öğretmenliği yapıyor. Çok iyi işler yaptım spor adına o bölgede. O dönem akademisyen olmaya karar vermiştim ama alınır mıyım, alınmaz mıyım onu da bilmiyorum. Çünkü az sayıdayız, tanınmış bir öğrenciyim, bir de solcuyum. O sırada İstanbul Veteriner Fakültesi açıldı, yeni açıldı. Yeni açılınca belki görmezden

gelirler, belki alırlar falan dedim, nitekim de öyle oldu. Daha sonra aldıklarına pişman oldular tabii, sürdürdüler beni sağa sola devamlı ama girdikten sonra da ne kadar engellemeler olsa da zaten başaramayacağınız bir şey değil. Akademisyenlik eğer kendinizi verirsiniz, çalışırsanız, ekip çalışması ile özgün bilimsel araştırmalar ile üstesinden gelebileceğiniz önemli bir alan tabii.

Bu odada bulunanların pek çoğu YÖK'ün olmadığı dönemi bilmiyoruz. Siz öğrenciyken, öğrencilerin okuldan uzaklaştırılması, siyasi düşünceleri eylemleri nedenleriyle okuldan atılmaları ya da akademisyenlerin görevlerine son verilmesi gibi şeyler oluyor muydu?

Benim öğrencilik yıllarımda hiç hatırlamıyorum, yani bizim Fakülteden ve diğer fakültelerden sol hareketlerle ilişkisinden dolayı veya öğrenci hareketlerine katıldı diye disiplin soruşturması açılıp uzaklaştırılan kimse yok, hiç hatırlamıyorum. Bu durum 1980'den sonra başladı, YÖK ile beraber. O döneme kadar 1750 sayılı yasa vardı üniversitelerin yönetildiği, o yasa tabii ki 2547'ye göre çok daha iyiydi, çünkü asistanların temsiliyet hakları vardı yönetimlerde. Asistanlar kendi arasında toplanıp asistan temsilcisini seçerdi, demokratik bir biçimde. Dolayısıyla hem öğrencinin sesi oluyordu asistan hem de asistanların sesi oluyordu. Dekanlar da seçimle gelirdi, rektörler de aynı şekilde seçimle gelirlerdi. Öyle bir demokratik ortam vardı üniversitelerde. Ayrıca her fakülteden bir senatör seçimi olurdu ve fakülteyi de senatör temsil ederdi. Asistanların özlük haklarını çok iyi savunurduk, yurtdışına bilgi görgü arttırma görevlendirmeleri çıkarırdık, yurtdışında yabancı dil eğitimi alması konusunda görevlendirilmelerini sağlardık veya fakültede. Bunların hepsi oturulup tartışılır ve gerçekten yapılırdı. Öğrenciler için de, eğer öğrencilerin sorunları varsa üniversite yönetimine taşınırdı. Bu

Bingöl yıllarında dostlarla, Tahsin Yeşildere, soldan üçüncü ayaktaki

şekilde öğrencilerin sosyal, kültürel, sportif, beslenme, barınma konuları hep gündeme gelirdi. Öğrenciler de bazen toplanılır, onların talepleri toplu olarak iletilirdi. Yani 1750 sayılı yasayla yönetildiğimiz dönemlerde üniversitelerde bu şekilde uzaklaştırılmış öğrenci ben hatırlamıyorum, İstanbul Üniversitesi'nde de hatırlamıyorum. Bizim öğrenciliğimizde hiç hatırlamıyorum zaten. Yani disiplin ancak şey olabilirdi yani öğretim üyesi ile öğrenci arasında kişisel bir sürtüşme varsa, hakaretler varsa falan filan, bunlara yönelik soruşturmalar açılırdı.

KÜRT GERÇEKLİĞİYLE KARŞILAŞMA

Hocam öğrenciliğinize dönersek, Bingöl'e gitmeden önce üniversite yıllarında Kürtlere ve Kürt Sorunu'na ilişkin bir fikriniz var mıydı, bu dönemde Türkiye'deki sorunlara ya da dünyadaki sorunlara bakış açısı nasıldı, nasıl bir algı

vardı, neler daha ziyade ön plandaydı, hangi tür sorunlar ön plandaydı?

Üniversite yıllarım öğrenci hareketiyle geçti zaten, o dönemde Türk-Kürt diye bir ayrım yoktu, biz hepimiz solcuyduk. Yani Kürt halkını savunacak herhangi bir ortam zaten yoktu, yani Türkiye halklarının birlikteliği birlikte mücadele konusunda sosyal ve devrimci hareketlerin başlatılmasıydı ve bunun Kürt, Türk, Laz, Ermeni herkes bunun içindeydi zaten. Dolayısıyla öyle bir ayrım yoktu, özellikle Kürt hareketleri, Kürt Meselesi konusunda. Bu daha çok 1980 Askeri Darbesi'yle beraber başladı. Zaten PKK'nin (Kürdistan İşçi Partisi) doğuş tarihine falan bakarsanız o yıllara doğru gider ve Diyarbakır Askeri Cezaevi bunda önemli bir rol oynuyor. Dolayısıyla Kürt halkı kendi haklarını arama konusunda girdikten sonra sol içinde yer almaya başladı. Yani halklar kendi geleceklerini, özgürlüklerini kendileri tayin ederler meselesi, yani hiçbir zaman bir Türk'ün veya bir Laz'ın veya bir Ermeni'nin Kürt halklarından özgürlük, demokrasi mücadelesi vermesini talep etmesi kadar absürd bir şey olamaz. Bu benim düşüncem. Ancak birlikte mücadele ve ona destek verebilir. Halkın kendisinin talep etmesi lazım bunu. Kürt halkının bu isteği ile Türkiye'deki sol hareket içinde de bu tartışılmaya başladı ki, bizim öğrencilik yıllarımızda bu konu hiç tartışılmadı, hiç konuşulmadı.

Herkesin mi ezildiği düşünülüyordu, 1980 öncesinde yani Diyarbakır Cezaevi öncesi sol hareketin içinde Kürtlerin herkes kadar ezildiği mi düşünülüyordu?

Zaten o bölge ile ilgili dediğim gibi ben de oraya gitmemiş olsam, yaşamamış olsam o bölgedeki Kürt halkının ezilmişliğini göremeyecektim. Yani devlet tarafından ihmal edilmesini de göremeyecektim. Bizim öğrencilik dönemimizde sosyal medya yok, televizyon kanalları yok, sadece gazete haberleri ve bazı si-

vil inisiyatiflerin el broşürleri ile sorunları görebilir öğrenebilir-
siniz. Zaten bu konulara da fazla değinen basın organları da
yoktu var olanlar da yasaklanırdı.

**Bingöl'de çalışmasaydınız Kürt halkının ezilmişliğini gö-
remeyecektiniz!**

Görmeyecektim tabii, oradaki halkın tamamıyla yok sayıldı-
ğını ötekileştirildiğini. Ben Bingöl'e gitmek için Ankara'dan
otobüse bindiğimde Bingöl'e yaklaştığım zaman otobüsün tey-
bine Kürtçe şarkılar olan bir kaset yerleştirildi ve Kürtçe parçalar
çalmaya başlamıştı, ondan önce Türkçe parçalar, Bingöl'e yakla-
şınca Kürtçe parçalar çalmaya başladı, Kürtçe konuşmaya başladı
insanlar. Yani insanlar kendi dilini konuşamıyorlardı. Onu siz
Ankara'da hissetmiyordunuz ama ne zamanki ben oraya gittim
onu hissettim tabii, gördüm. Dağlara gittiğim zaman kadınların
hiçbirisi benimle iletişim kuramadı, kuramıyordu da. Ancak
muhtar gelirse veya Türkçe bilen bir erkek varsa ancak öyle ileti-
şim kurardık. Bir de hayvanlarla en çok kadınlar ilgilendiği için
ve hastalıkları da onlar bildiği için, onlarla iletişime geçmemiz
gerekliyordu. Onlarla konuşacaksın ki o bölgede ne hastalık var,
neye ihtiyaçları var anlayacaksın ama anlaşıyor musun. Dolayısı-
yla Türkçe-Kürtçe bilen birisi gelip size tercüme edecek meseleyi.
Türkçe bilmesin, kendi dilini de iyi bilmiyor ki. Doğuştan öğ-
renmiş ama eğitimini almış mı yok, aileden ne öğrendiyse dilini
öyle konuşuyor, o zamanlar kızları okula da göndermiyorlar.
Bunları yaşıyorsunuz, görüyorsunuz. Kendi köyünün dışına hiç
çıkılmamış bir sürü insan vardı gittiğim o köylerde, Bingöl'ü bile
görmemiş, kazasını bile görmemiş. Evler çok kötü, yığma taştan
yapılmış, yani bir hayvanın dahi barınamayacağı evler vardı, in-
sanların barındığı. İşte tüm bu gerçekler ile yüzleşıyorsunuz,
bunları görüyorsunuz orada, görünce bu devletin insanını ne

kadar ihmal ettiğini görüyorsunuz. Diyeyekseniz devlet meselesi mi, evet devlet meselesi, ihmal etmemesi gerekirdi. “Batı’da da böyle yerler var efendim!” diyorlar konuştuğumuzda.

Karadeniz’de de var!

Karadeniz’de de var! Ya, oralarda da olmasın, yani ille de öyle değil ama oraya yaklaşımınla bu bölgeye yaklaşımın da farklı.

Az önce Ankara’da Tavukçuluk Araştırma Enstitüsü’nde çalışırken Bingöl’e gittim dediniz. Spesifik olarak Doğu ve Güneydoğu’ya gideyim mi dediniz? Bingöl’ü siz mi tercih ettiniz?

Şöyle oldu, zaten öğrenciliğimde devletten bursluyum, devlet bizi istediği yere gönderebiliyor. Herkes gitmiş bakanlığa kimi torpil de bulmuş kimse oralara gitmek istemiyor, daha çok batı ve orta kesimlerde, orta bölgelerde kalmaya çalışıyorlar. Her yerde Veteriner hekime ihtiyaç var. Çünkü ülkede veteriner hekim sayısı çok az. Hayvan varlığı fazla onların sağlığı ile ilgilenecek veteriner hekim yok. Ben gittiğimde zaten seçenekler sınırlıydı. Bana dediler Bingöl var, Muş, Urfa var. Birini tercih et kardeşim dediler, aynen böyle. Ondan sonra ben de baktım parmağımla işaret ettim burası diye, Bingöl’ü öyle tercih ettim yani.

Neye göre seçtiniz?

Valla bir his herhalde, yani doğunun merkezi gibi geldi bana. Niye Diyarbakır değil dediler, Diyarbakır bilinen bir yer, yani o zaman doğunun cenneti falan diye geçiyor Diyarbakır. Özellikle Bingöl dedim, çünkü çok geri kalmış bölgelerden biri, tam da merkez.

Hangi yıl?

1974 yılı. 1973 mezunuyum.

Urfa var diyorsunuz, Urfa daha sıcak kışın, siz çok çetin kış koşulları olan bir yeri seçmişsiniz, aslında zor bir yer seçmişsiniz.

Yani şimdi, Urfa tam Kürt bölgesi değil zaten, daha çok Türk-Kürt ama Arapların da çok bulunduğu bir bölge. Dolayısıyla zaten sıcak bölgede, ben Tarsus'ta da kaldığım için sıcak iklimi ve Arap yapısını da biraz biliyorum. Kürt halkının durumunu öğrencilik yıllarımda konuştuğum Kürt arkadaşlarım vardı. Kürt Meselesi'nin çok önemli olduğu konusunda zaman zaman tartışıyor konuşuyorduk ve çok merak ediyordum.

O sıralarda İsmail Beşikçi'nin çalışmalarından haberdar mıydınız?

Tabii, İsmail Beşikçi'nin çalışmalarından haberim vardı. Bizim öğrencilik yıllarımızda Beşikçi hapisteydi sanıyorum. Onun özellikle Kürt aşiretleri üzerine yazdığı kitapları okuma fırsatım olmuştu. Bir de Kürt arkadaşlarım, onlarla da sürekli diyalog içerisindeydim. Bingöl'de de arkadaşlarım oldu. Onlarla, Kürt Sorunu'yla ilgili kitapları okuyup beraber değerlendirdiğimiz dönemler olmuştu. Bunlar benim bu konularda gelişmemi sağladı. Hatta Bingöl'de aşiretler ile iç içe yaşayıp, bunların ne denli etkili olduklarını görmüş olmamla Kürt halkının özgürleşmesinin üzerinde ne kadar çok engeller, baskılar olduğunu fark ettim. Bir tarafta devlet, siyaset, bir tarafta asker ve din faktörü ve baskıları, aşiretlerin de devlet ile iç içe olması ve Kürt halkı üzerindeki etkileri işte hepsini orada görmem yaşamam benim için çok önemli olmuştur. Bingöl benim hayatımın bir parçası, dönüm noktası oldu. Sevdiğim, zevk ile çalıştığım, hayatımın en güzel zamanları olması ile önemli bir yer tutmuştur. Muş da vardı mesele Muş'u istemedim, içimden gelmedi yani, Bingöl bana biraz daha cazip geldi. Nasıl olsa orada, o uzak yerlerde bir ile gide-

cektim, onun Bingöl olmasını istedim. Elazığ zaten sevmediğim bir yerdi, gerçi o dönemlerde Elazığ CHP'liydi ama Elazığlı çok faşist vardı. Mesela beni Elazığ Veteriner Fakültesi istedi, kesinlikle reddettim. Asistan olmamı istediler, yeni açılmıştı fakülte ve Bingöl'e hocalar araştırmaya geliyordu. Orada tanıştık birkaç kişiyle, istememiştim. Bingöl'ü işte öyle tercih ettim, isteyerek gittim yani. Bingöl'e gitmem benim hayatımı da değiştirdi zaten. O nedenle o konuda çok mutluyum yani, oradaki arkadaşları tanımaktan, oradaki yaptığım işten de çok mutluydum.

Yaşam koşulları zor gelmedi mi?

Ben otelde kaldım orada.

Sobayla falan uğraşmadınız!

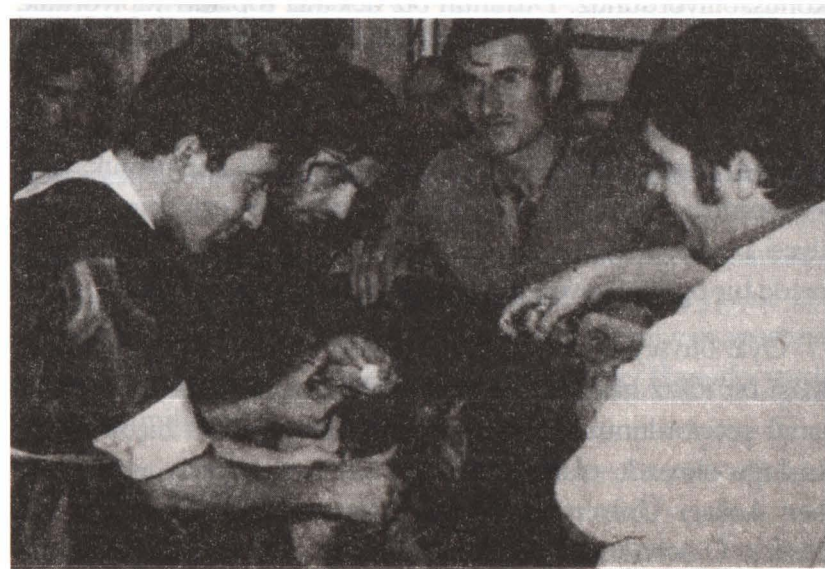
Uğraşmadım, otelci yakıyordu sobayı! İyi para veriyordum, aylık anlaşma yapmıştık.

Batıdan doğuya gidince, henüz 1970'ler, çok zor gelmiş olabilir.

Benim zaten öğrencilik hayatım da çok zor olduğu için; öğrenci derneklerinde çalışmam, Veteriner Fakültesi'nde yöneticiler tarafından mimlenmiş olmam, birçok kez yurttan atılmam gibi. Demiryolu Yurdu'nda mesela bir ay bile kalamadım, hemen atıldım, Niğde Yurdu'na gittim, oradan da attılar hemen. Kaçak olarak Siyasal Bilgiler'in yurdunda kaldım, bir süre arkadaşlar idare ettiler. Yani öğrenciliğimde de hep göçebe hayatım vardı, sonra ev tuttuk Gaziosmanpaşa'da, bursum olduğu için beş altı arkadaş ev tuttuk. Tam da evin alt katında Tuğrul Türkeş oturuyordu. Öğrenciliğimde de hep göçebe yaşadım yani, hep yurtlarda süründüm. Bingöl'e gittiğimde ev bulamadım zaten. Bingöl ufacak bir yerdi, kiralık ev de bulamıyorsunuz. Bulamayınca bir otele yerleşmiştim ve bir yıl otelde kaldım.

Nasıl bir sosyal, siyasal ortam vardı Bingöl’de?

O dönem hatırlarsanız TÖB-DER (Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği) vardı, POL-DER (Polis Derneği) de vardı. Onlar örgütlüydü, biz TÖB-DER’e gider gelirdik, öğretmen arkadaşlarla orada tanışmıştık. Akın Spor’un yöneticileri aynı şekilde soldan arkadaşlardı, onlarla beraber olurduk. Bir de orada onlardan biraz daha farklı, devlette bir görevim var yani. Vali tepemde, emniyet amiri tepemde. “Tahsin Bey sen gençlerle, halkla çok iletişim kuruyorsun, dikkatli ol!” falan filan diyorlar ve dikkatimi çekiyorlardı. Çünkü orada devlet görevlileri hep iç içe yaşıyorlar. Herkesi gözetliyorlar, gözetleme alanı gibi bir yer orası, kim ne yapıyorsa görüyorlar. Yani katıldığımız toplantılara kadar biliyorlardı o dönemde ama baskı yapamıyorlardı, yani bugünkü gibi böyle güvenlik meseleleri yoktu, görece de olsa özgürlük vardı.

Bingöl’de çalışırken, Tahsin Yeşildere, soldan ikinci

Bu gruplarda ağırlıklı olarak sınıfsal mücadele mi konuşuluyordu? Kürt Meselesi orada da mı konuşulmuyordu, Bingöl’de de?

Bingöl’de de konuşulmuyordu Kürt Meselesi, mücadele genelde işçi sınıfı üzerinden konuşulurdu. Bunlar hep aramızda tartışılan konulardı ama sınıf bilinci ve işçi sınıfının örgütlenmesi, sendikal örgütlenme bizim en önemli düşüncelerimizden biriydi tabii, o süreçte.

Öğrencilik yıllarınızda siyasal görüşünüz nedeniyle mağdur olduğunuz oldu mu?

Öğrenciliğimde hiç olmadı, hiçbir hoca bizim siyasi görüşümüzden dolayı bizimle ne takıştı, ne çeliştik. Tartışmalarımız da olmuştur zaman zaman ama öğretim üyelerinin de özgür düşünceye karşı herhangi bir tutumu yoktu o dönemde, rahatlıkla konuşabiliyordunuz. Düşünün biz dekanla toplantı yapıyorduk, öğrenci hareketleriyle, işgal ve boykotun yapılması konusunda dekanla konuşuyorduk. İşgal ve boykot yapacağımızı da söylüyorduk, tartışıyorduk, “bunları düzeltmezseniz, sonuçta işgal yaparsınız, boykot ederiz,” diyerek taleplerimizi iletiyorduk, süre veriyorduk. Yani siyasal görüşümüzden dolayı ne bir öğretim üyesi bizden korkmuştur, ne bir öğretim üyesi tehdit etmiştir, ne de bir öğretim üyesi bundan dolayı zayıf not vermiştir.

Öyle bir şey ki genelde sınavlarımız sözlü oluyordu, sözlüye karşı bir itiraz hakkınız da olmayabilir ama siz dersi biliyorsanız sınıfı geçiyordunuz. Hangi görüşten olduğunuzun hiçbir olumsuzluğu olmazdı, olamazdı. Sadece bir tane hocayla takışmıştık, ben Ankara Üniversitesi futbol karmasında da oynadığım için Ankara Üniversitesi’ni temsilen Türkiye üniversiteler arası şampiyonasına gidiyorsunuz, on beş gün uzaklaşıyorsunuz derslerden,

iki tatbikatı kaçırdım diye beni devamsız bırakmış. Rektörlükten izinliyim ben, götürdüm kâğıdı verdim: “Beni ilgilendirmez, ya ders çalış ya da futbol oyna kardeşim!” dedi bana. “Hocam dedim, bakın resmi bir görev bu, siz de yurtdışına gittiğiniz zaman burada tatbikata başkasını göndermiyor musunuz? Ben de orada üniversitenin bir görevini yerine getirdim” dedim. Geçirmedi, vermedi. Ben bir sonraki yıl tekrar aldım bu dersi. Bu tip şeyler oluyordu ama bu farklı bir şey yani, aslında yapmaması lazım hocanın ama rektörle konuştum bana, “hocanın inisiyatifi, bu tam bir resmi görevlendirme olmuyor, isterse kabul etmeyebilir” dedi.

Rektörle de konuşabiliyordunuz yani?

Tabii, rektörle de konuşabiliyorduk.

Peki Ankara halkıyla aranız nasıldı, yani polislerin ev baskını yaptığı bir dönemde komşularınızla ilişkiniz nasıldı? Rahat ev bulabiliyor muydunuz?

Valla benim bir komşum vardı, beni yemeğe çağırırdı hep, çok da güzel bir kadındı. Kanada Konsolosluğu’nda özel kalem müdiresiydi. Bizim apartmanın hepsi bizden memnundu, bize selam verirlerdi, “nasılsınız çocuklar bir şeye ihtiyacınız var mı?” diye sorarlardı. Daha sonra bir apartmanın terasına dört arkadaş taşınmıştık. O dönemde zaten öğrenciye genelde ya alt kat, bodrum katı ya da terası kiraya verirlerdi. Terasın yan apartmanında Türkeş’in oğlu otururdu, alt dairede de Hamido vardı, sağcı bir milletvekili.

Hamit Fendoğlu.

Hamit Fendoğlu, öldürdüler onu daha sonraları, Fendoğlu sağcı bir milletvekiliydi, biz solcu. Yukarıda bir parti mi ne ver-

miştik arkadaşlarla, bir baktık Hamit Fendoğlu kapıyı alıyor, bizim arkadaşlar “Hamit ağabey gel, buyur, seni kızdıracak ne yaptık?” diyerek aldılar içeriye onu. Gördü ortamı orada, konuştuk. Hamit Fendoğlu, bir daha bize gelip de “niye gürültü yapıyorsunuz” demedi. Düşünün yani sağcı, faşist ve popüler bir adamdı da. Bu adam bile bizi saygıyla karşıladı yani. “Biz öğrenciyiz gençiz, eğleneceğiz” dedik. Sonradan karşılaştığımız zaman; “ne zaman eğlence gençler?” falan diyordu bize. Yıllar sonra gazete haberinde gördüm. Evinin kapısını alıp bomba bırakmışlar ve öldürüldü. Kimin öldürdüğü de daha hâlâ bilinmiyor sanırım.

Öğrencilerle Ankara halkı arasında herhangi bir olumsuzluk yoktu ve olamazdı da. Öğrencilerin yaptıkları eylemler halkın çıkarları talepleri doğrultusunda idi ve bu eylemler sonrasında sinema zamları geri alınıyor, özellikle gıda zamları geri alınıyor, otobüs bilet zamları geri alınıyor diye de mutlu oluyorlardı yani. Öğrencileri severlerdi, üniversite öğrencisi demek çok önemli bir şeydi arkadaşlar. Düşünün yani Ankara, İstanbul belki Bursa, İzmir, sonra da işte Adana, Elazığ’da üniversiteler açıldı. Üniversite her yerde yoktu, sayılı kentlerdeydi, üniversite öğrencisi olmak çok çok önemliydi, sizi çok değerli buluyorlardı, çok saygı gösteriyorlardı. Çünkü Türkiye’nin geleceğı sizsiniz derlerdi, dolayısıyla halktan çok saygı görüyorduk. Biz pazara falan da giderdik, pazarcılarla da konuşurduk, halkla konuşurduk. Onlar siz öğrencisiniz siz daha iyisini bilirsiniz derlerdi.

BÖLÜM 2

GELECEĞİN KIYISINDA

İlk görüşmemizin sonunda öğrencilik yıllarınızda ve o döneme egemen şiddet ortamında kalmıştık.

İlk görüşmemizden bu yana bir yandan eksik anlatmayayım istiyorum, öte yandan çok mu detaya giriyorum kaygısını taşıyorum. Söz şiddette kalmışken ve çocukluk yıllarımızda beraber olduğumuz bizi etkileyen iki candan, iki kedimizden söz etmek istiyorum. Birinin adı Posbıyktı, diğerinin adı Kalkuyruk. Çok severdik, onlarla boğuşurduk, beraber yatarlık, birbirleriyle kavga ederlerdi. O zaman hazır mama yok, işte yemek artıklarını verirdik. Bazen yemeği kendimiz yemez iştahla baktıklarını gördüğümüzde, onlara verirdik. Bu yaramazlar, hayvanlarla olan bağımızı güçlendirmişti, çocuklukta hayvanla yan yana büyüyenlerin insan, doğa, hayvan, çevre sevgisi artıyor. Bir de çok güzel bir köpeğimiz vardı, ismi de Akbaş'tı. Akbaş bizim dışı-

mızdakileri sevmezdi pek. Bir gün bir baktık ki Akbaş yok. Bunu bir trenin yük vagonuna atmış göndermişler, Akbaş yok. Tabii çok üzüldük, ağladığımı hatırlarım. Aradan on beş yirmi gün geçtikten sonra Akbaş geri geldi. Yani bu kadar duyarlı hayvanlar. Her nereye gittiyse, tren onu nereye götürdüyse, atlayıp geriye bize dönmüştü. Çocuğuz, nasıl sevinmiştik! Onlarla beraber büyümenin bende insan sevgisinin, çevre ve doğa sevgisinin artmasında rol oynadığını düşünüyorum. Türkiye'deki şiddet olaylarını gördükten sonra, doğa ve hayvan sevgisinin ne kadar önemli olduğunu gördüm.

Çocuklukta insanın iyi yetişmesi geleceğini şekillendiriyor. Çocukluğumdan itibaren süren taşınmaların beni olumlu etkilediğini düşünüyorum. İzmir'den Yenice'ye geldik. Yenice'deki o ergenlik çağı, gençlik yılları ve lise yılları, orada yeni arkadaşlar edindim, onlardan kopmadım onlarla daha halen iletişimim var. Sonra üniversite dönemi. Ankara'da yeni arkadaşlar ve yeni çevre edinme ondan sonra da çalışma hayatı, İstanbul. Yani dolayısıyla İzmir, Tarsus, Mersin, Adana, Ankara, Bingöl, Bingöl'den sonra İstanbul. Böyle bir hayat çizgisi var, buralarda tabii birçok değişik insanlarla tabii bir araya geldim. Her zaman söylerim Bingöl'ü çalışma hayatım boyunca ve kendimi ifade etmemde önemli bir rol oynaması açısından hiç unutamam. Daha hâlâ arkadaşlarım ile iletişim halindeyim. Zeki Büdüş en iyi arkadaşım olmuştu. Hatta asistanlığı kazandım, İstanbul'a gideceğim için çok üzülmüşlerdi. Hiç unutamam param da yoktu ve Zeki'den 500 TL borç almıştım İstanbul'da lazım olur diye ve ilk maaşımdan ona ödedim. Düşünün o dönem Bakanlık'tan aldığım maaş, o günün parası ile zam da gelmişti, 1.700 TL falandı ve çok çok yeterdi. Asistan olunca 3.200 TL almaya başladım. Üniversiteye değer verilirdi. Bingöl'den ayrılışım da hüüzünlü olmuş-

tu. Ben otobüse bindim arkamdan yirmiye yakın araba ile beni Şarge Kayak Evi'nin olduğu yere kadar uğurlamışlardı. Gözleri doluyor insanın işte böyle. Herkese tavsiye ederim, farklı bölgelerde gidip yaşamayı, çalışmayı. Öyle sadece gidip, işte Urfa'da Göbeklitepe'yi göreyim, Urfa'yı gezeyim veya Mardin'e gideyim, Mardin'i dolaşayım falan değil mesele. Oradaki hayatın içine girmek lazım, insanların nasıl yaşadığını, kültürlerini hayatlarını yaşayarak onlar ile birlikte olarak görmek lazım.

Bingöl'e tayininiz bölgeye ilk gidişiniz mi oldu?

Evet, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya ilk gidişimdi. Daha önce en fazla İskenderun ve Hatay'a kadar gitmiştim.

Zorunlu hizmet süreniz ne kadardı?

Zorunlu hizmet süremiz, aldığımız eğitimin iki katıydı herhalde. Veya aldığınız bursun işte iki katı mı, üç katı mı her ne ise o miktarı geri öderseniz zorunlu hizmetten muaf tutulurdunuz. Ama devlet dışında çalışabileceğiniz pek bir yer de yoktu zaten. Neden zorunlu hizmetten vazgeçesiniz.

Siz asistanlığa geçince para mı ödediniz geriye?

Hayır, ben asistanlığa geçince yine devlet sektöründe olduğum için, o Bakanlık'tan oraya muvafakatname veriyorlar. Dolayısıyla öyle bir ödeme yapmadım. Öğrenciliğimden başlayarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu hep ilgimi çekmişti ve isteyerek gittim. Orada gördüklerim benim duruşumu ve ilerideki çalışma alanlarımı belirleyen bir unsur olmuştur. İnsan hak ve özgürlükleri anlayışım, orada şekillendi. Dolayısıyla benim yaşamımda Bingöl'ün çok etkisi olduğunu tekrar ifade edeyim. Mesleki hayatımda yaptığım işler var ki bunların birçoğu ilk defa Türkiye'de yapılmış şeylerdi.

Esas önemli olan, tabii benim üniversite hayatım ve üniversitedeki mücadelem oldu. Üniversite mücadelesi yanında, Barış Meclisi gibi, Barış Adalet Küresel Merkezi gibi demokratik kitle örgütlerinde çalışmam, birçok demokratik kitle örgütünün kurulmasında aktif rol oynamam mücadelenin diğer boyutunu oluşturdu. Anayasa çalışmalarında yer aldım, 68’li olmama rağmen 68’lilerle bütünleşemeyeceğimi anladığım için 78’lilerin içerisinde yer aldım. 78’liler Vakfı’nın kurucularından ve 78’liler Birliği’nin divan başkanı olarak bağlantım halen devam ediyor.

Neden 68’liler arasında barınamayacağınızı düşündünüz?

Niye 68’liler değil? 68’liler olarak mesela, “ordu millet el ele milli cepheye!” diye bağırırdık. Öğrencilik yıllarımızda. Bu ifade bizi o zaman rahatsız etmiyordu. Neredeyse bütün solun sloganıydı, bu. Sosyalizmin gelmesinde halkın ne kadar önemli olduğunu biliyorduk, işçi sınıfı rolünün ne kadar önemli olduğunu biliyorduk ama ordudan da vazgeçemiyorduk. Üstelik bunu da tartışamıyorduk hiç. Mesela polise karşıydık, hükümetlere karşıydık, siyasal iktidarlara karşıydık, demokratik siyasal iktidarlara da karşıydık. Devrimin halkın sınıf mücadelesini biliyor, onu yükseltmeye çalışıyorduk. Burjuvaziyi, kapitalist sistemi işçi sınıfı yıkabilirdi ve mutlaka iktidarı ele geçirmesiyle gerçekleştirebileceğini düşünüyorduk ama öte yandan orduyu da hep yanımızda sayıyorduk. İstanbul’daki öğrenci hareketinin, boğazda Amerikan askerlerini denize dökme eylemleri, bu süreç içinde 68 Kuşağı’nın Türkiye’nin bağımsızlığı açısından çok önemli olduğunu biliyorum. Sosyalizmde önemli olan kültürel bağımsızlık, siyasal bağımsızlık, ülkenin tam bağımsızlığı, sınıf mücadelesi, fabrikalar işçilerin, toprak köylünün, halkların eşit ve kardeşlik içinde yaşam koşullarının oluşturulması gibi sloganlarımız hep vardı. Ancak 68 Kuşağı, ordu ile birlikteliğini

üzerinden hiç atamadı ve Kemalist çizgisinden de hiç vazgeçmedi. Hâlâ 68 Kuşağı'nın başındaki arkadaşlar Kemalizm'i öne çıkarırlar. Hâlâ ordu Kemalist bir ordudur ve Türkiye'nin bağımsızlığı için her zaman, gerektiği zamanda gerekeni yapar düşüncesi hâkimdir. Ben de Atatürk'ü seven birisiyim ve babamın da memleketlisi aynı zamanda. Yaptığı işler de çok önemli, devrimler de çok önemli ama Kemalist ideoloji çok farklı bir şey. Artık Türkiye'nin onu aşması gerekir, daha da önünün açılması açısından. Bunu tartışamıyorsunuz onlarla.

Peki neden? Kemalizm'in sosyalist kesim tarafından bu kadar içselleştirilmesini neye bağlıyorsunuz?

Görmemiz gerekirdi ama göremedik. Tartışamazdık bile bunu, o dönemde bu konuyu demokratik olarak tartışabilme ortamları yaratmanız çok güçlü. Bunu ancak öğrenci derneğinde birtakım forumlar yaparak tartışabilirdiniz ama bu konuya hiç girilmezdi. Ordu, her zaman ayrı bir yerde idi. Bunu tartışmak da çok önemli bir şey değildi o dönemde. Çünkü yapılacak başka işler vardı, bunu tartışmamamız gerektiğini söylerlerdi. Dolayısıyla o tutuculuğu bir türlü üzerlerinden atamadılar. Belki burada, sosyalist devrimin de etkisi olmuştur. Lenin'in devrimde, 1917 Hareketi'ndeki ordu ile birlikte hareket etmesinin etkili olduğunu düşünüyorum. Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesinde ordunun desteği, çünkü o zaman Leninist ideoloji, olduğunu biliyoruz. Marksist ideoloji, Troçkist ideoloji tartışılırdı, Maoist ideoloji tartışılırdı. Bu arada birbirimize girebilirdik, birbirimizi benimsemediğimiz alanlarda. Ayrıca bir de Hikmet Kıvılcımlı'nın görüşleri önemliydi, onlar da tartışılırdı. Böyle bir gençlik hareketi vardı, aslında çok yalpalayan bir gençlik hareketiydi. Belki de onun için başarılı olamadı. Çünkü halktan da kopmuştuk. İşçi sınıfı diyorduk ama işçiden de kopuk hareket edebiliyorduk bazen,

işçiyi örgütleyemiyorduk. O dönemlerde sendikalaşma bugünkü gibi de değildi, sendikalar biraz daha örgütlüydü. Bazen sarı sendika dediysek de, bugünkünden çok çok daha iyiydi durum, en azından toplu sözleşme ve grev hakları vardı. Her yerde işçi grevleri olurdu, biz onları desteklemeye giderdik ve bu belli bir süre böyle gitti. Sonuç olarak işçi sınıfını önder olarak kabul edip, onunla birlikte hareket etme konusunda etkili olamadı gençlik. Gençlik kendi iç sorunlarıyla uğraşarak kahramanlık gösterileri içerisinde zaman kaybetti. Kendini lider olarak ortaya atan pek çok arkadaş vardı. Parka giymek, bot giymek, hep aynı kıyafetle dolaşmak, kendisini diğer arkadaşlarından üstün görmek gibi bir durum vardı. Bu psikolojiyi anlatmakta çok zorlanıyorum. Bizim, Dışkapı bölgesinin liderleri vardı, Beşevler'deki kampüsün liderleri vardı, Siyasal Bilgiler'in olduğu yerde, ODTÜ'de de aynı şekilde. Bunlar ne derse o olurdu, kendi içimizde bile demokrasi yoktu, mesela gece otururlar boykot kararını onlar alırlar ve sonra bizi çağırırlar biz boykot kararı, işgal kararı aldık derlerdi. Yahu niye beraber alamıyoruz? Yani, bütün arkadaşları toplayalım alalım, yok! Böyle iç demokrasimiz bile yoktu o dönemde.

68'lerde hayvan hakları veya çevre duyarlılığı konusunda atılan siyasi bir adım var mıydı?

Yok öyle bir şey hatırlamıyorum, yani şimdi, fakültede de hayvanların anatomisinden tut her şeyine kadar okuyorsunuz ama hayvan hakları diye bir şey derslerde bile konuşulmuyordu.

VETERİNER HEKİM TAHSİN

Peki neden akademisyenlik ve neden patoloji, sizi buna yönlendiren teşvik eden şey neydi?

Evet, güzel bir soru.

Ona geçmeden benim öğrencilikle ilgili bir sorum var, az önce hayvan haklarından bahsedildi, bölümünüzde hayvanların kobay olarak kullanılmasına ilişkin etik tartışmalar hiç oldu mu?

İsterseniz buna mesleki konuları anlatırken gireyim.

Nasıl arzu ederseniz hocam.

Belki kızacaksınız ben de deneysel olarak çalışmalar yaptım, bunun nedenlerini de tabii açıklayabilirim. Her ne kadar karşıysam da yaptım ama etik değerleri çiğnemedim ayrı bir mesele ama sonuçta bir deneysel çalışma yaptığınızda bazen hayvanlar ölebiliyor da. O zaman çok huzursuz oluyorsunuz. Asistanlığıma zaten deneysel çalışmayla başlamıştım, meşhur bir hocamız vardı, onun çalışmalarını yürütmüştüm. Önemli bir kanser olayıydı ve bitkinin, eğrelti otunun özünün kansere neden olduğunu ispatlamıştı hoca ve dünyada yankı uyandırmıştı buluşu. Samsun yöresinde olan bir ot bu, eğrelti otu diye bir ot, belki adını duymuşsunuzdur. O yöredeki sığırlarda kan işeme hastalığı vardı. Bu bitkiden kaynaklandığını hoca bulmuş idi ve kanserojen bir bitki olduğunu da saptadığı için sıçanlarda deneysel çalışmalar yapmıştı, biz de asistanlığını yapıyorduk. Bu hoca daha sonra Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından idrar kesesi ve bağırsak kanserleri alanında yaptığı çalışmalardan dolayı ödül almıştı. Bizim meslekte bu tip hocalar var. İlk kök hücre çalışması yapan hoca, bizim hocamız idi. Bugün onun ismiyle anılan kök hücre kongreleri yapılır. Ben deney hayvanlarının etik dışı kullanılmasına karşıyım ama gerek hayvan ve gerekse insan sağlığı açısından birtakım çalışmaların yapılması gerektiğini etik değerlere bağlı kalarak yapılmasını da düşünüyorum.

Öğrencilik yıllarımda, üniversitede kalabileceğim düşüncesi hiç yoktu bende, daha çok sahada çalışırım diye düşünüyordum.

dum. Bingöl'e gittiğimde hep büyükbaş hayvanlarla, koyun ve sığırlarla uğraştık. Orada çok da hayvan vardı, Türkiye'nin hayvan varlığı dünyada çok önlerdeydi. Bingöl, Muş, Bitlis, Van ve Diyarbakır o yöreler koyunculuk açısından çok iyi illerdi. Hayvan hareketleri olur, sürekli yazın yaylaya çıkılır, kışın meraya inilir. Tabii kışın hayvanları beslemekte sıkıntılar olurdu. Ayrıca bizim damızlık boğalar vardı onları köylere götürürdük orada doğal çiftleşmeyle hayvan ırklarını geliştirme konusunda çalışmalar yapardık. Bu, Türkiye'nin ekonomisi açısından, oradaki halkın ekonomik kalkınması açısından çok önemliydi. Orada yaptığım çalışmalarda bunların daha da iyileştirilmesi için ahır projeleri yaptık, bunları valilik hep elinin tersiyle itti.

Türkiye hayvan varlığı konusunda zengin bir ülkeydi. Ancak üretim çok düşük idi o yıllarda. O yörede bal üretimi vardı, Bingöl'ün balı çok meşhurdu, insanlar bu balı dağlarda sağlıklı ve doğal biçimde üretiyorlardı. Peynircilik iyiydi, yoğurtları da çok güzeldi. Yani, hayvancılık, bu şekilde ilgimi çekiyor ve orada çalışmayı düşünüyordum. Orada karşılaştığım araştırmacıların beni Elazığ Fırat Üniversitesi'ne istemeleri bana akademisyen olabileceğimi, bilimsel araştırma yapabileceğimi ve yurtdışına gidip gelme imkânım olabileceğini düşündürdü. Üniversiteden mezun olduktan sonra beni Kanada'dan çağırdılar. Bir yazı geldi, kanatlı sektöründe çalıştığım için. Kanatlı çalışmalarını, birlikte burada yürütebiliriz diye bir davet mektubu almıştım. Kanada bana çok uzak geldi. O dönemde, yurtdışına çıkma fikri daha farklıydı. Korktum açıkçası. Gitseydim belki farklı olabilirdi, bilmiyorum. O zamanlar yurtdışına çıkışta 500 dolardan fazla çıkaramıyordunuz. Fazlasıyla yakalanırsanız büyük suçtu, hapis cezası bile alabiliyordunuz. Peki gittim geldim oraya, bir sürü masraf yapacağım işler iyi gitmezse ne olacak diye

bir korku ile gidememiştim. Ayrıca devlete tazminat ödeme ayrı bir konu idi nasıl ödeyebilirim korkusu da gitmemi engelledi.

Dolayısıyla zaten Bingöl'e gitmek vardı kafamda. Asistanlığı işte oradaki hastalıkları görmem, onlarla uğraş vermem ve bilimsel çalışmalarla iç içe olmam nedeniyle düşündüm. Kanatlı sektöründe yaptığım çalışmalar da, bugünkü gibi sanayi halinde değildi kanatlı sektörü, ilgimi çekmişti. Kanatlıların önemli hastalıklarından olan Gumboro ve Marek ile ilgili yazılarım çıkmıştı, çok da ilgi çekmişti. Ha o yazıları kendim yazmadım tabii, makalelerden tercümelerden yararlanarak çevirip yazmıştım ama ilgi çekmişti. O zaman Araştırma Enstitüsü'nün dergisi vardı, orada çıkmıştı yazılar. Bir öğrencinin böyle bir yazı yazması önemliydi. Sonra İstanbul Üniversitesi'nde Veteriner Fakültesi kurulduğunu öğrendim. Birkaç dalda asistan açığı vardı: Zootečni, Parazitoloji ve Patoloji. Parazitoloji'yi sevmiyordum zaten, zootečni'yi de hiç benimsememiştim. Patoloji řu açıdan ilginç gelmişti, patoloji hastalık bilimi sonuçta, her türlü hastalığı orada inceliyorsunuz. Bu insanla da ilgili. O alanda da bilimsel çalışma olanağınız olabilirdi. Onkoloji de özellikle deneysel onkoloji merak ettiğim bir alandı. Yani patoloji, tıp ve veteriner hekimlikte tekti. Nitekim birçok kez Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji Bölümü'ne otopsi için gitmiştim. Sonuç olarak patolojiyi böyle seçtim.

Siyasi kimliğiniz asistanlığa girişte bir sorun yarattı mı?

Başlangıçta yaratmadı, çünkü sınava girdim ben, yabancı dil sınavı vardı onu zaten almıştım. Bilim sınavına girdim o da iyiydi, hoca da Selanik göçmeniydi, o da Dedeğaçlıydı. Hatta şivesini bile değiştirmemişti. Öğrencilere sözlü sınavlarda "Üj mü versem, bej mi versem!" dediğı için lakabı Bej Mehmet'ti. "Sen de bizdensin be çocuk!" dedi bana, "İyi, ben seni alayım." O, Anka-

ra Üniversitesi'nden oraya atanmıştı. Dolayısıyla ben, İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Patoloji Kürsüsü'nün ilk asistanıyım. O zamanlar, şimdiki anabilim dalına kürsü denirdi. Anabilim dalı 1980 Askeri Darbesi sonrası YÖK yasası ile geldi. Fakülte dekanı, daha sonra onu daha farklı tanıdık biz tabii, Cahit Hocaydı. Bir gün Ali Baş Hoca beni çağırdı; "dekan diyor ki, bu adam solak, sen buraya bir iki tane de salak al" diyor bana dedi. Ben de "ne diyorsun hocam, öyle bir şey olabilir mi, üniversitede böyle bir kıyaslama olmaz!" dedim. "Yapma gözünü seveyim, böyle şeyleri düşünmeyiniz" dediysem de o arada gittiğim İtalya dönüşünde kürsüye aldığı iki "salak," özür dilerim hocanın deyi-miydi, yani sağcı kişiler ile karşılaştım. Hatta biri FETÖ'cüy-müş daha sonra kendini belli etti. Ayrıca üniversitede başarılı olamadı ayrılmıştı. Diğeri de doktor olduktan sonra ayrıldı.

Asistanlığa hangi yıl başladınız?

1976 yılında. 1975'te Bingöl'deydim, 1976'da başladım, 1977'de İngiltere'ye gittim. Bir iki aylığına, bir değişim progra-mı gibi, Leeds Üniversitesi'ne gittim, orada Deneysel Onkolo-ji'de çalıştım. Orada Fizyoloji'de doktora yapan sınıf arkadaşım Haluk Anıl vardı. O beni davet ettirmişti. Dönüşte, bizde, deney hayvanları laboratuvarı kurabilme konusunda girişimlerim oldu ama yapamadık. Halen de böyle bir laboratuvar yok. Hatta bir ara Çapa Onkoloji Bölümü'nde İtalya dönüşü pestisitlere ilgili seminerler verdim. O zaman Başkan Nejat hoca idi. Çok beğen-di bu seminerleri ve bir deney hayvanı yetiştirme ve deney bö-lümü kurma girişimimiz oldu. Projeyi, Dekan Ercan Artan'a verdik. Patolojinin en alt katında dört yüz metre karelik bir alan bu nedenle ayrılmıştı. Tüm yatırımı Onkoloji Vakfı yapacaktı alet edevat, teçhizat ve deney hayvan kafesleri gibi. Ancak dekan bir iki ay projeyi bekletti. Sonra gelin görüşelim dedi. Proje olur

sekteye uğrarsa buraya yatırdığınız her şey bize kalır diye bir şey söyledi. Nejat hoca taşınabilir olanları alırız dedi. Anlaşamadık sırf ihtiras ve kapris deneysel onkoloji laboratuvarının kurulmasına engel olmuştu. İşte sadece bir dekan ne isterse o oluyordu, askeri rejimin etkisi tabii ki vardı. Dekan despotik biriydi.

1977 İngiltere’indeki üniversite hayatını, özerkliğini o dönemin Türkiye üniversiteleri ile karşılaştırabilir misiniz?

Ben oraya uçakla da gidemedim para yokluğundan, otobüsle gittim. Haftada bir olan uçak hemen doluyordu ve çok pahalıydı biletleri. Yurtdışına ilk defa çıkışım, otobüsle, çok enteresan gelmişti. Bulgaristan’a goriyorsunuz, o zaman Ulusoy’lar çalışıyordu bir de Varan sonradan başladı herhalde. İlk defa Doğu Bloku ülkesine goriyorsunuz. Dolayısıyla ilgimi de çekiyor, gece goriyor otobüs oraya çünkü transit geçmek zorunda, hiçbir yerde durmadan, Bulgaristan’ı transit geçeceksiniz, arkasından Yugoslavya. Orası da Sosyalist, Tito’nun olduğu dönemler. Orayı da transit geçiyorsunuz, durmak yok, sadece tuvalet ihtiyacı için durabiliyorsunuz, ilk konaklama yeri sınırdaki Ljubljana’da. Dolayısıyla bir gece gidiyorsunuz, bir gündüz gidiyorsunuz, ertesi gece Ljubljana’da konaklıyorsunuz. Ljubljana, şimdi Slovenya’nın olduğu yer. Otobüs Bulgaristan’a girdiğinde, düşünün öğrenci hareketlerinde bulunmuşsunuz, solcusunuz, sosyalist bir ülkeye goriyorsunuz, çok soğuk gelmişti. Hiç uyumadım o gece, devamlı baktım pencereden dışarıya. Lenin’in heykellerini gördüm geçerken, Dimitrov’un heykellerini gördüm. Otobüste şöföre “biraz yavaş git izleyemiyorum” dedim, “belli süratte gitmek zorundayız, yavaşlayamayız” dedi. Yollar da kötüydü tabii.

Gece geçtiğimiz için sokakta insanlar yoktu ama sabaha karşı insanlar sokaklardaydı. Mesela, Macaristan’a gittiğim zaman da gördüm sabaha karşı 4’te, 5’te insanlar işe gidiyorlardı, kadın ve

erkek, hiç fark etmiyor. Çok büyük bir disiplin vardı. Ben sonra Macaristan'a çok sık gittim. Romanya'ya da aynı şekilde gittiğimizde, mesela, jiklet istiyorlardı Romanya'da çocuklar. Yoktu çünkü orada jiklet. Yani insan üzülüyor tabii sonuçta tüketim ekonomisi ve yasaklanmış Doğu Blok'unda ama herkesin ilgisi- ni çekiyor. Bunu, siz burada düşünemiyorsunuz ama orada, oraya gittiğiniz zaman ne kadar önemli olduğunu görüyorsunuz, sonuçta bir insani ihtiyaç gibi geliyor onlara. Sonra Münih'e geldik, Münih'ten trene bindim. Ostende'den Dover'a Manş Denizi'ni vapur ile geçtim ve Londra'ya ulaştım. Çok farklı geldi. İstanbul'daki gibi iki tren istasyonu vardı Londra'da da. Londra'dan trene bindim Leeds'e gittim. Öyle bir seyahat yani, bayağı uzun süren. Leeds'e gittiğimde, benim fakülteden bir sınıf arkadaşım ki çok sevdiğim arkadaşım idi ve Leeds Üniversitesi'nde doktora yapıyordu o dönemde. Bana bir yer ayarlamıştı, adresi de göndermişti, arkadaşım Haluk Anıl. Doğrudan üniversite içerisindeki o yurda gittim. Tabii ilginç geldi bana, bayağı bir villa gibi, anahtarı aldım bekçiden ve girdim içeri. Bir koridor, benim odam altı numaraydı, altı numaralı odaya girdim odam güzel, yatağı var, küçük bir kütüphane var. Sabah kalktım baktım mutfak, banyo ortak. Dört kadın kalıyor, iki erkek, benle beraber. Herkesin kendi odası var, mutfağı aynı anda kullanıyorsunuz, banyoyu da beraber kullanıyorsunuz. Arkadaşlar hoş geldin falan dediler, Türkiye'den İstanbul'dan gitmem ilginç geldi onlara. Düşünün aynı banyoyu kullanıyorsunuz cinsiyet ayrımı olmadan, buzdolabında herkesin yeri ayrı, buraya koy diye tarif ettiler bana, yiyecek içeceğini buraya koyacaksınız burası sana ait, işte kahvaltıda suyu ısıt çay için falan. Ortak masa kullanılıyor, herkes içiyor çayını kahvesini okuluna gidiyor.

Bahsettiğiniz ortamdakiler hangi ülkelerden gelmişti?

İngiliz'di onlar, bir tek ben Türkiye'den. Bana ne kadar ilginç gelmişti o zaman, neden, şimdi biz öğrenciliğimizde yurtlarda sürünmüşüz, üst üste ranzalarda yatmışız. Düşünün Yıldırım Beyazıt Yurdu, üst üste ranzalar, 8'er kişilik 16'şar kişilik, dolaplarımız işte var ama daracık, iç içe. Niğde Yurdu'na gidiyorsun o da üst üste, Siyasal Bilgiler öyle, ders çalışma alanları toplu yerler, sigara içenler var, konuşanlar oluyor hep kalabalık iç içe idiniz. Bir ODTÜ'nün yurtları biraz iyiydi yani insanca olabilecek bir şekildeydi. İngiltere'ye gidince insanca kalındığını, öğrencilerin ne kadar muntazam ne kadar güzel, kendi odalarında yaşadığını görüyorsun. Çalışıyorsun, kimse seninle ilgilenmiyor. Herkes oturuyor kitap okuyor mesela, rahatsız etmiyor kimse kimseyi. Mutfağa gittiğinde oturuyor çayını içiyorsun falan, merhabalaşıyorsun sadece. Yani kimsenin kimseyle ilgisi yok, kadın arkadaşlar rahatlıkla bornozuyla banyo çıkışı odasına dönüyor. Tabii çok ilginç gelmişti ve güzeldi. Öğrenci hareketi diye bir şey yoktu, siyasi anlamda pek bir şey yoktu, orada hiçbir eyleme katılmadık. Hatta konuşma sırasında Türkiye'deki eylemlerden bahsettiğimizde, öyle bir şeye gereksinim duymadıklarını falan da söylediler. Demokrasi var, insan hakları, özgürlükler var, herhangi bir sorun olmaz dediler. Hakikaten çok sistemliydi. Ben daha sonra Almanya Münih Maximilian Üniversitesi Veteriner Fakültesi ve İngiltere Bristol Üniversitesi Veteriner Fakültesi'ne de gittim. Oralarda proje yürüttüm. Ama en çok İtalya Messina Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nde kaldım, yaklaşık üç dört yılımı geçirdim.

DÖNEMİN ÜNİVERSİTESİ

Üniversitenin yapısı, günlük yaşam nasıldı?

Üniversite çok iyiydi, tabii ben konumum gereği doğrudan kürsüye gidip orada çalışmalara katılıyordum. Akşamları da işte

değişik yerlere, diskolara gidiyoruz. Çalışma sonrası arkadaşlarla publara barlara gidiyorduk, bazen de diskoya. Diskoları gördüm çok hoşuma gitti tabii, çok farklıydı Türkiye'ye göre. Tabii, o dönemde dahi saat 23:00'te barlar kapanıyordu İngiltere'de. Gece kulübüne giderseniz, diskoya, dansinglere giderseniz orada yine sabaha kadar devam ederdiniz. Yani orada güzel günler geçirdim tabii, o bir buçuk ay. Oradaki hocalar kalışımı uzatmamı istemişti. Leeds'den sonra daha ileriki yıllarda Bristol'e da gittim. Haluk arkadaşım, Bristol Üniversitesi'nde profesörlüğe kadar yükseldi. Bristol'de hatta ortak çalışmalarımız da var, hem Haluk hoca hem de diğer İngiliz hocalarla, Neville G. Gregory dünya çapında hayvan refahı konusunda çalışan bir hocadır. Onunla ortak çalışmalarımız oldu. Kendisi, Türkiye'ye de geldi. Neville G. Gregory, hiç kimseye bira ısmarlamamış adam beni yemeğe götürüp bira ısmarlamıştı. Üniversitenin barı vardı. Daha sonra evine de götürdü, dağın başında bir evi vardı. Bisikletle ve spor kıyafetleri ile gelirdi okula. Yani şimdi farklılığa bakın, okula bisikletle geliyordu, diğerleri de genelde bisikletle gelirlerdi. Bir özgürlük ortamı vardı, öğrenciler çok rahattı, herkes istediği gibi konuşabiliyordu. Yani bu rahatlıkları gördükten sonra oradaki bilimsel çalışmaların, buluş ve ilerlemenin temeli daha kolay anlaşılıyor. Hayvan Refahı çalışmalarına ilk olarak onlar ile beraber başlamıştık. Türkiye'de bu duyarlılığı, yani "hayvan refahı" kavramını, bu çalışmalar ile ilk defa biz başlatmıştık. Hatta daha sonraları, İVHO (İstanbul Veteriner Hekimler Odası) ve VHSD (Veteriner Halk Sağlığı Derneği) ile ortaklaşa 17 ülkenin katıldığı DIALREL (Religious Slaughter: Improving Knowledge and Expertise through Dialogue and Debate on Issues of Welfare, Legislation and Socio-Economic Aspects) projesiyle hayvan refahında farkındalık projesini birlikte yürütmüştük. İlk sokak hayvanları ve toplumsal sorumluluğumuz konferansı,

mezbahalarda ve kurban bayramlarında hayvanların acısız metotlar ile kesilmesi, hayvan nakilleri üzerinde ilk çalışmalar kongre, konferans, panelleri düzenledik ve daha sonra gelişti bu çalışmalar.

Asistanlık döneminizde lisans öğrencileriyle aranızda çok büyük bir yaş farkı yok. O zaman öğrenci hareketine bir asistan olarak, onların ağabeyleri olarak dâhil oldunuz mu?

Evet, onu çok açık biçimde de yaptım, birçok öğrenciyi polisin elinden aldım, karakollara kadar gittim öğrencileri kurtarmaya çalıştım. O zamanlar, güvenlik görevlisi yerine giriş kapısında bekçiler vardı. Asistanlığım sırasında bu tip zorda kalan, polisin eline düşmüş o kadar çok öğrenciyle muhatap olmuşum ki İstanbul Üniversitesi'nde sadece bizim fakültede değil yani. Şimdi onları bir yerlerde bazı eylemlerde görüyorum onlar mezun oldular, mühendis olanlar var, benim meslekten olanlar var. Belli yerlerde karşılaştığımızda "Tahsin hoca, beni polisin elinden almıştın!" diyenler oluyor.

Peki siz bunu yaparken yukarıdan uyarılar yapıyor muydu? Gözdağı verenler olmadı mı?

Tüm bunlar olurken ben, Tüm Asistanlar Birliği (TÜMAS) üyesiydim. Bir de TÜMÖD vardı; Tüm Öğretim Üyeleri Derneği. TÜMAS'ın fakülte temsilcisiydim ve bir ara yönetim kurulundayım, belli yerlerde toplanıyoruz, yerimiz de yoktu. Sabit bir yerimiz yoktu ama üniversite içerisinde rahatlıkla toplanabiliyorduk, arkadaşların evinde toplanabiliyorduk. Belli bir meşruiyetimiz ve kitleselliğimiz vardı ve bu bize güç veriyordu. Asistanların örgütlenmesi ve asistan haklarıyla ilgili çalışmalar yapıyorduk. Mesela o zaman paramız pulumuz yok üçüncü hamur kâğıtlar kullanıyorduk. Beyaz kâğıda kullanamazdık çok

pahalı idi. Mumlu kâğıtlara çıkarıyorduk metinleri. Örneğin 1750 sayılı yasanın demokratik olmadığı ve düzeltilmesi gerektiği konusunda çalışmalar yapmıştık. Tabii üniversite içerisinde de sağ-sol çatışması oldukça fazlaydı. Zaman zaman sağcı öğrenciler basıyorlardı üniversiteyi. 1980 Askeri Darbesi'ne kadar üniversite içinde öğrenciler arasında farklı bir çatışma süreci vardı. Ülkücü faşistler dışardan da destek alarak solcu öğrencilerin üzerine saldırma, geceleri ıssız bölgelerde adam kaçıрма, solcuları kurşunlama gibi derin devletin de desteklediği eylemler oluyordu. Bu süreçlerde, öğrencileri bu tip eylemlerden uzak tutmaya çalışıyorduk.

Silahlanmış mıydı sağcılar?

Tabii, silahlı ve örgütlü biçimde geliyorlardı, bizim solcu öğrencilerin sığınağı Patoloji Anabilim Dalıydı, Patoloji Kürsüsü, o zaman kürsü... Kürsüye gelirler kapıları kapatırdık, Selimiye'de de böyle olmuştur, Avcılar Kampüsü'nde de. Selimiye'de biz biraz daha üniversiteden kopuktuk, çünkü bağımsız bir yer-deydik. Bu, tabii bizim öğrencilerin diğer öğrencilerle olan irtibatını kesiyordu, mesela ben TÜMAS toplantılarına, diğer üniversitelere gidip gelebiliyordum. Bizler merkez binadan uzak Veteriner Fakültesi olarak Selimiye'de bir binadaydık. Bahçesi geniştir, spor salonumuz falan da vardı. Dolayısıyla öğrencilerin diğer öğrencilerle iletişimi çok zordu. Sağcı öğrencilerin bizim üniversiteye girip hareket etmesi de mümkün değildi, çünkü binaya iki kapıdan girilebilirdi ve o kapılar solcuların kontrolü altındaydı, kendi içindeki sağcılara da baskı unsuru oluşturmuşlardı ve bir hareket olmuyordu. Ancak 1980 Darbesi'yle beraber tabii durumlar değişmişti. Darbe sonrası bütün illerde solcu öğrenciler evleri basılarak bir bir toplandı bir kısmı yurtdışına kaçabildi. Birçoğu hapse atıldı. Yaşamını yitirenler oldu. Diyar-

bakır Cezaevi dâhil birçok cezaevinde işkenceler, şiddet olayları sürecin faşizan göstergesi idi. Askeri rejimin Türk-İslam sentezi politikaları ile sağcı İslamcı kesimler etkin bir yapıya getirilmişti. Korku düzeni sonraları kendini gösterdi. Daha sonraları özellikle 90'lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerindeki faili meçhul cinayetlerin olduğu dönemler, ülkenin en karanlık dönemleri ve siz bir şey yapamıyorsunuz. İstanbul'da da Gazi Mahallesi'nde yaşanan katliamlar hapisanelerdeki işkenceler üniversitede de kendini hissettiriyordu.

Özellikle, Beyazıt ve Avcılar kampüslerinde güvenlikçi politikalar üst seviyelerde idi. Bu politikalar ile, derin devletin desteği ile silahlı sopa gerici sağcı faşist öğrencilerin, ki eski ülkü ocakları kimliği dışında bir yapı vardı, olayları demokratik biçimde protesto eden solcu öğrencilerin üzerine saldırdıkları dönemlerdi. Eli silahlılar, işte o faşistler, rahatlıkla üniversiteye silah sopa demir çubukları sokabiliyorlardı; çünkü sivil polisler, güvenlikçiler görmezden geliyorlardı yoksa nasıl sokacaklar bunları, hatta solcu öğrencileri de işaret ediyorlardı. Kaç kez bu faşist zihniyetteki güvenlikçiler ile kavga etmiştim ve öğrencileri ellerinden almıştım. Ayrıca 1980 Askeri Darbe sonrası bizlerin üzerinde de baskılar vardı. Kampüste İstiklal Marşı okutulması, askerlerin üniversiteye girmesi öğrencileri iyice kısaç altına almıştı. Yani sabah hocalarla beraber İstiklal Marşı okunur, Cuma günü giderken bayrak çekilir, Pazartesi de tekrar okunur bayrak indirilir falan. O şekilde bir sisteme girilmişti 1980 Askeri Darbesi'yle. Bu uygulamalara ilk katılmayanlardan biriydim ve Dekanlık çağırmıştı: "Ya sen buna katılmıyorsun başına iş alırsın, askerler isim yazıyor!" demişti. Avcılar Kampüsü'ne geçtiğimizde, tabii orada Mühendislik Fakültesi, İşletme Fakültesi ve bazı yüksekokullar da olunca, öğrenci hareketleri daha da fazla- laştı o bölgede. Fakülte, 1985 sonrası, darbe sonrasında taşın-

mişti. Avcılar Kampüsü'nde biraz önce sözünü ettiğim o faşizan baskılar vardı, solcu öğrenciler üzerinde. Ben de onlara mümkün olduğu kadar sahip çıkmaya çalışıyordum, hatta bir gün Dekanlıktan bir telefon geldi, çağırdılar, gittim iki kişi gelmişti, Dekan ile yan yana oturuyorlardı. "İşte Tahsin Yeşildere bu!" dedi Dekan. "Bunlar kim?" deyince MİT'ten olduklarını öğrendim. Dekan "sen burada solcu öğrencilere sahip çıktığın için gelmişler," falan deyince, kızdım; "Ya dedim sayın dekan, böyle bir şeyi sen bunlarla niye görüşüyorsun, beni niye çağırıyorsun. Ben bir öğretim üyesiyim, öğrencilere sahip çıkıyorum. Varsa yasadışı bir şey veya herhangi bir ellerinde belge, bulgu bilmem ne zaten yapacaklarını yapar bunlar." dedim.

Bu konuşma MİT görevlilerinin önünde mi oluyor?

Dekanla konuşuyorum ve iki MİT'çi dinliyor. "Hocam öyle demeyin ama siz onlara önder oluyorsunuz!" falan dediler. "Ne önderi, öğrenci düşüncesini özgürce ifade ediyor, ben de solcu bir öğretim üyesi olarak ifade özgürlüğünü destekliyorum. Bunlara yapılan baskılar var. Bu çocukları zapturapt altına almaya çalışıyorsunuz. Bırakın özgür alanlarını çocukların, bildiri dağıtsınlar, afişlerini assınlar, afişleri yere atıyorsunuz, yırtıyorsunuz. Öğrenciler bahar şenliğinde müzik yapıyorlar onları engelliyor baskı yapıyor yerlerde sürükleyerek götürüyorsunuz. Burası üniversite, burası polis kurumu değil, askeri kurum da değil, güvenlikçilerin, sivil polislerin de alanı değil, üniversite burası!" dedim ve çıktım. Gerek 1980 sonrası, gerekse 90'lı yıllarda yaşananlara karşı dik durmamız, solcu öğrencilere sahip çıkmamız, gerekse üniversitelerin özerk demokratik bir kurum olduğunu, düşünce ifade özgürlüğü yani akademik özgürlükler üniversitenin olmazsa olmazıdır dediğimiz ve bunları savunduğumuz için ben ve benim gibi bazı hocalar hep baskı gördük. Akademik kadro yük-

selmesi ve atamalarda engellendik. Ama başarılı olamadılar. Özetlersem neler çektiğimi; ne yaptılar, yardımcı doçentliğim gelmişti, 1980’de ben doktor oldum, yasa çıktı, yasada yıl beklemek falan yok, yabancı dil sınavını alan yardımcı doçent kadrosuna atanır diyordu. Varsa eserleri, incelenir diyor. Eserim de çok, yabancı dili de aldım ama beni bir türlü atamıyorlar, yardımcı doçent kadrom çıkmıyor benim. O zaman her anabilim dalının norm kadroları vardı, bu durum fena da değildi. Örneğin, bir anabilim dalında iki profesör, dört doçent, altı yardımcı doçent, sekiz araştırma görevlisi için kadro olurdu.

Anabilim dalımın ilk asistanı olduğum için önüm açık ve benim kadrolarım hazırdu yani. Ama ne yazık ki başka bir kürsüden birisini, orada açık yardımcı doçent kadrosu olmamasından dolayı benim yerime atadılar. Tabii o arkadaşşa da çok fena bozuldum. Üstelik bana kadro vermemelerine ve doktor olma- ma rağmen dersler de benim üzerimde. Hoca derslerin hepsine giremiyor, devamlı bana söylüyor, derse girmemi istiyor. Patoloji dersi, Genel Patoloji, Özel Patoloji, Histopatoloji, Otopsi, Klinik Patoloji ve uygulamalar ile fakültenin en ağır derslerinin de en ağır olanları. Bizim kürsüye yapılan bu torpil atamadan sonra hocaya, “Bundan önce giriyordum derslere, tamam size yardımcı oluyordum ama artık girmek istemiyorum. Çünkü bizim norm kadroda bir yardımcı doçent görünüyor o girsin derse.” dedim. “Otopsi olursa girerim, tatbikatlara da girerim ama sadece asistanlık yaparım orada,” diye ekledim. Ne yaptılar, bu sefer beni Bursa’ya gönderdiler, bir sene Bursa’da hocalık yaptım. Daha sonra Kars Veteriner Fakültesi yeni kurulmuştu. Bir sene de Kars’ta görevlendirdi, YÖK. Bunlar dekan, rektör isteği ile direkt YÖK tarafından uygulanıyordu. Kars, çok kötü anı- larımın olduğu bir yer oldu. Fakülte yok. Derme çatma bir yerde eğitim öğretim yapıyorsunuz. Öğrencilerin kalacak yerleri yok.

Yemek yok. Bizim kaldığımız yer soğuk, duş yok, su yok. Fakültede hoca yok, dekan hiç yok. Erzurum'dan yönetiyor fakülteyi, yüzünü bile görmedik. Dersler bitti, otobüs ile İstanbul'a geldik. Arkadan dekan fakülteyi terk ettiğimiz için soruşturma açtırdı. Doktordan sağlık raporu aldık gitmedik. Ekim ayında bütünleme sınavlarına gittik. Dört yıl bana kadro verilmedi. Böyle sürgünlere de gittim.

Tabii bu konuştuğumuz dönemler 1980'li yıllar, askeri rejimin geldiği, 12 Eylül Faşizmi'nin olduğu dönemler. İstanbul Üniversitesi Rektörü Cem'i Demiroğlu, o dönemde uzun süre rektörlük yapmış birisi. Üniversiteyi askeri rejim standartlarına uygun olarak yönettiği dönemler, kendine uygun dekanları da atamış durumda. O sıralarda öğrenci hareketi baskılanmış ve tabii TÜMAS kapatılmıştı. 1980'de o dönemin yöneticisi arkadaşlar da tutuklanmışlardı. Biz de karakola götürüldük, ifadele-rimiz alındı.

O dönemler askeri baskıyı üzerimizde hissettiğimiz dönemler ama 1970'li yıllardan bahsederken ya da benim öğrencilik yıllarımda falan, dünyada bir hareket vardı ve bu durum Türkiye'ye yansımıştı. Benim öğrencilik yıllarımda hakikaten gençliğin o kadar özgür olduğunu hissediyordunuz ki hatta "ülkücüler" adı altında devletin dizayn ettiği sağcı faşist çeteler oluşmuş, ancak sol öğrenci hareketlerini etkileyememiş, bastıramamıştı. Çünkü öğrenci hareketi çok kuvvetliydi, örgütlüydü. Tüm dünya gençliğinin, özellikle de toplumun ilerici ve dinamik unsurunu oluşturan solcu kimlikli üniversite gençliğinin sokaklara dökülerek dünya genelinde siyasal ve toplumsal hareketlilik yarattığı bir dönem olmuştur. Giderek tırmanan ülkücü faşist yapının devlet tarafından desteklenmesi ve silahlandırılmasıyla solcu öğrencilerin üzerinde bir baskı unsuru olmaları ve silahlı eylem-

lere geçerek gerek kırsal alanda gerekse kentlerde ölüm olayları giderek kendisini göstermeye başlamıştı.

Durum 70'li yıllarda böyleydi ama 68'den 71'e kadarki olan dönemde çok muazzam bir öğrenci gençlik hareketi vardı, özgürleşme hareketi vardı. Değişik alanlarda toplanırdık, düşünün açık alanlarda mitingler yapar, yürüyüşler yapardık. Üniversiteler zaten bizim idi. Ayrıca sosyal etkinliklerimiz de çok fazla idi ve dans partileri yapıldı, söyleşiler olurdu, mitingler olurdu ve ne polis müdahale edebilirdi ne siyasi iktidarın herhangi bir baskısı olabilirdi. Kılık kıyafet özgürlüğü vardı, saçlar uzun, özgürce giyim, işte İspanyol paça modası, kız arkadaşların yirmi beş otuz cm. uzunluğunda mini etekleriyle sokakta rahat rahat dolaştığı zamanlar. Ancak 70'li yıllardaki o darbe sıkıyönetim zamanları, zaman zaman sokaktaki askerler mesela parkaya karışarlardı, apolet modası vardı ve varsa onları sökerlerdi. Gençlik üzerinde baskı unsuru olmaya çalışarlardı, sokakta çevirirlerdi dövmeye kalkarlardı falan. Bu tip şeyler de oluyordu olmuyor değildi ama yine de enderdi. O dönemin gençliği düşünen okuyan, tartışabilen, yaşadığı toplumun sosyal siyasal sorunlarına kayıtsız kalmayan bir üniversite gençliği idi. Solu temsil eden gençlik, gelişen devrim hareketlerini bilen, öğrenci işçi kitlesel eylemlerini benimsemiş, okuduğu sol kitaplar ile devrimci hareketi içselleştirmiş bir topluluktu. Çin'de Mao öncülüğünde yaşanan Kültür Devrimi'nden etkilenmiştik. Özellikle, Latin Amerika'da Fidel Castro ve Ernesto Che Guevara'nın önderliğinde yürütülen gerilla mücadelesi ışık tutuyordu hepimize ve bu süreç başarıya ulaşmış Küba Devrimi gerçekleşmişti. Ayrıca öğrenci hareketlerini en çok etkileyen unsur ABD emperyalizminin saldırılarına karşı, tüm dünyada yankılanan Vietnam direnişi olmuştur. Biz bunları aramızda hep tartışabiliyorduk. Ve dış dünyada gelişen bu devrimci hareket potansiyeli 60'larda gelişen öğrenci hareketini üst nokta-

lara getirdi. Özellikle, benim üniversiteye başladığım 1967-1972 yılları arasında bu devrimci hareket en iyi yıllarını yaşamış örnek bir öğrenci hareketi olmuştur. Her ne kadar ilk yıllarda sanki üniversite içindeki sorunlar üzerinden eylemler başladı ise de daha sonra toplumsal ve siyasal bir direnişe olaylara evrilmiş oldu. Hatta Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin de çok büyük etkisi olmuştur. Devrimci hareketin siyasal eylemleri yanında özellikle sosyal kültürel alanlarda da işte *Beatles*, *Animals* ve *Rolling Stones*'u dinlediğimiz yıllar. Bunların şarkılarını dinlemek, işte *Doctor Jivago* gibi filmleri izlemek için sinema kuyruklarında beklemek, kafelerde oturmak. O zamanlar kafe de demiyorduk biz onlara, yani şimdi pastane gibi yerler, öyle yerlerdi. Milka vardı mesela Ankara'da, o çok meşhurdu, bir de Çankaya Sineması'nın altında bir yerde kafe vardı. İnsanların, gençlerin buluşma alanları. Bir de Kuğulu Park, tam bir özgürlük alanıydı. Piknik isimli Sıhhiye'deki bira evi de çok gidilen bir yerdi.

Sizce dönemin gençlik mücadelesinin merkezi Ankara mıydı, İstanbul muydu?

Öğrencilik yıllarımda ilk aşamada Ankara önemli bir merkezdi, zaten Ankara'daki olaylar daha sonra İstanbul'da da olmaya başladı. Üniversitelerde ilk hareketler işgaller ve boykotlarla başlayan olaylar, başlangıçta tabii. Öğrenci dernekleri, bu kararı toplu olarak alır ve hep birlikte uygulardık. İyimser ve haklı taleplerimiz vardı, ilk zamanlarda öğrenci sorunlarını dile getirirdik. Ve bu haklı taleplerin bir kısmını da elde derdik. Ancak giderek eylemler boyut değiştirmeye başlamıştı ve sloganlarımız değişti. O dönem çok kararlıydık boykot ve işgallerde, "haklıyız, haklarımızı alıncaya kadar nöbetteyiz," derdik ve üniversiteye kimseyi sokmazdık. İşte bu kararlı davranışımız bizi ülkenin siyasal yapısına rejime karşı direnişe geçmemizi de et-

kinleştirdi, o dönemde. Giderek sloganlarımıza ilk olarak “demokratik üniversite” sloganı da girmişti. Özgür, öğrencinin de söz sahibi olabileceği bir üniversite istiyorduk. Bu ilk olarak 68’li yıllarda başlamıştı. Daha sonra yaptığımız tartışmalar ile pankartlar yazılır afişler asılırdı ve bu afiş ve pankartlarda bu kez demokratik üniversite ile birlikte, “Tam bağımsız ve demokratik Türkiye”, “Kahrolsun Amerika” gibi sloganlarımızda yer almaya başlamıştı ve üniversite tel örgülerine, duvarlara bu afişleri zevkle halaylar çekerek asıyorduk. Yani, bizlerin hareketi daha da siyasallaşmış oldu. Bugünkü gibi iletişim araçları olmadığı için İstanbul ile kopuktuk, mektuplaşabiliyorduk ancak bu hareketler de orada aynı şekilde devam ediyordu. Ankara’da bir eylem kararı alındığında bütün üniversitelerde aynı anda uygulanır, İstanbul’da da uygulanırdı. Telefonla iletişim kurulmaya çalışılırdı, ankesörlü telefonlarla. Belli kişilerin ev telefonları vardı, onlara telefon ederek haberleşirdik. Herkeste yoktu telefon, yani bir apartmanda bir tane dairede belki vardı. İstanbul daha sonra özellikle İstanbul Üniversitesi’ndeki hareketler, Ankara’daki hareketleri bastırdı tabii. Benim hatırladığım ilk işgal Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi’nde başlamış sonra Dışkapı’ya, yani bizim oraya, Beştepe’ye ve ODTÜ’ye doğru gitmişti. Ayrıca daha sonra ODTÜ’de Amerikan Elçisi’nin arabası yakılarak, “Kahrolsun Amerikan Emperyalizmi!” sloganları ile eylemler olmuştu. Ankara’da bu dönemde en büyük yürüyüş, Kuseyri’nin öldürülmesiyle 10 bin kişinin katılımıyla yapıldı. Bu çok önemliydi, ilk defa olmuştu. Daha sonra da ölüm olayları artınca yürüyüşler de arttı, sloganlar değişti ve Türk-İslam sentezi Ankara’da ortak bir zemin olarak kendisini gösterdi. Tabii, İstanbul’daki olaylarda Deniz Gezmiş’in önderliğinde Amerikan Filosu askerlerinin Dolmabahçe’de denize atılmasında da aynı sloganlar atılmıştı. Tüm örgütlü öğrenci

gençliği, bu olayları Dev-Genç veya Devrimci Öğrenci Birliği adı ile yapıyordu. Ayrıca o dönemde Hukuk Fakültesi'ndeki katliamlar, İstanbul Üniversitesi bahçesinde 16 Mart'ta yapılan. Daha sonra işte Mahir Çayan ve arkadaşlarının Maltepe'de bir evde tuttuğu Sibel Erkan, yüzbaşının kızı. O önemli olay olarak geçmişti sol tarihimize. Bu olaylardan sonra İstanbul Ankara'nın önüne geçmişti o dönemde. İstanbul'da bir "Kanlı Pazar" eylemi olmuş sağcılar tarafından çok sayıda öğrenci yaralanmış ve ölümler olmuştu. Molotof kokteyli o dönemin en önemli silahı idi. Faşistler silahlanmış, kanlı katil bir örgüt durumunda idi gerçekten. Ve İstanbul'da Taylan Özgür'ün öldürülmesi, Ankara'da öğrenci olaylarının her kampüste olmasına neden olmuştu. O sırada bu ülkücü faşistler kendilerine, "komando" diyorlardı ve Dışkapı'ya da gece saldırı düzenlemişlerdi. Tabii, Ankara'da da eylemler, gerek Amerikan Konsoloslugu'na karşı işte arabaların devrilmesi yakılması, bu şekilde eylemler aynı anda İstanbul ve Ankara da birlikte oluyordu. İşte bu olaylar sonrası, derin güçlerce sağcılarının şimdiki MHP zihniyetindeki faşist ülkücülerin ortaya tam olarak çıkması, devlet destekli silahlı ülkücü faşist örgütün oluşması hayata geçti.

Zaman zaman üniversite idaresi bu öğrenci çatışmaları yoğun olmaya başladığında süresiz üniversiteyi kapatma kararları da alıyordu. Zaten, o döneme kadar solun bir öldürme ve silahlı şiddet politikası yoktu. Sağ tamamen silahlanmış ve öldürmeye yönelikti, sol o konuda oldukça masumdu. Tamam, silahlı bir takım arkadaşlarımız vardı yok değildi ama kurusıkı atarlardı, korkutmak amacıyla falan. Zaman zaman Yıldırım Beyazıt Yurdu'nda gece yarısı silah sıkırlar yani biz varız buradayız, örgütlüyüz, silahlıyız kimse gelmesin gibi bir izlenim yaratmak amacıyla yapıldı.

1977 Kanlı 1 Mayıs'ında İstanbul'da mıydınız?

Evet, ben İstanbul'daydım.

Alanda mıydınız?

Alandaydım, Kazancı Yokuşu'ndaki yığılma ve ölümleri biliyorum, her sene orada anma da yapıyoruz. O gün, olay çıkacağı söylenmişti zaten. O süreçte, solun çok parçalı olarak gelmesi de önemli unsurlardan biriydi bence. Sol çok ama çok bölünmüş ve iç çekişmeler içinde idi. 1976'da DİSK'in (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) önderliğinde yapılan mitinge de katılmıştım ve çok görkemli olmuştu. İşçi ve sol hareketin yükselmesinden korkan sağ kesim de katliam çılgınlıkları atıyordu ve hepimiz sanki bir olay olacak diye korkuyla gitmiştik o gün alana. Sağdan soldan her taraftan silah sesleri geldi ve biz nasıl kaçtık, nasıl kurtulduk bilemiyorum yani. Ölebilirdik de, ezilebilirdik de, eğer Kazancı Yokuşu'na doğru yönelmiş olsaydık... Ben Gezi Parkı tarafına doğru yönelmiştim, arkadaşlarla beraber o tarafa doğru savrulduk ve bir duvarın arkasına gizlendik, o şekilde kurtulduk yani. Evet, oradaydım, ben o ânı da yaşadım yani, o çok kötü bir şeydi. Aslında bu 1 Mayıs Katliamı'ndan sol ders çıkarmalı idi. Bu bölünmüşlük solu bitirebilirdi ve nitekim bittik de. Sol kendi içindeki iktidar savaşlarından işçi sınıfını bile unutmuştu. Aslında o dönem çok güçlü DİSK gibi bir işçi örgütü vardı ve solun bölünmesinden kendi içinde de ideolojik çatışmasından güç kaybına uğradı. Daha sonra 78'liler olarak biz, 1 Mayıs Katliamı üzerinde çalışmalar yaptık, görüntüleri tespit ettik bulduk, silahların nereden sıkıldığı falan hepsi tespit edildi. Açılan ateşin görüntülerini 78'liler Birliği olarak emniyete falan da gönderdik, gerekli soruşturmaların yapılması için ama maalesef üstünü örtüyorlar. Çünkü bu saldırı, derin devletin yapmış olduğu bir eylemdi. Tamamıyla sola karşı, işçi-

ye ve işçi hareketine karşı yapıldı. Tırmanan bir işçi hareketi vardı, bunları söndürebilmek, durdurabilmek amacıyla, korku yaymak amacıyla yapılmış olan bir derin devlet katliamı idi.

DERNEKLER, SORUMLULUKLAR, BİTMEYEN KOŞTURLAR

O süreçte ailenizle ilişkiniz nasıl, siyasal olarak farklılaşmışsınız, asistan olmuşsunuz, yurtdışına gidip gelmişsiniz?

Benim aile hayatım zaten Ankara Üniversitesi'ne geldiğim andan itibaren iletişim araçlarının da gelişkin olmaması nedeniyle, zaman zaman babama anneme mektup yazmamla biçimlendi. Yılda ancak on on beş gün gidip Yenice'de kalabiliyordum, sonra babam emekli oldu, İzmir'e yerleştiler. O dönemde; "Aman bak bu sol hareketler var, öğrenciler çatışıyor, bunların içine sakın girme. Saçını niye bu kadar uzattın, sakal niye bıraktın, bak seni tutuklarlar!" gibi şeyler söylüyordu babam. Ben evde siyasal tartışmaya girmek istemiyordum, babam üzülmesin diye. Zaten eve geldiğim zaman da Tarsus ve Yenice'deki solcu arkadaşlarla bir araya gelip, eve ancak akşam gelip yatıyordum. Az kaldığım için de kızıyorlardı, orada kaldığım sürede evde olmadığım için de kızıyorlardı ama benim böyle bir yaşamım oldu. Zaten bundan önce sözünü etmiştim iki yaz Ayvalık'ta geçmiş. İki yaz değişik haralarda araştırma merkezlerinde stajlar ile geçmişti. Bu neden ile eve çok kısa zamanlar için gidebilirdim.

Ben evlendikten sonra da böyle sürdü. Mesela kızım yıllar sonra, "Babacığım birlikte akşam yemeği yediğimizi hiç hatırlamıyorum." demişti. Benim aile hayatım sevgiye saygıya dayalı ve çok güzellikler ile sürmesine rağmen çok yoğun olmamdan dolayı klasik bir aile hayatı gibi geçmedi tabii. Zaman zaman eşimle de bu konuda konuştuğumuzda; "Oo sen kendi hayatını yaşa-

dın, evle senin ilişkin daha yeni yeni başladı!” falan der. Yani bu süreçte aileyle bağlarınız, evle bağlarınız da istenilen şekilde olmuyor çünkü artık birilerine tabii oluyorsunuz. Eşim hep der; “Ya ille de oraya gitmek zorunda mısın? Senin dışında başka birisi olsun, artık gitme bir hayır demesini öğren lütfen!” Ama bu insanın kendi içinden gelen bir sorumluluk duygusu ve sizi çağırıyorlarsa, davet ediyorlarsa gitmek zorundasınız. Bir öğrenci topluluğu çağırıyorsa gideceksiniz, anlatacaksınız konuşacaksınız. Nasıl aydınlatacaksınız insanları, bize düşen görev bu. O dönemde on sekiz yıl İstanbul Veteriner Hekimler Odası başkanlığı ve Sağlık Meslek Odaları, İstanbul Meslek Odaları Koordinasyon Kurulu başkanlığı çalışmaları var, onlara katılıyorum. Sivil inisiyatifler var, Emek Platformu ve bazı sivil örgütler ile bağlantılıyım. Öğretim Elemanları Sendikası (ÖES), Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği (ÜNİVDER) ve benzeri birçok alanda aktif durumdayım. Üniversitede dersler, bilimsel çalışmalar, yurtdışı faaliyetler İstanbul Üniversitesi Spor Birliği görevim, fakültedeki anabilim dalı başkanlığım, fakülte kurulu üyeliğim; daha sonra İstanbul Üniversitesi senatörlüğüm, üniversitedeki sorunlar üzerine yaptığımız eylemler ve toplantılar, hakkımdaki soruşturmalar, TV programlarında katıldığım açık oturumlar, söyleşiler... Çok çok yoğun bir yaşamın içindesiniz ve hepsinin yanında en önemlisi bir aileniz var. Ama şunu söylemek isterim, her zaman her yerde önce eşim ve kızım yani ailem gelmiştir.

Bu bir tercih mi? Yani annem babam, eşim çocuğum ya da işte politika, akademisyenlik, sivil toplu kuruluşları? Böyle yol ayrımına girdiğinizi hissettiğiniz oldu mu?

Bu duruma gelişim lise öğrenciliğim, hatta Yenice’de yaşadıklarım, sonra üniversite hayatımdaki çatışmalı ve örgütlü gün-

ler ve daha sonra Bingöl. Evet, Bingöl bir dönüm noktası oldu. Arkasından önemli bir üniversitede yeni bir fakülte ve asistanlık yıllarım, meslek örgütündeki demokratik muhalefetteki yerim, üniversite içi mücadelemi de eklerseniz bu noktaya ister istemez geliyorsunuz. Bu sizin tercihiniz olmasa bile, eğer bir yerlerde bir yola doğru giriyorsanız, zaten toplum tarafından da tanınıyorsunuz ve sizden bir şeyler yapmanız beklenmeye başlıyor. Örneğin, ne bileyim Yaşar Kemal'in yargılandığı ve hapse atılmak istendiği davada, iletişim araçlarının da sınırlı olduğu bir ortamda yüze yakın bilinçli insan bir araya gelmiştik. Yaşar Kemal'e sahip çıktık. Onun işlediği söylenen düşünceye, yani bu suça ortağız, dedik ve biz de Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılandık toplu halde. Sağlık alanında taleplerimizden dolayı bir grup sağlık emekçisi ile beraber yargılandık. Barış Akademisyenleri davası var. Ayrıca benim 2010'da Kadıköy'deki bir YÖK ve Askeri Rejimlere karşı düzenlenen mitingin düzenleme kurulu başkanı olmam nedeni ile terör örgütüne destek suçlaması ile yargılanmam var. Örneğin şu günlerde en son büyük kent belediye başkanları seçimlerinde bir grup arkadaş ile HDP'ye gidip görüşmemiz iyi olur diye düşündük ve Ankara'ya birlikte gittik, kitle örgütlerini ve toplumu temsil edeceğini düşündüğümüz sekiz kişiydik. HDP Genel Merkezi'ne, Ankara'ya gittik, büyük kentlerde HDP'den aday çıkmaması konusunda düşüncelerimizi söyledik. Bunun ülke demokrasisi için önemli bir özveri olduğunu biliyorduk. Ben ve benim gibi birçok insan düşünüyor, tamam HDP Türkiye'de kurulmuş demokratik bir parti, kendisi karar verir. Ama bizler gider fikrimizi söyleriz, parti meclisinde tartışılır kararlarını verirler diye düşündük.

Mesela ben, "yetmez ama evetçi" de olmadım. O toplantılara da katıldık, çok tartıştık. Oradan da davet aldım ve o arkadaşlarımı da hiç ama hiç kınamadım. O dönem askeri vesayetin kal-

dırılacağı ve bazı kazanımların elde edilebileceği görüşü hâkimdi onlarda. Ben AKP iktidarına fazla güvenilmemesi düşüncesindeydim. Çünkü her olayda bugüne kadar kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmişlerdi ve bunların kanıtları çoktu. Esas yapılması gerekenler yapılmadı, dolayısıyla ben, hayırcı da olmamış çekimser kalmıştım. İşte böylesine çok ortamda çalışmalarda oldum. Biliyorsunuz, 2015'te HDP'den milletvekili adayı da olmuştum. HDP'nin Türkiye partisi çıkışına destek vermek amacı ile ve 7 Haziran'da çok yüksek oy almıştı. Ben İstanbul 2. Bölge'den adaydım. Seçilebilecek bir sıra değildi. Ama amacımız farklı idi ve çok çalışmıştım. Hayatımın önemli bir deneyimi olmuştur bu seçim çalışmaları dönemi. Yaklaşık bir buçuk aylık seçim çalışmaları dönemi çok ilginç idi.

Belli ki çocukluğunuzdan itibaren barışçıl ve insancıl bir yapıya sahipmişsiniz. Yani kavgayı sevmeyen sorunların barışçıl yöntemlerle çözen, hümanist bir yapınız varmış. Daha sonra Yenice'de, o gün de bugün de Türkiye'de dışlanmış bir inançsal yapıyla tanışıyorsunuz. Bingöl'de Kürtlerle tanışıyorsunuz, bunların sizin üzerinizde insan hakları mücadelesine yönelmenizde bir etkisi oldu mu? Bir de insan hakları ve hayvan hakları mücadelesine dair çalışmalarınız hangi dönemde ve hangi adımlarla başladı?

Tabii ki Yenice'ye gidip Alevi toplumuyla orada tanışmam, oradaki sol hareketlerin içerisinde olmam, oradaki tarla işçileriyle bütünleşmem, sol kitaplar ile daha çok orada haşır neşir olmam, zaman zaman arkadaşlarla bir araya gelip konuları birlikte tartışmamız benim sola olan ilgimi hızlandırdı. Bingöl, bana, insan hakları temelinde özgürlük arayışımın devamının gerektiğini anlattı. Kürdüm demenin veya işte Kürtçe konuşmanın,

Kürtçe şarkı söylemenin veya Kürtçe kendini ifade etmenin yasak olduğu dönemlerdi. İnsanların konuşmadığı dönemler. Çocukluğumda Kürt'tür, Ermeni'dir, Yahudi'dir bunları bilmezdik, herkesi Türk olarak görürdük çünkü herkes öyle gibiydi, böyle bir ayrımcılık olmamış gibi düşündürmüşler bizi ve biz çocukluk yıllarımızda yok sanıyorduk. Herkesi öyle zannederdik ama arkadaşım benim Ermeni'ymiş, daha sonra öğreniyorum Yahudi'ymiş daha sonra öğreniyorum. Neden kendi ismini kullanmamış, Suna demiş kendisine, Suzi yerine. Yani kendi ismini kullansaymış, Ermeni'yse Ermeni ismi kullansaymış diye kendi kendime düşünürdüm. Mesela onlara da sorduğum olmuştur, neden sen Türk ismi kullanıyorsun diye?

Ama bir Yahudi yok, bir Ermeni yok, bir Rum yok mesela devletin önemli kurumlarında. Asker bir Rum yok, asker bir Ermeni yok komuta düzeyinde yani. Asker var da komutan olmuş yok. Yani belli bir yerde zaten o konuda bir sınırlama gelmiş. Bunların hepsini işte yaşamımın en önemli noktası olan Bingöl'de gördüm, yaşadım, öğrendim. Yanlışlarımı orada düzeltmeyi öğrendim. Bana çok şey kattı, hayatımı değiştirdi. Kürt halkının içine girdiğiniz zaman görüyorsunuz her şeyi; çektikleri acıları, ona rağmen yaşamdan nasıl zevk aldıklarını sanatlarını, danslarını, türkülerini, ağıtlarını, yoksulluklarını her şeyi. O zaman gençlik yıllarında da Kürt Hareketi diye bir şey yoktu ve bu konu hiç konuşulmazdı, tartışılmazdı. Ancak 1980 Askeri Darbesi'yle beraber, işte PKK'nin doğuş tarihine falan da baktarsanız nasıl başlamış bu eylemler ve sürecin başlangıcına giderseniz 70'li yılların son dönemlerine rastlar ve aslında Abdullah Öcalan da sol hareketin içinden gelmiştir. Sol hareketin içinden gelerek daha sonra Kürt halkının da özgürleşmesi konusunda bir davaya yönelmiştir.

Üniversite içinde de 1980 Askeri Darbesi'yle işte benim başıma gelen o yardımcı doçentlik olayı ilk orada kendini gösterdi. Üniversitedeki baskı, Rektör Cem'i Demiroğlu'nun, Dekan Cahit hoca ve sonra Ercan Artan'ın olduğu dönemler. Solda olmamız nedeniyle o kadro bana verilmemişti zaten ama neydi burada en önemli faktör, onu söylemeyi unuttum: Güvenlik Soruşturması. "Senin güvenlik soruşturman olumsuz geldi kardeşim, solcusun sen!" Peki, güvenlik soruşturmasının olumsuz gelmesinin nedeni ne, kime başvuracaksınız belli değil. Rektörlüğe yazı yazdım; "Güvenlik soruşturmamın olumsuz geldiği söyleniyor, hangi bürodan, nereden yani kimden gelmiş bu yazı, güvenlik soruşturmasının olumsuz gelmesine sebep olan şeyler nedir?" diye sordum. Hiçbir cevap gelmedi, bu sözlü ve yazılı dilekçelerime. Üç sene ben yardımcı doçent olamadım. Tabii o dönemlerde de Dekan'ın baskılarına karşı fakülteyi örgütleyip, anabilim dalı bölüm başkanları hepimiz istifa ettik. Baskıcı dekan gitsin diye ve basında yer buldu; "Veteriner Fakültesi'nde başkaldırı eylemleri var!" diye. Bunun faturasını, dekan ve rektör, bana kestiler bu şekilde.

Benim yardımcı doçent olarak kadromun gelmesinde en önemli faktör ne biliyor musunuz? Bu çok acıdır ve devletin acizliği, solcu kişilere karşı antidemokratik hukuksuz uygulamasının göstergesi olmuştur.

Ben İstanbul Üniversitesi Spor Birliği'nde de görev yapıyorum, sporcu kimliğim var ya, işte bu ilk defa bana yaradı. İÜ Spor Birliği Kulübü başkanı o dönem Prof. Dr. Kaya Çilingiroğlu idi ve beni çok seviyordu. Çünkü çok iyi çalışıyorduk birlikte. Sabahattin Akın vardı, O da spor müdürü, solcuydu o. Benim durumumu biliyordu, Kaya Hoca'ya söylemiş; "Ya Tahsin Hoca solcu diye güvenlik soruşturması olumsuz geliyor, şu-

nu bir araştırsana hocam” demiş. Kaya Çilingiroğlu da sağcı bir adam, tam Karadenizli, Trabzon’dan. Sporu çok seviyordu, Spor Birliği’ne çok destek oluyordu. Çok çevresi olduğu için bakanlardan tutun zengin kesimden bağışlar alırdı. Profesyonel kız basket takımını bu şekilde ayakta tutabiliyorduk. Bir gün hoca bana “Ya sen niye bana söylemiyorsun, güvenlik soruşturman olumsuz geliyormuş?” dedi. “Yok, hocam sizi ilgilendiren bir durum yok,” dediysem de üç gün sonra, Üniversite Genel Sekreteri beni aradı, “hocam hadi gözün aydın, güvenlik soruşturman olumlu geldi” dedi. Böyle bir şeyin Kaya Çilingiroğlu’ndan gelmesi beni rahatsız etti, net söyleyeyim ama bir taraftan da memnun oldum en azından hak ettiğim bir şeydi zaten. Yani bu işlerin o dönemde devlet içinde bile nasıl keyfi olduğunun açık bir göstergesiydi bu durum.

Messina Üniversitesi Veteriner Fakültesi’nde çalışma arkadaşlarımla,
Tahsin Yeşildere oturanların ortasında, 1979

Kaya Çilingiroğlu size böyle bir jest yaparken solculuğu bırakmanız yolunda bir imada bulundu mu?

Onu zaten söyleyemez, şöyle bir şey istedi; aday oldu rektörlüğe çağırdı beni; “sen beni tanıyorsun, İstanbul Üniversitesi’ne rektör olursam burada da birlikte çalışabiliriz, seni rektör yardımcısı yaparım. Solcu hocaları topla, bana oy verdirmeye çalış” dedi.

Şaka mı yapıyordu ciddi ciddi mi söylüyordu?

Ciddiydi! “Hocam, kusura bakma biz Burhan Şenatalar Hoca ile yola çıkıyoruz. Bence siz hiç aday olmayın.” dedim. Adaylar arasında yine Kemal Alemdaroğlu vardı. “Kemal Alemdaroğlu’nu ancak biz zorlayabiliriz, Burhan Şenatalar ile,” dedim. Hoca bana darıldı, açıkça da söyledi bana. Zorladık da nitekim ama Burhan Hoca kazanamadı tabii. Yani böyle bir iletişimimiz olmuştu çünkü diyaloglarımız iyiydi, iyi iş çıkarıyorduk, iyi iş çıkarana da seviyordu adam. Çalıştığımızı da görüyordu, dolayısıyla yıllarca ben Spor Birliği’ne seçilerek gelmiştim genel kurul kararıyla. Seçiliyorum da sürekli, yani birilerinin icazetiyle de gelmiyorum. Fakültedeki temsilcileri genel kurul oluşturuyor, hocalar oluşturuyor, öğrenciler de var. Genel kuruldaki sunumları yapıyoruz, faaliyetlerimizi bildiriyoruz sonra da aday oluyoruz, o şekilde seçiliyoruz.

1980 Darbesi’ni yaşadınız. Gözaltı var, işkence var, gazeteler kapatılıyor. Siz o sıralarda yurtdışına çıkıyorsunuz, dönmemeyi hiç düşünmediniz mi?

Tabii baskılar vardı, bizim TÜMAS kapatılmış, hareket alanımız dar, gazeteler kapatılıyor, tutuklananlar var, 1402’lik hocalarımız var, bizim sevdiğimiz insanlar atıldı, asistanlardan atılanlar oldu, gözaltılar var. Bir taraftan onlar ne yapacak, onlarla

bütünleşiyoruz, işte BİLAR (Bilim Sanat Kültür Kurumu), BİLSAK (Bilim Araştırma Eğitim Kurumu) kuruldu o dönemde. Onlar için ne yapabiliriz, hiçbir şey yapamıyoruz elimiz kolumuz bağlıydı, tabii çok üzülüyorduk. Yurtdışına çıkışım zaten engellenmişti, sonra otomatikman yine çıkma durumu olmuştu ve İtalya'da bölüm başkanı Profesör Gimbo "burada kal, benden sonra da sen götür burayı" dedi. Eşimle gittim 1978'de ilk defa, İtalya Sicilya'da Messina Üniversitesi Veteriner Fakültesi'ne ve doktora çalışmalarımı yürüttüm orada. Gimbo ile öyle tanıştık çok sevdi bizleri. Daha sonra 1982'de darbe sonrası da gittik. Eşim ve ben, kızımız İstanbul'da kalmıştı küçüktü daha 1979 doğumlu kızım, aslında eşimin hamileliği İtalya'daydı. Eşim orada doğurabilirdi, yani Zeynep Sicilyalı olabilirdi, ama eşim çok rahatsızlandı, hastalandı eşimin rahatsızlığından dolayı dönüş yaptık. 1982 de gittiğimde Prof. Gimbo çok ısrar etti kalayım diye, olmuyor yani birtakım sorunlar olabilir düşüncesi ile kalamadık. Kalabilirdik, belki çok iyi bir yaşamımız olurdu orada. Hem üniversite hem futbol hem sosyal etkinlikler arkadaşlıklar hem dil açısından hem de siyasetin içinde de oldum arada bir olsa da. Oraya gittiğimde ilk defa bir Komünist Partisi mitingine katıldım. Genel Sekreteri ile trende tanışmıştım. Orada birtakım komisyonlara girmeye çalıştım, Üniversite'de hocalar özlük hakları için greve gitmişlerdi. İşte o grev konusunda, örgütlenme konusunda ben de vardım onların içerisinde hocaların grevine katkı sunmuştum. Yani orada da rahat durmadım tabii ama hep de ülkeyi merak ediyor insan yani, orada ne oluyor, arkadaşlar ne durumda? Ülkeye her gidiş gelişte bir değişiklik görüyorsunuz yani, birdenbire her şey değişiyor Türkiye'de çünkü. 1977'de gittiğimde, Roma nasılsa gidin yine öyle Roma ama İstanbul 1977'deki İstanbul değil. Her geçen gün felakete doğru gidiyor yani, nüfus artışından yapılaşmaya kadar rezalete doğru gidiyor.

Ağca'nın suikast girişimi sırasında İtalya'da mıydınız?

Oradaydım.

Bu durum nedeniyle, Türklere yönelik olumsuz bakışın ülkeye dönüş kararınız üzerinde etkisi oldu mu?

Kesinlikle öyle bir şey olmadı. Ben gittiğimde Brigatte Rosse – Kızıl Tugaylar Aldo Moro'yu kaçırmıştı, büyük bir sansasyon olmuştu. İkinci gidişimde Mehmet Ali Ağca, Papa'ya suikast düzenledi. O sırada evet, Türklere karşı büyük bir antipati vardı çünkü çok fanatik Hristiyanlar vardı. "Bu adamın tek tek saçlarını yolup işkence yapmak lazım," diyenler olmuştu Ağca için bir kez otobüste. O zaman Profesör Gimbo bana, "asistanlarla git gel, senin Türk olduğunu gören duyan olursa belki sana bir şey yapabilirler, burada fanatik milliyetçiler var, başına iş alabilirsin." demişti. Beni gözetti, dışlama gibi bir şey olmadı. Tabii biz eşim ile Messina'da bir kilisenin konuk evinde kalıyoruz bu arada. Tabii korktuk bizi çıkarırlar diye düşündük. Başpapaz, bir kart bırakmış görüşmek istediğini belirten. Gittim görüştük. "Sayın Papaz bize biraz müsaade edin, bir yer bulup çıkabiliriz." dedim. O fena halde kızdı: "Olur mu, sakın çekinmeyin, olur ya biri rahatsız ederse haber verin mutlaka, siz bizim tanrı misafirimizsiniz." dedi. İşte düşünün aramızdaki farklılıkları.

Hatta benim Yunanistanlı öğrencilerim vardı, onlar daha sıcak yaklaşıyorlardı. Bir gün gece yarısı, Yunanlı öğrencim Maria, benim evin kapısına vuruyor, açtım kapıyı. Gece saat 02:30-03:00, "Doktor kalk, Türkiye Yunanistan'a saldırıyormuş!" dedi. İstanbul'a telefon edip durumu öğrenmemi istedi. "Yahu nereden çıktı, Türkiye Yunanistan'a niye saldırırsın?" diye söylenerek PTT'ye gittik, kayınvalidemin numarasını yazdırdık. Yazdırıyorsun İstanbul'daki numarayı, saatlerce bekliyorsun, öyleydi telefonlaşma o

zaman. Yazdırdık bekledik, Maria uyudu beklerken, neyse sabaha karşı 04:30-05:00 sıralarında İstanbul'a bağlandık. Dedim, "Böyle böyle bir Yunanistanlı öğrenciyle beraberim, Türkiye Yunanistan'a saldırıyormuş öyle bir şey mi var? Yok öyle bir şey." dediler. Maria da Yunanistan'ı sonra aradı. Bekledik, bu sefer Yunanistan'la konuştuk. Maria ailesine, "Türk hoca yanımda o konuştu, Türkiye ile böyle bir saldırı yok, merak etmeyin." dedi. Orada marketlere hücum etmişler, marketlerden herkes yiyecek almış, sığınaklara girmiş falan yani, böyle. Tabii teşekkür etti falan.

Sizin bir darbenin gelmekte olduğuna ilişkin bir öngörünüz var mıydı?

Kesinlikle vardı, zaten giderek öğrenci hareketleri tırmanıyordu. Çatışmalar çok artmıştı, her gün bir ölüm birkaç ölüm vakası yaşanmaya başlamıştı. Bunları, size kısa da olsa anlattım. Her gün saldırı ölüm olayları özellikle gece baskınları katliamlar arka arkaya gelmeye başlayınca bir askeri darbenin geleceği konuşuluyordu. Hatta hepinizin bildiği 1978'deki o sağcı faşist katillerin Ankara Bahçelievler'de yedi TİP'li (Türkiye İşçi Partisi) öğrenciyi derin devletin desteği ile öldürmeleri, katletmeleri çatışmaların tırmanmasına neden olmuş, her gün her yerde çatışma, bombaların patlaması, terör olayları başlamıştı.

Darbe sonrası askeri vesayetin olduğu dönemler ve bu dönem, bireysel düzeyde de çok zor bir süreçti tabii. Benim güvenlik soruşturmamdan sonra yardımcı doçentliği almam, ayaklarımı yere sağlam basmamı sağladı. Cem'i Demiroğlu'nu daha fazla eleştirmeye başladık. Akademide örgütlenmenin gereği konusunda çalışmalara daha fazla ilgi gösteriyordum. Aslında 1980 öncesi yardımcı doçentlik kadrosu yoktu. Doktoradan sonra doçent ve profesör oluyordunuz. 1980'de başlatıldı bu,

öğretim üyesi sayısını arttırmak, yeni üniversitelerin açılmasını sağlamak için. Biz yardımcı doçentliğe karşıydık, olmaması gerektiğini söylüyorduk. Ancak o dönemde yardımcı doçentlik de zordu, onu da belirtmekte fayda var.

1980 öncesinde 1750 sayılı Yasayı inceleyip ona karşı nasıl ki TÜMAS yeni taslak hazırlamıştı, biz de daha sonraları askeri rejimin 2547 sayılı Yasa Taslağı hakkında çalışmalar yapmıştık. Bir grup akademisyen arkadaşımız ile sürekli toplantılar yapıyorduk.

Kemal Gürüz'le bir televizyonda tartışmaya katıldık, felaketti o program. Benim en kötü dönemim onların YÖK üyesi olduğu dönemlerdir, İstanbul Üniversitesi'nde yaşadıklarım. İki Kemal'den çektiklerim: Kemal Gürüz ve Kemal Alemdaroğlu'ndan.

YÖK HOYRATLIĞINDA AKADEMİK HAYAT

Kemal Gürüz ile felaket dediğiniz televizyon programında ne oldu?

Abbas Güçlü'nün bir programıydı. Yükseköğretim ile ilgili bir program yapıyordu, tek çıkardı. Şimdi kendisi ayakta duruyor, Kemal Gürüz'ü yüksek bir yere oturmuş. Karşısında öğrenciler var. Ben nereye oturacağım dedim, bana öğrencilerin yanında bir yer gösterdi. "Neden" dedim, "ben de oraya oturayım Kemal Gürüz'ün yanına," "yok Kemal Bey öyle istemedi." Ben öğrencinin yanında oturmaktan zevk alırım, öğrencinin yanına otururum mesele o değil." Ben de bir akademisyenim, Kemal Gürüz'den benim farkım yok." dedim. Ekledim: "O YÖK başkanı olabilir. Yani bu oturma düzenini sizin bu şekilde ayarlamamız, onu yukarıda oturtmanız, tam bir Faşizm bu." Sizi, oradan etkilemek istiyor. Sonra; "Benim için fark etmez öğrenci

içinde olmam daha iyi,” dedim ve öğrencilerin içine oturdum. Öğrencilerle biraz konuştuk falan, baktım öğrenciler iyi. Kemal Gürüz anlatıyor anlatıyor, ben araya girmeye çalışıyorum, bana da söz verilmiyor. Ben pat diye, canlı yayın bu, daldım. Kemal Gürüz’e verdim veriştim, üniversiteyi tamamıyla zapturapt altına aldığını, faşizan bir anlayışla yönettiğini söyledim.

Kesmediler mi yayını?

Kesemez ki canlı yayın!

Şuan olsa keserler bence, canlı yayını da keser reklam girer mesela.

Ama o dönemde bunlar rahatlıkla tartışılabiliyordu. Tabii Abbas Güçlü çok rahatsız oldu. “Öğrencilere de bir soralım,” falan diyerek benim sözümü kesmeye çalışıyor. Öğrenciler söz alınca, “Tahsin hocamıza katılıyoruz!” dediler. “Biz” dedi öğrenci, “baskı altındayız, eziyet çekiyoruz” dedi. Bir diğeri de aynı şeyi söyledi. Araya reklamlar girdi. Reklamlarda Kemal Gürüz kalktı gitti zaten, kalmadı orada. Kemal Gürüz döndü Abbas Güçlü’ye; “ya bu komünistleri nereden buldun getirdin, ben bilsem gelmezdim,” dedi. Ben de “bu faşisti nerden getirdin diyecektim,” Kemal Gürüz bana doğru dönünce ben de Abbas Bey’e yönelik “Keşke biz bu faşist yerine öğrencilerle oturup tartışsaydık!” diye ekledim. Neredeyse birbirimize girecektik, güvenlik güçleri geldi, araya girdiler falan. Yani söylenmeye başladı kendi kendine, “terbiyesiz herif” dedim, “ahlaksız, pis herif” arkasından bunu da söyledim. “Utanın” dedim, “öğrenciye solcu, komünist” diyorsun, “ayıptır” dedim. Yani böyle durumlar da yaşadık, yaşamadık değil çünkü Kemal Gürüz dönemi felaket bir dönemdi. İstanbul Üniversitesi’nde de Kemal Alemdaroğlu, 1997’de geldi, ondan sonra zapturapt başladı. Yani, o dönem

de ve şimdi de sosyal demokrat görünüyor Kemal Alemdaroğlu, hatta onun yardımcısı CHP'den milletvekili de oldu, Nur Serter. İşte şimdi o dönemlerde Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği içinde de Kemal Alemdaroğlu'nu ve Nur Serter'i destekleyenler vardı ve dernek bölündü. Kemal Alemdaroğlu baskı ile bu bir grup akademisyeni etkiledi. Dernek genel kuruluna toplu halde geldiler, liste çıkardılar ancak kazanamadılar ve dernekten ayrılmalarını istedi Alemdaroğlu ve ayrılıp İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği'ni kurdular. Hiçbir etkinliği olmadı. Sadece, YÖK ve Alemdaroğlu'nu destekleyen biatçı bir dernek oluşturuldu ve sonra yok oldu.

İstanbul Üniversitesi'nde bana ve benim gibi yönetimin uygulamalarına karşı duranlara yapılanları gören birçok akademisyen, "onlara yapılanlar benim de başıma gelir aman ben susayım, aman sesimi çıkarmayayım, ne isterlerse yapayım," konumuna geldi. Alemdaroğlu, bana, Bülent Tanör'e ve Türkân Saylan Hoca'ya âdeta kafayı takmıştı. Böyle on on beş hocamız vardı. Kadir Erdin, Ülkü Azrak da taktığı hocalardandı. Bu faşist kafalı rektör, rektör yardımcısı Serter ve faşist dekan Altınel yani bu üçlü faşist zihniyet anabilim dalımızın internet bağlantısını kestiler, Anabilim Dalı'nın! Yani bu büyük bir ahlaksızlık ve Türkiye'de belki hiçbir yerde, hiçbir üniversitede yaşanmamış, yaşanmaz da. Düşünün bu yasakçı faşist baskıcı zihniyet İstanbul Üniversitesi gibi değerli bir kurumu yönetiyor ve o kurumun zayıflamasına neden oluyorlar. Bülent Tanör Hoca bunlara "Despotik Kemalistler" adını takmıştı.

Ne kadar sürdü bu internet tacizi?

İki yıl; ve diğer anabilim dallarına da talimat verdi dekan, onların imkânlarından yararlanmayalım diye. Bahsettiğim dekan

Ahmet Altınel eski solculardan güya, öğrencilik hayatından bilirim Ankara mezunu. Ancak güç, iktidar onlarda olunca faşistten daha faşist olduğunu baskıcı zihniyette olduğunu görüyorsunuz.

Hukuki yollara başvurdunuz mu hocam?

Tabii ki başvurdum, bu faşist zihniyete karşı hukuki mücadele de verdim. Onların hepsi var burada, dosyalarda ve hakikatten de bir hukuk dersi oldu. Davamı yürüten idari mahkemenin hâkimine hayran kaldım, öyle güzel bir karar verdi ki... Ben sözlü savunma yapmak istedim. İdari mahkemelerde kendinizi savunacak bir avukat da bulamıyorsunuz, yok maalesef akademik sorunlara karşı sizi savunabilecek nitelikli idari konuları bilen avukat bulmak zor idi o dönemlerde. Ben bir avukatın savunmasını okumuştum, Bülent Tanör'ü savunmuş. Ondan esinlenerek savunmamı hep kendim hazırladım. Avukatım yoktu. İstanbul Üniversitesi'nin avukatları da bize karşı davaya giriyordu. Ferdi Bey vardı, Kürt'tü, aramız çok iyiydi. Benim sol mücadelemi de biliyordu o da solcuydu ama İstanbul Üniversitesi'nin de avukatı ne yapsın... Benimle görüşemiyordu bile adamcağız. Bazen telefonlaşıyorduk; "ya Tahsin Hocam, kusura bakma, çok üzgünüm, hukuk dışı davranıyorlar sana" diyordu.

Yönetimin interneti kesmesini bırakın, komşu bölümlere de "Buraya gelirlirse kesinlikle interneti kullanırmayacaksınız, kullandırdığınızı duyarsak sizinkini de keseriz!" şeklinde mesaj göndermişlerdi. Bizim üst katımızdaki anabilim dalı başkanı arkadaş da solcu bir arkadaştı, Kürt'tü aynı zamanda, ona, "bir hat çekelim senin oradan, bağlantı yapalım" dedim. O da bizimkini de kapatır kusura bakma dedi. Bu arada, Dekanlık'a yazı yazdım tabii, Anabilim Dalı'mızın internetinin kesilme nedenlerini sordum, arızalı diye yazdılar. "Tamam, arızayı biz giderelim, siz ya-

pamıyorsanız” dedik, ona cevap gelmedi. Sonra Rektörlük’e yazdım, ondan da cevap gelmedi. Nur Serter’i aradım, “internet bağlantımızı kesmişsiniz, hayrola niçin?” dedim. “Vardır bir sebebi” dedi, suratıma kapattı telefonu. Dilekçelerime yanıt gelmedi, yanıt gelmeyince altmış gün içerisinde idari mahkemeye dava açabiliyorsunuz. Gelişmeleri anlattım mahkemeye verdiğim dilekçede, hâkimden sözlü savunma talep ettim. Anlattım durumu. Hâkim, “öğretim üyeleri disiplin yönetmeliğinde, belli bir suça karşı internet kesilir” diye bir madde yok dedi kararın keyfi olduğunu belirtti. Üniversiteye akademik özgürlüklere yakışmayan bir davranış dedi ve davayı lehime sonuçlandırdı.

Arıza olmadığı bilirkşi tarafından tespit edilmişti değil mi?

Yok cevap vermemişlerdi bana. Arıza var dediler ama sözlü söylüyorlar, ben yazı yazdığımda yazıya da geri dönmüyorlar. Mahkeme, bilirkşiye falan gerek duymadı. “İnternet kesilmesi diye bir disiplin cezası yok” diyerek hem de altmış gün içinde resmi bir yanıt da vermemiş olmaları onların aleyhine oldu. Hâkim yürütmenin durdurulmasına karar verdi. Ben kararı Rektörlük’e gönderdim yine açmadılar, mahkeme kararını uygulamadılar. Zaten Kemal Alemdaroğlu mahkeme kararlarını uygulamadı diye görevden alındı, ilk görevden alınan rektörlerden biridir. Benim hakkımda başka soruşturma ve cezalar da vardı. Biri televizyona demeç verirken üniversitenin yerini izinsiz kullanmaktan, bir diğeri yurtdışına izinsiz çıkmaktan ki yazılı izinlerim olduğu halde maaştan kesme cezası verdiler. Bir diğeri de 2000 yılı olumsuz sicil verilmesi idi. Benim gibi, başta Bülent Tanör olmak üzere on hocaya olumsuz sicil verilmişti. Ben bütün bu soruşturmalar sonrası cezalar aldım. Hepsini mahkemeye götürdüm ve kazandım. Ancak mahkeme kararları uygulanmadı.

Kendisi Cumhurbaşkanı tarafından, mahkeme kararlarını uygulamadığı gerekçesi ile görevden alınan ilk rektördür. Görevden alındıktan sonra Cumhuriyet Gazetesi tüm akademisyenlerin Kemal Alemdaroğlu'nun arkasında durması gerektiği şeklinde bir çağrı yaptı. Kendi destekçilerinden hiçbir akademisyen destek vermedi. Biz Öğretim Üyeleri Derneği olarak açıklama yaptık, bir rektör ne olursa olsun bu şekilde görevden alınamaz diye. Basın açıklamasını ben okudum, bana bu kadar çektirmesine rağmen.

Size bu kadar çektirmiş biri hakkında böyle bir bildiri okurken ne hissettiniz, hangi düşüncelerle bunu yaptınız?

Doğru bildiğimi yaptım. Hukuksal süreçleri kendisine yazdık önce, dedik ki; “kazanılmış olan hukuki hakları mutlaka dikkate almanız gerekir” diye. “Bu Anayasal bir suçtur, bunu yerine getirmedığınız takdirde sizi atayan üst makamla görüşebiliriz,” diye de yazdık. Ona bile cevap vermedi. Bunun üzerine biz o mektupları, tabii ben tek değildim, benim birçok cezam ve soruşturmalarım vardı ama 2000 yılında haksız yere olumsuz sicil alan on kişiydik. Olumsuz sicil alan diğer hocalar çok baskı yaptı, Cumhurbaşkanı'na yazalım diye. Aslında ben Cumhurbaşkanı'na yazma taraftarı değildim, yani yazdığımız takdirde Ahmet Necdet Sezer de duyarlı birisi zaten, “bunu görevden alır,” diye düşündüm. Böyle bir şeye biz alet olmayalım istedim. Bir daha mahkemeye verelim istedim. Ama ne yazık ki oradaki arkadaşlardan mesela Mesut Parlak vardı sonra rektör oldu, bunu yapmak isteyenler oldu. Tam bir siyasi kimliği olmayan adamlar, sırf Kemal Alemdaroğlu ile çatıştıkları için, çıkar çatışmaları olduğu için, olumsuz sicil almışlar. Bir de Dursun Hoca vardı, o İslamcıydı, o da İslamcı olduğu için olumsuz sicil almıştı. Kemal

Alemdaroğlu'na karşı bir İslamcı akademik dernek kurdu. Bülent Tanör benim gibiydi zaten, siyasi kimliği olan birisi olduğu için ve Kemal Alemdaroğlu'nu eleştirdiği için. Bülent Tanör de benim görüşümde yapmayalım diyor ama sonuçta biz o mahkeme kararlarını Cumhurbaşkanlığı'na gönderdik. Tabii çok üzül müştüm, yani, bir rektörün görevden alınmasına.

Bu tamamen seçilmiş olan bir rektöre karşı yapılmış bir darbedir. Bugün mahkeme kararlarını uygulamadı diye görevden alabilir ama yarın başka bir nedenle ve hiç demokratik olmayan bir nedenle bile Cumhurbaşkanı bir başka rektörü görevden alabilir. Bunun yolu açılmış oldu. Cumhurbaşkanı'nın bu yetkilerini kullanmaması gerektiğini vurguladık açık ve net olarak ve durumdan rahatsızdım da... Her ne kadar kızsam da, Kemal Alemdaroğlu'na.

Faşizan baskıcı uygulamaları öyle çoktu ki: Dersleri kestirip Ankara'ya Anıtkabir'e topluca trenle gitme emirleri, İstanbul Üniversitesi akademisyenleri ve personeli ile birlikte Yenikapı'ya kadar protesto yürüyüşlerine katılma zorunluluğu. Dekanlıktan ve rektörlükten telefonlar ile çağrılar, bilmem 19 Mayıs yürüyüşü, 29 Ekim yürüyüşleri yapılacak. Bir de gelmezsen katılmazsan gibi tehdit edici sözler, herkes katılacak. Bir amfide konuşacaksa herkes oraya gidecek, gitmeyenler fişlenecek falan. Böyle bir süreç yaşanıyor. Ben bir defasında yarısında gitmiştim İşletme Fakültesi'ndeki toplantısına, büyük bir amfi var orada. Ben içeri girdiğimde konuşuyordu, beni gördü ve direkt bana laf attı. Herkes bana doğru bakıştı. "Bir rektörün davetine geç gelen bu zatlar yarın basında orada burada bizi eleştiriyorlar," gibi sözler etti. Bizim fakültenin akademik kurulda bir konu tartışılıyordu. Kendisi akademik kurullara giriyor, akademik kurulları yönetiyor. Ben söz istedim ama Alemdaroğlu, "Bu arkadaş hep demok-

rasiden söz eder, şimdi bu arkadaşla söz verilip verilmemesini demokratik olarak oylarınıza sunuyorum.” dedi. “Söz verilsin” diyen üç arkadaş el kaldırdı. Verilmesin diyenler de otuz kişi idi. “Size söz yok, istemiyor arkadaşlarınız,” diyerek bana söz vermedi. Yani böyle bir yönetim modeli. İşletme Fakültesi’nde yaptığı o toplantıda da toplantı salonuna girdiğim anda, “Bakın şimdi zamanında gelip beni dinleme nezaketi bile göstermeyip eleştiren öğretim üyesi, şimdi geliyor,” dedi. Böyle bir şey olabilir mi? Ben gelmeyebilirim, yarınsa gelebilirim. “Size söylüyorum size, siz demokrasiden şundan bundan bahsediyorsunuz, üniversitemizde demokrasi yok mu, bakın ben burada herkesle bunu konuşuyorum, sen gelmiyorsun benim toplantıma bile!” dedi.

Cevap verdiniz mi?

Tabii, “bana mı söylüyorsunuz?” dedim Rektör Alemdaroğlu’na, “Evet, size söylüyorum” dedi. “Müsaadenizle cevap verebilir miyim,” dedim. “Bu söylemiş olduğunuz demokrasi değil, öğretim üyeleri buraya zorla getirilmez baskı sonucu gelmek zorunda bırakılmaz. Siz toplantı gününü konuları bildirirsiniz isterse gelir dinler, katılmadığı için başına bir şey gelebilir düşüncesi de olmaması lazım ama bu sizin yönetiminizde böyle olmuyor maalesef dedim. Zorla akademisyenleri toplamak demokrasi değil, siz gelmeyi fişliyorsunuz dedim, beni işaret etmeniz bile baskıdır faşizmdir dedim, hedef gösteriyorsunuz, bu demokrasi değil” dedim. “Bu Faşizmdir!” dedim ve çıktım gittim.

Kemal Alemdaroğlu, Nur Serter deyince ikna odaları geliyor akla. Bu duruma tanıklık ettiniz mi?

Etmey miyim, ben senatodayım. O dönemde en çok eleştirenlerden biriydim. Ben üniversitede görev yaparken 1980 As-

keri Darbesi'ni yaşadım, yurtdışına çıkışımız yasaklandı, 12 Eylül yasalarına karşı mücadele verdik. O dönemde dernek kurmamız yasaklandı, derneğimiz kapatıldı, yeniden dernek kurmak için mücadele verdik. Dönemin rektörüyle çatıştık bir sürü sorunlar yaşadık, sonuçta 90'lı yıllar geldi derneğimiz kuruldu, o mücadeleleri verirken birçok bedeller ödedik. 90'lı yıllarda Kemal Alemdaroğlu, üniversiteyi zapturapt altına almak için yetkilerini çok olumsuz biçimde kullandı. Ben o dönemde senatördüm, birçok yasağa karşı çıktım, bunun en başında da türban yasağı geldi. Ne yazık ki İstanbul Üniversitesi'nde, şu anda iktidarda olan birçok öğretim üyesi, bu özgürlüğün önünü açmak konusunda bizimle beraber olmadılar. Onları hiç görmedik, hepsi saklandılar veya Alemdaroğlu ile birlikte oldular. Şimdilerde ise farklı şeyler söylüyorlar. Biz o dönemde kılık kıyafet konusunda mücadele verdik, ikna odalarına karşı çıktık, Rektör ile çatıştık, bedeller ödedik. O dönemde işte Yaşar Kemal'in mahkemesine müdahil olmaya çalıştık, imza verdik, DGM'lerde yargılandık, bir sürü disiplin soruşturmaları geçirdik. Alemdaroğlu ile faşist dekan Ahmet Altınel birlikte olur olmaz soruşturmalar açtılar hakkımda.

Türkiye'deki sol-sosyalist akademisyenlerin bu konudaki emeği iktidarın en tepesindeki kişiler tarafından örtülüyor. Bu konuyu lütfen açar mısınız?

Şimdi arkadaşlar, bu ikna odası ilk gündeme geldiği zaman Türkân Saylan Hoca bize şöyle izah etti: "Ben kıyafet tercihine karşı değilim, bu çocukların siyasi baskı ile ve bir siyasi simge olsun diye baskıyla saçlarını örttüğünü düşünüyorum, bunlarla konuşup bunun dinen de gerekli olmadığını vurguluyoruz." Yaşar Nuri Öztürk, bizim İlahiyat Fakültesi'nin Dekanı olmuştu.

Marmara Üniversitesi'ndeydi Yaşar Nuri Öztürk. Kendisi çıkarını çok gözeten ama dini de layıkıyla anlatabilen bir şahsiyetti. Biz onunla bazen programlara çıktık, kurban meselesini tartışırken falan. Senatoda da yan yana otururduk. Yaşar Nuri Öztürk Hoca da türbana karşıydı biliyorsunuz, Türkân Hoca'nın da onunla irtibatı vardı. "Bu çocukları alalım, konuşalım, bu türbanın siyasi bir kimlik olduğunu, yanlış olduğunu ve dinen örtünmenin gerekli olmadığını falan anlatalım," düşüncesiyle yola çıkmışlardı. Ama Kemal Alemdaroğlu o konuda çok gaddardı ve mümkün değildi yani öğrencilerin o şekilde türbanı ile üniversiteye girmesi söz konusu olamazdı. Bu yasağın başını da Rektör Yardımcısı Nur Serter çekiyor ve dekanlar da destek veriyordu. Hatta bu yasaklar diğer alanlara da uygulanıyordu. Spor Birliği'ndeyim, Avcılar'da spor okullarını açıyorduk çocuklar idmana geliyorlardı. Yıl sonunda müsabaka yapacaklar, gösteri maçı yapacaklar, aileler toplu olarak gelip, giriş yapıp çocuklarını izleyecekler, türbanlı anneyi almıyorlar üniversiteye. Kemal Alemdaroğlu'na da söyledim; "Sen bunu yapamazsın, hastaneye türbanlı geliniyor mu Çapa'ya Cerrahpaşa'ya, geliyor, üniversite değil mi orası?" Cevaben "Onlara da yasak koyacağım!" dedi. Salona çocuklarını izlemeye gelen türbanlı anneler alınmadı salona sokulmadı. Basına yansıdı bu, aileler içeri giremiyor diye. Bağırıyor aileler orada, basın da geldi. Yani bunun yanlış olduğunu başından beri vurguladık.

Bu ikna odası dedikleri yere görmek için ben de gittim bir kez, ne yapıyorlar diye bakayım dedim, hakikaten öyle yapıyorlar. Yani alıyorlar bir odaya, odada konuşuyorlar ama bunun birey özgürlüğü olduğunu ve iyi olmadığını, on sekiz yaşını doldurmuş üniversiteye giden birisi, siz karışamazsınız ve lütfen yapmayın bunu dedik diye bize de düşman kesildiler. Düşünün

gencecik üniversiteyi kazanmış dersine girmek isteyen bir öğrenci bir odaya alınıyor başını aç deniyor, onların bu yaşadığı olumsuzluk insani değerlere aykırı idi. Öğrencilerin de çok rahatsız oldukları izleniyordu. Ondan sonra basına yansıdı bu durum. Türkân Hoca'nın üzerine yıkıldı, hocaya baskılar arttı, İslam karşıtı gibi gösterildi. Aslında Türkân hocanın anlatmak istediği farklı şeylerdi. Rektörlüğün yaptığı gerçekten kabul edilebilir değildi. Özellikle, Nur Serter ve yanındaki işgüzar biatçı dekanlar.

Üniversitedeki arkadaşlarınızın bir bölümü sizin gibi düşünmüyordu sanırım.

Hayır hayır! Ve bana da karşıydılar. Yani sen niye bunlara bu kadar taviz verdin diye. Onlar daha halen de söyler “ya sen bak bu İslamcılara bu kadar taviz verdin ama bak onlar seni yargılıyor, onlar seni şöyle yapıyor, böyle yapıyor” diye. Yani bu böyle kıyaslanacak bir şey değil. Tamam, onlar da demokrasiyi, özgürlükleri, insan hakları taleplerini kendi çıkarlarına kadar olan mesafede korudular. Kendileri bazı hakları elde ettikten sonra unuttular demokrasiyi, özgürlükleri, insan haklarını bunlara hatırlatmak lazım. Sol ve sosyalist kesim hocalar dâhil sivil örgütler kılık kıyafet üzerinden yapılan bu baskılara her zaman karşı durmuştur.

Recep Tayyip Erdoğan hapse atıldığı zaman, ben İstanbul Meslek Odaları Koordinasyon Kurulu Başkanı'ydım. Tüm üye kurumlara çağrı yaptım. Bunun içinde Baro var, İstanbul Muhasibeci Mali Müşavirler Odası var, sağlık meslek odalarının hepsi var, mimar mühendis odaları var. Arkadaşlara toplu olarak gidip Tayyip Erdoğan'ın yattığı cezaevinin önünde basın açıklaması yapalım. Düşüncesini özgürce ifade etmiş, şiir okumuş birisinin,

siyasetçi veya kim olursa olsun içeri atılmaması gerektiğini söyledim. Kabul edilmedi, biz bu açıklamayı yapamadık, işte orada demokrasi bitiyor. Tayyip Erdoğan geçenlerde televizyonda yine hatırlattı, ben hapisteyken diye başladı. Yani, “şiir okudum diye hapse atıldım” dedi falan. Şimdi Osman Kavala hapiste, Celalettin Can’ı geçenlerde aldılar hapse attılar, tekrar İzmir’e götürdüler. Aynı şey uygulanıyor değişen bir şey yok.

O dönemde kadınların duruşu nasıldı, kadın hareketinin ikna odalarına yaklaşımı nasıldı?

Şimdi biz Öğretim Üyeleri Derneği’nde de bu konuda ikiye bölünmüştük ama Öğretim Elemanları Sendikası’nda durum başkaydı. Sendika daha çok sol tandanslı arkadaşların oluşturduğu bir yerdi. Ufuk Uras bizim başkanlığımızı yaptı. Daha sonra ÖDP’nin (Özgürlük ve Dayanışma Partisi) başına geçen Hayri Kozanoğlu, o da başkanlığımızı yapmıştı. Sonra İzzettin Önder başkan oldu, ondan sonra da ben başkan oldum ÖES’e. Öğretim Elemanları Sendikası, gerek erkek gerek kadın arkadaşlar, böyle bir ayrımcılık yapmıyorduk. Kadın derneklerinin birçoğunda da durum böyleydi, KA-DER (Kadın Adayları Destekleme Derneği)? başta olmak üzere. KADER’de tutucular da vardı gerçi, orada türbanın kaldırılması, başı açık üniversiteye girilmesini savunan arkadaşlar vardı. Ayrıca bu durum din ve vicdan özgürlüğü açısından değil, siyaseten siyasi bir figür olarak kapandıkları için yasaklanması gerekir diyenler de vardı sol içerisinde. Bunlar tartışılması gereken konulardı, hakikaten siyaseten bunu kullananlar vardı.

Garip durumlarla karşılaştığımız çok oluyordu. Bazı öğrenciler üniversiteye girmeden önce başörtüsü üzerine peruk takarak giriyorlardı. Birkaç öğrenci bana gelmişti, benim onları sa-

vunduğumu biliyorlardı. Bir öğrenci, “ben Almanya’da büyüdüm, ailemin baskısıyla başımı örttüm açamıyorum da ama ben CHP’ye oy veriyorum” demişti. Bunu bana izah etmesi bile ne kadar üzüntü verici idi. Bu şekilde başını aile zoru ile örten öğrenciler de vardı tabii ki. Daha sonra rektörün emriyle sakallı öğrencileri de almamaya başladılar üniversiteye. Kapılarda kontroller başlatıldı. Ben de o zaman senatodayım ve karşı çıktım bu uygulamaya hatta ya her sakallı öğrenci sağcı İslamcı değil solcular, sosyal demokratlar da sakal bırakıyor nasıl ayırt edeceksiniz ve ben de bugünkü gibi sakallıyım. Rektör bir ara senatoya da herkes buraya kılık kıyafetine dikkat ederek gelecek demişti. Ben espri yapıyor sandım. Baktım Onkoloji Başkanı Erkan Hoca sakalını kesmiş, gülüştük. İlk toplantıda Rektör beni parmağıyla gösterip, “bazıları buraya nasıl girileceğini bilmiyor söylenenleri algılayamıyor” da demişti. Çıkışta siz gerçek mi söylüyorsunuz şaka mı yapıyorsunuz dedim. Evet keseceksiniz dedi, güldüm geçtim. Zaten o hafta erkek öğrenci yasaklarını kaldırmak zorunda kalmıştı. Hem sol-sosyalist kesimin siyasi baskıları hem de üniversite içinde dekanların zor durumda kalmalarından dolayı.

BÖLÜM 3

SEVGİLİLER, BACILAR, YOLDAŞLAR

Eşinizle ne zaman, nasıl tanıştınız?

İstanbul yıllarına denk geliyor. Ankara'da bazı ilişkilerim, arkadaşlarım oldu öğrencilik yıllarında ama öyle sürekli bir şey olmadı, ilk defa eşimle uzun bir ilişkim oldu.

Özel ilişkiler nasıl gelişirdi o yıllarda?

Soldan bir kız arkadaş varsa, ona bacı-yoldaş gözüyle bakılırdı. Âşık da olunsa açılması zordu birbirine ama kaçamak, gizli mutlaka oluyordu. Aslında bu işler normal, bu insani bir ilişki sonuçta. Yani devrimciyseniz hayatı istediğiniz gibi yaşamayacaksınız, haliyle güzel şeylerden yararlanmanız da zor oluyor. Böyle bir şey olmaması lazım ama bu kadar sertti. Solun böyle disiplin mi diyeceğiz artık, muhafazakârlık mı diyeceğiz öyle bir tarafı da vardı, halen de var. Mesela iyi giyinmemek gibi yani, parka giyeceksin o parka hiç temizlenmeyecek. Kötü sakallı ola-

Nikah günü ben ve eşim Aysun Yeşildere

caksınız. Pejmürdelik sanki solculuk gibi algılanıyordu ki çok yanlıştı. Yani, biraz iyi giyinsen, “burjuva özentiliği var sende, burjuva zeminine doğru kayıyorsun arkadaş bak dikkat et!” falan diye uyarırlardı. Sol kesimde, öğrenci kesiminde hep bir tedirginlik vardı, ilişki zordu yani kolay değildi.

Eşinizle tanışmanızdan bahsediyordunuz.

Üniversite hayatım ve Bingöl’deki iş yaşamım sonrası İstanbul’da asistan oldum biliyorsunuz. İstanbul’a yerleştim. Önce Göztepe’de çok sevdiğim yakın arkadaşım, üniversitede öğrenciyken de tanıdığım Erkut Tüzer arkadaşım ile kaldık, onun evinde. O evlenince yine yakın arkadaşım, sınıf arkadaşım aynı zamanda, Nuri Arıkan ile Moda’da bir ev tuttuk. İşte İstanbul’a

geldiğim ilk aylarda 1975'te eşimi tanıdım, bir arkadaş grubu içinde birkaç kez gördüm çok ilgimi çekmişti, çok beğenmiştim ilk gördüğümde ve sonra tanıştık. Sonra ilişkimiz başladı. Yani onu tanımaya başlayınca itiraf etmeliyim ki süreç ilerledikçe eşime âşık oldum ve çıkmaya başladık. İki yıl gibi bir zaman içinde birbirimizi daha iyi tanıdık bu birliktelikten sonra 21 Ekim 1977'de evlendik. Ama şunu söylemek isterim bu benim için sürpriz ve müthiş olmuştu doğrusu ilk evlenelim teklifini bana o yapmıştı. Kadıköy Evlendirme Dairesi, bugün deniz otobüslerinin olduğu yerde idi. Caddebostan'daki Balıkadamları Kulübü'nde düğünümüz oldu. Çok güzel olmuştu ve işin enteresan tarafı benim bekâr evine yerleştik birlikte, yani ev kurmadık İstanbul'da. Nuri arkadaşım, o dönemde altı ay için Fransa'ya gitmişti ve evde sadece ben kalıyordum. Benim, İtalyan Hükümeti tarafından verilen doktora bursuna başvurum kabul olmuştu ve onu kazandığım için iki üç ay sonra İtalya'ya iki seneliğine gidecektik, o nedenle ev kurmadık. İtalya'ya, Sicilya'ya eşimle birlikte gittik. Giderek aramızdaki sevgi daha da arttı ve bugünlere kadar geldi. Kaç yıl olmuş?

Kırk iki yıl!

Kırk iki yıl! Eşimle tanışmam öyle oldu, ondan sonra zaten işte aile hayatına girdiğiniz andan itibaren her şeyiniz, sosyal yaşamınız da düzenlenmiş oluyor, düzenli bir hayat ve daha çok çalışma imkânı buluyorsunuz. Aramızdaki öncelikle sevgi ve saygı ile bugünlere gelmiş olduk. Tabii çok güzel bir kızımız var. 27 Ocak 1979'da güzel kızımız, Zeynep doğdu ve hayatımız daha da güzelleşti. O bizim her şeyimiz.

Peki eşinizin, sizin sosyal ve siyasal yoğunluğunuza bakışı nasıldır?

Eşimin de sosyal demokrat ve özgürlükçü bir bakış açısı vardır. Valla şu var, bizim hayatımız işte hep özgürlük üzerine kurulmuştur. Ne ben onun hayatına karışmışımdır ne de o benim hayatıma karışmıştır. Çoğu zaman desteklemiştir. Zaman zaman eleştirmiştir tartışmalarımız olmuştur evde tabii, tartışmalarımız belirli bir düzeyde olur, benim yapmış olduğum işleri takdir ettiğini söyler. Öğrencilerle olan ilişkimi bilir, meslektaşlarla olan ilişkimi bilir, birçok insanı/öğrencilerimi iyi yetiştirdiğimi, üniversite demokrasi mücadelemi, mesleki ve toplumsal mücadelemi bildiği için, “İyi yoldasın ama başına fazla iş açma, dikkatli ol!” der. Halen de böyle söyler. Yani bu süreçler içinde hep bana destek olmuştur, hiçbir zaman desteğini esirgememiştir. Eleştirdiği zamanlar da çok olmuştur. Aslan burcu olduğu için fikrini sakınmadan da söyler. Var mı aslan burcundan kimse aranızda? Dolayısıyla fikrini söyler ama tabii sana kalmış bir şey der. Benim de onun eleştirilerinden ders çıkardığım olmuştur. Ama şunu söylemeden geçmek istemem. Yurtdışı bilimsel toplantılarım proje çalışmalarım olduğu dönemlerde hem yurtdışı seyahatlerime hem yurtiçi seyahatlerime çoğunlukla eşim ile gitmişimdir. Zaman zaman yanıma Zeynep’i de alırdık.

Eşim ile Avrupa’da birçok ülkeye gittik üç dört sene kadar İtalya’da, Sicilya’da kaldık. İtalya’da gezmediğimiz yer kalmadı hemen hemen. Macaristan’ın bizde ayrı bir yeri vardır. Birkaç yaz orada Szekszard, Budapeşte şehirlerinde on beş yirmişer gün kadar kalmıştık. İngiltere’de de Bristol’de bir ay kadar kaldık. Bu arada Londra dâhil Avrupa’nın birçok kentine birlikte seyahatlerimiz olmuştur. Ayrıca yurtiçinde sürdürdüğüm projeler ile ilgili Nevşehir, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Gaziantep ve Dersim gibi yerlere gittiğim zamanlar eşim bana hep eşlik etmiştir. Onun ile beraber olmak her zaman güzel, bana güç vermiştir. Hatta 1980

ortaları idi, bir grup öğrenciyi bir ay süreyle, Avrupa'daki sekiz dokuz ülkedeki veteriner fakültelerine tanıtım gezisine götürmüştük birkaç hoca ile birlikte, hem de otobüs ile, eşim de o gezi programında da bana eşlik etmişti. Unutulmayacak bir gezi olmuştu. Düşünün üç dört akademisyen, kırk kadar kızlı erkekli öğrenciyle otobüsle seyahat ediyorsunuz. Bulgaristan o zaman Doğu Bloku'nda, transit geçiyorsunuz. Yugoslavya'ya giremiyorsunuz. Romanya üzerinden, o da Doğu Bloku'nda, Macaristan ve Budapeşte'de konaklama fakülte ziyaretleri yaptık; Avusturya Viyana, İsviçre Zürih, Çekoslovakya o zaman ayrılmamıştı Prag ve Almanya Münih'teki veteriner fakültelerini gezdik. Bilgi alıyoruz her gittiğimiz yerde, dört beş gün yurtlarda kalıyoruz. Yurtlar kızlı erkekli olunca öğrencilerimiz çok yadırgamıştı. Tüm bunların planını daha önce yaptığımız için hiç aksaklık olmamıştı. Ama daha sonra öğrenciler, bizi İtalya'ya da götürün hocam deyince otobüs ile Alpler'in altından Genova, Nice, Cannes, Portofino ve sonra Roma'ya gittik. Orada da yurt buldum iki üç gün kaldık. Sonra Venedik, Trieste, Dalmaçya sahilleri, Split ve Dubrovnik, oradan Makedonya ve tekrar Bulgaristan'a girip İstanbul'a dönmüştük. Yaklaşık bir aylık enteresan bir seyahat olmuştu. Unutmam mümkün değil.

Eşinizin uyarıları akla 80'li, 90'lı yılların zor günlerini getiriyor. O yıllarda herhangi bir kesimden tehdit aldığınız oldu mu?

90'lı yıllarda, askeri rejimin hükmettiği 80'li yıllarda, 70'li yıllardan beri süregelen cinayetler devam ediyordu, kendimizi korumamız hep bize söyleniyordu. Kimler tarafından? Yöneticiler tarafından, hiç bilmediğimiz kişiler tarafından... Belli bir yere gittiğiniz zaman bazı toplantılarda tanımadığınız birisi kalkı-

yor, “Başınıza her ân bir şey gelebilir dikkatli olun!” diyordu. O yıllarda tehditler aldığım oluyordu, hatta belli bir kesimden, “havaya uçabilirsiniz, bir gün arabanıza bindiğinizde!” diye tehditler geldiğini biliyorum. Bana not bırakıldığını biliyorum. O zamanlar ikinci el bir arabamız vardı, önce ben arabanın sağını solunu kontrol eder sonra arabaya binerdim. Gece geç saatlerde eve gelirken çok temkinli gelirdim. Ama ben bu durumu ailem ile hiç paylaşmadım, belki buradan okuyunca öğrenecekler. İşte Uğur Mumcu ve birçok aydın yazarın, gazetecinin katledilmesi aynı yollar ile oldu biliyorsunuz. Uğur Mumcu da tehdit alıyordu ama onun çok daha farklıydı durumu. O, Türk-İslam sentezinin geleceğini, Türkiye’nin bugünlerini o günden gören bir gazeteci yazar olması nedeniyle 24 Ocak 1993 günü katledildi. Ben o dönemde Veteriner Hekimler Odası Başkanı’yım, Ankara’daki cenazeye katıldık, orada meslek örgütleriyle yürüyüşe katılmıştık. Sonra İstanbul’da biz aynı şekilde bir tören düzenledik, meslek örgütleri olarak.

ASKERLİK DÖNEMİ

1976’da askerliğinizi yapmıştınız, çok da ilerlemeden, o süreci de biraz anlatabilir misiniz, nerede yapmıştınız?

Evet 1976’da askerliğimi yaptım. Askerlik süreci, hakikaten şans mı desem artık, çok kısa geçti. 1974-75’te kısa dönem askerlik çıktı, kısa devre askerlik dört aydı üniversite mezunları için. Uygulamada çok büyük aksaklıklar olduğu için, mesela bizi sağlık sınıfından çıkardılar diğer üniversite mezunlarının içine koydular, ben tankçı oldum ne ilgisi varsa. Bir ay eğitim yaptık sonra tankçı olduğum için Etimesgut’a verildim. Yaz ayında dört ay Ankara’ya gittik. Bayram izinleri, hafta sonlarını da çı-

karınca, iki aydan biraz uzun askerlik yaptık ama hakikaten enteresandı askerlik. Kanada'dan falan gelenler vardı, onlar bor-nozlarıyla gelmişler, tıraş makineleriyle. Herkes için dolap yok, nereye koyacaksın, ranzalarda üst üste yatıyorsun, banyo yapmak için su yok, tıraş olacak su dahi yok. Dışarıda akan bir çeşme gördüğünüzde veya bir hortumu falan, herkes birbirine su sıkıyor, yaz ve hava sıcak zaten, öyle yıkanabiliyorsunuz. Ama her gün tıraş olmak zorundasınız ve içme suyu ile oluyorsunuz, musluklardan akmazdı. Her sabah içtimaya alıyorlar, hem ön taraftan hem arka taraftan dolaşüyor komutan, saçlarınıza bakıyor uzamış mı diye, saçlarınızı da üç numara kesiyorlar çünkü. Bir komutan vardı, çıkar konuşma yapardı sabahları bütün bölüğe. Askerliğin çok önemli olduğunu, mantığın en çok işlediği yerin askeriye olduğunu falan söylüyordu. Burada bir eksiginiz var mı? Her şey veriliyor, gazete bile dedi. İşte o anda dayanamadım, "peki, burada Cumhuriyet Gazetesi niye yok?" diye bağırdım. "Hemen konuşan ortaya çıksın!" dedi. "Yoksa hepinize ceza veririm!" diye bağırdı. Neyse ben elimi kaldırdım, bana bir hafta sonu ceza verdiler. Cumhuriyet Gazetesi solcu bir gazete olarak görülüyordu o dönemlerde.

Bizim bölük komutanı futbolu seviyordu. Futbol oynayan var mı dedi, öne çıktık. Bölük takımları kuralım dedi, tamam kurduk. Ondan sonra herkese soruyor sen, sen, sen diye... Ben de profesyonel futbolcu olduğumu söyleyince hoşuna gitti. "Sen forma bulur musun?" dedi, "bulurum" dedim. "Nereden bulursun?" dedi, "Bizim üniversiteden getiririm," dedim. Bana hemen üç gün izin verdi, İstanbul'dan forma getirdim. Bölük takımını kurduk. Biz formalıydık, öbürleri atletlerle falan çıkıyordu. Maç sırasında, komutan ne zaman isterse düdüğü çalıyordu, penaltı diyordu. Yani böyle bir askerlik işte, emirle penaltı oluyordu.

12 Eylül öncesinde ordunun içerisinde siyasetin çok fazla konuşulduğu söyleniyor. Ankara’da askerlik yapmışsınız, denk geldi mi size öyle bir şey?

Evet, onu söyleyeceğim şimdi orada teğmenler vardı, onlarla konuşurduk zaman zaman. Türkiye’nin siyaseti ve ordunun yapısını işte. Bu, 70’li yıllarda her gün onlarca insan öldürülüyor ve asker darbe yapmaya yakın, hep tartışılıyor bunlar. Onlar içerisinde askerin siyasete bulaşmamasını, asker olarak kalmasını söyleyenler vardı. Bunlar genelde solcu teğmenlerdi ama bu gidişe bir dur demek lazım diyenler de vardı tartışırken. “Siz zaten komünistsiniz,” falan da derlerdi. Kısa devre yapanların hepsini öyle görüyorlardı genelde nedense... Hatta orada tartıştığımız bir teğmen arkadaşla 1980 Darbesi’nden sonra, Bostancı’da karşılaşmıştık. Sarıldık, öpüştük. Cumhuriyet Gazetesi vardı elinde, sakladı. Yani 1980 Darbesi’nden sonra Cumhuriyet Gazetesi okumak yine tehlikeliydi. Üsküdar’dan Cumhuriyet Gazetesi ile geçemezsiniz. Yani öyle bir şey vardı, Üsküdar faşistlerin, ülkücülerin olduğu bir bölgeydi, geçemezsiniz. Teğmen gazeteyi gizledi, tabii beni tanımadı önce, “ya seninle tartışıyordum, ben solcuyum, gazeteyi saklama.” dedim. Asker olduğu için korkuyordu, Cumhuriyet Gazetesi okuruydu, aydın bir arkadaştı biliyorum. “Geldiniz bak, darbeyi de yaptınız ne oldu sonuç daha da kötüye doğru gidiyor,” falan dedim. “Hiç sorma” dedi. Türk-İslam sentezciliğinin askeriye içerisinde yoğun olduğunu ve giderek ılımlı İslam kesiminin hâkim olacağını o asker söyledi. “Askeriye içinde çok iyi örgütlenmiş bir İslamcı kesim var, ama bunlar kendilerini hiç göstermiyorlar, üniversitede göstermedikleri gibi...” dedi. Üniversitede sağ tandanslı öğretim üyelerinin yönetici olmaları, dekan ve işte bölüm başkanları olmasıyla o dönemde daha da fazla sağcı, İslamcı görüş-

ten asistan almaya başladılar. O Türk-İslam sentezcilerinin daha fazla üniversiteye girdiğini de görüyoruz o dönemlerde, bütün devlet dairelerinde aynı şey hâkimdi. Daha sonra bunlar Cemaatçi, yani Fethullah Güleni, olarak karşılarına çıktılar.

ÜNİVERSİTEDE İSLAMCI YÜKSELİŞ

O dönemde bu yapının faaliyetleri kulağınıza geliyor muydu?

Tabii, daha da önce vardı, 1970’li yıllara gitmeniz lazım Fethullah Gülen ile ilgili, 1980’li yıllarla daha da artıyor. Hatta Ankara’ya otobüs ile gidip gelirken, Gazanfer Bilge otobüsleri vardı o zaman, yarım saatte bir İstanbul-Ankara diye bağırırlardı. Kamil Koç biraz daha elit otobüsler olarak görülürdü. Gazanfer Bilge otobüslerinde Fethullah Gülen’in kasetleri çalınırdı, dolmuşlarda çalınırdı. Fethullah Gülen ismi ilk İzmir’de duyulmaya başladı, Yamanlar Koleji’ni aldılar. İyi bir kolejdi esasında ama daha sonra Fethullah Gülen’in eline geçti ve bu yapı, ilk eğitim örgütlenmesine orada başladı. Sonradan askeri rejimin sağlamış olduğu o güya sözde Kemalizm dedikleri ideolojinin yaygınlaşmasını sağlıyoruz, derken bu cemaat güçlendi.

Bu durum üniversiteye nasıl yansıyor?

Üniversitede, 80’li yıllarda, muazzam bir baskı vardı. Örgütlenemiyorsunuz, toplanamıyorsunuz... Biz genelde, üniversite dışında bazı arkadaşların evlerinde toplanırdık, herhangi bir yer bulamazdık toplantı yapabileceğimiz. Üniversiteler 1982’deki YÖK Yasası’yla beraber, zapturapt altına alınmak istendi. Daha çok solcu öğrencilerin ve solcu akademisyenlerin üzerine gidilmeye başlandı, işte 1402 sayılı Yasa ile ihraç edilen birçok aka-

demisyon sayılarını tam bilemiyoruz. Ellerine sarı renkli bir zarf ile ihraçları duyurulmuştu. Öğretim üyeleri atılmaya başlandığında üniversite askeri vesayeti, baskıyı hissettiği için öğretim üyeleri arasında korku başladı. Kimsenin sesini çıkaramayacağı bir baskı ortamı kuruldu. Bu süreç ANAP (Anavatan Partisi) iktidarı ile birlikte biraz daha hız kazanmıştı. Üniversite idari kadrolarına da onlar gelmeye başlamıştı, yavaş yavaş ve dediğim gibi gizli örgütleniyorlardı üniversitede. Hatta Özal'ın İstanbul'da bir büyük otelde rektörlere verdiği resepsiyon sonrası birkaç gün içinde profesörlüğe yükseltme yasasının değiştirildiğini gördük. Ve bir gecede binlerce kişi profesör yapıldı. Hatırladığım kadarı ile profesör kadrosuna atanmak için yabancı dil sınavı alınması gerekiyordu ve profesörlüğe başvuranlar bu sınavlara girmeden profesör oldular.

İşte bu süreçlerde, önceden üniversitede hiç namaz kılınmazdı mesela, camiye gittiklerini de görmediğiniz insanların dinsel duyguları birden ortaya çıkmıştı. Bu süreç, Özal iktidarı ile başladı ve giderek İslami düşünceye sahip cemaate sıcak bakan öğretim elemanı sayısı artmaya başlamıştı. Ne zaman daha fazla tırmandı, AKP iktidara geldikten sonra, hiç ummadığınız insanların koşa koşa Cuma Namazı'na gittiğini gördük. AKP iktidarından da önce, Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olmasıyla İslami yayılma kendisini yavaş yavaş hissettirmeye başladı. Bu şekilde siyasi İslam iktidara yavaş yavaş ortak olması ile beraber üniversitede de etkilerini hissettirmeye başladı. Hatta bu dönemde, bir grup duyarlı insan olarak bir araya gelmiştik, yirmi otuz kişi kadar. Ve "Karanlığın Ayak Sesleri" diye bir bildiri yayınlamıştık. Bu süreç 90'lı yıllarda yavaş yavaş etkisini gösterdi ve AKP ile hız kazanmış oldu. Hatta benim yakından takip ettiğim, İstanbul Üniversitesi'nde eskiden

bilmediğiniz insanlar Kemal Alemdaroğlu'nun özellikle ikinci döneminde, İstanbul Üniversitesi'nde de etkin olmaya başladılar. Kemal Alemdaroğlu da solun üzerine gidiyordu. Rektör Kemalizm'in despotik yönünü öne çıkardıkça MHP'li ve İslamcı bu tip insanlar çevresine doldu. Bu adamların dekan, dekan yardımcısı, bölüm başkanı olduğunu gördük ve yükselişleri 28 Şubat sonrası kendisini daha fazla gösterdi. Yani bunlar üniversitede kendilerini gizliyorlardı. 1980 Askeri Darbe ve askeri vesayet sonrası süreç, açık açık olmasa da üniversiteler üzerinde gizli bir siyasi ve dini vesayet etkisini gösteriyordu.

Hatta, özellikle MHP'li Kemalist olup çıkarları için muhafazakâr kesime kayanlar, onlara destek verenler de vardı, onları da gördük daha sonra. Dolayısıyla üniversitede solcu bilinen akademisyenler üzerinde giderek baskılar artıyordu. Bu baskıları her kesimden hissettiğimiz için alışkındık baskıya. Hangi iktidar geldiyse hep sola baskı yapmıştır.

Bu türden sıkıntılar yaşadığınızda üniversiteden ayrılıp veteriner hekim olarak çalışmayı, özel sektöre geçmeyi düşündünüz mü?

Evet, düşündüğüm oldu, özellikle atılacağımı söylediklerinde. Bana yapılan haksızlıklara karşı Rektörlük'e, YÖK'e yazılar yazmıştım. Bizim bölümde olmayan birine benim yardımcı doçent kadromu verdikleri için itirazda bulunmuştum. İşte o zaman hocam bana söyledi, seni atacak Dekan, karşı geliyorsun Dekan'a dedi, sözleşmeni yenilemeyecek dedi. Bu dönemde atılırim diye çok endişelendim, başıma bir iş gelirse diye çekindim ve yeni mezun olmuş bir arkadaşla bir klinik açmıştık, 1980'li yıllarda veya 80'li yılların sonlarına doğru olsa gerek. Daha doğrusu ben İtalya'dan yeni gelmiştim, 1985-86 olabilir. Do-

çentlik yabancı dil sınavları, dört aşamalı ve çok zor idi. Daha sonra bu ağır sınav kaldırıldı ve merkezi yabancı dil sınavı geldi. O dönemde yabancı dil sınavını almıştım. Ve doçentliğe başvururdum. Ancak o belirsiz dönem arayışa itmişti doğrusu. Dediğiniz gibi bir güvencesiz bir dönem. Çekindiğim için bir klinik açmıştım, ilk arabamı da öyle almıştım. İşyeri ruhsatı benim üzerimde görünmüyordu, bu yaptığım en büyük hatalardan biridir. Esasında hiç yapmamam gereken bir şeydi. O klinikte bir sene kaldım, doçentliğimi alınca ayrıldım. Hemen sonra Veteriner Hekimler Odası Genel Sekreteri oldum. Hem üniversitede hoca hem de Oda Genel Sekreteri olup bir klinik işletmeniz doğru değil. Dolayısıyla hemen devrettim. O yıllarda İstanbul'da çok az sayıda veteriner kliniği vardı. Ve bir yıl içinde çok iyi para kazanmıştık. Şimdi sadece İstanbul'da altı yüze yakın var.

Birlikte açtığımız klinik, Kızıltoprak'ta çok nitelikli bir klinik oldu. Çok iyi para kazandılar, ben kendi işime döndüm. O süreçte üniversiteden atılırsam işsiz kalma endişesi ile kendime böyle bir yol seçmiştim sonuçta veteriner hekimdim. İyi de para kazandım, arabamı aldım bir yılda. Asistan maaşıyla bunu yapmam zordu, mümkün değildi. Evet, öyle bir sürecim de oldu, bunu hatırlattığınız iyi oldu. Yani zaman zaman bunları yaşıyorsunuz tabii, o baskıları üzerinizde hissediyorsunuz. Şimdi KHK ile atılan arkadaşların ne hissettiğini ben çok iyi anlıyorum çünkü ben bu gibi durumları çok yaşadım, her ân her gün başıma bir şey gelir diye. 2003 yılında da bu kez Kemal Alemdaroğlu ve onun çömezi faşist dekan Ahmet Altınel'in baskı, şiddet, mobbing uygulamaları, gereksiz soruşturmaları, Anabilim Dalı öğretim elemanlarına yapılan baskılar sonucu zorunlu emekli olduğum durum da bunun gibi bir şey zaten. 2003'te emekli olmak zorunda kaldım ben, baskılardan dolayı. Üniversiteden ayrıldık-

tan sonra çok büyük bir boşluğa düştüm, o süreç benim için hakikaten çok zordu. Oda Başkanı'yım, kendimi oraya verdim. Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği (ÜNİVDER) var, diğer sivil toplum örgütleri var ama o sizi tatmin etmiyor, üniversite hayatı bambaşka bir şeydir. Araştırmalarım vardı, doktora öğrencilerim, öğrencilerim hepsini arkada bıraktım. Bu çok üzücü bir durum en verimli olabileceğim zamanlardı. Yani, ben, şimdi ihraç edilen arkadaşları çok iyi anlıyorum, onlar belli ki bir süreçten sonra tekrar dönecekler ama o heves de kaçıyor.

2013'te üniversiteye tekrar döndüm, iki yıl üniversitede kaldım 2015'te yaştan emekli oldum. 2013'te üniversiteye döndüm ama aradan on yıl geçmiş, çok büyük bir zaman ve o iki yıl boyunca hiçbir şey yapmadım, yapamadım üniversitede. Neden yapamadım çünkü araştırma hevesiniz gidiyor, o yeteneğiniz yavaşlıyor, öğrenciyle olan diyalogunuz kopmuş. Yaştan emekliliğimi beklemiş oldum ama Anabilim Dalı'nda arkadaşlarım ile olmak güzeldi.

ÖĞRETİM ELEMANLARI SENDİKASI

Hocam sizi dinlerken bugün yanınızda getirdiğiniz size ilişkin haber içeren gazeteleri ve Öğretim Elemanları Sendikası (ÖES) bültenini aramızda dolaştırarak bakıyoruz. ÖES'ten bahseder misiniz, lütfen?

ÖES'in kurulmasındaki en önemli amaçlardan biri üniversite çalışanlarının akademisyenlerin özlük hakları, üniversitelerin özerk demokratik bir yapıya gelmesi için birlikte mücadele alanı ve en önemlisi de toplu sözleşme hakkı elde etmektir. Tabii biz bunu isterken sadece siyasi değil, sosyal hak mücadelesi de vermek istedik. Biliyorsunuz, daha sonra sendikaları üye sayıları ve

iş kolu alanına göre sınıflandırdılar. Dolayısıyla biz, Eğitim-Sen'e (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası) bağlanmak zorunda kaldık ki Eğitim-Sen çok büyük bir alanı kapsadığı için orada akademisyen olarak akademik haklar için mücadele etmek çok zor oldu. Öğretim elemanlarının orada temsil edilmesi de zorlaşıyor, alt şubeler var, üniversite şubeleri var ama temsil edilmek de zor oluyor. Üniversiteler şubesinde, sadece öğretim elemanları yoktu, üniversite çalışanları da giriyordu sendikal haklar içerisine. Dolayısıyla hakların aranmasında özellikle özlük hakları sırasında zorluk da yaşamamız doğal oluyordu. Buna çare olarak kurduğumuz ÖES'i sonuçta kapattılar ama çok iyi şeyler yapıldı ÖES çatısı altında.

Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği üyeleri ile

Hayvan Hakları Derneği şeklinde bir örgütlenmeye gitme fikri nasıl ortaya çıktı? Çıktıktan sonra bir tartışmaya neden oldu mu?

Farkındaysanız buraya kadar genelde hep üniversite hayatından bahsettim, üniversitedeki sorunları dile getirmeye çalıştım. Hayatımın mücadele alanını üçe ayırmıştım; üniversite mücadele, Türkiye toplumuna yönelik sosyal siyasal toplumsal sorunlarla bütünleşen mücadele, bir de mesleki mücadele var ki benim için çok önemlidir. Buraya kadar meslekle ilgili fazla bir şey anlatmadım. Meslekle ilgili ilk mücadele Bingöl'deki, ondan sonra üniversite hayatım ve daha sonra mesleki örgütsel çalışmalarım var. Bizler de veteriner hekimiz ve mezun olduktan sonra zorunlu olarak bir ay içinde bölge odasına üye olmamız yasa gereği isteniyor. Nasıl ki tabipler, Tabipler Odası'na üye oluyor biz de Veteriner Hekimler Odası'na üye oluyoruz. 1980 Askeri Darbesi meslek odalarını da dizayn etti, üniversiteler gibi. Odalara zorunlu üyeliği kaldırdı, yani devlette çalışanlar isterlerse üye olurlar ibaresini koydu. Bu, aslında meslek odalarına vurulmuş çok büyük bir darbedir. Dolayısıyla ne kadar veteriner hekim var Türkiye'de sayısını bile bilmeniz çok zordu ayrıca 1980'e kadar veteriner hekimlerin çalışma alanı devlet, yani kamu kurumları, idi özel sektör gelişmiş değildi. İşte bu madenin çıkarılması meslek örgütlerini zayıflatılması anlamı taşıyordu. 1980 öncesi fakülteden mezun olur olmaz bir ay içinde bulunduğunuz bölgedeki meslek örgütüne üye oluyordunuz zorunlu olarak, meslek yasası 1954'te çıkmasına rağmen böyle bir zorunluluk her mezun olan için vardı. 1980 Darbesi'yle dizayn edildi ve Bakanlık'ın vesayeti altına sokuldu. Örneğin, Tabip Odası Sağlık Bakanlığı'na bağlı, biz Tarım Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı duruma getirildik. İsterse bakanlık hoşuna gitmedi-

ği bir durumdan dolayı soruşturma açabiliyor müfettiş gönderebiliyor, mesela benim oda başkanlığım dönemimde 2008’de müfettiş geldi bize bakanlıktan. Eğer burada bir eksikimizi bulsalar bizi açığa alacaklar yeniden seçime gidecekler, kayyum atayabilecekler ve hakkımızda soruşturma açabileceklerdi. Sırf benim solcu olmam ve AKP iktidarına yönelik bakana yönelik eleştirilerimiz, Bakanla o ara bir tartışmamız olmuştu televizyonda karşılıklı, zaten ondan sonra hemen müfettişler geldi. Bu şekildeki baskılar meslek örgütleri üzerinde de vardı tabii, daha halen de devam ediyor esasında.

Aslında yapılacak çok şey var. Az önce Celalettin Can aradı, yine Diyarbakır’a gidelim, cezaevlerinde tutuklu ve açlık grevinde olan kişilerin ailelerini ziyaret edelim, onlarla açlık grevinde çocuklarının nasıl, nelere dikkat etmeleri konusunda konuşalım bu konuya yönelik dikkat çekelim diye. 8 Mart’ta sen de gelir misin, diyor bana şimdi. Şimdi bu potansiyel suç mu, düşüneceksiniz, Diyarbakır’a indiğimiz anda orada polisler peşimize düşecek. Takip ediyorlar, gittiğiniz her yerde takip ediyorlar. Orada cezaevini ziyaret edeceğiz. Randevu alabilirse Valilik’i de ziyaret edecekmişiz. Dolayısıyla o kadar çok sorun var ki Türkiye’de, hangisine nasıl müdahil olacaksınız veya dikkat çekeceksiniz, bu yıllardan beri süren bir şey. Mesela, ÜNİVDER olarak biz, cezaevindeki öğrencilerin gerçekten kaç kişi olduğunu bilelim, bunun listesini çıkaralım istiyoruz. Bu öğrenciler hangi suçtan dolayı cezaevinde? Yargılanıyorlar mı? İddianameleri çıktı mı? Bunların hiçbirisini bilmiyoruz ama altmış bin öğrencinin cezaevinde olduğu söyleniyor. Urfa’dan bir baba arayıp duruyor beni, hiç yoktan çocuğumu aldılar hapiste diyor, eğitim öğretim hakkını da engelliyorlar, hocam ne olur bir şey yapın diyor. Ne yapabilirsiniz yani, bir şey yapamıyorsunuz, üzülüyor insan.

Mesleki yaşamımı anlatırken, onun da tarihsel bir gelişimi var. Bingöl'den İstanbul'a geldikten sonra, İstanbul Veteriner Hekimler Odası'na (İVHO) üye oldum, daha sonra Oda'da bir yıl genel sekreterlik, hemen hemen on sekiz yıl da Oda'nın başkanlığını yaptım. Ancak daha önce bir gurup demokrat arkadaşım ile mesleki, demokratik, hukuki mücadele verdik ve kazandık. Daha önce mektupla oy kullanma hakkı vardı. Yani siz genel kurula gelemiyorsunuz, seçime katılamıyorsunuz ama vekil olarak birisine mektup bırakabiliyorsunuz, benim adıma şu oy kullanabilir diye. Toplu olarak on on beş tane oy getiriyorlardı ve demokrat kesim seçimleri kaybediyordu. Bunun demokratik olmadığını seçme ve seçilmeye aykırı olduğu gerekçesi ile anayasa mahkemesine dava açtık ve kazandık, iptal ettirdik. Bu mahkeme kararı çok iyi oldu ve sosyal demokrat/sol kesim daha sonra oda seçimlerini kazanmaya başladı. Bu durum bizim süreçle beraber daha da etkin bir yapıya büründü ve böylece işte meslek örgütü mücadelem başlamış oldu. Meslek odası seçimlerine Demokratik Katılım Grubu adında, solu temsil eden, bir grup çalışması ile girip kazandık ve birlikte çok iyi işler başardık. Bu süreç iki yılda bir seçimleri de kazanarak başkanlık görevim on sekiz yıl sürdü. Bu süreç içinde meslek örgütü başkanlığında, akademik meslek örgütlerinin örgütlenmesi ve hatta Emek Platformu'nun kurulmasında da aktif rol oynadım. İstanbul Meslek Örgütleri Koordinasyon Kurul (İMOK) başkanlığını altı yıl sürdürdüm. Ayrıca, Sağlık Meslek Odaları Koordinasyon Kurulu (SMOK) başkanlığını da sekiz yıl gibi uzun bir zaman yaptım. Bu arada DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu), TÜRKİŞ (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) ve meslek örgütlerinin de içinde olduğu Emek Platformu'nu oluşturduk ve çok iyi işler yapıldı birlikte. İMOK olarak

bu süreçlerde hükümetlerin üç aylık dönemlerini değerlendirir, toplantı yapar, basına açıklama yapardık, yani hükümetlerin karnesini çıkarır ve kitapçık haline getirirdik. Altı aylık süreçlerini ve bir yıllık süreçlerini de aynı şekilde. Basın da bunlara ilgi duyardı, televizyonlar gelirdi, bununla ilgili açık oturumlar yapardık. AKP iktidarı ile devam etti bu yine ama AKP ne zaman Türkiye'yi ideolojik olarak ele geçirmeye başladı o andan itibaren bunların hepsini bitirdi. Şu anda yapılmıyor, meslek örgütleri bile bir araya gelip toplanamıyor şu anda, o noktaya kadar geldik.

1402'liklerin gitmesiyle işte oluşan baskıdan bahsetmişsiniz. Peki, 1990'da 1402'lik hocalar döndüğünde içinizde bir umut ya da akademide bir umut yeşerdi mi?

Tabii, şimdi 1980'de 1402'likle beraber büyük bir...

Hocam bir ekleme yapabilir miyim, benim de benzer bir sorum var ikisini beraber cevaplandırmış olursunuz. Üniversitede bir önceki soruda işaret edilen dönem de dahil olmak üzere kendinizi rahat hissettiğiniz, bir başka deyişle bundan sonra işler biraz daha düzelecek dediğiniz bir dönem oldu mu?

Evet, bu da güzel bir soru. Oldu, olmadı değil. Örneğin, Berkarda'nın rektörlük dönemi, İstanbul Üniversitesi'nde bir çıkış dönemiymi, iyi bir dönemdi. Daha sonra zaten işte, "28 Şubat Postmodern Darbesi" de o süreçlere rastlıyor zaten. Yani Berkarda'nın bırakması ve Kemal Alemdaroğlu'nun rektör olmasıyla beraber ve diğer üniversitelerde de... İnönü Üniversitesi meşhur o dönemlerde, Akdeniz Üniversitesi, sonra CHP'den belediye başkanı olan Rektör Mustafa Akaydın. Bunlar etkin

rektörlerdi, 28 Şubat Postmodern Darbesi'nde ama ondan önceki dönem Berkarda dönemi var, İstanbul Üniversitesi'nin geliştiği bir dönem o.

Darülfünun'un lağvedilmesiyle, İstanbul Üniversitesi'nin kurulduğu yıl 1933'tür. Yüz elli öğretim üyesi var Darülfünun'da, Darülfünunu kapatıp 31 Temmuz'da, 1 Ağustos'ta İstanbul Üniversitesi'ni kuruyorlar, yani bir gecede ismi değişiyor. Darülfünun'daki yüz on hocayı işten atıyorlar, kırkı devam ediyor. Bunların işten atılmasının sebebini, o dönemin Milli Eğitim Bakanı açıklıyor, diyor ki "Bunlar Atatürk'ün yapmış olduğu devrimlere hiç sesini çıkarmayan öğretim üyeleri." Bu, Türkiye'nin ilerlemesi ve gelişmesi için gerek Yazı Devrimi oluyor, gerekse Kıyafet Devrimi oluyor, şu oluyor, bu oluyor, yani her türlü devrime sessiz kalıp konuşmayan öğretim üyeleri var diyor. Aslında o öğretim üyeleri incelendiği zaman ilerici öğretim üyeleri olduğunu görüyorsunuz. Genelde muhafazakâr ve Kemalist olanlar kalmışlar, atılanlar sol tandanslı, o dönemin daha çok Sovyet ideolojisine yakın olan öğretim üyelerinin atıldığını görüyoruz ama tarih bunu böyle yazmıyor. Darülfünun'u hep gerici gösteriyor, Atatürk'ün yapmış olduğu devrimlere karşı gibi gösteriyor. Aslında o devrimlerin yetersiz olduğunu ve baskıcı bir rejimin geldiğini söyleyen öğretim elemanları da var o dönemde. Genelde onlar ve onların yanında Osmanlıcılar da tabii atılıyor, yani bu sadece bugüne mahsus değil KHK ile atılan öğretim üyeleri, bir tür işte Barış Akademisyenleri davası sürüyor, o bahane edilerek veya disiplin soruşturmalarıyla üniversitelerden uzaklaştırılmaları...

Sonra 1947'de, yine Behice Boran'ların tasfiyesi var, üniversiteden atılan bir grup öğretim üyesi var. 1960 Askeri Darbesi'nde uzaklaştırılanlar var. Ondan sonraki süreç işte, 1980 ile

beraber hızlanıyor, 1402'likler geliyor. O hocaların bir kısmı yurtdışına gitti ki mesela, bugün yurtdışına çıkma yasağı var ve pasaporta el konuyor, o zaman o yapılmamıştı. Şimdilerde akademi üzerinde baskıların çok daha ağır olduğunu görüyoruz. 1402'lik bazı hocaların yurtdışına gittiğini biliyoruz. Orada ders verdiklerini ve geçimini sağladıklarını. Bir kısmı da bizim Reşit Hoca, Reşit Canbeyli, onu çok iyi anlatıyor, BİLSAK ve BİLSAR'ı kuruyorlar. Yani bugünün Kültürhane'si gibi, KODA'sı gibi. Daha çok işte sinema, kültür ve sanatın birleştiği ve orada halkın eğitildiği, derslerin verildiği bir alan oluşturuyorlar. Biz de zaman zaman BİLSAR'a, BİLSAK'a falan gidiyorduk, oradaki etkinliklere katılıyorduk o dönemde ama o hocalar için yeterince mücadele edilmedi, bu büyük bir eksiklikti. Hatta geçtiğimiz yıl, ÜNİVDER olarak akademideki bu hak ihlallerini üniversitelerin kurulduğundan bugüne değin darbe ve sivil iktidarlar dönemini kapsayan hak ihlallerini konu alan "Akademik Kırım Sergisi" düzenledik ve çok ilgi çekmişti. Bütün bu süreçleri kapsıyordu.

1402'lik hocaların, üniversiteye geri dönmeleri çok heyecan verici bir olaydı ve onlar yıllarca eğitim öğretime devam ettiler, çünkü gençlerdi atıldıklarında. Bülent Tanör olsun, benim tanıdığım, Gencay Gürsoy olsun o dönemden gelen hocalardı. Bülent Tanör'ün dönüşü ile İstanbul Üniversitesi'nde çok büyük katkıları oldu. Gencay Hoca'nın toplumsal, sosyal ve siyasal konularda aktif olması da bir kazançtır. Tabipler Odası Başkanlığı yapmış olması da bir kazançtır. Sisteme karşı gelen ilerici öğretim üyeleri, aydın öğretim üyeleri olma sıfatını kazanınca ister istemez hep bir yerlerde oluyorsunuz. O dönem, yirmi otuz öğretim üyesi dost arkadaş, Kuruçeşme'de Mülkiyelilerin yeri vardı hep birlikte haftalık toplantılar yapamaya başlamıştık. Bu

toplantılarda ülkenin siyasal, toplumsal geleceği ve üniversiteyi tartışmaya başlamıştık. Bülent Hoca, bu toplantıların notlarını tutardı. Bu toplantılar, daha sonra ev toplantılarına dönüştü ve bir grup arkadaşımız ile beraber Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği'nin kurulması süreci başladı. Şimdi, yine Diyarbakır'a giderken bile Gencay Hoca, sen gel şu gelsin bu gelsin, isimler bellidir yani.

Bülent Berkarda'dan bahsediyordum. O solcu olmasa da sosyal demokrat ve ilerici kimliği olan bir hocaydı. Üniversitede, Bülent Berkarda'nın Cem'i Demiroğlu'ndan sonra gelmiş olması, Cem'i Demiroğlu zamanında yaşanan ve çok hissettiğimiz o askeri ve üniversiter baskıyı yıkması önemliydi. Berkarda daha çok katılımcı, demokratik bir süreci başlatmaya çalıştı, komisyonlar oluşturdu, bilim komisyonları oluştu, araştırma geliştirme komisyonları oluştu, ben o süreçte senatoya girdim. O süreçte İstanbul Üniversitesi'ndeki mücadelemiz daha da yükseldi, üniversitede sosyal etkinlikler arttı, öğrencilerle diyaloglar arttı, benim Spor Birliği'nde çalışmam ve Berkarda'nın oraya katkı sağlaması, açılış törenlerine kadar geldi, öğrencinin içine kadar girdi, basket maçlarının başlama topunu havaya attı, orada bulundu. Bunlar güzel şeylerdi, öbür rektörler hep tepede durup, her şeyi kendisine bağlı olduğunu hissettiren bir yapıdaydı, bu ise öyle değildi. "Siz tabandan bir şeyler isteyin ben yapmaya gayret göstereyim," şeklinde bir yaklaşımı vardı. Öğrencilerin özgürlük alanını genişletmişti. Ayrıca bilimsel çalışmalara destek artmıştı çünkü bunları komisyonları aracılığı ile yapıyordu. Ben onun döneminde senatör oldum ve bazı komisyonlarda çalıştım. İyi bir bilim insanıydı Bülent Berkarda. Biz devam eder diye düşünüyorduk, 1993 yılında geldi 1997'ye kadar devam etti. 1990'larda Doğu ve Güneydoğu Anadolu ille-

rinde sokağa çıkmayasakları olağanüstü hal yasaları ve asker, emniyet güçleri ve derin devletin operasyonları ile her gün ölümlerin, katliamların olduğu karanlık bir dönem yaşanmıştı. On yedi bin faili meçhulün olduğu dönemler. Ülkenin yüz karası olan dönemler. Olağanüstü Hal valilerinin olduğu astığı astık kestiği kestik dönemler.

İşte o yılların sonuna doğru 1997 yazı idi herhalde, Türkân Saylan Hoca ile bir toplantı yapmıştık. Bazı sivil toplum örgütlerinden arkadaşlar da katılmıştı. Şırnak'tan, İdil'den sesler yükseliyordu, bize yardım edin diye. Bizler toplandık Türkân Hoca başkanlığında duyarlı yedi sekiz kişiydik sanırım, önce Diyarbakır'a uçak ile gittik. Oradan bir minibüse bindik, Şırnak ve İdil'e gitmek için. Belki on on beş askeri kontrol noktalarından geçip İdil'e geldik. Çok enteresan küçük bir yer ama Mezopotamya kültürünü yansıtıyor. Bir tarafta cami, diğer tarafta kilise, sonra öğreniyoruz Süryani Kilisesi. Hem caminin hem de kilisenin duvarları yıkık, kurşun izleri çok fazla. Akşam altıdan sonra sokağa çıkma yasağı ile birlikte silah sesleri, makineli tüfek sesleri duyulmaya başlandı. Biz öğretmen evine yerleştik, pencere kenarlarında durmayın dediler. 1980 sonrası ve 1990'lı yıllardaki baskı ve şiddet Süryanilerin o bölgeden yavaş yavaş kaçmasına neden olmuş. Ben kiliseyi ziyaret ettim. Papaz ile görüştüm. "Sadece ben ve bir aile daha var, herkes göç etti," dedi. "Biz buraya ilk geldiğimizde her taraf asmalar üzümle dolu idi ve çok güzel tarım arazilerimiz vardı, iyi tarım yapıyorduk, şaraplarımız meşhurdu ancak Şafiilerin buraya gelmeye başlaması ile baskılar arttı. Asmalarımızı söktüler, böyle kıraç bir alan oldu burası." dedi.

İçki satışı yasaklanmış. Bira bile yoktu. Tam hava kararmaya başladı, sokağa çıkma yasağı yaklaşırken birisi kolumdan tutup

bir paşaja götürdü. Beni karanlık bir odaya soktu. Çekindim ama “ben öğretmenim, korkma hocam” dedi. Çünkü sokaklarda hep askeri araçlar, yüzü boyalı askerler, sivil silahlı insanlar var, tam savaş alanı gibi, korku verici. Bizim peşimizi de bırakmıyorlar, halk ile konuşmamızı dahi engelliyorlar. Sokakların ortasından evlerden çıkan atık sular akıyor ve kokuyor ortalık. Koluma giren arkadaş, “biz öğretmenler burada bira içip eve gidiyoruz, polis asker de gelip buradan alıyor” dedi. Ben de orada olan bir iki arkadaş ile bir bira içtim. Karanlıktı, sadece seslerimizi duyuyoruz, korkunç bir şey. “Ya arkadaşlar şu ışığı bir açın yüzünüzü göreyim,” dedim. Açıp hemen kapattılar, üç öğretmen daha vardı ve boş bira kutuları ile dolmuştu masa. Ben on bira alıp öğretmen evine götürdüm, herkes şaşırdı. Bir de Türkân Hoca beni arattırmaya başlamış, korkmuş başıma bir şey geldi diye. Orada, liseyi bilgisayar ve kitap ile donattık. Bir toplantı düzenledik, çocuklara eşofman tişört dağıttık, koşu yarışmaları düzenledik. Çok sevindiler. O gece, giriş yolunda mayın patladı orada mahsur kaldık. Üç dört gün kaldık, ayrıldık.

Daha sonra ÜNİVDER olarak orada bir okulu onardık ve eğitime açılmasını sağladık. Türkân Hoca ile Ekim’de tekrar gittik. Bu kez İdil’e bir tır dolusu malzeme ve Bulutsuzluk Özlemi orkestrasını, Nejat arkadaşı götürdük. Onlar da çekinerek geldiler. Orada konser düzenledik. Yani görmeniz gerekirdi. Özellikle ilk defa böyle bir şey oluyordu o bölgede çok mutlu oldu gençler, herkes. Ve daha sonra oradan gençleri İstanbul’a getirdik ve İstanbul’u gezdirdik. İlk defa denizi İstanbul’u gördüler. Onlardan üniversiteye girenlere Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği burs da vermişti. İşte böyle bir anım da var ve beni çok etkileyen anılardan biri olmuştur.

Akademik yaşamınız boyunca bilimsel üretimi, liyakati ve etik değerleri öne çıkaran bir rektöre, akademik yöneticiye rastladınız mı?

Cem'i Demiroğlu'nun (1979-1993) dönemi var biliyorsunuz. Biz Cem'i Demiroğlu ile beraber başladık, 1980 Darbesi'ne onunla gittik, 80'den sonra da o devam etti. Dolayısıyla Cem'i Demiroğlu'nun siyasi kimliğini tam bilmiyorum, ben o dönemde gencim, TÜMAS içerisindeyim, mücadele veriyorum ve baskılar var. Anlattım o baskıları, kadromu alamıyorum, tepede nelerin olduğunu bilmiyoruz fazla, yani senatoda ne oluyor? Bizim Dekan vardı işte bana baskılar uygulayan, bu aslında liberal görünen birisiydi ama 80 Darbesi'yle beraber baskı hissettirmeye başladı.

Bu şekilde kendilerini gizleyip de daha sonra sağ tandanslı olduklarını belli etmişlerdi. 1980'e kadar kendisini gizleyip 80'de bunu yapabiliyorsa, bunlar hep kendilerini gizlediler zaten, şu anda AKP'lilerin olduğu gibi. Mesela Zaman Gazetesi'nde benim röportajım vardır, hem de bir buçuk sayfa falan. Zaman Gazetesi bizi her toplantıya çağırırdı. En son YÖK Yasası'nın değiştirilmesi konusunda bir çalıştay yapmıştı. Beni de davet etmişlerdi ve ilk beni konuşturdular orada çünkü üniversitenin özgürleşmesini istiyorlardı, demokratikleşmesini istiyorlardı. O dönemlerde Yeni Akit Gazetesi'nde olsun, Yeni Şafak Gazetesi'nde olsun demeçlerimize yer verirlerdi. Üniversitenin özgür olması, kılık kıyafet özgürlüğü falan, bunları da savunduğumuz için orada çok yer alıyorduk ama bugün mümkün değil. Hatta onlar şimdi gerek Ermeni Meselesi'nde, gerekse en son barış akademisyenleri bildirgesi sonrası bizim boy boy resimle-

rimizi bastılar ve kimimizi Ermeni ilan ettiler, Yahudi diyenler oldu... Bir sürü uydurma şeyler yazdılar resimlerimizin altında, bakarsanız görürsünüz.

O dönemde biz demokrasiden yana, insan hakları ve özgürlüklerden yana olduğumuz için İslamcılar tarafından kullanıldığımızı düşünenler var ama ben öyle görmüyorum. Yani demokrasinin ilerlemesi, insan hakları ve özgürlüklerin, temel hak ve özgürlüklerin yerleşebilmesi için mücadeleyi her alanda yapmanız lazımdı. Fethullah Gülen'in Abant Toplantıları vardı biliyorsunuz, ben oraya gitmedim, kaç davet aldım. Türkçe Olimpiyatları'na sürekli davet alırdım, ön koltuklarda yer ayırırlardı, onlara da hiç katılmadım. Yani önceden katılmadım çünkü benimsemiyordum o tip toplantıları ve Cemaatle bunun yapılmasına da içim el vermiyordu. Birçok arkadaş gitti mesela, meşhur insanlar da var içlerinde biliyorsunuz, Toktamış Ateş'i de severdim, onun Kemalist kimliği vardı ama Cemaatçilerle de iç içeydi, Toktamış Ateş'i hatırlarsanız. Onun yanlış olduğunu kendisine kaç kez söyledim; "hocam bu kadar girme bu Cemaatin içine" dedim ama "onlar demokrasi istiyorlar, insan hakları istiyorlar, özgürlük istiyorlar!" diye cevaplardı beni. Ama nereye kadar, gördünüz işte gelinen noktayı. O zaman biz bunları düşünebiliyor muyduk, evet, ileride bunlar bunu kullanabilirler diye düşünebiliyorsunuz.

Bizlere yönelik tuhaf işler oluyordu. Kemal Alemdaroğlu kalkıyordu mesela Tıp Fakültesi'nden birisini Sapanca'da İstanbul Üniversitesinin bir yüksekokulu mu ne var, (İstanbul Üniversitesi Su Bilimleri Fakültesi Sapanca Su Ürünleri Üretimi Araştırma ve Uygulama Birimi), oraya sürüyor. Öğretim üyesi olarak sürüyor, adamın hiçbir ilgisi yok Sapanca'daki okulla. Alemdaroğlu yatar kalkar kendine göre böyle şeyler yapardı.

Mesela, beni İslamcı öğretim elemanı olarak gördüğü bazı hocaların soruşturmalarına soruşturmacı olarak veriyordu. Beni veriyor, Bakır Çağlar'ı veriyor, sol tandanslı hocalara bu görevleri veriyordu. Amacı "bakalım bu hoca İslamcıya bir ceza verecek mi?" falan. Biz tabii okuyoruz adam hakkındaki yapılan şikâyeti, şikâyet edenin imzası yok, imzasız bir karalama. Tabii hemen biz karar veriyoruz jüri olarak, imzasız şikâyetlerin Rektörlük tarafından dikkate alınmaması ve bu konuda soruşturma açılmaması gerektiğini söylüyoruz. Bu tür soruşturmalarda görev almak istemediğimizi bildiriyorduk. Bir öğretim elemanı yasal olarak rektörün verdiği her türlü görevi yapmakla yükümlüdür, yasada vardır bu, yapmazsa hakkında soruşturma açılabilir. Yani sonuçta yine imza uyduruyordu, yine gönderiyordu, biz soruşturup ceza vermiyorduk çünkü ceza verecek bir şey yok. Birisi birisinin hakkında bir şey söylemiş ama belge yok, hiçbir şey yok. Yani, her alanda mücadele ediyorsunuz, tabii o kadar yoruluyorsunuz ki ben anlatırken bile yoruluyorum. Kendi işlerinizi yapamıyorsunuz, anabilim dalının sorumluluğu var, orada yetiştireceğiniz insanlar var, dersler var, araştırmalarınız var, sempozyumlar, konferanslar... Onlar da yürüyor bu arada tabii. Ayrıca bu dönemde Tuncay Altuğ arkadaşım ile Türkiye'de ilk defa "I. Veteriner Fakülteleri Öğrencileri Bilim Kongresi" düzenledik. İVHO ortaklığı ile yapıldı, üç gün süren bir bilimsel kongre ve şimdilerde uluslararası yapılıyor, geleneksel hale geldi. Ayrıca üniversitede diğer çalışmalarım var, işte Spor Birliği oldukça yoğun bir yer. Tüm üniversite öğrencilerinin kültürel, sanatsal, sportif etkinliklerinin programlanması, üniversiteler arası etkinliklere katılımlarının sağlanması, malzemelerin satın alınması, ayrıca birinci profesyonel ligde yer alan kız basket takımının yurtdışı, yurtiçi programları, altyapı çalışmaları, tenis kortları halı sahalar, kapalı spor salonları, yatırımlar ve transfer-

ler federasyon toplantıları gibi birçok görevim var. Ayrıca, İV-HO başkanlığım gibi mesleki önemli bir görevim var. İşte bazı lüzumsuz işler, sizi yoruyor ve hiç ummadığınız yerde hiç ummadığınız bir şeyle karşılaşılıyorsunuz.

İşte mesela yapmış olduğunuz bazı araştırmalar sonrası yaşadıklarım da var bunların içinde. Bir tanesi işte bu Adalar'da atlardaki bu "ruam" hastalığıyla ilgili yapmış olduğumuz açıklama ve bunun basına aksettirilmesi konusunda Bakanlık, Üniversite'ye yazı yazıyor, üniversite de size soruşturma açıyor, gizlilik ihlali yapmışsınız. Aynı şey işte yıllar sonra Onur Hamzaoğlu'nun da başına geldi, Dilovası'ndaki durumu dile getirdiği için. Ben Gülhane Parkı'ndaki aslanları incelemiştim, aslanların önüne Ruam hastalığından ölmüş atları getirip atmışlar, aslanlar onları güzelce bir yemişler. Dünyada ilk defa, aslanda Ruam hastalığı teşhis ettik biz. Dünyada ilktir bu, bunu da Almanya'da sunduk diye hakkımızda soruşturma açtılar.

Nedir, ruam hastalığı?

Ruam hastalığı, önemli bir hastalıktır ve insana geçen, bulaşan yani kuş gripi gibi, brusellos, Malta Humması gibi... İki yüz yirmi beş hastalık var insandan hayvana, hayvandan insana geçebilen, bu hastalıklara "zoonoz" denir. Bu hastalıklardan birisi ruam ve çok tehlikeli bir zoonoz hastalık, insanı da öldürebilir, tüberküloz gibi gelişir. Biz bunu, aslanlarda teşhis etmekte çok zorlandık. Gülhane Hayvanat Bahçesi'nde aslanlar ölüyor, inleye inleye ölüyor aslanlar. Bizim hocanın, Alibaşoğlu Hoca'nın bilimsel yönü çok kuvvetliydi, bana "Tahsin Bey bunun burnundan kan geliyor, kafatasını bir açalım, bir beynine, sinuslara, burnun boşluğuna bakalım." dedi. İnceledik ve ruam boyası vardır "Ziehl-Neelsen" diye bir boya çeşidi, onunla boyayalım dedik,

boyadık ve ruam lezyonlarını gördük. Ayrıca bunun, kesin teşhisi laboratuvarında oluyor. Mikrobiyoloji laboratuvarına gönderdiğiniz materyale yazıyorsunuz, ruam yönünden muayene edilmesini istiyorsunuz. Mikrobiyolojiden bizi aradılar; “aslında ruam ne gezer bunu niye istiyorsunuz?” dediler. Biz de durumu anlattık, “lezyonlar şüphelendiriyor ve mikrobun teşhisi sonrası lütfen deneysel çalışmayı ihmal etmeyin” dedik. İzole edilen etken, en az dört kobaya “intraperitenoal” enjekte edilir ve dört gün içinde “orşitis, peritonitisin” gelişmesi gerekir. Eğer ruam ise gelişiyor, hemen bizi aradılar. Tabii arkadaşlar ruam olduğuna inanmadıkları için laboratuvarında titiz çalışmamışlar ve bu arada eline ruamlı iğne batan görevlinin parmağı şişmiş, yani ruama yakalanmış... Hemen apar topar hastaneye götürdük. Hasta izole edildi ve kombine antibiyotiklerle tedavi oldu, kurtuldu erken teşhisten dolayı. Tabii dünyada aslanlarda ruam hastalığını ilk teşhis eden ve yayınlayan araştırmacılar olarak ilgi gördü yayın. Uluslararası bir dergide yayımlandı. Almanya’da sunduk. Bu etkenin saptanmasının iki önemli yansıması oldu. Birincisi Adalar’daki atlarda ruam hastalığı ki çok tehlikeli bir durumdu. İkincisi ve önemlisi bu etkenin biyolojik savaşlarda kullanılan etken olması. İşte bu neden ile Bakanlık bunu nasıl yayınlarmışız, bilimsel makale haline gelmiş, Almanya’da sunarmışız! Hakkımızda soruşturma açıldı o dönemde, Onur Hoca gibi üniversiteden atıldık ama en azından soruşturulduk yani. Tabii şu haklılık yönü de var Almanya’da sunumu dinleyen askeri patologlar birlikte çalışma önermişlerdi. Biz reddetmiştik.

Aynı şey, mesela, bir başka araştırmada da başıma geldi. Nevşehir’de çalıştım ben, Nevşehir’de Karain ve Ürgüp Tuzköy’de insanlarda akciğer kanseri var, bunun nedeni saptanamıyor bir türlü. Hacettepe Üniversitesi Göğüs Hastalıkları’nda İz-

zettin Barış ve Mustafa Artvinli hocalar vardı. Ölen insanlarda otopsi de yaptırmıyorlar, izin vermiyor köylüler, izin vermezse yapamıyorsunuz, bir türlü tespit edemiyorlar. Bir yerde tartışması oluyor, peki dedim, hayvanlarda araştırsak birlikte bunu? O çok iyi olur dediler ve bu konuyu uzun incelemeler sonrası bir proje haline getirdim ve TÜBİTAK'a sundum ancak TÜBİTAK'tan bize ret geldi. Bölgede volkanik bir arazi var, coğrafi kanserler diye bir şey var, “tozla veya işte solumayla bu etkenlerin alınabileceği, orada o sahada kanser yapıcı birtakım şeylerin volkanik malzemelerin olabileceği konusunda şüphelerimiz var” dedik. Bize, “böyle işte, afaki düşüncelerle araştırma yapılmaz bir de hayvanlarda bunu bulmanız çok zor” diyerek kabul etmediler. Hâlbuki her hayvanın biyolojisi farklı, insanın biyolojisi farklı. İtirazımızı yapıp sonuçta TÜBİTAK'tan zor da olsa bu projeyi alabildik. Bölgede çalıştık ve orada da hayvanlarda “zeolit” mineralini tespit ettik hem de akciğerler içinde ve pleural kanserleri de saptamış olduk. Dolayısıyla beşeri tıpa destek olduk öyle bir katkı sağladık, İngiltere Cardiff Üniversitesi'nden geldiler bizim araştırmayı da çaldılar, yabancılar da çalışıyor. Nasıl çaldılar? O akciğer içerisindeki zeolit mineralini bizim teşhis etme olanağımız yoktu, öyle bir laboratuvarımız yoktu ancak yurtdışına göndermemiz gerekiyordu onlara gönderdik onlar bize sonucu bildirirmeden araştırmayı kendileri yapmış gibi yayımladılar. Ne yöre halkı, ne belediye başkanları ne de devlet coğrafi bölgenin orada bulunan zeolit mineralinin kanser yapıcılığına yıllarca inanmadılar ve bir önlem almada geciktiler.

Köyün yeri değiştirildi mi?

Evet, raporumuzda da vardı Nevşehir'de köylerin yerinin değiştirilmesi gerektiği, İller Bankası'na yazmıştık. Daha geçen-

lerde bir gazetede okudum yeni yerler yapılmış ama daha halen gitmemiş köylüler, aynı yerlerinde kalıyorlarmış. Maalesef böyle, bakın kaç sene geçti, 1980'li yıllardı. 80'li yıllardan bugüne kadar daha halen o köylüler orada kanserle mücadele ediyorlar.

Köylülerin haberi oldu mu bu sonuçtan?

Köylülerin haberi var, oradaki muhtarın da var, hepsinin var. Ama onlar inanmıyorlar böyle bir şey olacağına. Orada her evde, duvarda var, kazın duvarı zeolit minerali çıkıyor, gözü-nüzle görüyorsunuz. Onları sıkıştırıyorlar, kalın tuğlalar taşlar haline geliyor, duvar yapıyorlar ev yapıyorlar. İnsan sağlığını tehdit ettiği yirmi yirmi beş yıl sonra çıkıyor. Bizi hain ilan ettiler orada, yani “biz köyümüzden memnunuz, bizim köyümüzü kaldıracaksınız siz” falan diye hain de oluyorsunuz. Köylü size yer vermiyor yani orada araştırma yapmanızı istemiyor. Bu zorluklar Türkiye’de var, hem bizim kendi aramızda var, siyasal konularda araştırma yapanlarda çok daha fazla var. Yani özgür değil üniversiteler. Yurtdışında böyle bir özgürlüğünüz var, her şeyi yazabiliyorsunuz, her şeyi çalışabiliyorsunuz, kimse size ka-rışmıyor.

Oysa Türkiye tarihinde üniversite üzerinde baskı hep sürdü. Tayyip Erdoğan’ın üniversitelerle ilgili konuşmalarına bakın, iktidara gelmeden önceki zamanlarda. Aynen şöyle diyor, “İşte bunlar demokrasiden yanadır, üniversitelerin özgürleşmesini isterler. Ama sonra birinci sırada seçilmiş kişiyi rektör atamazlar.” İktidara gelince üniversitenin özgürleşmesi konusunda, demokratik özerk yapıya gelmesi konusunda üç yasa çıkardılar. Onların hepsinde biz dernek olarak müdahil olduk. İktidara geldiklerinde 2002 yılıydı herhalde değil mi? O dönemden başlıyor, Erkan Mumcu’nun dönemi, Erkan Mumcu Milli Eğitim Baka-

nı'ydı. Erkan Mumcu Milli Eğitim Bakanı olduğunda, yasa tasarısı hazırladılar. O yasa tasarısı kadük oldu, hükümet değişti. Hüseyin Çelik geldi, o da hazırladı ve çok da fena değildi, eleştirilerimiz vardı ama o da olmadı. Bu arada üniversitelerin özerkleşmesi için hep söylemleri oldu. Milli Eğitim Bakanlığı'nın var, diğer bakanlıkların var, Başbakanın var, yani Tayyip Erdoğan'ın var, Abdullah Gül'ün var, hepsinin var. Hatta Bülent Arınç'ın da var, hepsinin var... Ondan sonra üçüncü kez Yusuf Ziya Özcan ile geldi. Ondan sonra gelen neydi adı, Gökhan Çetinsaya, o da güzel bir taslak hazırladı, onun tasarısını Boğaziçi'nde tartıştık, beraber yemek yedik. Öğrenciler bize yumurta attılar, basına falan da düştü, televizyonlara. Bizi her toplantılarına çağırdılar hep görüş aldılar ama hiçbirisini gerçekleştirmediler. Sonuçta gelinen noktayı görüyorsunuz, rektör seçimlerini de kaldırdılar şimdi doğrudan atamayı Cumhurbaşkanlığı yapıyor.

Evet nerede kaldık şimdi?

28 ŞUBAT ÜNİVERSİTESİ

28 Şubat'ta kalmıştık hocam.

Evet, şimdi o süreçte üniversitelerin özgür alanlar olmasını savunduk. Biz yurtdışında bunu çok daha rahat gördük. Hatta bakın benim İngiltere'de doktorasını yapmış, İngiliz biriyle evlenmiş bir arkadaşım var. Türkiye'ye döndü. Döndükten sonra Bursa'da Veteriner Fakültesi'nde görev aldı, orada dekanla çatıştı çünkü oradaki özgürlük alanına alışırsanız mutlaka bir şeylere itiraz ediyorsunuz. Dekanla çatıştığı için orada hiçbir şey yapamadı ve Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne gitti, Fizyoloji'ye, bu bölümü kurdu, yeni kurulmuştu çünkü Çukurova

Üniversitesi Tıp Fakültesi ama orada da yapamadı. Sonuçta İngiltere'ye dönme kararı aldı. Bristol Üniversitesi'nde profesörlüğe kadar yükseldi, oradan da emekli oldu. Yani oralandaki özgürlük alanlarına alışırsanız buralara geldiğinizde gerçekten çok büyük zorluklarla karşılaşıyorsunuz. Akademik kurullarda sizin Dekan'ın söylemine karşı itiraz ettiğiniz zaman işin rengi değişiyor. Rektör, Dekan ne derlerse o doğrudur tartışılmaz.

Tüm bunlar dikkate alındığında, İstanbul Üniversitesi'nde Berkarda dönemi bizim için hakikaten güzel bir dönemdi. Bir çıkış dönemi yaşadık ki ben o dönemde mesela spor alanlarının gelişmesi, tenis kortlarının yapılması gibi adımlar attırdım. Avcılar'da, Berkarda sayesinde. Benim girişimlerle Rotaryenlerin (Rotary Kulübü) bir toplantısına katıldım ve brifing verdim Rotaryenlere; "Avcılar'a mutlaka bir kreş yapılması lazım" dedim. Üç ay içerisinde kreş yaptık oraya, kabul ettiler tüm masrafları ödemeyi. Berkarda bu konulara açıktı ama kaynak yoktu. Mesela, spor salonu koltuklarını tesadüf bir yerde birisiyle karşılaştım, Ali Sami Yen'in ve İnönü'nün koltuklarını yapmış bu adam. Bana bir fikir verdi; "bunları yapan Tahincioğlu" dedi. "Tahincioğlu bu tip şeylere çok yatkın biri" dedi. Tahincioğulları var ya meşhur, hem inşaat şirketleri var şimdi ama o zaman gıda konusunda etkinlerdi. Ben, baba Tahincioğlu ile konuştum: "Hocam, bir üniversiteye benim böyle bir konuda yardım edebilme olanağı sağladığınız için size teşekkür ederim" dedi. Adam hemen kabul etti koltukların hepsini yaptı, spor salonunun, bedava. Yani Berkarda'nın böyle konularda desteği hep oluyordu. Oraya bir teşekkür mektubu yazılması gerektiğinde hemen yazardı, başka rektöre bunu yazdıramazsınız, onu onur meselesi yapar bilmem ne yapar. Ama onun, Spor Akademisi kurma konusundaki yanlışı vardır.

Spor Akademisi o kadar fazla ki İstanbul Üniversitesine kurulması gerekmezdi. Berkarda hoca, beni ve bir iki arkadaşı Sofya'ya görevlendirdi, "git incele, oradaki spor akademisinin aynısını kuralım," dedi. Gittim geldim inceleme raporumu verdim ama aynısı kurulamadı maalesef. Berkarda açılımlıydı, geniş bir görüşü vardı, insanlara değer veriyordu ama Kemal Alemdaroğlu'nun gelmesiyle işler değişti. Kemal Alemdaroğlu da ilk aşamada öyle bir izlenim verdi, birlikte çalışıyorduk. Kemal Alemdaroğlu'nun seçilmesi sırasında, Burhan Şenatalar da aday olmuştu, Burhan Şenatalar bizim dernek başkanımızdı o dönemde, ÜNİVDER başkanı, ben de yönetim kurulundaydım. Bakın bu işler nasıl gelişiyor: Kemal Alemdaroğlu beni telefonla aradı, "bir yemek yiyelim akşam" dedi. Benden rektörlük seçimlerinde destek istedi: "Burhan Şenatalar ile git konuş birleşelim" dedi. Kemal Alemdaroğlu Burhan Şenatalar'ın tanınırlığını, yapısını ve üniversitelerin demokratik özerk yapıya gelmeleri konusunda yazılı ve görsel basında da yer aldığını bildiği için onu en çok zorlayacak olan olduğu için kazanamayacağını düşünüyordu herhalde. İstedığınız pozisyonları vereceğini söyledi. Ben dedim ki; "bakın ben sizi tanıyorum, sizin Berkarda döneminde senatoya rektör danışmanı olarak girmenizde büyük katkım da oldu, ortak araştırmamız bile oldu, birlikte bir çalışma yaptık, ilişkilerimiz iyi ama demokrasi konusunda farklı düşünüyoruz, üniversite özgürlüğü ve özerkliği konusunda çok farklı düşünüyoruz. Yani ben sizin yanınızda yer alamam, Burhan'ın da alacağını hiç düşünmüyorum" dedim. Açık ve net olarak Burhan Şenatalar'ın yanında olacağımı ifade ettim. Orada bizim ilişkimiz bitti, orada bana düşman oldu. Sonunda Kemal Alemdaroğlu kazandı ve İstanbul Üniversitesi'nin geriye gidişi orada başladı, her alanda hemen hemen.

Oylama sistemi demokratik miydi, kimler oy kullanabiliyordu?

O dönemde şöyle bir demokratik yapı da vardı, biz mesela dernek olarak rektör adaylarını bir araya getiriyorduk. Tüm üniversiteye duyurulurdu ve üniversitenin o büyük iki bin kişilik salonuna öğretim elemanları da geliyordu ve rektör adayları sırayla yapacaklarını anlatıyorlardı dernek moderatörlüğünde. O gün oraya bütün öğretim üyeleri geliyor, doluyor salon, bütün rektör adayları çıkıp tek tek konuşuyor, “ben üniversiteye rektör olursam şunları yapacağım” diye. Yıldız Teknik Üniversitesi’nde de yapmaya çalıştık, olmadı. Dernek başkanı açılış konuşması ve moderatörlük yapardı. Sonra da adaylar konuşuyordu, vaatlerini sıralıyordu. Öğretim üyelerinden sorular da alınırdı. Böyle bir demokratik ortam vardı üniversitelerde, oylamalar demokratik oluyordu, sandık başkanları seçimleri kurayla oluyordu, isteyen hocalar isimlerini yazdırıyor kuradan çıkıyordu. Dört beş sandık kuruluyor sayı fazla olduğu için fakültelere göre sandıklar belirlenirdi, onun da karma olmasını istiyorduk çünkü bazı fakültelerden o sandıkta muhalif olana çıktıysa o fakülte mimlenebilirdi. Dolayısıyla ne kadar kötü bir şey yani, üniversitede bunların konuşulması. Bunlara da dikkat ediliyordu yani demokratik oluyordu sonuçta seçimler. Kemal Alemdaroğlu 625 oy almıştı, Burhan Şenatalar 425 oy. Burhan Şenatalar ondan sonra üniversiteden ayrıldı, özel üniversiteye gitti. O dönem kalsaydı bir dahaki seçimde Burhan Şenatalar’ın seçilmesi olasıydı.

Kemal Alemdaroğlu, ikinci dönemindeki seçimde 1.200 küsur oy aldı. Hemen hemen tüm oyların yarısından fazla oy aldı Kemal Alemdaroğlu. Çünkü siyasi iktidar değişmeye başlamıştı, belediyeler Refah Partisi’nin eline geçmişti, siyasal İslam yükseliyor diye söylemler başlayınca Kemal Alemdaroğlu’nun popü-

laritesi daha da arttı çünkü tamamen siyasal İslam'a karşı laik düzeni savunan, Kemalizm'i savunan bir rektör olarak birçok hocanın da takdirini almıştı o süreçte. Hatta bizi eleştirenler de oluyordu; "siz Kemal Alemdaroğlu'nun yanında yer almalısınız, siyasal İslam'ın gelişmesinin önündeki en önemli engellerden biri o, cesaretli adam, koşturuyor" falan diyenler de vardı ama biz yaptıklarının yanlış olduğunu söylüyorduk. Zaten bu çizgi sırf İstanbul Üniversitesi'nde değil, Akdeniz Üniversitesi, İnönü Üniversitesi'nde de gözleniyordu. ODTÜ öyle değildi, Boğaziçi de öyle değildi. Yıldız Teknik Üniversitesi de aynı Kemal Alemdaroğlu gibiydi. Üniversiteler tamamıyla siyasallaşmış bir durumdaydı, yani ikiye üçe bölünmüş durumdaydı ve bu süreçler çok zor zamanlardı. Yasaklar baskılar artmıştı üniversitede. Hem öğrencilere hem de muhalif öğretim üyelerine. İşte bu dönemler 28 Şubat Süreci'nin başlangıcı olmuştu.

Üniversitenin bilim yasakları koyduğu süreçler başladı Kemal Alemdaroğlu ile birlikte. Bu yasaklar bilimsel, araştırma, kongre, konferans işbirliği yasakları idi. İstanbul Üniversitesi Fransa'ya, Ermeni Soykırımı? Tasarısı'na geçit verdiği için yasak koydu. Yunanistan'a Ege kıta sahanlığını bölüyor diye yasak koydu, hatta Yunanistan'a gerekirse yüz otuz bin asker ile girer işgal ederiz gibi söylemleri oldu, savaş ilan etti yani Yunanistan'a. İtalya'ya da Abdullah Öcalan'ı iade etmiyor diye. Abdullah Öcalan o dönemde İtalya'daydı. İade etmiyor diye İtalya'ya da yasak koydu. Bu dönemde senato üyesiyim. Bu yasaklara tek itiraz eden de benim, senatoda konuşma da yaptım. Hatta o dönemde Massimo D'Alema başbakandı İtalya'da, İtalyan televizyonunu dinlemiştim, orada bir demeç verdi: "Bizim yasalarımız Abdullah Öcalan'ı iade etmeye el vermiyor. Kişisel görüşümü sorarsanız, Abdullah Öcalan halkının kurtuluşu için mücadele etmiş sol kimlikli birisi, ben de solcuyum, solcu olduğum için de ver dese-

ler de vermem, kendi kişisel görüşüm de bu ama hukuksal olarak da yasalarımız elvermiyor!” Bunu senatoda söyledim, “bizim konuya bilimsel, hukuksal yaklaşmamız lazım, bir heyet göndereyim İtalya’ya, heyet incelesin orada yasaları” dedim. Ermeni Soykırımı konusunda konferans düzenleyelim istedim. “Yunanistan Ege kıta sahanlığı da bizi hiç ilgilendirmiyor, bu askeri bir durum, yani buna hiç karışmayalım” dedim. Tabii bu kararlar Üniversite Senatosu’nda alındı ve tek şerh koyan da maalesef ben olmuştum. Akıl tutulması gibi bir şeydi doğrusu. Rektör Alemdaroğlu çok kızdı âdeta köpürdü: “Şerhinizi yazın bu yüce senatoda bu tip konuşmalar yapamazsınız, terörist başının ismi burada yer alamaz!” gibi laflar etti. İşte hatta tartıştık, şerhin hangi renkte yazılması konusunda, sonunda kırmızı ile yazdım.

Ondan sonra benim senato olayım orada bitti zaten, yani beni seçtirmemek için elinden geleni yaptı, beni senatoya almadı, güvenlik güçleriyle.

Güvenlik güçleri dediniz, o nasıl oldu?

Güvenlik güçlerini getirdi kapıya, senatoya girmeme engel oldu. Nasıl gireceksiniz, giremedik senatoya, zaten sürem de dolmuştu, on gün sonra mı ne seçim vardı Fakülte Kurulu’nda, seçilemedim de. Yani Dekan’a da talimat verdi. Hatta geldiler bana hocaların çoğu, “senin orada olman lazım” diye söyledikleri halde oylar gizli veriliyor ya oy vermediler, bir oyla kaybettim. Alemdaroğlu’nun koyduğu bu yasaklar bilim yasağı idi. Kongre ve konferanslara gidilemiyor, yurtdışından hiçbir bilim insanı İstanbul Üniversitesi’ne gelemez olmuştu ve hocalar suskundu. Tabii sonraları siyasi baskılar ile bu yasakları kaldırdı. Hatta Yunan Başbakanı’nı üniversite açılışına konuşmak üzere davet bile etmişti. Böyle çelişkili bir kafa yapısı, bir zihniyet üniversiteyi yönetiyordu.

Peki öğrenciler üzerindeki değişimi nasıl gözlemlediniz? Öğrenciler için neler değişti üniversitelerde?

Öğrencilerle hep iç içeydim zaten. Öğretim üyesi olduğum zaman bizim Avcılar'da olan her olayda ben müdahil oluyordum. Örneğin bir tanesini anlatabilirim size. Yine Kemal Alemdaroğlu dönemi. Bahar Şenlikleri yapıldı üniversitede, biz de Spor Birliği olarak destek verimiz. Biz yapmayız bahar şenliğini, öğrenciler yapar ama daha sonra biz Spor Birliği olarak alalım bunu dedik çünkü orada birtakım paralar da dönüyor. Rektörlükte bu konuşuldu; çünkü sanatçılar davet ediliyor, işte bunlar geliyor bir gece orkestralar kuruluyor, şarkılar söyleniyor, stantlar açılıyor. O zaman bira da veriliyor, serbestti o dönem üniversitede, biracılarla anlaşılıyor falan. Mesela bir iki öğrencinin kendi banka hesaplarına paraları yatırdıklarını falan gördük. Öğrencileri çağırdık konuştuk, peki bu paraların ne kadar geldiğini, nasıl harcandığını, faturaları bilmem neleri var mı, hiçbir şey yok... Öğrenciler onu iş gibi kabul etmişler, para kazanıyorlar. Yani bu da hoş değildi tabii. Onun üzerine biz bunu Spor Birliği'ne kaydırmaya çalıştık ama yapamadık. Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı bürokratik olarak biz böyle bir şeye giremeyiz dedi. Bahar Şenlikleri yine öğrencilerin üzerine kalmıştı, zaten sonra yasaklandı. Yani asistanlığımda öğrencilerle iç içeydim, onları polisin elinden kurtardım, polisle mücadele ettim.

Profesör olduktan sonra da bu durum değişmedi. Kemal Alemdaroğlu dönemi bahar şenliğinde öğrenciler orkestralarını kurmuşlar şarkı söylüyorlar birden kesilmiş müzikleri, elektriği kestirtmiş dekan. Öğrenciler bana geldi, bir şey yapmam için. Dekana gittim ne olduğunu sordum. "Burada Kürtçe şarkı söyleyemezler, onun için kestim" dedi. Polisi de çağırmış, birdenbire orası polis doldu, sardılar çocukların etrafını. Çocuklar da

direniyor, elektriksiz müziğe devam ediyorlar, şarkı söylüyorlar, polisler de bunları tutuklamak atmak istiyor, biz orada birkaç hoca siper olduk engellemeye çalıştık ve çocuklara da ya siz de söylemeyin bak alıp götürecekler ama biliyorsunuz öğrencileri, hiç umurlarında bile olmuyor ama sonuçta polisi de yatıştırdık, o arada Kürtçe söylemediler tabii, başka şarkılar söylüyorlar, türküler, Kürtçe söyleseler kesin alınacaklardı. Öğrenciler her dönemde olduğu gibi solcu öğrenciler eylem yapıyorlardı, stantlar açıyorlardı ama yasaktı tabii. Yasaklar konuluyordu, mücadele veriyorlardı, Hukuk Fakültesi karışıyordu. Bizim Avcılar'da yine siyaseten solda olan öğrenciler üzerinde baskılar oluyordu. Dekanlıkla görüşüyorduk, öğrenciler hakkında soruşturma açılmasını engelliyorduk. Yani öğrencilerle olan bağlarım hiçbir zaman koparmadım ki bunu her yerde de söylüyorlar. Mezun olmuş, meslek sahibi olmuş öğrencilerimle karşılaşıyorum bazen, hatırlarlar ve övgüyle bahsederler, bu da benim hoşuma gidiyor tabii ki. Hatta işte polisin saldırdığı ve faşistlerin saldırdığı dönemlerde ben Anabilim Dalı'nın kapısını açıp onları almışım içeri kapıyı kilitlemişim, saklamışım onları.

ÖES Başkanı'yken veya yönetimde görev aldığım da da her öğrenci eylemine gittik, destek verdik, öğrenci sorunlarıyla uğraştık, Teknik Üniversite'deki oturma eylemlerine katıldık, buna ilişkin fotoğraflarım da var. Onlar da bizim her eyleme geldiler, bize destek verdiler. Ne bileyim maaşımızın yetmediği zamanda işte maaş artışlarıyla ilgili yaptığımız eylemler de bile öğrenciler bize destek verdi, en önde yürüdüler. Asistanların kadro meselesinde de öğrencilerin desteğini çok gördük yürüyüşler sırasında. Yani böyle bir birliktelik her zaman olmuştur, onlar kendilerine yakın olan hocaları bilirler, biz de bize yakın olan öğrencileri tanırız biliriz, onları kollamaya çalışmışızdır, her dönemde. 28 Şubat döneminin gelmesinde tabii özellikle o bahsettiğimiz üniver-

sitelerin ve rektörlerin çok büyük etkisi var. 28 Şubat'a geliş süreci içinde Türkiye'deki siyasal gelişmenin çok büyük etkisi var tabii. O dönem Refah Partisi'nin yükselişi, seçimlerde en önde çıkması ve koalisyon hükümetinin kurulması yani Erbakan dönemi ile ülkede laiklik elden gidiyor laik demokratik cumhuriyete yapılan bir darbedir şeklinde tartışmaların yapıldığı dönem ve bir dizi siyasi olaylar zinciri var tabii üniversitelerde de kendini laik, demokrat, Atatürkçü addeden YÖK Başkanı Kemal Gürüz ve bazı üniversite rektörleri ortaya çıktılar ki bunların başını Alem-daroğlu çekiyordu. İşte bu dönem solcu öğrencilerin üzerinde de baskılar artmıştı ama siyasal İslamcı öğrenciler ve özellikle türban meselesi ki bunu biliyorsunuz, "türban yasakları" olarak onlar da üniversite önünde eylemler yapıyorlardı. Özellikle, tabii laik kesim ve ordu, irtica hareketlerine karşı çıkıyorlardı. Hatta o dönemde biz İstanbul'daki meslek odaları toplantısında çıkan bir düşünce uygulamaya da geçilmişti. Tüm topluma duyuruldu ve irticaya karşı her gece saat 21.00 de elektriklerinizi kapatın slogan da "bir dakika karanlık sürekli aydınlık" idi ve bu eylem ülke çapında tutmuş bayağı ses getirmişti. İşte 28 Şubat'ta asker post-modern darbe denilen darbeyi gerçekleştirmişti ve hatta bin yıl sürecek sloganları ile başlamıştı. Üniversitelerde rektörler de özellikle türban yasaklarını daha da arttırdılar asker ve rektör işbirliği ile sol ve siyasal İslamcı öğrenciler üzerinde de baskılar oluşmaya başlamıştı. Tabii demokratik talepler de kesintisiz eğitim, İmam Hatip meselesi, Tevhidi Tedrisat, laiklik, demokrasi gibi talepler irticaya karşı istenen taleplerdi. Tabii Fethullah Gülen de bu dönemlerde en başta rol oynayan bir konumda idi. Üniversitelerde de örgütlenmeye başladıkları dönemdi.

Bu arada bir olayı da anlatmak isterim, 1996 idi, sanırım. Biz Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği olarak Manisa'da liseli solcu öğrencilere karakolda yapılan işkenceleri yerinde incele-

mek ve tepki koymak için bir otobüsü doldurup dernek üyesi hocalar ile Manisa'ya gitmiştik. Uygulanan şiddet, işkence ülkenin olayı olmuştu. Orada gördüklerimiz insanlık suçu idi. Aileler ile öğrenciler ile görüştük. Öğrenciler üzerinde, özellikle kız öğrencilere, coplu tacizlerin de yapıldığı yüz karası bir olaydı. Şikâyet dilekçelerimizi verdik. Siyasi iktidara uyarı da yapmıştık. Özellikle Refah Partililer, bu konun üzerine gideceğiz demelerine rağmen her zaman olduğu gibi bu olayda örtbas edilerek tarihe gömüldü ve şimdilerde kimse hatırlamıyor bile. Ülkenin en talihsiz işkence olayları arasında o dönemde yer almıştı. Ve oradaki polislerin 90'lı yıllarda, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerindeki işkencelerde, faili meçhul cinayetlerde yer aldıklarını ve daha sonra tayinlerinin Manisa'ya çıkarıldığını da öğrenmiştik.

İşte bu süreçler de üniversitede yaşadıklarımızı da kısaca size anlatayım. Örneğin bir gün önceden yazılar gelir, dekanlıktan, rektörlükten telefonlar gelir, işte Anıtkabir'e trenler ayarlandı, otobüsler ayarlandı toplu halde gidilecek, gelmeyen fişlenecek diye. Böyle bir şey yaygınlaştırdılar. Üniversiteden Yenikapı'ya kadar yürünecek, 19 Mayıs yürüyüşü yapılacak Atatürk pankartları altında, sloganlar atılacak ve bu çok sıklaştı. O kadar çok oldu ki buna katılmayan öğretim üyeleri ya İslamcı ya da solcu komünist olarak isimlendirildi. Ben bunların çoğuna karşı çıktım. O arada 1999'da deprem oldu biliyorsunuz. Depremde bizim Avclar'daki binalar hasar gördü. Bununla ilgili basın açıklamaları yaptık. O sırada ÖES Başkanı'ydım. Öğretim üyeleri ve öğrencilerin derse girmemeleri gerektiğini, bu binaların başımıza yıkılabileceğini vurguladık. Orada büyük bir tepki oldu, "vay İstanbul Üniversitesi Rektörü'ne karşı mı yapıldı bu açıklama!" şeklinde. Rektör herkes girsin derslerini de yapsın diyor. Ancak bu emirleri sözlü yapıyor yazılı istesek de verilmiyor. Ve o binalar o dö-

nemin parası ile 2 trilyona güçlendirildi, şimdilerde İstanbul'da olan deprem sonrası ise boşaltıldı. Devletin parasının çarçur edildiğinin bir göstergesidir, bu durum. O yıllarda, bu binaların yeniden yapılmasını istemiştik ve o güçlendirme parasına üç katlı olarak yapılabilirdi. Hatta biz Kocaeli'ye de geldik o süreçte, Rektörlük'ü ziyaret ettik, ziyaret sırasında artçı deprem oldu hepimiz dışarı kaçtık. Rektör de Baki Komsuoğlu'ydu herhalde.

O sıralarda, bana, Kemal Alemdaroğlu imzalı bir mektup geldi, "Sizi gönlümdeki yerimden istifa ettirdim!" öyle bir yazı. Yani gönlündeki yerden beni atmış. Çok komik gelmişti bu mektup bana. Bu arada 1999 depremi oldu, binalar çok hasarlı üniversitede onun mücadelesini de veriyoruz, bir taraftan o yürüyüşlere katılmıyorum, buna karşı görüşlerimi açıklıyorum televizyonda, yazılı basında söylüyorum bunları, yapılanların yanlış olduğunu... O dönemde türbanlı öğrencilerin, işte ikna odalarına alınmaları, geçen de anlattım size onları, bunlardan dolayı rektörlük bana karşı her türlü mobbing, hak kayıpları, soruşturmalara girdi. Ayrıca bir taraftan, Anayasa Kürsüsü'nde Burhan Kuzu profesör yapıp Bülent Tanör Hoca da oradan uzaklaştırılıyor. Bülent Tanör kanser zaten, yaşamını zor sürdürebiliyor o dönemlerde tabii bunlardan çok etkilenmiştim.

Burhan Kuzu son birkaç yıldır, Kemal Alemdaroğlu'nun profesörlüğünü engellediğini dile getiriyor, siz kolaylaştırdığını söylüyorsunuz?

Tamamen kolaylaştırdı. Alemdaroğlu Bülent Tanör'e karşı hem Ferman Demirkol'u hem de Burhan Kuzu'yu kullanmıştır. Burhan hoca TV'lerde benim kariyerimi hep solcular engelledi falan der ama bu doğru değil Burhan Kuzu'nun, anabilim dalında profesör olmasını Alemdaroğlu sağlamıştır. O dönemde,

Kuzu'nun ilk jürisinde raporların çoğu olumsuz geldi, biliyoruz. Ancak Alemdaroğlu bu raporları işleme sokmadan yeni bir jüri oluşturarak Kuzu'nun profesör olmasını sağladı. Ve Anabilim Dalı Başkanı olmasını, Kürsü Başkanı olmasını sağladı. Tabii böyle bir durumda darbeci Demirkol, Azerbaycan'da darbe girişimine bulaşmış Türk-İslam Sentezci, siyasi İslamcı Kuzu Anayasa Bölümü'nde etkili hale getirilince Bülent Tanör hocanın orada kalması mümkün değildi. Ve son dönemlerini Galatasaray Üniversitesi'nde geçirdi. Bülent Tanör de benim gibi olumsuz sicilli idi. Maalesef bu kötü süreçleri yaşadık.

Sizin karar verici olduğunuz masalarda atanma, akademik yükselme ve benzeri konularda nasıl bir tutum aldınız?

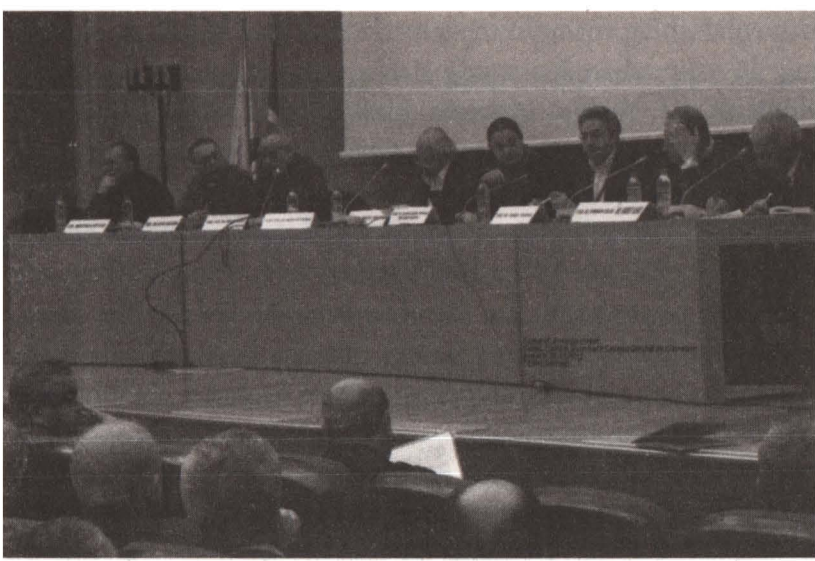
Öyle bir ayrımı hiç yapmadık. Bilimsel çalışmalarına baktık. Bu konularda bana yapılan baskılar da hiç etkili olmamıştır. Yani birisinin sağ görüşlü veya sol görüşlü olması, akademideki bilimsel çalışmaları konusunda hiçbir ön yargım olmamıştır benim. Hatta ben Bursa'ya derse gittiğimde bir öğrenci beni YÖK'e şikâyet etmiş, Bursa'ya sürülmüştüm ya. Yazmış; "Bursa'ya gelme nedeni belli, beni sınıfta bırakması onun siyasal görüşüne bağlı bir durum, böyle hocaları niye Bursa'ya getiriyorsunuz" YÖK'e şikâyet etmiş, babası da Bursa'da tanınan kişilerden biriymiş, gazetelere de vermiş Bursa'daki yerel gazetelerde de çıkmış, resmim falan basılmış, hiç haberim yok benim. Daha sonra o öğrenciyi sınavda çok iyi bir notla, 90 puan vererek geçirmiştım ve öğrenci bundan çok etkilenmişti: "Hocam bu yazılanlardan sonra ben sizin dersten geçemeyeceğimi düşünüyordum. Özür dilerim." dediğini hatırlıyorum.

BÖLÜM 4

DİYARBAKIR

Bir grup kanaat önderiyle birlikte bir hafta önce Diyarbakır'daydınız. Orada, başta, açlık grevinde olan Hakkâri Milletvekili Leyla Güven olmak üzere bir grup siyasetçi, akademisyen ve yurttaş ile görüştünüz. Dilerseniz sondan başa doğru Diyarbakır'a gidişlerinizi konuşalım mı bugün?

Olur tabii! Diyarbakır'a gidişimizin amacı aslında cezaevinde tecritlerin kalkması, bu taleple başlatılan açlık grevlerinin son bulması. Bugün resmi rakamlar 300 civarında olsa da, 1000'in üzerinde kişinin açlık grevinde olduğu söyleniyor. Tabii biz buna duyarsız kalamazdık, bir grup arkadaşla görüştük gidip Diyarbakır'daki aileleri ziyaret edelim, çoğu oradaki ailelerin çocukları genelde ve o aileler aracılığıyla açlık grevindeki insanlara bir mesaj iletelim dedik. Katılacak kişi sayısı ilk başta daha yüksekti ama sonradan gitme noktasına gelince herkesin bir işi çıktı.

Diyarbakır Cezaevi Konferansı

Bunu Türkiye’de son dönemdeki baskılarla bağlantılı olarak algıladık. Açlık grevine girmiş, ölme ihtimali olan insanların, gençlerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri konusunda ailelerine ne gibi mesajlar iletebiliriz diyerek Baskın Oran, Celalettin Can ve ben gittik.

Diyarbakır Hava Limanı’ndan bizi 78’lilerden arkadaşlar aldı, zaten öğleden sonra gitmiştik akşam da erken yattım ben. Uygulama Oteli açmış üniversite aklınızda olsun ucuz fiyatları var. Ertesi sabah beni otelden aldılar, sabah 78’liler ile orada ne yapacağımızı tartışmak üzere ve kahvaltı etmek için buluştuk. Arkasından evleri ziyarete gitmeye başladık. Gittiğimiz ailelerin çoğu yoksul semtlerde yaşıyordu. Bir kısım aileleri yeni bloklar-da ziyaret ettik. İlk gittiğimiz ailede karşılaştığımız durum insanı perişan ediyor. Aile yedi çocuklu bir aile. Anne ve baba da evdeler. Baba da yeni hapisten çıkmış ve hapisten yeni çıkmış

bir oğlu daha oradaydı. Baba ve üç oğlunun hapiste birlikte çektiirdiği fotoğrafı gösterdiler. On sekiz yaşında bir kız fotoğrafı duvarda asılı, kim fotoğraftaki genç kız burada mı hapiste mi diye sorduk. Bir suskunluk oldu. Anne başını öne eğerek ağlamaklı bir şekilde Kürtçe anlattı bize. Ailenin tüm fertleri içeri atılınca, dağa çıkmış ve orada hayatını kaybetmiş. Bir oğlu da ondan önce hayatını kaybetmiş. Onun nasıl öldürüldüğü, kim tarafından öldürüldüğü bilinmiyor. Yani faili meçhul cinayetlerden biri. Baba da dahil oğulları ile hepsi hapse giriyor, baba ve bir oğlu çıkıyor diğer üçü hapiste şu anda ve hepsi ayrı yerlerde ayrı hapishanelerde onların. Aileden kimsenin oraya gitmesi ziyaret etmesi de mümkün değil ve bu çocukların üçü de açlık grevinde. Biri Tokat'ta, diğerleri Tarsus ve Edirne'de. Aile olarak güçleri de kalmamış paraları da yok. Baba o sırada, "kredi borcumuz da var, evi kredi ile aldık" diyor, evi almış ev bize ait diyor ama "ev için 25 bin lira Ziraat Bankası'ndan kredi çektim, krediyi ödemeye çalışıyorum, bir taraftan da çocuklara para gönderiyorum. Onları ziyarete gidecek paramız yok." diyor.

Yer minderlerinde otururken çayları ve ikramları hiç eksik etmediler. Misafire karşı çok büyük bir saygı var. Tabii bizim gitmemizden çok mutlu oldular. Daha sonra Nurcan Baysal da katıldı bize, TİHV'den, önemli bir insan hakları savunucusu kendisi. Aileler tarafından mahkûmlara değişik işkenceler yapıldığı, işte, aniden sabah baskınlar yapıldığı, "kalk arama var" de-yip kornişe kadar arama yapıldığı, aramada hiçbir şey bulamadıkları halde bulmuş gibi tecrit etmeleri falan gibi şeylerle karşılaştıklarını söylüyor. Anneler genelde Türkçe bilmiyor, Kürtçe konuşuyorlar, tercüme ediliyor bize. Yıllardan beri, ben giderim hep öyleydi ve aynen de o devam ediyor. Açlık grevindeki çocukları için B1 vitamininin çok önemli olduğunu ve çocukların

mutlaka bunu almaları gerektiği konusunda ısrar etmelerini de söyledik, “B1 vitamini istiyoruz” diye talepte bulunsunlar dedik. B1 vitamini alınmasının sağlanması konusunda gitmemizin çok faydalı olduğunu gördük. Çünkü B1 vitamini, açlık grevini bıraktıktan sonra bile beyin hasarlarını engellemesi açısından belirli riskleri felçleri veya hafıza kayıplarını önüyor. O açıdan tekrar eski yaşamına dönmesinde fayda sağlıyor tabii. Her gittiğimiz yerde bu acılarla karşılaştık tek tek anlatmak istemiyorum. Yani insan üzülüyor tabii ki, gencecik çocuklar var evde onlar da bu acılarla yetişiyorlar. Yarın bunların dağa çıkmayacağını kimse garanti edemez diyor anne babalar, tutamıyoruz diyorlar.

Muazzam bir baskı var, her tarafta polis var, “akrep” denilen araçlarla şehir içinde sürekli dolaşıyorlar. Biz bu şekilde altı veya yedi aileyi ziyaret ettik. Aileye baktığınız zaman baba hapisteymiş, anne hapse girmiş çıkmış, küçük çocukları dahi var. Böyle bir yaşamın nereye kadar gidebileceği konusunda endişeleri var, çocukları için endişe duyuyorlar. Çok üzüntü verici, gerçekten. Sonra Leyla Güven’i ziyaret ettik. Gördüğümüz manzara bizi yıktı. Leyla Güven böyle devam ederse geriye dönüşü çok zor olur. 120’nci gündeydi herhalde biz gittiğimizde, tansiyon 4-6. Yani 4 ve 6 tansiyon demek organların bitişi başlıyor demektir. Buna rağmen bizimle görüşti. “Tecrite ve işkencelere karşı, insanlık onuruna bir katkı olursa yaşamımı her zaman vermeye hazırım” demesi, haklar açısından ve insan onuru açısından ne kadar önemli bir şey. Yani bu önemli bir insanlık duruşu diye düşünüyoruz ama tabii çok sıkıntı verici. Ailesi çok üzgün. Kızı bir an önce vazgeçmesi konusunda ısrar etmesine rağmen, apar topar hastaneye götürdüklerini, bir ara çok kötü olduğunu hastanede tansiyonu düzeltmek için ilaç kabul etmediğini söyledi. Böyle devam ederse otuz kırk gün içerisinde Leyla Güven kay-

bedilebilir. Bu da tabii büyük bir yıkım olur, yani, hem toplumsal barış açısından hem de insan hakları ve özgürlükler açısından.

Dışarı çıkınca üç kişi yanımıza geldi: “Sen kimsin?” diyerek, bu şekilde davranıyorlar. Bizi kameraya alıyorlardı. Biz ona kim olduğunu sorduk. “Önce sen kendi kimliğini göster sonra biz kendi kimliğimizi söyleyelim” dedik. Bize, “burada basın açıklaması yapamazsınız, Vali yasakladı.” dediler. Biz de çıktık asfaltta, herhangi bir yerde yapaalım dedik, oraya gittik oraya da geldiler. Oradaki konuşmalarımızın hepsini kayda aldılar. Oradan öyle bir yıkımla apar topar uçağa zor yetiştik, İstanbul’a döndük. Hakikaten yani görülmesi ve yaşanması gerekiyor, ben ne kadar anlatsam, içselleştirmek çok zor olabilir. Ona rağmen ayakta duruyorlar, dimdik duruyorlar. Her şeye rağmen yaşamlarını sürdürüyorlar. Hakikaten yani insan düşünüyor, bir kardeşiniz var o cezaevinde, ölmek üzere, bu yaşamı nasıl sürdürebilirsin? Anneler de öyle, dirençli görünüyorlar... Çocuklarının haklı olduklarını söylüyorlar ve “bu zulüm artık bitsin bizim üzerimizde” diye konuşuyorlar.

Bir farklılık var mı, yani gördüklerinizle daha önceki ziyaretleriniz arasında?

Bundan önce, tabii, Diyarbakır Cezaevi üzerinde çalıştığımız zaman birçok evi ziyaret etmiştik. Özellikle Diyarbakır Cezaevi’nde akrabaları olanları. Tabii o dönemlerde bu insanlar genç, şimdi belirli bir yaşa gelmişler. Onların çocuklarıyla, anneleri sağsa anneleri ile görüşmeler yaptık, birçok ev ziyaretleri yaptık. Tabii o farklıydı şimdi bu çok daha farklı. O zaman biz dışarıda eylemlerde yaptık, miting alanından miting düzenlemiştik, açık havada panel gibi Diyarbakır Cezaevi’nde kalmış insanlarla cezaevi önünde buluştuk, onlar orada yaşadıklarını anlattılar açık alanda.

Hangi yıllarda oldu bunlar?

Açılım sürecinin olduğu yıllardı. Çünkü çok rahat hareket ediyorduk, yani polisler yine etrafımızda hatta gittiğimiz her yere arkadan bir polis aracı geliyor, onlar da araçlarından iniyorlardı. Biz evlere girip çıkıyorduk o polisler yine oradaydı. Hatta ben Kendilerine “ya bizi takip etmeyin biz ev ziyaretleri yapıyoruz, boşuna mesainizi harcamayın” dedim. Ama yine de takip ediyorlardı, “sizin güvenliğiniz için” diyorlardı.

Aynı şekilde, Leyla Güven’in evine girmenin zaten izinle mümkün olduğunu söylüyorlar ama biz izin falan almadık. Normal bir ziyaret yaptık. Gittiğimiz evlerden birinde bilişim teknolojileri okuyan bir öğrenci ile karşılaştım. “Bilgisayar var mı, nerede çalışıyorsun” dediğimde olumsuz yanıt almıştım. Pahalıları yok ki bilgisayarı olsun. Dönüşte ona bir bilgisayar temin ettik, arkadaşlar ile gönderdik. Çok mutlu olmuştur.

Sizin kişisel olarak açlık grevi ve ölüm oruçlarına bakışınız nedir?

Tabii açlık grevine başlayan insan açısından bunu değerlendirmek lazım, ben insan yaşamı açısından baktığımda insanın kendi yaşamına son vermesinin artık son nokta olduğu düşüncesindeyim. Demek ki ne gibi acılar yaşanıyor ki bu acılarla kendi yaşamına son vermek isteyerek dikkat çekmek istiyor kişi. Kendisi sağlıklı, milletvekili, herkesten daha iyi geçinebilir. Yaşamını çok güzel sürdürebilir ama bütün bunlardan vazgeçip açlık grevine veya ölüm orucuna yatıyorsa bu talepleri dikkate almak gerektiğini düşünüyorum ben. Yani demek ki bu insanlar belli bir dava için, insan hakları, insan onuru için kendi yaşamlarını ortaya koyabiliyor. Diyarbakır Cezaevi’nde de kendini yakan gençler oldu biliyorsunuz. Bir insanın o noktaya kadar gelmiş olmasını anlamak çok zor onun yaşadıklarını yaşamak veya

işçelleştirmek önemli. Gece gündüz günlerce yıllarca yapılan değişik işkence türleri, insanlık onuruna aykırı insanı yıpratıcı zedeleyen vahşi bir durum. Anlatılması zor. Dayanması çok zor ve sürekli onur zedeleyici bir durum. Artık işkenceye karşı direnmeyi kendi yaşamlarına son vererek onurlu davranışı seçiyorlar ve diğer arkadaşlarına işkencelerin yapılmasının son bulmasını sağlıyorlar. Başardılar da, Diyarbakır Cezaevi'nde o ölüm olaylarından sonra işkenceler durmasa da eskisi gibi olmadı, generallerin dikkati çekildi, yönetim değişti cezaevinde, yeni gelen yönetim derhal acil önlemler alma konusunda çalışmalar yaptı. Diyarbakır Cezaevi'ni biraz daha insani bir yapıya getirmeye çalıştılar o dönemde. O insanlar öldükleri için oldu bu. Yani zaman zaman bu tip şeylerin işe yaradığını görüyoruz ama o insanın yaşamını kaybetmesi gerekir mi? İşte o yaşam kaybedilmeden ona dikkat çektikleri için onların geri dönmesi için taleplerinin az da olsa yerine getirilmesi, görüşmelerin yapılması, bu çok önemli. Müzakere neden yapılmıyor, yani işte toplumda en önemli şey bu. Yani talepler nedir, neden oturulup konuşulmuyor, ha bunu açık net konuşamıyorsun, siyaseten zor durumda kalırım diye düşünüyorsun, seçimi kaybedebilirim diye düşünüyorsun ama el altından da konuşulabilir, el altından yapılabilir. Yani her şeyi yapıyorsunuz da bunu mu yapamıyorsunuz?

Eğer açlık grevi ya da ölüm orucu yapan mahkûmun dediğini yaparsam mahkûmlar artık her istediğini bu yolla kabul ettirmeye çalışır endişesi mi var siyasilerde?

O da olabilir, kutsal devlete karşı gelinmez meselesi vardır. Türkiye'de, yıllardan beri bu böyledir zaten, devlet otoritesi vardır. "Devlet Baba" derler, bunun aşılması gerekir artık. İnsanlar varsa devlet var, yani insan olmazsa devlet olmaz. Devlet insan için bireyin haklarını korumak, güvenliğini sağlamak iyi yaşam

koşullarını oluşturmak için vardır. Dolayısıyla devletin bakış açısı insanlık lehine olması lazım, insanlık onuruna uygun olması lazım. Tabii faşist görüşteki siyasilerin bakış açıları, ölsün diyor yani, kendinden olmadığı için hiç umursamıyor da, onun için önemli değil. Faşizan bir devlet var, faşizan bir siyasi yapı var. Dolayısıyla bunların tekrar gündeme gelmesi açısından bize çok görev düşüyor, çalışmalıyız hep beraber koşturmalıyız. Basın açıklamaları yapmalıyız, tabii eskisi gibi açıklamalarımız basında yer almıyor, belli basın araçları ile açıklamalarımız sosyal medyada yayıldı, belki siz de görmüşsünüzdür, Leyla Güven'e gittiğimiz ve açlık grevindeki mahkûmların ailelerini ziyaret ettiğimiz haberleri sosyal medyada bayağı yer buldu. Ha bunun sonucu ne olur bilmiyorum tabii, önlemler alınır mı? Dikkat çekebildik mi? Ama ne olursa olsun sahip çıkmış olmamız bile çok çok önemli. Bize bir şey olur mu, biz zaten her şeyi göze alıp gittik.

Açlık grevi ve ölüm oruçlarında belli bir noktadan sonra devlet müdahale ediyor. Siz buna nasıl bakıyorsunuz? Orada o kişinin beyanı mı, yoksa o kişinin yaşaması için müdahale mi?

Şimdi kişi zaten açlık grevine girdiği için kendisine müdahale istemiyor, müdahale etik değil. O kişi eğer müdahale edilmemesini istiyorsa edilmemesi gerekir ama genelde müdahale ediliyor. Yani ölüm orucuna yatmasının bir nedeni var, o nedenler iyileşmediği sürece ölüm orucunu bırakması söz konusu değil ve müdahale de istemiyor zaten, müdahaleye de karşı. Yani şeker vermeleri falan aslında o iyi bir şey de değil, şekerli su alması çok yanlış, o organizmada daha büyük tahribatlar da meydana getirebiliyor. Vitamin alması önemli, su içmesi önemli. Zaten onları yapıyorlar, B Kompleks veriliyor ama önemli olanı B1 vitaminini de almaları. Biz bunun için ailelerine uyarı-

da bulunduk. Diyarbakır'da Baro ve Çağdaş Avukatlar (Çağdaş Hukukçular Derneği) ile de görüştük bu durumu onlara da anlattık. Ama vitamin destek veriyor sadece yaşamı için gerekli olan şeyler değil tabii. Protein ve yağ kayıpları başlıyor, kas kayıpları başlıyor, o zaman geriye dönüşü çok zorlaşıyor. O anlamda müdahaleyi o kişinin istemesi söz konusu olamaz çünkü artık niye müdahale edilsin, eğer yaşama geri döndürülürse o kadarki süreci niye yaptı o zaman. Bunu kişilik haklarına da müdahale olarak yorumlayabiliriz.

Açlık grevleri yönünden farklı mı?

Açlık grevleri biraz daha farklı bir şey tabii, o da etik değil, eğer kişi istemiyorsa kimsenin müdahale etmemesi lazım. Faşist kafalı doktorlar, yanlış uygulama yapabiliyorlar, B vitamini vermesi gerekirken vermiyor, sakat kalması veya onun yok olması onun için, yani kendi siyasi görüşü açısından olumlu da görünüyor olabilir ama bu tip tabiplere de Tabipler Odası soruşturma açabiliyor, yani eğer saptanırsa tabii. Diyarbakır Cezaevi'ndeki tabiplerle ilgili araştırmalar yaptık ama o tabiplere ulaşamadık biz, ulaşabilseydik o dönemin bir gardiyanı vardı konuşmuştu sonra yok oldu o da, gardiyanlara da ulaşamamıştık, aslında sivil gardiyanlar da vardı orada, askeri gardiyanların dışında. Onları konuşturmak gerekiyordu ama hiçbirisi konuşmadı çünkü işledikleri suçtu, konuşurlarsa mahkûm olacaklardı, onun için çekiniyorlardı tabii.

DİYARBAKIR CEZAEVİ RAPORU

Eksik olmayın son Diyarbakır seyahatiniz konusunda bizi bilgilendirdiniz. Diyarbakır Cezaevi'nde yaşananların raporlanmasına ilişkin yüklendiğiniz önemli role geçelim mi?

Diyarbakır Cezaevi çalışmalarına geçmeden önce, benim topluma yönelik çalışmalarım içerisinde, önemsedğim ve ilk görev aldığım Barış Bloku deneyimimizden bahsetmek isterim. Sanatçı Mehmet Ali Alabora sözcümüzdü mesela, oradan tutun da işte değişik kesimlerden olan insanların olduğu bir blok. Müzisyenler de vardı, Mor ve Ötesi grubunun bateristi de bunun içindeydi. Birçok zaman, biz barışın sesini yükseltmek üzere hem basın toplantıları, paneller hem de yürüyüşler falan düzenlerdik. Hatta o yürüyüşlerde işte düdükle çalmalar, tabii trampet çalmalar, çökmeler falan o zaman başlamıştı ve bu bayrağı da benimsenmişti. Yıldız Önen sözcümüzdü aynı zamanda. Bu uzun süre gitti daha sonra Barış Meclisi kuruldu. Barış Meclisi'nin içinde de yer almıştım. Ayrıca bir Özgürlükçü Anayasa Platformu'muz vardı. Şu anda hapiste olan Osman Kavala çok duyarlı bir iş insanı esasında, bütün salonlarını ve imkânlarını insan hakları mücadelesi veren kurumlara, özgürlük mücadelesi veren kurumlara açıyordu. Özgürlükçü Anayasa Platformu'nun da bileşenlerinden olduğu için Cezayir Sokak'ında Cezayir Kafe'de bir salonda toplanıyorduk. Özgürlükçü Anayasa Platformu anayasa süreçlerinde çok iyi işler yaptı. Siyaset bilimciler vardı, 78'lilerden Nimet Tanrıkulu ve Celalettin Can da katılıyordu, Gencay Gürsoy vardı, ayrıca Boğaziçi Üniversitesi'nden siyaset bilimci hocalar vardı Ayşen Candaş, Barış Meclisi'nden arkadaşlar, Hakan Tahmaz vardı. Hukukçu Turgut Tarhanlı Hoca, Nuray Mert akademisyen gazeteci, Hülya Gülbahar KADER'den, Ayşegül Devecioğlu, Tayfun Mater ve kadın derneklerinden de arkadaşlar vardı. Anayasa nasıl yapılır sorusuna cevap ararken, bundan da önce Terörle Mücadele Yasası'nın değişmesi, Siyasi Partiler Yasası'nın yeniden ele alınması, Siyasi Etik Yasası'nın çıkarılması gibi konularla ilgilendik. Bunun gibi daha birçok yasalarda değişiklik yapıldıktan sonra bir anayasa inşasının

yapılabileceği konusunda önemli adımlar atmıştık ve o süreçte AKP iktidarıyla da ve diğer partilerle de görüşmeler yapıldı. Ankara'ya gittik geldik, ben sadece MHP'nin görüşmelerine katılmadım, diğer partilerin Anayasa Komisyonlarıyla ortak toplantılar yapıldı, o toplantıların hepsine gittim sadece MHP'-ye gitmedim. Ayrıca, 78'liler Girişimi'nin Divan Başkanı'yım, beni o yönden çok sayıyor ve seviyorlar. Onlarla çok ortak toplantılar yaptık, bu Anayasa Platformu'nun tartışmalarını birçok yere taşıdık, orada konuşmacı olarak da yer aldım.

Gaziantep'te, Mardin'de, Diyarbakır'da, Şanlıurfa'da değişik zamanlarda yeni sivil demokratik bir anayasayı topluma anlatma girişimlerimiz oldu. Ayrıca tabii 78'lilerin amacı ve gelecekte ne yapabilirler konusunda da birçok toplantılara katıldım. Onların sosyal haklarının kazanımları konusunda, onlarla birlikte mücadele ettim. Hatta Anayasa'nın 15. maddesinin kaldırılması konusunda parlamentoya giderek bizzat milletvekilleri, parti başkanları ve parti Anayasa Komisyonu başkanları ile görüşerek Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin kaldırılması ve darbecilerin yargılanmasının önünün açılmasını sağladık. O nedenle, Kenan Evren o madde kalktıktan sonra yargılandı. Ayrıca, yeni anayasa arayışları içinde "Nasıl Bir Anayasa?" adı ile iki gün süren parti temsilcileri, gazeteciler, öğretim üyeleri sivil toplum örgütleri, meslek odaları temsilcileri, ile din temsilcileri, LGBT bireyleri yani toplumun her kesiminden kişilerin katıldığı bir toplantıyı, çalıştay 78'liler ve Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği olarak birlikte hayata geçirmiştik ve bu bir kitapçık haline geldi.

AKP döneminde böyle iyi işler de oldu net olarak baktığınızda. O süreç içerisinde 12 Eylül'ün 30'ncu yılında Askeri Darbe ve YÖK'e karşı Kadıköy Meydanı'ndaki mitingin düzen-

leyicisi bizdik, ben düzenleme kurulu başkanıydım ve açılış konuşmasını yapmıştım. Ve daha sonra hatta beş yıl sonra, bu mitingden dolayı hakkımda terör örgütünü övme ve yataklık yapmaktan dolayı dava açılmıştı.

Bu süre içerisinde tabii 78'lilerle oturduk, 78'lilerin yaşadığı en önemli olaylardan biri Diyarbakır Cezaevi'ydi, bununla ilgili oturduk bir araştırma komisyonu kuralım dedik. Diyarbakır'da 1980-1984 yılları arasında beş bine yakın mahkûm orada işkence görmüş, bunların yüzde 90'ı Kürt tutsaklar. Yüzde 98'de hemen hemen sol tandanslı. İçinde hiçbir siyasi görüşü olmayanlar da sokakta yürürken alınıp götürülenler de olmuş. Çok az sayıda sağ görüşlü, ülkücü olduğu söyleniyor. 5 Nolu Askeri Cezaevi'nde o dönemde yapılan işkencelerin araştırılması için bir komisyon oluşturduk. Bu komisyonun adı "Diyarbakır Askeri Cezaevi Gerçeğini Araştırma ve Adalet Komisyonu" idi. Diyarbakır Askeri cezaevinde yaşatılanlarla yüzleşmeyi/hesaplaşmayı güncelleştiriyoruz. Kürt ve Türk halkı arasında oluşan yarılmaları toplumun yeniden inşası çerçevesinde, geçiş döneminin aşılmasına katkı sunma düşüncesiyle başlattığımız çalışmamızın yola çıkış öyküsünü burada sizlere aktaracağım tabii çok zor bir süreç idi. Biz bu çalışmayı başlatırken Türkiye'de hakikat, adalet ve geçmişle yüzleşme deneyimi yoktu. Halen de yok. Bir bakıma kendi deneyimimizin öğrencisi de olacaktık. Ve olduk da, bazı eksikliklerimiz de oldu bu dönemde.

Bu komisyonda Şebnem Korur Fincancı vardı. Biliyorsunuz insan hakları mücadelesi veren önemli bir isim, Adli Tıp profesörü aynı zamanda. Murat Paker vardı, psikolog. Bilgi Üniversitesi'nde Psikoloji Bölümü Başkanlığı'nı yapıyordu. Hukukçu Nihal Saban Hoca vardı. Esen Aslandoğan da katılmıştı zaman zaman. 78'liler Vakfı'ndan arkadaşlar vardı. 78'lilerin başkanı

Celalettin Can zaten önderimiz ve projenin mimarı idi. Nimet Tanrikulu, Feyyaz Yaman ve Hasan Erkul, Yunus arkadaş vardı. 78'liler yönetiminden hemen hemen herkes katılırdı bu toplantıya. Diyarbakır Cezaevi Araştırma Komisyonu'nun hedefi en az bin beş yüz kişiye ulaşalım, orada işkence görmüş, onlarla birebir konuşalım kayıt altına alalım ve bu süreci kamuoyuna açalım. Toplum bu işkenceler ve işkenceciler ile yüzleşsin ve geçmişe yönelik insanlık suçlarını belgeleyelim. İşte şu anda ben nasıl konuşuyorsam, kayda alalım ve bununla ilgili bir belgesel yapalım ve daha sonra da bu işkenceleri yapanların yargılanması konusunda yol katedelim, yargılanmalarını sağlayalım. Zaten Geçici 15. madde kalktı ve darbecilerin yargılanması geldiğinde o dönemde de bu insanlık suçu işlemiş olan oradaki askeri yönetimde kim varsa o cezaevinde, gardiyanlar da dahil, onların yargılanmasının önünün açılmasını sağlayalım istedik.

Çünkü Diyarbakır Cezaevi şu açıdan önemli, Mamak'ta da aynı işkenceler yapılmış ama toplu bir işkence değil orada. Diyarbakır Cezaevi'nde toplu işkenceler yapılıyor ve her gün yeni işkence metotları geliştiriliyor, yani adam yatıyor, gece farklı bir işkence türü kafasında düşünüyor ve onu uygulamaya çalışıyor ve bir tek insandan çıkıyor bu. Ha diyeceksiniz sadece o kişi mi bundan sorumlu, mutlaka onun üstünde hangi komutan varsa onların emriyle veya onların görüşüyle yapıyor olabilir. Bu adamın adı Esat Oktay Yıldırım, yanından ayırmadığı bir kurt köpeği de var ve o da işkenceye katılıyor ve çok acımasız olduğu söyleniyor. Zaten Diyarbakır Cezaevi'nin hemen girişinde "Türkçe konuş çok konuş" diye bir yazı var, yani oraya giren herkese Türkçe konuşması konusunda baskılar da yapılıyor. Hatta hiç Türkçe bilmeyenler daha fazla işkence görüyorlar. Marşlar çalınıyor, askeri marşlar ve yüksek sesle, hoparlöre vere-

rek o şekilde uyandırılıyor mahkûmlar. Ondan sonra gün boyu süren işkence. Tam böyle bir baskı düzeni var Diyarbakır Cezaevinde. Tabii ilk Diyarbakır Cezaevi'ne girenler, işkencenin daha henüz başlamadığını asıl 1981-1982 döneminde şiddetle arttığını söylüyorlar ve aklınıza hayalinize gelmeyecek işkenceler: Örneğin, çırıl çıplak soyup avluda buz eritinceye kadar buzun üzerinde yuvarlıyorlar. Düşünün yani, o vücut sıcaklığıyla o buz tutmuş yeri eritmeye çalışıyorlar. Lağımın içine sokmalar, krem deterjanı ekmeğin üstüne sürüp yedirmeler, fare ölülerinin yedirilmesinden tutun da sistemli olarak su vermemeye. Susuz bırakmaya kadar insanlık dışı işkenceler akla hayale gelmeyen... Öyle şeyler anlatılıyordu ki, yukarıdaki koğuştan aşağıdaki koğuşa su vermek için çarşaf ıslatılır aşağı sarkıtılmış, damla damla içilmesi sağlanmış. Koğuşlar çok kalabalık, üst üste yattıyorlar, yatak yok, yerde yattıkları söyleniyor, tuvaletler alaturka tabii o dönemde, farelerin cirit attığı söyleniyor. Tabii o vahşi işkenceler, çarmıha germek, onların şekillerini falan da hep çizdik, bir sergi de düzenledik bu konuda. Biz oraya gitmeden önce psikolojik eğitim aldık, hazırlandık, basılı formlar düzenlendi. Bu formlar bu gibi travma ve işkenceler için dünyada uygulanmış formlar idi ve her görüştüğümüz kişilerce doldurulmasını sağladık. Bunlar ortaklaşa dünyada değişik cezaevlerinde bu tip işkencelerle ilgili yapılan çalışmalardan esinlenerek yapıldı, kendimiz keşfetmedik, bu bilgilerin doldurulmasını istedik. Mesela gözaltı tarihleri, gözaltında kaldığı süre, gözaltına alınma nedeni, cezaevinde bulunma nedeni, cezaevinde kaldığı süre, cezaevinde aldığı toplam ceza, kaldığı toplam süre ve burada bakın işkence türleri, ben tabii hepsini anlatamıyorum size, bunların hepsini vereceğim size: Göz bağlama, elektrik, Filistin askısı, falaka, kaba dayak, meydan dayığı, tekerleğe sokma, tekerleğe

sokup çeviriyorlarmış mesela, aç bırakma, bozuk yiyecek yedirme, pislik ve dışkı yedirme, uykusuz bırakma, cinsel tacizde bulunma, cinsel aşağılama, tecavüz tehdidi, tecavüz etme.

Yani cezaevindeki işkenceden söz eden herkes çok dayak yediğini anlatırken, cop sokulma ve benzeri uygulamaları arkadaşlarına yapılmış gibi anlatıyor. Aslında hepsinin biz bu işkencelerden geçtiğini biliyoruz, kadınlar da dâhil olmak üzere. Kendi insanlık onuruna yakıştıramıyor bunu, hadım edilenler de var mesela. İyi ki diyor içeri girmeden önce çocuğum olmuş diyenler var mesela, o çocuklar büyümüş şimdi. Biz beş yüz kişi bulabildik, hedef bin beş yüz kişiydi buna ulaşamadık. Adreslerini aldık ve neredelerse oraya gittik, ekip halinde ve nasıl bir görüşme yapacağımızın eğitimini aldık, bu eğitimi de bize Murat Parker verdi ve ayrıca iletişim fakültesinden bir hoca verdi. Biz kuruyorduk kamerayı, arkadaş oturuyordu biz de karşısına geçiyorduk aynı sizinle olduğu gibi sorular soruyorduk, o da anlatmaya başlıyordu. Anlatım sırasında fenalaşanlar oldu, anlatan fenalaştı, anlatım sırasında dinleyen fenalaştı giden arkadaşlardan. Hatta bir iki arkadaş birkaç görüşmeden sonra katılmadılar da. Benim biraz, tabii otopsi yapmam, kan görmüş olmamdan dolayı olaya duygusal değil de daha farklı bakmamdan dolayı hepsine katıldım, hemen hemen. Hatta bir hocamız çok kötü oldu, onu hastaneye götürmek zorunda kaldık, onun bıraktığı kişiyi ben devam ederek bitirdim.

Çünkü bitirmemiz gerekiyordu, o insanları oraya getiriyoruz, biz sabah 08:00'da başlayıp akşam 22:00-23:00'a kadar devam ediyorduk. Kimiyle altı yedi saat görüşmemiz oluyordu, kimisiyle bir saat, hiç ara vermek istemiyorlardı, durmadan konuşuyorlardı. Sözünün nerede kesileceğini, soruların nasıl sorulacağı konusunda da eğitim aldık. Az önce dediğim gibi, kaç se-

ans hatırlamıyorum ama psikolojik eğitim aldık oraya gitmeden, travma eğitimi aldık kendimiz travmaya uğramamak için ama birkaç arkadaş o travmayı yaşadı, ben de biraz yaşadım tabii ama onlar kadar yaşamadım. İşkence izleri duruyordu inanın, daha halen işkence görmüş birçok insanda izler vardı ve çekinmeden de gösteriyorlar. Açıyor kıcını mesela o kıcının kaba etine öyle darbeler almış ki, öylesine hasar olmuş ki kalmamış kaba eti yok, içeri doğru göçmüş. Bir tanesinin, şu kadar falan parmağınız içeri giriyor kaba etine, o kalmış orada yani öyle iz kalmış, içeri doğru göçmüş doku kendisini öyle yenilemiş. Düşünün yani o ne kadar büyük bir işkence görmüş ki o kalça kaç yıl sonra bile öyle durabiliyor.

Tabii doktorlar da, oraya ülkücü faşist doktorları getiriyorlarmış, onlar daha fazla işkence yapıyormuş oraya gidene, dişim ağrıyor deyince apseli dişi çekiyorlarmış falan. Bu nedenle dişi ağrısa da diş doktoruna gitmeyenler, ağrıyı çektiklerini söyleyenler var. Gözü kör olanlar var, doktorlar tarafından iyi muamele edilmediğini söyleyenler var. Yani burada saydığımız bu işkencelerin hepsi; zincire bağlama, köpeği saldırtma, hayvanla beraber çuvala koyma, çuvalda hayvanla boğuşturma, işkence sesleri dinletme hoparlörlerle sürekli, ranza altına girmeye zorlama, kule oluşturma, kule oluşturup birden alttakini çekip hepsini boşluğa düşürme, kantar işkencesi, kervan katarı, idam cezası uygulaması, makata cop, şişe, odun sokma, çek çek uygulaması, zorla kitap okutma ve tekrarlatma, özellikle İstiklal Marşı ezberletme, bu en çok üzerinde durdukları bir konu. İstiklal Marşı'nı şimdi ben size söylesem dördüncü kıtanın ikinci mısrasını oku diye, yani mümkün değil. Söyleyemezsen işkence dayak, söyleyinceye kadar dayak. Zaten her sabah, elini uzat deyip tak tak tak vuruyorlar, ayağını uzat deyip vuruyorlar demir

parmaklıklar arasından. Her sabah bunu muntazam yapıyorlar, ele ayağa vurmak zaten artık işkence sayılmıyor orada. Sabah aniden dalıp bütün herkesi soğuk tazyikli suyla ıslatarak yapılan işkenceler de var, sürekli yapılıyor bunlar. Yani burada gördüğünüz gibi bakın yeme içmeyle ilgili olanlar, uyku uyumayla ilgili, barınma ve yaşamla ilgili, insan ilişkileri, tuvalet, lağırma batırma, tuvalete götürmeme, banyo işkenceleri, banyoya sokup su vermiyorlar, çırılçıplak sokuyorlar su vermeyip haydi bir dalıyorlar dayak atıyorlar, coplarla kalaslarla. Her seferinde de değişik, cop değil sadece değişik çubuklar yapıyorlarmış odunlar, sopalar, kırbaç gibi...

Özellikle unutamadığınız bir görüşme var mı?

Hiçbirisi unutulmaz. Yani söyleyemem şimdi de, oğlunu babasına tecavüz ettirmişler. Bunun gibi daha çok var, aynı koğuştaki ikisi, bunu yapmışlar ve anlattı bana bunu... Yani olacak iş değil. Bir tanesi, Saniye var, o Saniye'yle ben görüştüm. Kimseyle görüşmek istemedi benimle görüşmek istedi, manken Saniye diyorlarmış ona işkenceciler. Yani neler anlattılar tabii de hepsini söylemeyeyim ya! Ben buraya not aldım, bu benim kendi ajandam, konuşma sırasında ufak ufak notlar alıyordum.

Saniye'ye diğerlerinden farklı ve özel bir şey mi uygulanmış?

O çok dirençli bir kadın, bütün kadınları da örgütlüyor orada tabii. Onun örgütçü olduğunu görünce ona daha çok işkence yapıyorlar ama işkenceden hiç yılmayan ve işkenceden hiç korkmayan birisi olarak geçiyor. Bütün kadınlara kol kanat geçiriyor, kadınları işkenceden kurtarıyor, kendisini öne atıyor. Bu açıdan önemli yani onun yapmış olduğu.

**Bütün bu yöntemlerin sadece Esat Oktay Yıldırım'ın kafasından çıkmadığı, bu ekibinin tamamının özel bir eğitimden geçirildiği, bu yöntemlerin daha önce Latin Amerika'da sol-sosyalist örgütleri çökertmek için kullanıldığı, ekibin özel bir eğitimden geçirilerek orada görevlendirildiği söyle-
niyor. Böyle biz izlenim edindiniz mi?**

Böyle bir izlenim edinmedik, Esat Oktay Yıldırım'ın da acemi bir komutan olduğunu, tam bir faşist olduğunu, bu kafasıyla bel-ki birtakım incelemeler yaparak, fikirler edinerek bu işkenceleri uyguladığını düşünüyoruz. Yani profesyonel olarak yetiştirilmiş gibi görünmüyor. Ekip olarak gelebilir, çünkü bazı gardiyanların artık ağladığını dahi söylediler, yani yapılan işkencelere onların dahi dayanamadığını ama onun, işkence yapmayan gardiyanlara da aynı işkenceyi uyguladığını söylediler, Esat Oktay Yıldırım'ın. Yani orada profesyonelleşmiş gibi geldi bana, bilmiyorum arkadaşlarla da tartışırken. Oraya atanmış bu, senin elinde ne yaparsan yap demişler o da kendisi herhalde araştırmış etmiş veya gece yatmış ertesi gün aklına ne geldiyse onları uygulamış.

Bizzat kendisi mi uygulamış, başkalarına mı uygulatmış?

Hep o gelip uyguluyor ve diğerlerine de emir veriyor şöyle yapın diye, ondan çıkıyor her şey zaten. Köpeğiyle beraber, köpeği de yanında o şekilde sabah içtimalarda. Yani bu kadar değişik bir işkence düşünmesini ben de anlayamıyorum, akıl sır ermiyor. Sağlıklı bir kafa değil tabii, hasta ruhlu birisi yani.

Bu çalışma kapsamında hep mahkûmlarla mı görüşüldü? Asker gardiyanlarla görüşebildiniz mi?

Bulamadık onları, bulsak görüşecektik. Zaten esas amacımız oydu. Hatta bir doktoru bulduk, Ankara'da özel bir hastanede

çalışıyordu ama görüşmek istemedi kaçtı, sonra izini kaybetti. Vicdan azabı çekenler vardır içlerinde diye düşünüyorum.

Görüşüklerinizden bahseder misiniz?

Bu arkadaş mesela Hasan Çelik çok işkence görmüş birisi ama hiçbir örgütle bağının olmadığını söyledi, solu da bilmiyormuş o döneme kadar. Bir başkası “ben tarlaya gidiyordum, tarlada işim vardı birden asker durdurdu, beni aldılar götürdüler” diyor. Ailesi de bilmiyor, tarlaya gittiğini biliyor, kayıp. Gözaltı süreçlerinde de işkence görüyorlar. Mesela bir sanat okulunun bodrumuna götürüyorlarmış, gözler kapalı tamamıyla. Nereye gittiklerini bilmiyorlar ve gözleri de bağlı, saatlerce o şekilde duruyorlarmış. Arkadaşıyla konuştuğunda hemen vuruyorlarmış. Yanındakine sen kimsin diye sorduklarında dayak yiyormuş. Kaç gün kaldıklarını bilmiyorlar mesela gözaltında, o şekilde. Yemek yok, su yok, hiçbir şey yok... Gözaltı işkenceleri de ayrı, onlar da ayrı değerlendiriliyor. Nerede gözaltına alındıklarını, daha sonra mesela oradan çıkarken bir şey hissetmiş görmüş, hapishaneden çıktıktan sonra ben bu okulun bodrumunda gözaltında kaldım diyenler var. Tesadüfen yani, geçtiği yolları fark edebiliyor falan, bu şekilde. On altı yaşında girmiş mesela birisi, 31. Koğuş’ta çocuk koğuşunda kalmış, 1982 yılının dördüncü ayının 23’ünde Suruç’ta karakolda işkence görmüş. On dört gün kalmış orada, çırılçıplak soyup soğuk su işkencesi, falaka, her tarafa darbe. Revire götürmüşler sonra: “Urfa işkence evi, yeraltında otuz dört gün kaldım diyor, gözlerim kapalı çimento üstünde oturtular. Suçu kabul edip etmediğimi sordular, askıda elektrik işkencesi gördüm dayanamadım kabul ettim. Kürt propagandası, bölücülük, bombalı pankart açma suçlarını kabul ettim, sırtımdaki yaralar Urfa’da oldu, id-

rarımdan kan geldi sürekli. Diyarbakır'da kırk beş gün gözaltında kaldım, mahkemeye çıktım tutuklandım, Diyarbakır 5 Nolu Cezaevi'ne götürdüler, cezaevine girer girmez soydular çırılçıplak, soğuk su, yere tükürdüler yalattılar, izmarit yedirdiler, bol bol belden aşağı küfür ettiler, hücreye koydular. Hücrenin tüm dışkılarını salona akıttılar 10 cm kalınlığında birikti yerde, üzerine deterjan attılar, üzerinde süründürdüler, pislik içinde yüzdük, yattık" diyor.

Bir başkası; "On sekiz kişi kalıyorduk, ayaklarım çıplaktı altı pislikle doluydu, otuz beş gün bizi burada tuttular, bitlendik. Sırt sırta uyuyorduk, bir iki saat arayla askerler gelip işkence yapıyorlardı, dövme, ayak altına kırbaça vurma. Ayağı, kolları kırılanlar vardı. Ben yemekçiydim on sekiz kişiye bir ekmek veriyordum. Bir gün için on sekiz kişiye iki tabak pilav veriyordum, suyu bazen verirdik. Sonra bizi koğuşlara dağıttılar, yaşım küçük diye çocuk koğuşuna koydular beni dedi. Bazı askerler, "yılan küçükken öldüreceksin" diyordu ve bire bir işkence sonrası kırmızı bardak içinde koyu dışkı, mavi bardak içinde sulu dışkı idrar içirdiklerini söyleyen vardı. Onları da öyle, yani bardakları da ayırmışlar... Kola içtiğinizi farz edin diyorlardı döve döve içiriyorlardı bize, koğuşlara dağıtıldık mahkemeye çıktık, salon-da başımız dik, duvara dayandırıldık, bize siyah asker elbisesi ve mont giydirdiler, arkadan kelepçeliydik, gözlerimiz kapalı, ayaklarımızda kelepçe ve zincirlerle birbirlerine bağlı götürdüklerini ifade ediyorlardı. Arabaya bindiriyorlar, zaten o şekilde yapıyorlar mahkemeye de öyle getiriyorlarmış. On on beş kişiyi bir zincire bağlıyorlardı, mahkemeye kadar işkenceyle ve küfürle götürülüyorduk. 1983 yılında çıkardıklarını ama yine bir ay sonra içeri aldılar cezan geldi dediler, sekiz ay cezaevinde kalmış ve sonra yine çıktığını söyledi. Sonra yine yakalamışlar, tekrar gö-

türdüler karakola, imza atmadan Suruç'u terk ettim.” diye başından geçenleri bize anlattı.

Görüştüğümüz bir kişi ifadesini geri çekti, daha sonra geldi. Çok üzüldüğünü anlattı ifadesini geri çektiği için, böyle birkaç kişiyle karşılaştım. “Bu devlet ceberut” dedi, “şimdi ben canlı olarak anlatıyorum ve bunu kendi özgür irademle yaptım ama yarı ne olacağı belli olmaz” dedi, “benim çocuklarıma da işkence yaparlar, lütfen geri verin CD'yi” dedi, biz geri verdik CD'sini. Bunun gibi birkaç tane var, bu şekilde karşılaşmıştım. Bu yine ağır işkencelerden biri ama daha ağır işkenceler var biraz önce dediğim gibi. Dayanmak çok zor tabii, yani onu şimdi tahayyül etmeniz lazım, bire bir karşınızda ve siz bunu dinliyorsunuz, hiç kesmiyorsunuz konuşmasını inanın o anları yaşıyor anlatırken, benim altı saat dinlediğim oldu. Bunun için Mardin ve Diyarbakır'a, Urfa'ya, Antep'e, Batman'a gittim, köylerde kaldım. Bir köyde Beşir'in evinde kaldım, güzel bir evdi, Beşir'in iki çocuğu vardı, çok güzel de yemek falan yemiştik, kum fırtınasına yakalandık orada. Bunu da hiç unutamam yani, çok değişik bir şey o kum fırtınası da. Uçaklar kalkmadı, bunun üzerine Urfa'dan Antep'e gittik, orada uçağa bindik. Boğaziçi Üniversitesi'nden bir öğrenci de bizimle beraber geliyordu, yüksek lisans tezi olarak kullanayım diye. O da kötü oldu sonra tabii, yani o işkenceleri dinlemek çok zordu. Köyde kalıyorduk oradayken kuyudan cesetler çıkmıştı, Jandarmalar geldi, ta o yıllardan kalma, 90'lı yıllardan kalma cesetler kuyudan çıkmış. Birisinin kadın olduğu anlaşılıyor dediklerini duymuştum. Bu gibi şeylere de da rastladık orada. Tabii oraya gittiğimiz zaman arkadaşlar bizi evlerinde ağırlıyorlardı, bazen otelde kalıyorduk, köy evlerinde kalıyorduk, ilkel şartlarda yattığımız da oluyordu. Sekiz on saat yemek yemediğimiz de oluyordu çünkü artık belli bir işin içine girmiştik.

İşkenceye karşı bazı direniş biçimleri de geliştirildiği söylenir, açlık grevleri, kendini yakma gibi. Mahkûmların direniş biçimlerine örnek verebilir misiniz?

Zaten önemli olan onlar. Cezaevinde o kadar çok şey yapıyorlar ki mesela resim yapmak istiyorlar, işte yağlı boya falan ama yapacakları resim duvara, işte Türk askerinin resmini ya da Atatürk resmi çizmek, tabloları boyamak, Türk Bayrağı resmi. Bunun için izin veriyorlar, onlar da vakit geçsin diye bu tip şeyler yapanlar, dalga geçercesine resim yapanlar var. Bu nedenle dayak yiyenler de var. Direniş genelde 1982'de başlıyor, Mayıs 1982'de başlıyor, Mazlum Doğan ile beraber başlıyor. O dörtlerin kendisini yakması var, ilk önce tek tip elbiseye karşı çıkıyorlar, hepsine tek tip mahkûm elbisesi giydirilmek isteniyor bunun için açlık grevi yapıyorlar, direniş yapıyorlar. Toplu olarak hep bir ağızdan devrimci marşlar okuyorlar, sesler birden yükseliyor her tarafa yayılıyor, onun üzerine tabii işkenceleri daha fazlalaştırıyorlar. İlk, 18 Mayıs 1982'de Ferhat Kurtay, Eşref Anyık, Mahmut Zengin, Necmi Öner ile birlikte başlıyor, bu dört kişi kendini yakarak intihar ediyor. 21 Mart 1982'de Mazlum Doğan'ın intiharından sonra. Bu tabii büyük bir infial yaratıyor orada ama buna rağmen işkenceler bitmiyor, yani biraz önlem falan alınıyor ama ondan sonra da işte Temmuz ayında 1982'de Hayri Durmuş önderliğinde ölüm oruçları başlıyor ve bu ölüm oruçlarında başta Kemal Pir olmak üzere, Mehmet Hayri Durmuş, Ali Çiçek ve Akif Yılmaz ölüyor. Tabii bunların hepsi otuz dört kişi, bu şekilde açlık grevinde ve kendisini yakarak yaşamalarına son vermişler. Bir gece boyalara kattıkları tineri kullanarak bedenlerini ateşe veriyorlar ve koğuştan koğuşa yayılıyor tabii, büyük bir infial ve ayaklanma oluyor ondan sonra. 1982'den

sonra işkenceler bitiyor, zaten Esat Oktay Yıldırım'ı da alıyorlar oradan. 1980-82 arası bu işkencelerin en yoğun olduğu dönem. 1984'e kadar sürmüş ama bu yıllarda olduğu kadar yoğun değil, bu direniş sonrası otuz dört ölüm var cezaevinde.

Yani insanlar kendisini öldürüyor işte bir ideal ve insanlık onuru uğruna, insan kendi yaşamını insanlık onuru ve diğer arkadaşlarının kurtarılması açısından feda edebiliyor. Bu çok önemli bir şey, yani bu insanların o anda yaşadıkları duygular ve yaptıkları kendi canına kıyabilecek konuma gelmeleri, orada ne gibi insanlık dışı işkencelerin yapıldığının bir göstergesi. Sonuçta Esat Oktay Yıldırım da vurulup öldürülmüş. Aslında onun öyle öldürülmesi mi gerekirdi onu da bilmiyorum tabii, ne yapılması gerekirdi. Bence insanlık onuru için yargılanması ve adaletin yerini bulması, ömür boyu bu insanlık dışı yaptıkları ile yüzleşmesi ona daha fazla işkence olurdu. Yani, o bir kişi binlerce kişiye orada işkence yapmış, yaptırmış veya o şekilde mi olması gerekirdi. Onun üstündekilerinin de yargılanması gerekirdi ve ceza almaları gerekirdi belki. Maalesef o gerçekleşmedi tabii, bununla ilgili suç duyuruları yapılsın, mücadele edilsin dendi ama olmadı. Tabii biz bunu yaptıktan sonra, bunun topluma aktarılması gerekiyordu, basına aktarılması gerekiyordu, o nedenle dört kentte; Ankara, İstanbul, İzmir ve Diyarbakır'da Diyarbakır Askeri Cezaevi Araştırma Komisyonu'nun sonuç raporlarını açıkladık ve katılım çok yüksekti, basın da vardı ve o zaman basın bugünkü gibi değildi. Televizyonlar CNN dahil, NTV canlı yayın yapmışlardı, o toplantılar yayınlanmıştı. Hepimizden tek tek görüşler alınmıştı.

Bakın şimdi anlatıyorum mesela ben, elimde benim bir görsel olsa aklımda daha fazla kalırdı. Bazı notlar aldığım için oradan aklımda kalıyor, bunu aslında videoya çekmemiz lazımdı. Yani

aldığımız o psikolojik eğitimi videoya çekmemiz lazımdı, toplantılarımızı videoya çekmek lazımdı, orada neler konuştuk neler yaptık, ondan sonra ilk uçağa binışimiz, Diyarbakır'a inişimiz, oradaki toplantılar, bu isimlerin belirlenmesi, adreslerin ortaya çıkmasını sağlayanlar örgütlü olan 78'liler sayesinde oldu. 78'lilerin her ilde örgütlü olmaları çok önemli idi. Görüşme yerleri ayarlanmıştı ve işte nerelerde görüştüyssek o görüşmeleri, görüşme sırasında ben görüşürken birinin de bu görüşmeyi başka bir kamera ile kaydetmesi gerekirdi. O bir belgesel haline gelebilirdi, şimdi bizde görüştüğümüz kişilerin görüntüleri var ama bizim hiç görüntümüz yok, onların da olması gerekirdi. Her seferinde de ben Diyarbakır'a gidiyorum, işte şu kadar kişiyle görüşeceğim, şunu yapacağız bunu yapacağız falan diye de bizim bilgi de aktarmamız gerekirdi. O belgesel belki daha güzel olabilirdi, şuan elde sekiz bin sayfalık bir dosya var, CD'ler var, bunların hepsi 78'lilerde duruyor. Yarın başına bir şey gelse yok olacak, bunların kopyaları belki gerekiyor ve Murat hocanın birkaç doktora öğrencisine bunu tez olarak verdiğini de duydum mesela, bu tip şeylerin olması lazım. Ama öncelikle bu verilerin iyi toplanması, kitap, dosya yazılı görsel hale geldikten sonra çoğaltılarak her kütüphaneye üniversitelere hatta yurt dışına ilgili yerlere gönderilmesi gerekir. Çok yayın çıkabilir bu dosyalar üzerinden.

Henüz daha, işte her yaptığımız işte olduğu gibi belli bir yerde aksama oluyor, devam etmiyor kalıyor. Şimdi bunların hepsi dosyalandı, hepsi var. Şöyle mesela ben bir tanesini size getirdim, böyle doldurulan formlar var, herkes bu formları dolduruyor. Biraz önce söylediğim şeyleri de dolduruyorlar. Sorular, mesela, birlikte kaldığınız kişiler hakkında bilgi verir misin? İşkence gördün mü? İşkenceden kalıcı iz var mı? Komisyonla paylaşmak istediğiniz yaşanmış ya da gözlemlediğiniz şeyler var mı?

Görülen işkenceler: Filistin askısı, kaba dayak, göz bağı, gece gündüz gözleri bağlanmış, iskemlede esas duruş, tabut içine konulma, araba lastiğine sokma, araba lastiğine koyup döndürme, duvara vurma, soyup cinsel organlara elektrik verme, basınçlı soğuk suya tutma, falaka, el bileklere şiddetli darbe, eşine kardeşine tecavüz tehdidi, küfür, dışkıya sokmak, fare yutturmak, copla tecavüz, şişeyle tecavüz, vücudu kesip tuz basma, aç bırakma, birbirini dövdürme, birbirine hakaret ettirme, hayaları burma, cinsel taciz, çıplak ve askıdayken su döküp elektrik verme, cinsel taciz ve tecavüze yeltenme. Bunların işaretlenmesi isteniyor.

Esat Oktay Yıldırım öldürülmesine nasıl bakıyor görüş-tüğünüz kişiler?

Onun öldürülmüş olmasını kabullenemiyorlar. Şöyle kabul-lenemiyorlar onu, görüştük birkaç kişiyle, yani sorduk: “Öyle olmamalıydı” diyorlar, “kurtuldu” diyorlar yani, “basit bir ölümdü, öyle olmamalıydı” diyorlar. Ama şey de değil, şimdi sol tandanslı insanlar bunu düşünemiyor sen ona işkence yapar mısın denilse yapmazlardı. Sana yaptıklarını ona yapar mıydın diye sorulduğunda yapmam, bana yakışmaz dediler yani.

Görüşme sayısının beş yüzde kalması görüşmeyi yapan ekibin olanaklarının yetersizliğiyle mi ilgiliydi?

Evet, çok güzel bir soru bu, bunu baştan söylemem gerekirdi. Arkadaşlar bu proje için hiç kimseden destek almadık. Ciddi maddi kaynak gerektiren bir şeyi hep kendi imkânlarımızla yaptık. Kendi imkânlarımızla uçak biletlerinizi aldık. Ne bileyim ya-ni, bazı meslek örgütlerine uçak bileti aldırдық. Yani, mesela diyo-rum, sivil toplum örgütüne, “şu iki kişinin bilet parasını sen kar-şılar mısın” falan filan diye... Kendi cebimizden verdik, gittiğimiz yerlerde mümkün olduğu kadar evlerde kalıp, orada yemek ye-

dik. Tırşıkla orada tanıştım ben; o anda ne varsa içine atıyorlar tırşık oluyor, güzel bir yemek aslında et de atıyorlar içerisine, hoşuma giderdi güzel bir yemekti o. Bazı arkadaşlar, bize çok güzel sofralar hazırladılar. Yani, hep kendi imkânlarımızla yaptık bu işi. Ben çok gittim geldim, yani hiç kimseden bir maddi destek almadık. 78 dayanışması önemliydi, bağışlarımız önemli. İşte 78'li-lerin birlik beraberlik yemeklerden kazandığımız paralar önemliydi. O toplu yediğimiz yemekler, orada kitap satılıyordu. Yani bu 78'lilerin büyük bir başarısı açık ve net söylemek gerekirse.

Yurt dışından da çözüm sürecine katkı sağlanması amacıyla uzmanlar da getirdik, Arjantin'den, Güney Afrika'dan. Hükümet temsilcileri ile "terör örgütü" dedikleri temsilcileri bir araya getirdik tartıştık. İşte bu cezaevi işkencelerini de orada anlattılar. Mesela yurtdışından, İrlanda'dan, bombacı ve ona karşı mücadele veren devlet polisi yani bomba atanla kolu kopan karşılıklı konuştu. Yani, bu bir yüzleşme ancak bu sorunu karşılıklı yüzleşerek aşabilirsiniz. En önemli şey dediler, artık her şeyi geride bırakmak, birbirimizi anlamak için oturup konuşmak gerektiğini hissettik ve oturduk konuştuk ve biz bu şekilde çözdük. Yani İrlanda'nın çözüm sürecindeki başarısı, Arjantin'deki veya Güney Afrika'daki başarıları görmek, demokratik olarak oturup tartışmak geride yapılanlara bir çizgi çizerek demokratik süreci işletmek, sorunu çözmek. Bunlarla ilgili toplantılarda yapıldı yani, 78'liler bunları da düzenledi diğer sivil toplum örgütleri ile beraber. Dolayısıyla bunların gelecekte bir daha olmaması için yapılan bir girişim, bu olanlardan ders alınması gerektiği için.

Bu görüşmeleri yaparken baskı ile karşılaştınız mı?

Hayır, hiç karşılaşmadık, gerçi polisler bizi takip ediyordu ama o zaman dediğim gibi Türkiye'de bir açılım süreci vardı.

Ben televizyonda konuştum birkaç kez bu konu hakkında. 1990'lı yıllardaki faili meçhullerle ilgili TRT'de program vardı orada da konuştum. Bunları açık ve net olarak televizyonlarda anlatıyorduk, askeri rejimin insanlar üzerinde yaptığı bu işkenceleri ve dolayısıyla bir daha Türkiye'de darbelerin olmaması, askeri vesayet altına girmemesi için demokrasinin ve özgürlüklerin önünün açılması gerektiğini sürekli konuştuk o dönemlerde. Çok da rahat konuşurduk yani.

Diyarbakır Cezaevi'nde yaşanan bu insan hakları ihlalleri, yaşanan büyük işkenceler aynı zamanda Kürt siyasal yaşamında başka bir sayfanın açılmasına neden oluyor. Yani cezaevine en apolitik şekilde giren bile büyük bir öfkeyle çıkıyor ister istemez. Konuştuğunuz bu tip şeyler yaşayan, insanların siyasi olarak çıktıktan sonraki siyasal hayata katılışı ya da örgüte bakışı nasıldı?

Bir tek örnek vereyim. Bir öğretmenle gördüm Mardin'de, bir oğlunun ODTÜ Makine Mühendisliği'ni, bir oğlunun İstanbul Teknik Üniversitesi'ni bitirdiğini söyledi. Her ikisi de dağda dedi, artık herhalde bir şey söylemeye gerek yok. Sonuçta bana yapılan işkenceyi hazmedemediler dedi. Bazı görüştüklerimiz, "çocuklarımız, akrabalarımız, torunlarımız bize yapılan bu işkenceyi onurlarına yediremediler ve dağa çıktılar" dediler. 1980 Askeri Darbesi'yle beraber bu işkencelerin doruğa çıkması PKK'nin büyümesine neden oluyor, en önemli unsurlarından bir tanesi bu, fazlaca söyleyecek bir şey de yok. Tamamen Kürt halkına yönelik bir baskı çünkü. Yani, oraya giderseniz orada dağlarda "Önce Vatan" diye yazar. Türk bayrakları vardır, sanki insanların gözüne sokarcasına. Yani tamam "Önce Vatan" ama neden o yörede dağların tepesine ve her yere bunları böyle in-

sanların beyninin içine sokacak şekilde yapıyorsunuz. Bu bir tahriktir de sonuçta ve bir de mesela ben Mazlum Doğan'ın köyüne gittim Tunceli'de, çok güzel yemyeşil, şahane bir yer. O köye gittik biz, bizi götüren arkadaş gösterdi tepelerden sizi gözetiyorlar diye. Bu ne zamandı, işte üç sene olmadı. Uzaktan büyük dürbünlerle Mazlum Doğan'ın köyünü ve mezarı da uzaktan gözetim altında yani. Daha halen bile bu var. Her yere gözetleme kuleleri kurmuşlar, tepelere. Daha halen öyle, kalekollar işte. Yani böyle bir cendere altındasınız. Böyle bir cendere altında olursanız tabii sonuçta bu baskılara karşı isyankâr olabilir insan.

Tunceli zaten başlı başına insanların acılarını hissedildiği bir yer. Oradan Ovacık'a giderken insanların toplu şekilde öldürüldüğü, uçurumdan aşağı atıldıkları anlatılıyor... Yani insanlığınızdan utanıyorsunuz, o yeri gösteriyorlar, şimdi Kürt-Alevi halkı ona rağmen o yere gidip halay çekiyor, düğün yapar gibi eğleniyor. Yani öldürüldükleri yerde, inadına yapıyorlar bunu. Her yerde orada ölüm kokuyor, her yerde insan öldürmüşler. Yani bunu gördüğümüz anda tabii kendi insanlığınızdan utanıyorsunuz, biz niye bir şey yapamadık, biz neden bunlara sesimizi çıkaramadık diye. Tabii eski tarihte olmuş bunlar ama bu süreçte de oluyor yaşanıyor, 90'lı yıllarda hepimiz üniversitede ders veriyorduk veya okullarımızdaydık. 90'lı yıllarda o karanlık geceler ve günler karşısında hiçbirimiz dik duramadık, karşı da duramadık yani. Onu yapmazsanız gelecekte yine aynı şeyleri yaşıyorsunuz. O nedenle bu sivil örgütlenmeler, bu tip olayların üzerine gitmeler çok çok önemli diye düşünüyorum. Böyle işte, duyarlı insanların bir araya gelerek bunları yapması lazım. Bu süreçlerle yüzleşmenin çok önemli olduğunu söylemiştim. Yani bu önemli bir yüzleşme, cezaevinde işkence görmüş insanlarla yüzleşiyorsunuz, onlar sizinle yüzleşiyor, onların bu kararı vermesi çok önemliydi.

Yaşadıklarını hatırlamak ve konuşmak istemeyen kişiler de oldu mu hocam?

Tabii istemeyenler oldu, mesela oraya gelenler oldu ama anlatmak istemediler. Çok ağır işkence görüp de anlatmak istemeyenler de oldu. Onu anlatmayı da onuruna yediremiyordu çünkü o anlattığı zaman bütün çoluk çocuğu, gelini, damadı, torunu kim varsa onlar da olayı bilecekler diye. Pek çoğu gördüğü işkenceleri ailelerinden, çocuklarından gizliyorlar yani, anlatmak istemiyorlar, onurlarına yediremiyorlar falan. Görüşme sırasında çok duygusal anlar gözyaşları da oldu. Yarıda kesip rahatlamalarını istedik ve daha sonra tekrar devam etsek de ağır bir yük var üzerlerinde atamadıklarını hissediyorsunuz bu şekilde bıraktıklarımız da oldu. Ama içlerini dökünce rahatlayanlar da vardı. Yıllar sonra bir araya gelenlerin birbirlerine sarılıp ağlamaları, hapishane hasretliği, çok çok iç acıtıcı oldu bizim için. Bu nedenle de konuşmayanlar oldu tabii, hedef daha fazla idi ama sonra beş yüzdü hedefimiz ve şimdi beş yüzü yakaladık öyle zannediyorum, dört yüz elliyle görüştük de sonra beş yüzü buldu. Programınızı yapıyorsunuz ama arada gelmeyenler de oluyor mesela dediğiniz gibi, söz verdiği halde gelmeyenler oluyordu. Doğal karşılıyorsunuz tabii.

En çok hangi şehirde görüşme yaptınız?

Diyarbakır, Mardin, Suruç, Urfa, Batman oralarda yaptık genellikle. Hemen hemen her yere gittik. Daha sonra da çalışma sonucunu duyurmak için toplantılar düzenledik.

DEMOKRATİKLEŞME VE ANADİL HAKKI

Hocam demokratikleşme sürecine katkınızı, bir de 1996 Susurluk Kazası sürecinden de hatırlıyoruz.

Susurluk olayı aslında hep diyorlar ya, o bilinçli çıktı, o kamyon... Bu, “derin devlet”in işi diyorlar zaten, derin devlet kendisini çıkartacağı bir işi niye yapsın? Yani derin devlet o zamandan beridir çözülemedi zaten, kimin kiminle ilişkisi var daha halen de bilmiyoruz. Tabii bunlar siyasi şeyler, üzerinde çok tartışılacak konular. Ancak bildiğimiz, Ülkü Ocakları liderlerinin derin devlet ilişkileri olduğudur. Ve bu süreçte devlet içindeki bu çirkin ilişkilerin araştırılması istenilen düzeyde yapılmadı, sonra 28 Şubat geldi. Dosyalar kapatıldı.

Biz bir Emek Platformu kurmuştuk o süreç içerisinde, bavağı verimli olmuştu. Bu Emek Platformu içerisinde birçok konu üzerinde açıklamalar yapılmıştı. Basın açıklamaları, yürüyüşler, birçok demokratik eylem, panel, toplantı basın açıklamaları hayata geçirildi. Ülkenin demokratikleşmesi konusunda aktif çalışmalar yapmış bir platform bu. Burada TÜRKİŞ vardı DİSK vardı, TMMOB, TTB, Baro, Eğitim-Sen vardı. Ben de İstanbul Meslek Örgütleri Platformu adına katılıyordum

Tarih verebilir misiniz kayda geçmesi açısından?

2000’li yılların başına rastlıyor. Sürekli toplanırdık, başkanlar düzeyinde toplantılar olurdu. Çok verimli çalışmalar yapılmıştı. Bir de benim özellikle üzerinde durduğum ve Kürtçe anadilde eğitim konusuna da belki bir noktada açılım sağlayabilecek, çok dilli eğitim konusunda çalışmalar yaptık. Uluslararası toplantılar düzenledik bu konuda. Raporlar da yazdık. Yuvarlak masa toplantıları yaptık, buna siyasi iktidardan da katılanlar oldu. Çok dillilik konusunda Viyana Üniversitesi’nde, İsviçre’de bu konularda çalışmış uzman, yabancı bilim insanlarını da getirdik. Mardin’de Artuklu Üniversitesi’nde bir toplantı yaptık, Ankara’da yaptık.

Bu platformun çıkış fikri nasıl doğmuştu?

Evet, bu nereden doğdu Celalettin Can başkanlığında 78'lilerden doğdu, bizim bu açılım süreci içerisinde birkaç kez Viyana'ya gittik, davetli olarak, hem çözüm süreci konusunda, hatta daha çözüm süreci başlamadan önce. Türkiye'deki demokratik açılımın özgürlüğün önünün açılması için Viyana'daki yaşayan Türkiye'den göç etmiş, 1980 Askeri Darbesi'nden sonra yurtdışına çıkan arkadaşların düzenlediği iki toplantıya katılmıştık. Burada Türkiye'de çözüm süreci nasıl başlayabilir, neler yapılması lazım, nasıl adımlar atılması gerekir üzerine iki gün süren toplantılar yapıldı. Sosyal Demokrasi Vakfı var orada Avusturya'nın, orada yaptık. Bir başka zaman da çok dillilik konusunu dile getirmiştik o dönemde. Anadilde eğitim konuşulurken Finlandiya örneği, İsveç örneği tartışmaları olmuştu. Çok dilli eğitimin anaokulundan itibaren yaygınlaşması konusunda Türkiye'de de çalışmalar yapmak üzere bir arayış içindeydik. O çerçevede Viyana'dan arkadaşlar gelmişti, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan randevu almıştım ben, ilk öyle başladı bu iş. Bu çok önemli, bir çocuğun aynı anda yedi dili birden öğrendiğini bilimsel makaleler ile bakanlığa götürdük bu projeyi.

Türkiye'de biz buna nasıl girdik, ben Milli Eğitim Bakanlığı'nda Genel Müdür'den randevu alıp gidip konuştum o beni Özel Okullar Genel Müdürlüğü'ne yönlendirdi daha sonra. Dedik ki Türkiye'de resmi dil Türkçe, buna karşı Hindistan örneğini verdik. Hepsi literatürlerde vardı, on bir resmi dil var Hindistan'da, yani ille de tek resmi dil olacak diye bir şey yok yani bir ülkede. O ülkenin demokratikleşmesiyle ilgili ki Hindistan tam bir demokratik ülke de olmamasına rağmen orada on bir resmi dil var. Diğer bazı ülkelerde de var böyle. Dolayısıyla bunun da önünü açabiliriz belki dedik. Bu doğrultuda mesela Laz Dilini

Yaşatma Derneği var, Çeçen Dilini Yaşatma Derneği var, Çerkezlerin var, bunlarla görüştük. Romanlarla görüştük Trakya'da onlar da dernek kurmuş, Roman Dilini Yaşatma Derneği, onlarla da görüştük ve davet ettik. Onlar da katılacaklarını ve bu projeden memnun olduklarını söylediler. Hatta Trakya Üniversitesi'nde Roman Dili Edebiyatı gibi bir bölüm de açmışlar. Biz bunu ilk, Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanlık döneminde Türkiye'deki eğitim politikalarının nasıl olması ve anadilde eğitim konusunu Abdullah Gül'ü ziyaret edip ifade ettik. Heyet içerisinde eğitimi ben anlattım kendisine, kabul etmişti bizi. Kimlerle gitmiştik, o zaman canlı yayın da vardı, bizi boğazda Cumhurbaşkanlığı yalısı var ya, o yalıda kabul etmişti cumhurbaşkanı Gül. Oradan çıkınca da basına bilgi verdik, Osman Kavala vardı, Gençay Gürsoy vardı, ben vardım, Aydın Engin vardı on on iki kişilik bir heyettik. Heyet olarak katıldığımız bu toplantıyı Abdullah Gül çok dikkatli izledi sorular sordu ve her birimiz değişik konularda görüş bildirdik. İnsan hakları, hukuk, adalet, eşitlik, halklar arasındaki kültürel ilişkiler, Kürt Sorunu ve eğitim, anadilde eğitim bunun gibi konuları çözüm önerileri ile sunduk. Toplantıda her konuyu rapor halinde de verdik, çok dilli eğitim konusunu ve hatta anadilde eğitim neden önemli bu konuyu da orada kendisine anlattık. İlk aşamada en azından bir üniversitedeki bu Mardin veya Diyarbakır'da olabilir, Kürt dili hakkında araştırması yapılabilmesi için bir enstitü kurulmasını önerdik ve daha sonra bildiğiniz gibi kuruldu, Mardin Artuklu Üniversitesi'nde.

Gül'ün kişisel tepkisi nasıldı?

Çok iyiydi, gayet iyiydi! Dinledi hepimizi tek tek, o raporları yazılı olarak da aldı, çok teşekkür etti, kendi de açıklama yaptı. O dönemde öyle bir süreç vardı, yani biz de çok umutlanmıştık

hakikaten. Yani düşünün Avrupa Birliği'ne giriş sürecini anlat-
tım ben size, bizi uçakla götürdüler Belçika'ya, ilk defa VIP'ten
geçtik falan, o kadar sivil toplum örgütlerine, demokratik kitle
örgütlerine, meslek örgütlerine önem veriyorlardı, birlikte çö-
zebiliriz Türkiye'nin bu sorunlarını diye bize öyle yaklaşıyorlar-
dı. Yani, siz de inandınız gittiniz diyor insanlar, yani şimdi bu-
nu böyle yorumlamamak lazım, çünkü: Bizim görevimiz anlat-
mak. Yapılır veya yapılmaz onların işi, siyasilerin işi. Yapılma-
dığı takdirde biz yine tepkimizi koyuyoruz.

İşte bu, "yetmez ama evet"çi arkadaşlara da kızıyorlar, o ko-
nuyu da çok tartışmıştık onlarla. Daha halen de beraberiz o ar-
kadaşlarla, çok çok da üzüliyorlar tabii, onların da bunları
yapmasındaki amaç Türkiye'nin demokratikleşmesinin önünün
açılması için yaptılar. Sonucun bu şekilde olabileceğini düşün-
mediler tabii ama biz yapmadık ne oldu, ben boykotçuyum.
Boykotçuyduk, o da yüzeysel kaldı. Dolayısıyla, Abdullah Gül
orada bizi çok iyi karşılamıştı, o da çok memnun oldu bundan
ve zaten ondan sonra birtakım şeylerin önü açıldı, o görüşme-
lerden sonra. Orada sunulan ve konuşulan her konuşma gerçek-
leşmeye başlamıştı, işte bu "çözüm süreci" başlamıştı yani en
azından, iyi bir atılımdı.

HDP de güçlendi yani o aşamadan sonra, Demokratik Top-
lum Kongresi vardı biliyorsunuz, onunla ilgili Tayyip Erdo-
ğan'ın çok sert çıkışları oldu hatırlarsınız, Beşiktaş'ta eski
DGM'nin önünde yapılan basın açıklaması ile konun önemine
değinilmişti, tepki de çekmiştik. Tepki dediğim şöyle tepki çek-
tik yani, iyi bir açıklamaydı ama Tayyip Erdoğan bize yüklendi,
işte bunlar neyin ne olduğunu bilmeyen "sözde aydınlar" falan
filan dedi. Onlar tarafından tepki görmüştük ama daha sonra o
da kabul etti bunları ve çözüm sürecine doğru gidildi. O gö-

rüşmede işte bu çok dilli eğitimini gündeme getirdi o da, “çok iyi olur bu enstitülerin de açılması lazım, bunun hemen talimatını verelim yapılsın” falan dedi ve yapıldı da. Güzel bir gelişmeydi bu, onun başında da Prof. Dr. Kadri Yıldırım vardı, sonra milletvekili de oldu. Mardin Artuklu Üniversitesi’nde, onunla da görüştük. Hatta o çok dilli eğitimle ilgili bir toplantı da orada yapıldı, toplantıya gelmedi. Çok da üzüldük yani, kendisi benim işim var dedi geldi hoş geldiniz dedi, yeri açtı bize gitti, yabancı konuklar da vardı.

Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Okullar Genel Müdürü’nün söylediğini size söyleyeyim: “Hocam, çok güzel Türkiye’de bu uygulansa Türkiye’nin önü açılır,” dedi. Düşünün bir çocuk birdenbire, Süryani bir çocuk hem Süryanice öğrenecek hem de Türkçe... Yani bir okulda bu çok kolay bir şey, Süryani nüfusu çok az, bunların hepsini anlattım kendilerine. Süryanilerin içerisinde Süryanice öğretecek insan mutlaka bulunur, onu bulup çıkarabilirsiniz. Oraya seçmeli ders olarak gelecek, belli bir ücret ödeyeceksiniz ona, gönüllü bile yapabilir Süryani Dernekleri karşılar veya şu karşılar, bu karşılar. Dolayısıyla çocuk Türkçe eğitimin yanında Süryaniceyi de alacak, en azından çok iyi almasa bile Süryanice kafasına girmiş olacak ki iyi bir Süryanice öğreticisi varsa çocuk, bu yaşta çok kolay öğreniyor. Bir anda çocuk İngilizce, Fransızca, Almanca, Türkçe hepsini birden konuşabiliyor. Kürtçe, Lazca ve diğer tüm diller için aynı konuşmayı Genel Müdür ile yaptım ve belgeleri de dosya halinde bıraktım. Daha sonra bize gelen yanıt komikti. Özel okulları bize önerdi, yani bu konularda özel okul açabilirsiniz dedi.

Benim mesela komşum var Bodrum’da, küçük kız babası İrlandalı anne Türk, annesiyle İngilizce konuşuyor benimle Türkçe konuşuyor, anında. Yani bunu büyükler bile yapamaz, bu

küçük bir çocuk. Bazen benle İngilizce konuşuyor, tabii o öyle bir İngilizce konuşuyor ki çok akıcı, şu kelimeyi yanlış söyledin diyor bana, Türkçe söylüyor onu da, İngilizce konuşurken. Yani eleştiriyor böyle, daha küçücük altı yedi yaşında, yani çocuğun öğrenmesi o kadar kolay, deneyimi bile var yani, yanımda görüyorum. Arapça öğrenmeye başlamış, Dubai’de yaşıyor Arapça da öğreniyor, Arapça kelimeler de söylüyor, konuşuyor da yani. Dolayısıyla bunu anlattık, “çok güzel Türkiye’nin önü açılır, Türkiye’nin kültürü gelişir, sanatı gelişir, her şeyi gelişir” dedik. Ama Milli Eğitim Bakanlığı Genel Müdürü’nün sonradan bize; “yasalar el vermiyor, özel okul olarak açılsın” dedi. “Ya yapma” dedik yani şimdi Süryanice özel okul mu açılır, nasıl açacaksın? Yani Kürtçe özel okul açsan kim gelir, yani gelecek kişiler bellidir. Dolayısıyla bunun devletin bir politikası olarak görülmesi lazım. Bir sınıfta Kürt çocuklar varsa bu çocuklara Türkçe derslerinin dışında Kürtçe dersi koyulsun, alan alır almayan almaz.

Size göre bu konuda iktidar kanadı samimiydi yoksa kendi meşruiyetini toplumda sağlamak adına mı bu adımı attı?

Demokratik açılımdan iktidar kendisine kâr çıkardı diye düşünüyorum ben. Toplumsal meşruiyet sağladı, elde edebildiklerini elde etti, edemediklerini görünce de kutuplaştırıyor şimdi.

Farklı dillerde kurslar açıldı Zazaca, Kürtçe özel kurslar açıldı bir müddet ama onlara da başvuran sayısı çok az olduğu için devam etmedi.

Ama işte öyle olamayacağını söyledik biz, bu Kürtçenin içinde bile lehçeleri var, yani Zazaca’sı farklı Kurmanci’si var, Soranice’si var, Goranice’si var. Bunlar için eğitim gerekiyor ve

biz bunu şöyle dedik bakın bu önemli bir politika, devlet bunu düzenlesin. Abdullah Gül'e de bunu söyledik, anadilde eğitimi askıya almış olursun dedik. Anadilde eğitim için kendin okul açabilirsin belki ilk aşamada, anadilde eğitim olursa çok daha iyi olur ama politik geleceğiniz gereği bunu istemiyorsunuz ancak bu süreçte çok dilli eğitime kimse hayır demez. Dolayısıyla Kürtlerin de bir noktada talepleri anadilin kaybolmaması, çocuklarına anadilinin öğretilmesi çünkü Türkçe öğretiyorsun, Türkçe okutuyorsun, anadili kayboluyor çocuğun. Anadilini öğrenecek ve bir noktada bu süreçten sonra demokratikleşmenin önünü daha da açarsanız anadilde eğitimi de getirebilirsiniz, azınlıklara verilen hakların gereği Rum okulları olduğu gibi Kürt okulları da açabilir ileride belki. İsteyen Kürt, çocuğunu oraya gönderir, isteyen Türkçe eğitime gönderir, onu serbest bırakırsın ama ilk aşamada bunu yapalım dediğimizde, Abdullah Gül iyi bakmıştı bu olaya ama sonra maalesef üstünde durulmadı. Ve Milli Eğitim Bakanlığı da sıcak bakmadı. Kürtler azınlık değil böyle bir hak onlara vermek mümkün değil, yasal engel var dediler. Ben de yasaları çıkaran TBMM'ye teklif gidebilir özellikle çok dilli eğitim için dedik ama olmadı ve bugünle-re geldik.

Türkiye'de on beş, on altı, on yedi milyon Kürt var, benim bildiğim. Belki daha fazla, bilemiyorsunuz, karışmışlar da var, yani asimilasyona uğrayanlar da var. Dolayısıyla hep derler ya hani, Kürtler hak istiyorlar da ne oldu, bu ülkede cumhurbaşkanı da oldular, başbakan da oldular, milletvekili de oldular... Yani Türkiye'de böyle görenlerin sayısı çok fazla, mesele o değil yani ama bunu anlatamıyorsunuz işte. Şimdi ben sizinle rahat konuşuyorum, ben kendi akrabalarım ile bile doğru dürüst konuşamıyorum bu konuları, o kadar kafasını kuma gömmüş bağnaz ve

tutucular var yani. Beni bildikleri halde inadına, bazı yerlerde yemeğe falan gittiğimizde... Ben, geçen Bodrum'da bir arkadaşın evine gitmiştim davet etti. Yani beni bildikleri halde, adam öyle bir konuşuyor ki ben kalkıp gitmek zorunda kaldım çünkü adamla tartışamam. Sinirlerim bozuluyor, faşist adama ne anlatacaksın. Irkçı faşist!

Sizce bu bağnazlığın nedeni nedir?

Bence, demokrasi kültürü yok. Aslında bu, Kemalist ideolojinin 1923'lerden bugüne eğitim sisteminde tekçiliği dayatmasından kaynaklanıyor. Bu okullarda sürekli çocukların ve herkesin kafasına sokulmuş bir zihniyet, bunu aşabilmeniz çok zor. Yani o insanlarla bir araya geldiğinizde bunu aşamazsınız, yani konuştuğunuz zaman sen bir Kürde Türküm doğruyum nasıl söyletirsın diyorum adama, "ne var söylese ne olur?" diyor. Şimdi bu adamla nasıl tartışırsınız? "Söylese ne olur" diyor, peki sen, "Kürdüm doğruyum çalışkanım" der misin? "Niye diyeyim," diyor bana, o niye desin be kardeşim?! Bu kadar basit yani. "Sen niye buna karşı çıkıyorsun, sen Türk değil misin?" diyor. Ya bunun Türklük veya Kürtlük ile Ermenilik ile ilgisi yok, bu insan haklarıyla ilgili bir şey.

Kuzey Yunanistan örneğini veriyorum. Biliyorsunuz orada Türk halkının eğitimi konusunda, Türkçe eğitimi konusunda Yunanistan ile mücadele ediyoruz. Neden, bırakın o da Rumca öğrensin o zaman orada, niye Türkçe öğrenmesi için mücadele veriyorsun? O zaman buradaki Kürde niye sen Kürtçe öğren demiyorsun da oradaki Türk'e Türkçe öğrenmesi lazım, bu ülkede yaşıyorsa da diyorsun? Veya Yugoslavya'da ya da Bulgaristan'da neden aynı mücadeleyi veriyorsun? Yani oraya geldi mi o farklı oluyor, Kürde geldi mi iş değişiyor veya sırf Kürt açısın-

dan düşünmeyin, Süryaniler için de geçerli. Ben anlattım size bu İdil'deki o kültürün yok edilmesine çok üzıldüm yani. Kili-sede bir tek papaz kalmış Süryanilerin hepsi göç etmiş. Ben Vi-yana'da bir toplantıdayken bir Süryani arkadaş kalktı; "Biz ül-kemize geri dönmek istiyoruz, bizim vatanımız orası, Şırnak İdil'deydik aileler göç etmiş, biz şimdi oraya ev yaptırdık" dedi. Resmini de gösterdi: "Oraya gidemiyoruz çünkü devlet bize be-lirli şartlar koyuyor, kendi ülkemize geri dönemiyoruz, siz han-gi demokrasiden bahsediyorsunuz" diye adam bize soru sordu. Yani orada tersine göçü bile yaptırmıyor, böyle bir zihniyet var yani. Dolayısıyla işimiz çok zor işte o Cumhuriyet'ten bugüne yapılan o yanlış eğitim politikası, daha halen de sürüyor.

2000'li yılların başlarında üniversite öğrencilerinin anadilde eğitimle ilgili dilekçe kampanyaları vardı. Öğren-cilerin kendi üniversitelerinde dilekçe vermeleri söz konu-suydu ve birçok öğrenci bununla ilgili cezalarla karşılaştı, bu dönemde siz üniversitede miydiniz, hatırlıyor musunuz o süreci?

Evet, Eğitim-Sen'in de vardı, Eğitim-Sen'e dava açıldı o za-manlar. Tabii, o dönemde üniversitedeydik ve biz o süreçte öğ-rencilere yapılan o baskılar konusunda; "bu bir taleptir, bir hak-tır, dillendirilmelidir de" şeklinde bir tutum aldık, düşünce öz-gürlüğü açısından. Öğrencinin yanında yer aldık, basın açıkla-ması falan da yaptık o konuda ama maalesef bizim Öğretim Üyeleri Derneği'nde bile ben bir yerde bir konuşma yaparken Dersim demişim, bir arkadaş kırılmış bana, o günden beri be-nimle konuşmuyor. Tunceli adının neden konduğunu hepimiz biliyoruz, dolayısıyla oranın adı "Dersim". Diyarbakır'ın tarihi adı "Amed", yani sen bunu göz ardı edemezsin ki, yok saya-mazsın. Bu zihniyetteki arkadaşlarımız da var, maalesef.

Hocam Öğretim Elemanları Sendikası'na ilişkin sohbetimiz eksik kalmıştı. ÖES sonradan Eğitim-Sen ile mi birleşti?

Eğitim-Sen ile şöyle, Öğretim Elemanları Sendikası lağvedildi. Lağvedilince biz Eğitim-Sen'in içerisinde kaldık.

Birleşme sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Tabii eksileri oldu, çünkü Öğretim Elemanları Sendikası spesifik bir mesleğin sendikasıydı, şimdi Eğitim-Sen'de öğretmen arkadaşlar var, çalışanlar var, eğitimle ilgili her kademe var. Dolayısıyla mücadele çok farklı. Mesela en basitinden, biz işte maaşların arttırılması konusunda bir eylem yapalım ÖES'te dediğimizde hocaların maaşı belli, o konuda bir görüş bildirebiliyorsunuz, uluslararası bazı çıkartıyorsunuz, Türkiye'deki durumu çıkarıyorsunuz. Oradaki sendikalaşma, buradaki örgütlenme modellerini çıkarabiliyorsunuz, şimdi Eğitim-Sen içerisinde bunu yapmaya kalksanız ben utanırım şahsen yani, öğretmen arkadaş şu kadar maaş alırken işte öğretim üyesinin maaşı da bilmem ne kadarken ben maaş artsın demeye orada utanırım, yapmam yani bu eylemi. Dolayısıyla çalışma alanları her ne kadar eğitim de olsa spesifik olarak ayrılması lazım bu alanların. Sendikalaşmada en önemli şey sosyal hakların elde edilmesi, bu sosyal haklarda da öğretmenin sosyal hakkıyla akademisyenin sosyal hakkı farklı. Yani özerk, demokratik bir üniversitede hocaların derse gelişi gidişi, yani dersini vermesi dışında üniversiteye gelişi gidişi hiç sorulmaz, araştırılmaz da çünkü sen 10:00'da da gidebilirsin oraya, gece saat 21:00-22:00'da da çıkabilirsin, yurtdışında bilimsel bir toplantıya katılabilirsin, yurtiçinde araştırmanla ilgili gidersen, kendi programını kendin yaparsın ama öğretmen öyle değil. Öğretmen dersi olsun olmasın, 08:00-

08:30'da okulda olacak, akşam 17:00-17:30'da gidecek, normal bürokrasi mesaisi gibi. Yani bu konularda bile farklılıklar var. Dolayısıyla özellikle yaptılar bunu, yani bir araya toplayıp karmaşıktırıyorlar bence konuyu.

Öğretim Elemanları Sendikası'nın lağvedilme süreci nasıl oldu?

Yasa çıktı, yasada aynı iş kolunda başka sendika olamaz, bir tek örgütlenme modeli olur fikri doğrultusunda kapatıldık. Bizler bir eğitim işkolunda meslek ilkesine göre örgütlenmiş bir sendikal örgüttük. 1994 senesinde duyarlı akademisyenler olarak bir araya gelmiş ve ÖES i kurmuştuk. Akademik mesleğin niteliklerinden kaynaklanan akademik, ekonomik ve toplumsal hak ve çıkarlarını korumayı ve geliştirmeyi; eğitim ve araştırma düzeyini yükseltmeyi amaçlayan bir sendikal örgüttür. Ancak, 2001 idi herhalde, çıkarılan bir yasaya uymuyorduk sayısal olarak zaten azdık, yani o yasaya uymuyorduk, bence özellikle de çıkardılar o yasayı, dolayısıyla Eğitim-Sen içerisine bütünleştirdiler. Öğretim Elemanları Sendikası iyiydi, çok güzel bir örgütlenmeydi. İyi şeyler yaptık o sendikada, bültenler çıkardık, özellikle akademisyenlerin özlük hakları kazanımları için kamuoyu yarattık en son başkanı da bendim, kapatılması ne yazık ki bana nasip oldu yani. Ufuk Uras ilk başkandı. Sonra Hayri Kozanoğlu, İzzettin Önder ve en son ben başkanlık yapmıştım. Birçok akademisyen arkadaşım ile iyi işler yapmıştık.

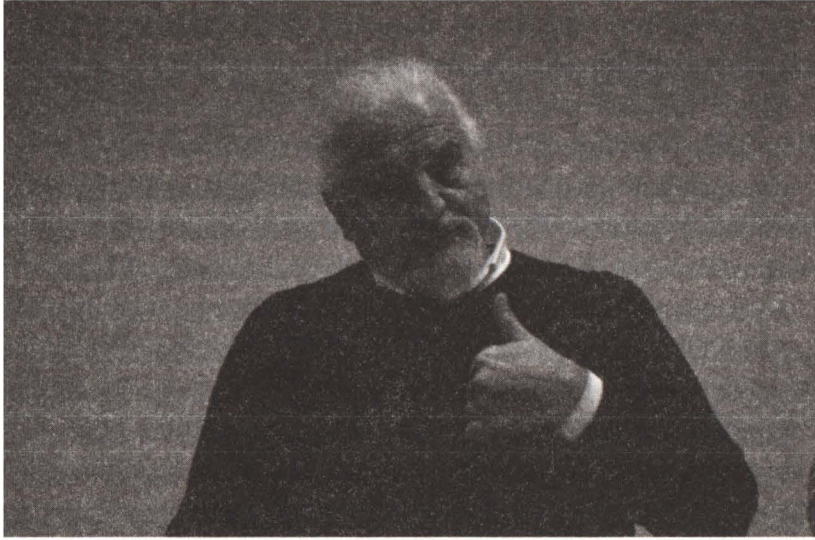
BÖLÜM 5

TOPLANTI ADABI VE KALİTELİ ZAMANIN ÖNEMİ

Tahsin Hocam, bu oturumda, ağırlıklı olarak mesleki çalışmalarınız ve meslek odalarındaki mücadelenizden söz etmenizi rica ediyoruz. Buna geçmeden önce, bir sorumuz olacak. Bu hafta beşincisini gerçekleştirdiğimiz uzun sohbetimizde, Tarsus Lisesi yıllarınızdan bu yana toplanma adabının, eğlenmenin önemini vurgulayan cümleler kurdunuz. Bunu çok önemli görüyorsunuz. Biraz bu konuya değinir misiniz? Nitelikli toplantı yapmak, ortamın düzen ve kalitesi sizce neden önemli?

Yani, biz insanız, sonuçta birçok şeyi yaşıyoruz toplumun içinde. Zaten çalışma hayatımızdan tutun da aile yaşamımıza kadar, geçim derdinden tutun diğer toplumsal ve siyasal olaylardan çok çabuk etkilenen duygusal insanlarız biz... Bu kadar siyasetin tartışıldığı, televizyonlarda bu kadar siyasilerin çıkıp

konuştugu, genelkurmay başkanının adını bu kadar çok bilen insana sahip bir toplum yoktur. Batıda yaşamış arkadaşlar bilir. Orada çok kişi bunları bilmez. Biz yoğun yaşayan bir halkız, tek eksliğimiz bir araya gelip yaşamın güzelliğinden faydalanamıyoruz. Oda Başkanlığı yaptığım dönemde siyasi, toplumsal, her türlü mesleki konularda toplantılar, tartışmalar yapardık ama onun arkasından da bir kokteyl düzenlerdik. O kokteylde herkes bir araya gelir, tartışmayı devam ettirenler olur, sosyal etkileşimden etkilenenler olur. Belirli bir bar veya kafede, Cuma buluşmaları yapıp siyaset ve meslek konuşmayacağız sosyal şeyler konuşacağız buraya bunları konuşacaklar gelsin dedik. O buluşmalardan beş altı evlilik çıktı mesela. Çünkü o kadar yoğunuz ki, insanlar kendi yaşamlarını unutuyorlar. Oysa siyaset ve diğer konuların görüşülmemesi insanların birbirleri ile yaklaşması, farklı güzellikleri getirebiliyor, sosyal yaşamsal tartışmaları daha iyi yapabiliyorsunuz. Hep tekdüze giderseniz, tek renk üzerinden giderseniz çok kültürü, çok meyveyi, daha çok verim alacağın meyveyi yok sayabiliyorsunuz. O nedenle zaman zaman kafayı dinlendirmek gerekiyor, beyni başka şeylere doğru açmak gerekiyor diye düşündüğümüzden dolayı buna hep dikkat ettim. Benim bulunduğum toplumlarda hep bunu yapmaya gayret gösterirdik. Mesela Anayasa Platformu olarak toplanıyoruz, ondan sonra hadi bir yerlere gidip şarap içelim diyoruz, beraberce gidiyoruz orada başka şeyler konuşuyoruz arkadaşlarla. Yani bunu da yapmamız gerektiğine inandığımız için, 78'lilerinde eğlenmeye hakkı olduğunu düşündüğümüz için. Yıllarca hapishanelerde hayatları geçmiş, en kısa yatanı beş altı yıl yatmış, on dokuz yirmi yıl yatan var. Celalettin Can 19 yıl 9 ay mı ne yatmış ve 15'inci yılda çıkması gerekirken dört yıl da devlet fazladan yatırmış. Yani böyle bir bedel ödemiş bir insan

Celalettin Can. Yani adamın ömrü cezaevinde geçmiş. 78'liler içerisinde bu tip insan çok çok fazla. Dolayısıyla biraz da sosyalleşmek, yaşama bağlanmak açısından, 78'liler gecesi önemliydi. Kaybettiğimiz yoldaşları, dostları anma imkânı bulduğumuz gecelere dostlar aileleriyle beraber, çocuklarıyla beraber geliyorlardı. Oyunlar oynanıyor halaylar çekiliyordu falan, güzel oluyordu yani, o nedenle önemsiyorduk.

MESLEK ALANINDA HAKLAR MÜCADELESİ

Mesleki ve meslek odalarındaki mücadelenizi dinlemeye başlayalım mı?

Meslek eksenli örgütsel çalışmalarım gerçekten uzun süre kendimi verdiğim bir alan oldu. Çok zaman eve bile çok az vakit ayırdığım zamanlar meslek örgütü çalışmalarımın olduğu dönemde oldu. İlk olarak 1986-87 yıllarında başladım. O dö-

nem zaten askeri rejim sosyal hayatı kontrol altına almış ve meslek örgütlerini bir yasa maddesi ile işlevsiz bırakmak istemişti. Kamuda çalışanlar isterlerse meslek örgütlerine üye olurlar diye bir madde koydular. Eskiden mezun olan herkesin bir ay içerisinde meslek örgütüne üye olması zorunluluğu vardı. Bu yasa maddesinin çıkartılması ne demekti meslek örgütünün zayıflatılması demekti. Bizim gibi bir meslek örgütü hele, o dönemde tamamen kamuda çalışan meslektaşların oluşturduğu bir meslek örgütüydük. Fakülte sayısı çok azdı, Ankara'da vardı, Elazığ'da, Bursa'da bir de İstanbul'da kurulmuştu. Veteriner Hekimler Odaları da her ilde yoktu. Ben İstanbul Veteriner Hekimler Odası'nda (İVHO) görev aldım. Türk Veteriner Hekimler Birliği merkezinde de divan kurul başkanlığı yaptım uzun süre, ta ki MHP'lilere kaptırıncaya kadar. 2000'li yıllarda kaptırdık, sorun bölünmesinden dolayı tabii ki, en önemli nedenlerden bir tanesi o. Tabii meslek örgütümüzün, mesleğin gelişmesi, meslek ile ilgili alanların gelişmesinde çok önemli katkıları olması gerekir. Ama askeri vesayet sonucu hükümet yukarıda belirttiğim yasayı çıkarması ile örgütlerin özellikle, demokratik kitle örgütlerini, meslek örgütlerini zayıflatmak oluyor. Halen yürürlükte bu madde. Devlet sektöründe birçok kişi şu an üye değil, bu 12 Eylül rejiminin özellikle meslek örgütlerine vurduğu en önemli darbeydi. Bunu değiştirmek için çok mücadele ettik ama olmadı. Değiştirdiğimiz tek şey genel kurulda mektupla oy kullanma uygulamasının iptal edilmesi oldu. Bunu Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak iptal ettirdik. O dönemlerdeki mücadelenin ilk aşaması buydu.

Yönetime girme konusunda İtalya'dan döndükten sonra, fakültede dekanlık da yapmış bir arkadaşımız beni çağırdı. Genel sekreter olarak yönetime girdim o aşamada. Daha sonra bir dö-

nem ara verdim. Bir dahaki döneme iki yıl gibi aktif seçim çalışmaları yaptık bir grup arkadaşım ile. Meslektaşların çalışma alanlarına göre anketler düzenledik. Sorunları belirledik. Çözüm önerileri ile birlikte seçime ilk defa “Demokratik Katılım Grubu” adı altında girdik ve kazandık. O süreçten sonra aynı grup ile dokuz dönem on sekiz sene İVHO seçimlerini kazandık ve ben başkanlığını yaptım. Her seçimi kazandık sol olarak. Arkadaşlarımın emeği çok olmuştur bu bir ekip çalışması idi. Azmi Yüksel, Oktay Deprem, Oktay Aksu, Ali Taş, Munci Utancak, Etem Güner, Erkut Tüzer, Okan Ünsaç, Edip Kocaman, Gülhan Türkay, Feridun Kalyoncu, Ali İhsan Katiboğlu, Teoman Aslan, Tuncay Sayın, Akif Demirel, Numan Akol, Muammer Uğur, Gürkan Gülanber, Atametin Uçkan, Ümit Kiracıoğlu, Yılmaz Öztürk, Hasan Karlık, Ramazan Yıldız, Hayrettin Aytaç gibi ekip arkadaşlarımı unutmam mümkün değildir. Ancak yine bu süreçte birlikte olduğumuz daha sonra ayrı gruplarda yer alan Kemal Kutlay, İsmet Çolakel, İsmail Karakuzey ve Fazıl Atak gibi meslektaşlarımın da katkıları olduğunu söyleyebilirim. Çok yoksul bir örgüttük ama çok iyi organize olarak meslek adına hep ilkleri gerçekleştirdik. O arada bizim öncülüğümüzle İstanbul’da Sağlık Meslek Odaları Koordinasyon Kurulu’nu kurduk. Buna biz öncülük ettik Türkiye’de. Bu ne demektir, dört sağlık odası; Eczacılar Odası, Diş Hekimleri Odası, Tabipler Odası, Veteriner Hekimler Odası bir araya gelelim sağlık sorunlarını birlikte tartışalım mücadele edelim. Adı da kısaca İSMOK olmuştu.

Çok iyi çalıştı sağlık meslek örgütleri İstanbul’da, bu birlikteliği en iyi değerlendiren Recep Tayyip Erdoğan oldu. Ondan önce Nurettin Sözen’e defalarca birçok proje götürmemize rağmen, bunlar kabul görmedi. Benim Sağlık Meslek Odaları

Koordinasyon Kurulu başkanlığı yaptığım dönemdi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanı olan Bülent Zülfi-kar Hoca'dan bir telefon geldi. "Tayyip Erdoğan tarafından, sizi çağırmak ve görüşmek görevi bana verildi. Gelin projelerinizi paylaşalım, İstanbul'un sorunlarını halledelim" dedi. Gerçekten de sağlık meslek örgütlerinin öngördüğü birçok proje yapıldı. Hatta şu anda hastanelerde gittiğiniz zaman ayrı ayrı renklerde çöp poşetlerini görüyorsunuz; tıbbi atıkların ayrıştırılması ve yakma fırınlarının oluşturulması bizim zamanımızda başladı. Eskiden aynı çöpe atılıyordu bunların hepsi, hastanedeki düşük ceninler bile çöpe atılırdı, bütün mikrobiyolojik atıklar çöpe giderdi. Ayrıştırma uygulaması zorunlu hale getirildi. İstanbul'un hava kirliliğini önlemek açısından kömürün denetimi konusunda önerilerimiz oldu. Diş hekimlerinin verdiği öneriler de vardı; okul çocuklarına su ve süt verilmesi, içine flor katılması gibi. Biz de işte sokak hayvanları, kuduzla mücadele, sokak hayvanlarının rehabilitasyonu şeklinde projelerimizi vermiştik. Çöp ayrıştırma-toplama, hastane atıklarını yakma, su, çevre ve hava kirliliğinin önlenmesi, sokak hayvanlarının rehabilitasyonu üzerine projeler verildi. Her ay yapılan toplantılar ile denetimler de sağlanarak birçoğu hayata geçirildi. Meslek odalarının İstanbul için önemli projeleri hayata geçirilmişti.

Meslek odaları mesleğin ve hayvancılığın gelişmesi konusunda projeler yapmak yanında, mesleğin gelişmesi konusunda etkinlikler; paneller söyleşiler de düzenliyordu. Bunun yanında özellikle çiftlik hayvanları ve sokaktaki hayvanlarla, evcil hayvan dediğimiz, "pet" dediğimiz hayvanlarla ilgili çalışmalar da yürüttük. Tabii, örgütü iyi kurmak gerekiyor ve örgüt içerisinde de iyi planlama yapmak gerekiyor, değişik komisyonların oluşturulması gerekiyor, yaklaşık yirmi-yirmi üç komisyon oluştur-

muştuk. Hukuk komisyonundan tutun da, sosyal haklar komisyonuna kadar vardı. Daha sonra hayvan refahı dediğimiz, konusu sokaktaki hayvanlara destek olan etkinlikler düzenledik.

İlk olarak 1995'ti herhalde, sokaklarda oynatılan, dans ettirilen ayılar vardı. Biz bu konuda çok çalıştık ve bu hayvanları kurtardık, sokakta ayıların oynatılmasını sonlandırdık. Avrupa Birliği projeleri desteğinde bu ayılar için Karacabey'de bir alan kuruldu. Bunlar toplandı, Karacabey'e götürüldü ama bunun için üç dört sene mücadele ettik inanın. Yurtdışından gelen panelistler ve Uludağ Üniversitesi'nden Nilüfer Aytuğ Hoca'nın katılımı, desteği ile bir dizi etkinlik yapıldı. Toplumsal sorumluluğumuz gereği hükümetlere, belediyelere görüş sunuldu, toplantılar, paneller yaptık ve hayvanların acı çektiklerini bilimsel olarak anlattık. Konu medyada da yer buldu. Çünkü bu hayvanların eğitimi aşamasında eziyet ederek dansı öğretiyorlar, eziyet edip istenilen hareketi yaptığında ödül veriyorlar, dişlerini söküyorlar ısırmasın diye falan. Yani hayvanlar çok büyük eziyet çekiyordu.

Daha sonra bu Dünya Hayvan Koruma Derneği ile irtibata geçtik, İslam dininin hayvanlara iyi davranılmasıyla ilgili öğretilerinden seçmeler de içeren broşürler bastırdık. Bunlar yurtdışında, Arap ülkelerinde ve Türkiye içinde dağıtıldı. Dünya Hayvan Koruma Derneği ile ortaklaşa ilk olarak 1995'te uluslararası bir sempozyum düzenledik, "Sokak, Kedi, Köpek ve Toplumsal Sorumluluğumuz" diye. Aslında bir hayvan refahı projesi bu ama o zaman hayvan refahı kavramı kullanılmıyordu ve çok da tepki çekiyorduk, bu işlerle uğraşırken: "Çocuklar var sokakta, aç insanlar var, siz aç kedi köpekle mi uğraşıyorsunuz" diye. Aslında bu alanları toplumun iyi ayırt etmesi lazım, yani bir grup onunla uğraşacak, bir başka grup çevreyle uğraşacak, bu da bir çevre sorunu esasında, bir grup da sivil örgütler, demokratik

kitle örgütleri aç çocuklarla, işsiz insanlarla ilgilenecek. Kitle örgütlerinin amacı bu zaten, çoğalmaları da gerekir.

Hayvan haklarıyla ilgili Türkiye’de yapılmış ilk uluslararası toplantı mıydı?

İlk uluslararası toplantı idi, ilk defa yaptık biz. İlk olarak hayvan barınağının kurulması önerildi orada. Dünya Hayvan Koruma Derneği Başkanı Joy Lenney İngiltere ve diğer gelişmiş ülkelerde sokak hayvanları sorunları nasıl aşılmış onu anlattı. Sokak hayvanları toplama aracı ve ekipmanlarını tanıttı. “Hayvan gönüllüsü” kavramı nedir, ne yapar bunlar tartışıldı ve tüm bu konular konuşmacılar tarafından dile getirildi, öneriler yapıldı. Konuşmasında, “bırakın hayvan hayatını sokakta geçirsin” diyen yabancı bir konuşmacı vardı, onu Taksim’de köpek ısırdı. Beni aradı, gece saat bir miydi neydi, “beni köpek ısırdı ne yapayım” diye. Aldık onu, o zaman Beyoğlu’ndaydı, Kuduz Aşı Merkezi, götürüp kuduz aşısı yaptırdık. Çok korktu, “işte Türkiye’deki sorun bu” dedim ona.

Başka kimler katılmıştı bu konferansa?

Bütün fakülteleri davet ettik. Ayrıca belediyeleri davet ettik ama belediye başkanlarından sadece Kadıköy Belediye Başkanı Selami Öztürk gelmişti. Benim o zaman Güney Afrika Konsoloslugu’yla ilişkilerim çok iyiydi, İstanbul’daki Konsolosluk’tan Güney Afrika’daki hayvan barınaklarıyla, doğal hayvanat bahçeleri ile ilgili, hayvanları nasıl rehabilite ettikleriyle ilgili sunumlar almıştık. O zaman üç beş tane hayvan koruma derneği vardı, onları da çağırmıştık. Yonca Evcimik gibi sanatçılar da vardı. Hürriyet Gazetesi’nin Kelebek ekinde boy boy çıkmıştı bizim kongre. Halit Refiğ konuşmacıydı, film yönetmeni, sanatçılar

adına. Bu şekilde birkaç gün süren bir toplantı yapmıştık. Kadıköy Belediye Başkanı çok etkilendi ve “Kadıköy Belediyesi’ne bir barınak projesi yapın getirin, uygulayalım” dedi ve hayata geçirdi ilk barınak olarak ve daha halen Ataşehir’dedir o barınak, giderseniz görürsünüz. Ataşehir’deki bu bölge mezbelelik bir yerdi, tarlaydı, bahçeydi. İlk barınağı Kadıköy Belediyesi yaptı ve bayağı da ilgi çekmişti. Bu şu açıdan önemli, o sıralarda hatırlarsanız gazetelerde, televizyonlarda hep sokakta ısırılan çocuk haberi yapılıyordu, insanlar kuduza yakalanıyordu, birkaç kişinin ölümünü hatırlarsınız belki. Biz hekim arkadaşlarla da tartışıyor-duk bu konuyu. Aslında “zoonotik” hastalıkları, yani hayvandan insana geçen iki yüz kırk beş hastalık var bilinen. Türkiye’de de bunun en azından altmış yetmiş tanesi var. Bunlara karşı ilk ve önemli bir mücadeleyi yani kuduza karşı mücadeleyi başlatmış olduk ve bundan sorumlu tutulan sokak köpeklerini de kurtarmış olduk. Çünkü her kuduz vakası sonrası tüm belediyeler, toplu sokak hayvanı katliamı yapıyordu o dönemlerde.

Çeçe sineklerinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da yaptığı “şark çıbanları”, o da aynı şekilde Türkân Saylan Hoca’yla o konuyu da örgütledik, çalıştık. Daha çok, hayvanların mağarada bulunması bu hastalığın yayılmasına neden oluyordu. Doğal mağaralar var, onları ahır olarak kullanıyorlardı eskiden insanlar. Ahırların ıslahı için projeler yaptık. Bölgeye gidip eğitim verdik. El broşürleri basıp dağıtmıştık.

İnsan beslenmesinde gerek sütün, gerek etin ne kadar önemli olduğunu hepimiz biliyoruz. Dünyada hayvan sayısı olarak ilk sıralarda olan bir ülkeyken, bugün çok çok gerilere gittik. İlk sıralardaydık ama ekonomik olarak yani üretim açısından en düşük seviyelerdeydik. Bakımlı değildi hayvanlar ve istenilen düzeyde değildi, onların da niteliğini arttırma, kalitesini yükselt-

mek açısından da çalışmalar yapıyorduk, çiftlik hayvanlarıyla ilgili. İstanbul Odası olarak biz o dönemlerde bu konuda çok iyi faaliyetler de gösterdik. O yıllarda gazetelerde yazılarım çıkıyordu, yani Türkiye’de hayvancılığın gelişmesi ve istenilen düzeye gelmesi konusunda.

Kurban Bayramı’ndaki hayvan kesimleri üzerinde de çalışmalar yapıldı, bunları nasıl rehabilite edebiliriz, hayvanların sokakta çocukların gözlerinin önünde kesilmesini nasıl engelleyebiliriz diye. Bu çalışmaları da yaptık, onları kitapçık haline getirdik. Hem İngilizce hem Türkçe olarak yayımlandı. Buradaki bütün yanlışlar nedir, nasıl yapılmalıdır diye. Biz doğru yöntemi Diyanet İşleri’nden kişileri de çağırarak gösterdik; elektroşok ve tabanca metotlarını. İslami usulde kestik, elektroşokla kestik kaç litre kan aktığını tarttık. Elektroşokla kesilenin kanının daha çok aktığını gördüler. Elektroşok hayvanı paralize edip, acı duymadan kesilmesini sağlıyor. İslami kesim dediğimiz bıçak darbesi ile acı vererek yapılan kesimden çok daha iyi olduğunu deneyler ile gösterdik, Diyanet İşleri yetkililerine. Bizler acısız kesim metotlarının mezbahalarda uygulanabileceğine, bunun İslami şartlara uygun olduğunu bilimsel olarak tartıştık. Bu konuda fetva da verdiler ama bu uygulamayı maalesef hiçbir mezbahada uygulatamadık. Siyasiler, yani Bakanlık, bunun yönetmeliğini çıkarmadı, daha hâlâ da çıkarmadılar. Bu önemli bir hayvan refahı sorunudur, hayvanlar acı ve eziyet çekmektedir.

Gerek sizin odalarınızda gerekse uluslararası örgütlerde kesimin “iyileştirilmesi” değil de tamamen kesime karşı olan bir ekol yok mu?

Hayvanların kesilmesini istemeyen örgütler var. Yurtdışında da var, yurtiçinde de var; vejeteryanlar var, veganlar var. Hay-

van etini hiç yemedikleri gibi kesimine de karşılar. Ayrıca Türkiye'ye yurtiçi ve yurtdışına taşınan hayvanların gönderilme sırasında yaşadıkları sorunları, hayvan refahı sorunlarını araştırdık. Örneğin yabancı meslektaşlarla, Macaristan'dan kamyonu yüklenen hayvanı onlar Macaristan'dan itibaren arabayla takip ettiler, durdukları yerlerde filmlerini çektiler. Türkiye sınırından, Kapıkule'den, girdikten sonra da bizler hayvanların orada bekletildiği sıradaki filmlerini çektik. Tabii bir rezalet, yani onları görmeyi isterim, hayvanlar çok kötü şartlarda getiriliyorlar tırlar çabuk dönsün diye. Aslında şimdi yeni kurallar var. Hayvan nakilleriyle ilgili bu yasanın çıkmasını sağladık, hayvanların taşınması ile ilgili yasa çıktı, sonuçta hayvan refahı kurallarına uygun olarak hayvanların da taşınması önemlidir ama yine de istenilen düzeyde olduğu söylenemez.

Bunlar çok basit gibi geliyor ama aslında çok çok önemli şeyler ve bunlar için çok mücadele verdik. Yani, ben bunu bir çırpıda anlatıyorum ama örneğin bu mücadele yedi sekiz sene sürdü. Neler nelerle karşılaştık yani, kurban bayramlarında sokaktaki o bütün kesimleri çektik, bunları ilgili makamlara götürdük, onlarla tartıştık. Hele AKP döneminde kesinlikle taviz vermiyorlardı; çünkü hayvanların sokakta kesilmesi dini vecibe gereğidir diye düşünüyorlardı. Biz çocuğun kan görmemesi gerektiğini söylediğimiz, çocuğun psikolojisini öne çıkardığımız için çok tehditler aldık, o dönemlerde. Hatta benim bir telefonum halen kapalıdır, oraya çok tehdit geliyordu. O numara güzel bir numaraydı, onu bir türlü terk etmiyorum, duruyor hâlâ. Yani, "arabanla havaya uçururuz" diyenler bile oldu. Çok mücadele ederek sonuç alınabiliyor. Tabii meslek örgütlerinin sivil toplum örgütlerinin baskı aracı olması gerekiyor. Bunlar çok önemli, çöp yakma fırınlarından tutun da hastane atıklarının

tıbbi yakma fırınlarına kadar. Hatta veteriner fakültelerinde bile yakma fırını yoktu, mikrobiyolojik atıklar, otopsi atıkları çöpe atılıyordu. Yakma fırını kurduk biz sonuçta ama onu da kullanamadık, yani yapamadılar. Dolayısıyla Küçükçekmece Gölü mikrobiyolojik atıklarla, hayvan atıklarıyla doluyor. Bun durum halen de öyle, inanın. Bu muazzam bir çevre kirliliğidir esasında, çok küçük gibi görünüyor ama oldukça büyük bir sorun bu. Bu sorunun çözülmesi konusunda, Müzeyyen Senar hayattaydı mesela, onunla, Ajda Pekkan ile ortak toplantılar yaptık. Zaman zaman hayvan barınaklarına gittik birlikte, Beykoz ve Şile bölgelerinde ormanlık alanlarda tespitler yaptık. Yaban hayvanların aşılınması gerektiğini dile getirdik. Bazı duyarlı hayvanseverler ve sanatçılar ile bir dizi toplantı yapıldı, Oda'mızda.

HAYDOK diye, Hayvan Doğa Koruma Vakfı, bir vakıf kurarsak bu sorunu çözeriz dedik. Bunu devlete bile bırakırsanız bu sorunun çözümü geç kalır, bir yerde çözersiniz öbür tarafta çözemezsiniz diye uyardık. TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı) gibi bir vakıf kurabilirsek sorunu çözeriz dedik ama bu vakfın senetleri hazırlandı çok tartışıldı ancak kurulması mümkün olmadı. Küçük dernekler halinde götürüyorlar ve bu işin çözümü de çok zor, çözülmez de... Yine ölümlerle karşılaşırsınız, çünkü sokaktaki hayvanlardan rahatsız olanlar da var ve onlar sürekli şikâyetleri ile belediyeleri zorluyorlar. Herkesi kendimiz gibi hayvansever olarak düşünmememiz lazım.

Sokak hayvanları konusunda bu tip mücadelelerimiz oldu, kuduzun engellenmesi konusunda etkin mücadelemiz oldu, Bakanlık'la yaptığımız birçok görüşmede kuduzun büyük kentlerde önlenmesi konusunda önemli olanın vahşi doğanın da aşılınması olduğunu ifade ettik. Vahşi doğadaki tilki, kurt falan bunların da

aşılmasını sağladık. Çünkü daha çok, işte ormanlık alanlardan, oradaki bekçi köpeklerinin ısırılmasıyla kente kadar geliyor kuduz, kentin içinde kuduz olmaz çünkü neden olsun? Ama kentin içine girerse, kentin içindeki bir kuduz köpeğin diğer köpeği ısırmasıyla yaygınlaşır, o çok çok daha tehlikeli bir boyut alır. Hekim arkadaşlarla çalıştık, onların yapmış olduğu sempozyumlarda, uygun tedavi usulü üzerine konuştuk. Bu konu uzun yıllar sonra çözüldü sonuçta. Son yıllarda böyle bir olay duymuyorsunuz artık, hemen hemen tüm kentlerde bunun önlemleri alındı.

90'lı yıllarda verdiğiniz mücadelelerde Kadıköy Belediyesi'nden destek aldığınızı söylediniz ama Büyükşehir Belediyesi'nden almadığınızı söylediniz. Bunun nedeni nedir?

Hiçbir özel nedeni yok, umursamazlık. Bu sorunu yok sayma. Yani ilgi duymadıklarından, “o kadar çok sorununuz var ki belediye buraya yatırım yapamaz, kaynak da aktaramaz” diye düşündüler. Bu işin bitmesi çok zor. Dolayısıyla çok mücadele verilmesi gereken bir alan. Tabii hem böyle bakan da var hem de dinen bu işin gereksiz olduğunu düşünenler var, “öldürülmesi gerekir” diyenler de çıkıyor tabii. Böyle sorunlarla da karşılaştık hep. Ama daha sonra İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve diğer ilçe belediyeleri de toplumun duyarlılığı ve baskılarımız sonucu birçok barınak yaptılar. Bu barınaklarda biz, İngiltere'den RSPCA (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals) kurumundan destek de alarak barınak eğitim projelerini tüm Türkiye'de hayata geçirdik. Bu konuda hayvan refahı ilke ve yapılması gerekenleri aktarmış olduk. Bu eğitimler hem veteriner hekimlere yönelik idi hem sokak köpeği toplayıcılarına hem de hayvan gönüllülerine. Çok yönlü bir proje idi. Hatta sokaktan bir hayvanı barınağa getirmek için insani yöntem ile arabaya

yükleme, barınakta yapılacak işlemler üzerine eğitim verildi, hatalı uygulama ve binalardan kaynaklanan sorunlar tespit edildi.

Bu konuda ve diğer hayvanlarla ilgili gerek kesim metotları uygulamalı eğitimleri, mezbaha projeleri, Avrupa Komisyonu projeleri ki on yedi ülkenin katıldığı yurtiçi ve yurtdışı toplantılar ile süren ve final rapor toplantısı İstanbul'da bizim tarafımızdan düzenlenen, yüz yabancı delegenin katıldığı DIALREL Projesi (Religious Slaughter, Improving Knowledge and Expertise through Dialogue and Debate on Issues of Welfare, Legislation and Socio-Economic Aspects) ve benzerlerinde ülkemize çok katkılar sağlayan proje ve uygulamalar ile bizlere destek olan RSPCR eğitim sorumlusu başta Alex Hammond'a, Prof. Dr. Haluk Anıl'a ve bu eğitimlerde görev alan tüm yabancı ve İVHO grubu ile VHSD derneği başkanı Azmi Yüksel'e ve yönetimine de teşekkürlerimi de burada belirtmek isterim.

Ayrıca bu süre içinde İstanbul'da hatta Türkiye'de "pet" dediğimiz evcil hayvanlara (kedi köpek, kuşlar, egzotik hayvanlar vb.) karşı sevgi artıyor. Buna bağlı olarak da pet klinik sayıları çoğalıyordu. Serbest veteriner hekimlere yönelik üç kurultay ve çalıştay düzenledik ülke genelinde. Buradan da yasa, yönetmelik çalışmaları ile çalışma ilkelerini hukuki sürece bağlamış olduk. Tabii klinik sayıları artınca meslek içi eğitim seminerlerine gereksinim doğdu. Oda olarak fakülte sonrası mesleki eğitimlerine başladık. Ancak odanın diğer birçok görevi vardı. Bunun için spesifik bir örgütlenmenin olması gerekiyordu. Bu sırada Küçük Hayvan Veteriner Hekimler Derneği'ni (KHVHD) bir grup arkadaş ile kurduk. Başkanı Akif Demirel olmuştu. Amerika'da da klinisyenlik yapmış çalışkan bir arkadaşımızdı ve bu derneği Dünya Küçük Hayvan Veteriner Hekimler Derneği'ne entegre etti. Bu kuruluş ile yetinmedik, eğitimlerin daha verimli olabil-

mesi için Klinisyen Veteriner Hekimler Derneği'ni (KLİVET) kurduk. Bu derneğin Ankara ve İzmir şubelerini de hayata geçirerek Türkiye çapında eğitim çalışmalarını yürüttük, yürütüyoruz. Uluslararası kongre ve konferanslar düzenliyoruz. Ayrıca toplum sağlığı ve hayvan sağlığı iç içe olduğu için, "tek sağlık, tek tıp" ilkesi doğrultusunda Veteriner Halk Sağlığı Derneği'ni (VHSD) kurduk. Başkanı Azmi Yüksel arkadaşım oldu. Özellikle iki yüz elliye yakın başta kuduz, şarbon, ruam, tüberküloz, kuş gribi, domuz gribi, paraziter vb. hastalıklarla ilgili birçok hem uluslararası hem ulusal düzeyde toplantılar yaptık. İVHO olarak ilk defa 2010 yılında "I. Uluslararası Katılımlı Veteriner Hekimliği Kongresi"ni ve "EXPO-VET" etkinliğini İstanbul'da gerçekleştirdik. Yetmiş bire yakın yabancı ve yerli konuşmacı katılımıyla iyi bir etkinliğe imza atmıştık.

Hem bir veteriner hem de hayvan hakları savunucusu olarak, hayvan verimliliğini arttırmak için hayvanlar üzerinde yapılan genetik çalışmalara nasıl bakıyorsunuz?

Çok önemli bir konu. Tabii, GDO (Genetiği Değiştirilmiş Organizma) meselesine de değinebiliriz. Bir de ayrıca verimi arttırmak için genetik müdahale hayvanlara yapılmıyor, öyle bir şey yasak zaten. Ama bilimsel olarak yapabilirsiniz.

Etik olarak?

Etik olarak doğru değil.

İrk iyileştirme diye bildiğimiz şey.

Orada "Mendel Kanunları" geçerli, yani bildiğimiz eski kanunlar. Yani iyi bir ırk yaratabilmek için iyi ırklar, etçi ırklarla birleştirilerek en iyisi elde edilmeye çalışılıyor. İyi etçi ve sütçü cinsler kendi aralarında dölleme ile birkaç nesil sonrası çok nite-

likli bir hayvan çıkıyor ve bu birkaç jenerasyon sonra daha da iyi oluyor.

BÜTÜN BUNLAR NE İÇİN

Ama bu bir genetik müdahale olmuyor mu?

Genetik değil doğal bu, genetikle ilgisi yok bunun. Islah çalışması oluyor yani genetik çalışması değil, tamamıyla ıslah çalışması.

Hayvanda ırk özellikleri çok önemli tabii, onları korumamız gerekir, daha iyi ırklar elde etmemiz gerekir. Sizin dediğiniz gibi genetiği değiştirilmiş hayvan yok, biliyorum. Ama genetiği değiştirilmiş soya fasulyesi var, arpa var, mısır var, buğday var. Onların da genetikleriyle tarım ilaçlarını kullanmasını engellemek, bitkilerin kurt böcek gibi, mantar gibi dış etkenlere karşı korumak amacıyla yapılıyor. Bu ileride büyük bir sorun olabilir mi, bilmiyoruz. Yani bununla ilgili bilimsel bir çalışma, insanlarda veya hayvanlarda herhangi bir hastalığa neden olduğuna dair bir bilimsel bulgu bugüne kadar yok. Dünya Sağlık Örgütü'nün, uluslararası hastalık komitesinin böyle bir açıklaması bugüne kadar olmadı. Mesela en çok televizyonlarda tartışılan, "peki, GDO'lu bir bitkiyi hayvan yerse, bizde hayvanı yersek, GDO bize de bulaşır mı" konusu. Öyle bir şey henüz kanıtlanmadı çünkü GDO bulaşıcı bir şey değil. Burada en önemli sorunun GDO'da uluslararası örgütlere bağımlı haline gelmek, çünkü onlar tohumu GDO'lu üretiyorlar, o GDO'lu tohumdan bir veya iki sefer ürün alabiliyorsunuz, üçüncü kez alamıyorsunuz ve yine tohum satın almak zorundasınız. Dolayısıyla dünya tröstlerine, vahşi kapitalizmin uygulaması olarak bağımlı kalıyorsunuz, tarımda sömürülen bir ülke haline geliyorsunuz.

Bu gibi konular önünüze geldiğinde meslek örgütleri ve sivil toplum örgütlerinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkıyor. Ben meslektaşım olan birçok arkadaşla beraber olduğumda onların çok eksik olduğunu görüyorum, bu gibi konularda. Ben birçok yerde çalıştığım için onlardan, birçok konuda daha farklı bakabiliyorum. Dolayısıyla bazen tartışmalarımız veya konuşmalarımız sırasında sıkılıyorum da. Bende hep bir “daha fazla şeylere girmemiz gerekirdi, daha çok koşturmamız gerekirdi” hissi oluyor. Merakım ve heyecanım hiç bitmedi inanın. Bir adım fazla atarsak belki gençlere ışık tutar, belki birilerine bir şey aşılır diye düşünüyorum. Maalesef emeğe saygı yok, Türkiye’de bir değersizleştirme var. Yani “ne olmuş, sen çalıştın da ne oldu” yaklaşımı egemen. Yok, aslında böyle bir şey değil. Mesele Diyarbakır Cezaevi’ndeki olayları ortaya çıkardık, en azından. Belki yarına bir ışık tutacak, darbeciler yargılandı, o insanlar. Yani tam yargılama olmadıysa da adımlar atıldı. Dolayısıyla gelecekte böyle işkenceler olmaz, eskisi kadar sistematik işkenceler yapılmaz. Umudumuz bu. Verilen emekleri bilmiyoruz. Türkiye’de çok değerli insanlar var. Yani şu son zamanlarda önünde akademik titri de olan televizyonda gördüklerimiz hiçbir şey değil, çoğu niteliksiz insanlar, ne yazık ki. Toplumumuzda o kadar değerli insanlar var. Örneğin hukuk alanında çok değer verdiğim Turgut Tarhanlı Hoca’mız şöyle demişti işkencelere ilişkin o dönemlerde; “adaleti yerine getiremeyebilirsiniz ama bunların konuşulması, yargılanması bile vicdanları rahatlatır, bu bile bir adalettir, onarıcı adalettir” demişti. İnsan hakları olsun, hayvan hakları olsun, hukuk önünde eşitlik olsun adım adım ve emekle değişiyor dünya ve ülkemiz.

BÖLÜM 6

DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ MÜCADELESİNİN GELECEĞİ

Sevgili Hocam hoş geldiniz, bugün son buluşmamızda Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüğünün gelişimine yönelik düşüncelerinizi almak istiyoruz. Ayrıca Tahsin Yeşildere bundan sonra ne yapmayı, neye odaklanmayı düşünüyor merak ediyoruz.

Hoş bulduk, teşekkür ederim. Merhaba arkadaşlar, sizlerle beraber olmak gerçekten çok güzeldi, özleyeceğim sohbetlerimizi, öyle zannediyorum. Beni bugüne kadar sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ederim. Gerçekten benim için çok anlamlı bir deneyim oldu. Yani insanın kendi hayatını anlatması zor bir şey, ne bileyim, elimden geldiği kadar anlatmaya çalıştım.

Düşünce özgürlüğü, düşüncenin özgürce ifade edilmesine geldiğimizde, Türkiye’de Cumhuriyet kurulduğundan bugüne değin düşüncelerin özgürce ifade edildiğini söyleyebilmek

mümkün değil. Söyleyen insanlar mutlaka bunun bedelini öde-
mişler. Ama hangi alanda olursa olsun, bu ister sosyalist, ko-
münist kesimde veya demokrat kesimde olsun, isterse siyasal İslam'da veya muhafazakâr veya faşist cenahta olsun herkes belirli zamanlarda bedel ödemiş. Ama en fazla ve her dönemde bedel ödeyenler hep sol kesim olmuş bu da bir gerçek. Bu durumu nasıl değiştirebiliriz, nasıl daha ileriye taşıyabiliriz? Düşüncenin özgürce ifade edilmesi birçok insanı rahatsız edebilir ama dayatma yapılmadığı sürece, birilerine baskı oluşturmadığı sürece herkesin düşüncesi dinlenmeli, karşı görüş de ifade edilebilmeli. Buna uygun ortamlar yaratılabilmeli, özellikle gençler arasında bu ortamları çok daha yaygınlaştıracaklarıdır. Ben kendimi bildim bileli, yani lisede bile veya ortaokulda bile okurken, öğretmenim söylediğine veya müdürün söylediğine karşı bir şey söyleyeniz; "Sus niye konuşuyorsun, otur yerine!" falan diye azar işitirdik. Yani tartışma kültürünü o zamandan beri vermiyorlar insanlara. Üniversite yıllarına geldiğimizde de aynı şeylerle karşı karşıya kaldık.

Mesela, kaldığım bütün yurtlardan atıldım ben. Sonuçta o dönemdeki uygulamalara karşı çıktığım için, müdürle tartıştığım için. Birçok sorun vardı ama en basit şey, mesela fare var yurttan, yatakhane fare çıktı. Biz takip ettik fareyi öldürüp, müdürün kapısına astık fareyi, çünkü müdür bizi hiç dinlemedi. "Kim yaptı bunu" deyince, tabii çıkıyorsunuz ortaya, "ben yaptım" diye. Anında benim ilişğim kesildi, o yurttan da atıldım. Ankara'da, Demiryolları Yurdu'ndaydım, oradan atıldım. Hakkaten fare kaynıyordu, yani çok kötüydü, insanlar geceleri uyuyamıyordu. Bu talep bir düşünce özgürlüğü konusu değil ama en azından bir talep yani bir hak arama mücadelesi idi. Bu talep bile yerine gelmeyince, eylem kaçınılmaz oluyordu.

Mazlum-Der (İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği) üniversitelerde insan hakları ihlallerini ve AKP iktidarı dönemine kadar üniversitelerdeki hak ihlallerini, gün gün raporlamışlar. Her olayı yazmışlar hemen hemen. Benim de adım geçiyor orada. Rapora baktığımda işte Tahsin Yeşildere düşüncelerini ifade etti diye olumsuz sicil verildiğini ifade ediyor. Birçok insana olumsuz siciller verilmiş. Üniversitede Fuat Sezgin bir araştırma yapmış, İslami düşünce ile ilgili iyi yorumlar yapmış ve bu hocanın üniversite ile ilişkisini kesmişler, atmışlar. Profesör bu adam, tabii üniversiteden atılınca aynı şimdi bizim üniversiteden atıldığımızda yurtdışına giden arkadaşlarda olduğu gibi o da yurtdışına gitmiş. Görüşü ne olursa olsun, bir akademisyenin üniversiteden atılmaması gerekir.

Barış Akademisyenleri Davasından

Üniversiteden atılmadan bahsedince, KHK ile işlerinden edilen akademisyenlere ilişkin düşünceleriniz nelerdir?

Her dönemde birtakım baskı unsurlarının oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu sadece üniversite değil konuşulan düşünülen alanlarda; nerede basında, nerede sanat ve edebiyatta, bilimde... Sanat üzerine de baskılar oldu. Tayyip Erdoğan'ın Kars'taki heykele ilişkin konuşmaları aklımızda. Biz ona da sahip çıktık Öğretim Üyeleri Derneği olarak. Sanatçı Mehmet Aksoy'a sahip çıktık. "Böyle sanatın içine tüküreyim," gibi laflar etti Tayyip Erdoğan. Ne olursa olsun, herkesin fikirlere, sanata, kültüre saygı duyması gerekir.

Bu süreçte ÜNİVDER başkanı olduğum dönemde, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde yaşanan olaylara da müdahil olmuşum. Onu da sizlere anlatmadan geçemeyeceğim. Üniversite tarihine kara bir leke olarak geçecektir. Belki de AKP'nin ilk müdahalesidir üniversiteye. Belki FETÖ'cülerin üniversiteye ilk müdahalesi bu şekilde, acımasız bir biçimde başlatılmıştı. İhalelerde yolsuzluk, çete kurma gibi suçlamalar ile Yücel Aşkın tutuklanıp, genel sekreteri ile birlikte hapse atıldı. Şimdi Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD) Başkanı olan, dönemin Rektör Yardımcısı, Ayşe Yüksel Hoca ve başkalarının yargılandığı bir dava idi. Nihal Saban Hoca ile birlikte Van'a gittik duruşmalara müdahil olduk. Yıl 2005'ti sanırım. Rektör Yücel Aşkın tutuksuz yargılanıyordu. Biz üniversitenin misafirhanesinde, göl kıyısında kalıyorduk. Yücel Hoca bizi lojmanına akşam yemeğine davet etti. Lojman müthiş göl kıyısında, şato gibi yapılmış, yüksek tavanlı, birkaç katlı neyse, devletin yatırımı tabii ki. Yücel Hoca tarihi eserlere de düşkün, evin her

tarafında tarihi eserler bulunuyordu ve hepsinin kayıtlı olduğunu söyledi.

Hakkında tıbbi alımlarda yolsuzluk, fişleme ve tarihi eser kaçakçılığı gibi suçlamalar olduğunu söyledi. Örgütlü çete kurmak, bunlara ek olarak. Yücel Hoca hakkında önce imzasız bir mektup ile suç duyurusu yapılmış, YÖK incelemiş ve hiçbir yolsuzluk saptamamış. Ama daha sonra özel yetkili bir savcı ki daha sonra FETÖ'cü olduğu ortaya çıktı, Rektör ve Genel Sekreterin yargılanmasını sağladı. O duruşmada, güvenlikten sorumlu eskiden olağanüstü hal döneminde orduda görev yapmış emekli olunca da üniversite güvenlikten sorumlu amir yapılmış kişinin Vali emri ile üniversitede çalışan herkesin akademisyenler de dahil fişini tuttuğunu öğrendik. Gelen gidenler gün tarihleri ile kim başörtülü, kim değil, kim namaza gidiyor, kim içiyor vb. her şeyi dosyalayıp, bir nüsha valiye, bir nüsha ordu komutanına, bir nüsha da rektöre veriyorduk diye anlattı. Biz şok olduk Nihal Hoca ile gerçekten. Rektör bize bu bilginin doğru olduğunu ama vali ve komutan emriyle yapıldığını söyledi. "Ben alıp dolaba kilitliyordum dosyaları." dedi. O dönem çok etkili olan AKP Genel Başkan Yardımcısı, bakanlık da yapan Van Milletvekili Hüseyin Çelik'in bir operasyonu gibi gelmedi de değil...

Ne yazık ki Genel Sekreter hapis yatmaya dayanamadı, intihar etti. Ondan sonra Yücel Hoca Van'dan ayrıldı, emekli oldu. Tutuksuz yargılandı. Yıllar sonra o özel savcı FETÖ'cülükten tutuklandı. Biz bir iki davaya müdahil olduk. Basına duyurduk mahkemede konuşulanları. Uzun yıllar sonra hepsi beraat ettiler. İşte, işte o dönem FETÖ'cülerin üniversiteleri ele geçirme planlarından biriydi belki ve çok acı sonuçlanmıştı. Bu olay hatıralarıma, üniversiteye yapılan çok karanlık bir müdahale olarak

geçmiştir. AKP zaten kurduğu bütün üniversitelere gerek personel gerekse akademik olarak kendi kadrolarını yerleştirmiş, köklü üniversiteleri de bu şekilde tahribatlar yaparak, yavaş yavaş ele geçirmiştir. KHK'ler AKP'nin bu anlamda çok işine gelen bir hukuk dışı uygulama olmuştur.

Tarihsel olarak baktığınızda her dönemde akademide kıyım yaşanmış. En sonuncusu da KHK'larla geldi. 15 Temmuz 2016'daki acayip ve daha hâlâ tartışılan, bir senaryo ürünü olduğu söylenen bir tuhaf darbe girişiminden iki gün sonra OHAL (Olağanüstü Hal) ilan edildi. OHAL ile beraber de kanun hükmünde kararnamelerle kamuda birçok değişik alanlardan insanlar ihraç edildi. Üniversiteler de bundan payını aldı. 15 Vakıf Üniversitesi kapatıldı ve 6081 öğretim elemanının, akademisyenin ihraç edildiğini görüyoruz. Burada Barış Akademisyenleri'nin önemli bir yeri var. Barış Akademisyenleri'nden öyle zannediyorum ki 481 kişi ihraç edildi. Özel üniversitelerden yine Barış İmzacısı olan yedi kişi ihraç edildi. İmzacı olarak 1121 imzacı vardı, ayrıca sonradan bin kişi daha eklendi buna. Hepsi hakkında soruşturmaların açılacağı söyleniyor. Henüz daha açılmayanlar da var. KHK ile hocalar hedef gösterildiler ve KHK ile YÖK ve rektörler hiçbir soruşturmaya gerek duymadan tek bir kişinin görüşü olarak yapıldı bunlar. Yani Türkiye'nin düzenini tartışmak gerekiyor esasında. Baktığınız zaman biz teokratik bir düzende miyiz, otokratik bir düzende miyiz? Demokrasinin olmadığını hepimiz biliyoruz artık. Tamamen faşizan bir düzen var ve hukuk dışı, yukardan alınan emir ile, kanun hükmünde kararnameyle hem üniversitelerden hem de diğer kurumlardan, FETÖ'cü adı altında da kamudan, bakanlıklardan bir sürü insan, tam sayısını bilmiyorum şu anda ama çok insan atıldı. Ama özellikle üniversite gibi önemli bir

kurumdan bu kadar sayıda insanın atılması üniversitelerin geriye doğru gitmesine neden oldu diye düşünüyorum. Bunların %65'i herhalde araştırma görevlileri. Geleceğin beyinleri yani. Bunlar tabii ki umutsuzluğa kapıldılar mutlaka, kanun hükmünde kararname ile atılınca.

Atılanlara rağmen üniversitede değişen bir şey yok. Bunu neye bağlıyorsunuz, yani üniversitenin bu tepkisizliğini?

Biraz önce söylediğim gibi üniversitelerin tamamıyla sessiz olması, baskı altında olduğunun açık bir göstergesidir. Üniversiteler, örneğin askeri rejimde askeri vesayet altındaydı, şimdi siyasi vesayet altında, dini vesayet altında bile diyebiliriz. Bugün eskiden olmadığı kadar güvenlik güçlerini üniversitede görüyoruz. Üniversitenin özel güvenlik güçleri var. Üniversitede ayrıca sivil polislerin cirit attığını da biliyoruz. Gerek öğrenciler gerekse de akademisyenler üzerinde muazzam bir baskı var. Oysa akademi mutlaka konuşmalı. Gerçekten üniversite niteliği taşıyan bir kurumsa üniversite ses çıkarır. En azından içerisinde ses çıkaracak hocaların olması lazım.

Maalesef hiçbir üniversitede bunu göremiyoruz. Vakıf üniversiteleri zaten belli bir misyonu yerine getirdikleri için onlardan ses beklemek mümkün değil. Ama devlet üniversitelerinden ses çıkmalıydı. ODTÜ'de öğrenciler ses çıkarıyor, öğretim elemanları orada da suskun vaziyette. Biz en son kurultayı ODTÜ'de yaptığımızda, Rektör'ün baskısıyla bizim kurultayın yeri değişti. Yeri değişince öyle uzağa atmışlar ki, bir kurultay için oraya gelmez öğretim elemanı, o kadar uzağa atılmış. Yani dolayısıyla elli kişiyle kurultay yaptık. Oraya gelen akademisyen arkadaşlar çok özverili ve yıllardır üniversite özgürlüğü için çalışan arkadaşlardı ama onlar da tedirgin bir durumdalar. Kurul-

ayda ne tartıştık, üniversitenin geleceğini tartıştık, üniversite-
deki sorunları tartıştık. Ona dahi gelemiyorlar, yani muazzam
bir baskı ve korku düzeni oluştu üniversitelerde. Biz
ÜNİVDER olarak üç dört kez değişik illerde, üniversite konfe-
rans salonlarında kurultaylar düzenledik. Türkiye'deki öğretim
elemanları derneklerinin ve Eğitim-Sen'in katılımıyla ve ko-
nuşmaların hepsi kitapçık haline getirildi. O dönemlerde bu sü-
reçteki gibi bir baskı, çekingenlik hiç ama hiç yaşanmamıştır.

Dediğim gibi, AKP yasalarda yaptığı değişiklik ve OHAL ile
birlikte üniversiteleri tamamıyla ele geçirdi. Yani işte olağanüstü
hal ile beraber üniversitelerde birçok şey değişti, ne değişti? En
basit olarak üniversiteyi ele geçirmek açısından rektör seçimleri
kaldırıldı, rektörleri Tayyip Erdoğan atıyor. Şimdi herkes Tay-
yip Erdoğan'ın işaretine bakıyor, devam edecek rektörler de
onun işaretine bakıyor. Bu çok mu önemli diyeceksiniz, o kadar
çok makam heveslisi ve despotik ruhlu insan var ki üniversitede,
o makama gelmek için olmadık şeylere evet diyecek. Siz de bi-
lirsiniz, bizde oturan makamı kimseye bırakmak istemezler.
İlle de ben rektör olayım diye ve rektör yardımcısı olmak için
birbirine madik atanlar da olabiliyor. Yani ispiyoncular oluşabi-
liyor, dedikodular çıkabiliyor. Üniversite dediğiniz kurum Tür-
kiye'nin yozlaşmış yapısından farklı bir kurum değil, orada da
büyük bir yozlaşma var. Rektörlüğü ele geçirdiği zaman üniver-
sitedeki bütün kurumları ele geçiriyorsunuz. Çünkü rektör ata-
maya yetkili, dekanın atanmasında yetkili, yüksekokul müdürle-
rinin atanmasında yetkili. Her dekanı atadığı zaman üniversite-
nin yönetim kurulunu da onlar oluşturuyor. Senatonun seçi-
minde de etkili oluyor. Atanan dekan kendisine göre yönetim
kurulu seçtiriyor, fakülte kurulu seçtiriyor, fakülte kurulu sena-
toya senatör seçiyor. Dolayısıyla şu anda devlet üniversiteleri,

vakıf üniversiteleri zaten ses çıkartmıyor, tamamıyla düzenin bu sistemin savunuculuğunu yapan, gerçekten üniversite demeye bin şahit kurumlar haline gelmiş durumda. Böyle bir yerden ses beklemek mümkün değil. Var olan demokrat olan veya sesini yükseltmek isteyen öğretim üyeleri de işinden olma kaygısıyla sesini çıkartamıyor. Bir kurumun üniversite olması için özerk ve demokratik olması şarttır ve akademik özgürlük olmazsa olmazdır. Bunlar yok şimdi.

ÇÖZÜM ARAYIŞLARI

Bu çember nasıl kırılır?

Çözümü konuşacak olursak, önce durumun çok iyi tespit edilmesi lazım. Şimdi bir rapor hazırlıyoruz, yüz yedi sayfalık bir rapor. Burada görülen, Tayyip Erdoğan'ın yaptığı en önemli şeylerden bir tanesi üniversite sayısını 72'den 216'ya çıkarması. Bunun 72 tanesi vakıf üniversitesi, geri kalanı devlet üniversitesi. Her ilde hatta ilçelerde üniversite kuruldu. O yöredeki siyasa-sallaşmayı bunlarla sağladı. Kendi siyasi görüşündeki insanlara iş olanakları yaratmayı ve siyasi örgütlenmeyi il ve ilçe bazında yaymaya doğru götüren bir yapı esasında. Baktığınız zaman 2002'den 2018'e üniversite sayısı artıyor ve onunla beraber de en çok öğretim görevlisi sayıları artıyor, üniversitelerde. Bu ne demektir, yeni açtığınız üniversitelerde öğretim üyesi yok, yani profesör yok, doçent yok, doktor öğretim üyesi yok.

Doktorası olmayanlara ders verdirtiyorlar

Doktorası olmayanlara ders verdiriyorsunuz. Yani üniversiteyi bitirmiş olan herkes üniversitede ders verebiliyor. Öğretim

görevlisinin tanımı budur, ona da üniversitenin yönetim kurulu karar verir. Dolayısıyla dışarıdaki bir avukata, bir tabibē, diş hekimine, veteriner hekime üniversitede öğretim görevlisi kadrosu verilerek üniversitedeki eğitim öğretim açığını kapatıyorsunuz, akademisyen açığını. Hatırladığım kadarıyla devlet üniversitelerinde %250 artıyor, vakıf üniversitelerinde %450 artıyor öğretim görevlisi sayısı. Bu ne demektir, akademisyenlerin boşluğunu öğretim görevlileriyle dolduruyorsunuz. Tayyip Erdoğan istedi diye oldu, işte orada üç dört bin artış var. Şimdi altı bin küsur akademisyen atılıyor. Bu açığı kapatabilmek için doktor öğretim üyesi kadrosuyla üç binlik bir artış sağlanıyor. Yani hemen doktorası olanları öğretim üyesi yaptılar, hiçbir kriter de aranmadı, yani araştırmaları var mı, ne kadar ulusal uluslararası yayını var, hiçbir kriter olmadan birdenbire atandılar. Hatta rektör atamalarında bile. Biliyorsunuz üç yıllık profesör olma şartı gerekiyordu, Tayyip Erdoğan kendi elemanlarını atasın diye rektör atama kriterlerini bir haftalığına değiştirebildi. Cerrahpaşa Üniversitesi'ni İstanbul Üniversitesi'nden ayırdı ve sonra Cerrahpaşa Üniversitesi'ne ahabap çavuş rektörü atamak için ki damadının arkadaşı olduğu da söylendi, bir de İzmir Dokuz Eylül'dekini atamak için üç yıllık profesör olma kuralını değiştirdi. Profesör olması yeterli dedi, onları atadıktan sonra tekrar üç yılı geri getirdi. Yani böylesine vahim bir durum ile, endişe verici bir durum ile karşı karşıyayız ve kendi görüşleri doğrultusunda yasalar çıkaran bir ortamla karşı karşıyayız.

Üniversitelerden KHK ile atılan insanlarda tabii ki umut kırılıyor. Ben atılmadım ama mecburen emekli olmak zorunda kaldım, Rektör Alemdaroğlu ve faşist yardakçı Dekan Ahmet Altınel'in Anabilim Dalı'mıza baskıları, mobbing uygulaması nedeniyle. Anabilim Dalı'mızın internet bağlantısını iki sene

kestiler, bir üst kadroya atanacak öğretim üyelerine, sırf benim yüzümden profesörlük, doçentlik kadrosu vermedi, yardımcı doçent kadrosunu vermedi. Doktorasını bitirmiş arkadaşın işine son verdi, mikroskopları aldı, depremde hasar görmüş binayı, sadece bizim Anabilim Dalı binasını onarmadı. Biz karda kışta soğuk havalarda uygulama yaptık öğrencilerle, öğrenci uygulama mikroskoplarımızı elimizden aldılar, uygulama yapamadık. Bence benim bu zorunlu emekliliğim de bir atılmadır sonuçta, onun psikolojisini üzerimden atamadım yıllarca. Birdenbire işsiz kalıyorsunuz, boşluğa düşüyorsunuz. Ben tabii ki ayrılmak istemedim ama yükseltmeleri gelmiş doçent profesör olacak arkadaşları engelliyorlar bir sürü olumsuzluk anabilim dalı üzerinde. Bu arkadaşlar dekan rektör ile görüşmeler yaptıklarında açık açık, “o oradan gitmeden size hiçbir şey vermeyiz, böyle gider bu durum” diyorlar. Üzerinizdeki bu baskıyı kaldırabilir misiniz? Bu nedenle emekli olmayı istedim. Ben ayrılır ayrılmaz tüm olumsuzlukları anabilim dalından kaldırdılar tabii.

Bu arada olumsuz sicil almışım, dört soruşturma açılmış aleyhimde. Bunların hepsinden cezalar aldım ama hepsini de idari mahkemeye taşıdım ve kazandım. Ama yıllar geçti. Emekli olduğum için emekli maaşım var ama bu önemli bir şey değil. Öğrenci ile beraber olmak, onlara bir şeyler anlatabilmek, doktora öğrencilerle asistanlarla tartışmak, ne bileyim kongrelere gitmek, araştırma yapmak, bir öğrenciye yardımcı olmak falan. Bu güzelliklerden mahrum kalıyorsunuz, bu sizi birdenbire boşluğa itiyor. Tabii meslek örgütünde çalışmam ve diğer sivil toplum örgütlerinde olmam benim o hızımı kesmedi daha da hızlandırdı beni. 2013’te tekrar üniversiteye geri döndüm, kaç sene sonra, işte on sene sonra... On senelik bir boşluğum var... Şimdi nereye geleceğim buradan, kanun hükmünde kararname ile

atılmış olan arkadaşlar mutlaka üniversiteye dönecekler ama bu ne zaman olacak? Ona bir zaman koyabilmek çok zor.

On yıllık bir üniversite ayrılığı yaşamış biri olarak, bugün kanun hükmünde kararname ile üniversiteden ayrı bırakılan öğretim üyelerine ne gibi bir tavsiyeniz olurdu, ne yapmalılar sizce?

Çok zor, tabii ben böyle bir tavsiyede bulunmam; çünkü KHK ile atılan arkadaşların çoğunluğu genç arkadaşlar. Bir umut bağlamış üniversiteye girmiş, akademik yapıyı yeni içselleştirmeye çalışmış bir arkadaş ve özgürce düşündüğü bir barış metnine imza atıyor. Çatışmanın, Türkiye'nin demokrasisine ve siyasi yapısına olan etkilerini tartıştıktan sonra böyle bir imza metni ortaya çıkmış. Uyarıcı niteliği var, barış talebi, üniversitenin görevi budur zaten. Uyarıcı bir nitelik yani, "çatışmayı durdurun, çatışma ile bir yere varılmaz, çözüm süreci gelsin" diyor. Buna bizler, gençler imza atarken bu amacı güderek imza attı. Yani barış istediği için attı. Oradaki kelimelerin o kadar önemi yok. Yani orada, "devleti suçladınız, devlet katliam yapıyor denmiş" deniyor savcılık iddianamesinde falan. "Yok oradan talimat aldınız, yok buradan talimat aldınız" diye suçluyor savcı. Bu savcının fikri tabii, böyle bir şey söz konusu değil. Sonuçta böyle bir imza metni çıkmış bu metni imzalayan kişiler bilinçli hiçbir kimseye biat etmeyecek bilim insanları. Hele de ondan bundan talimat alabilecek bir yapıda olmayan nitelikli bilim insanları. Hepsinin özgeçmişine bakılabilir. Dolayısıyla çok iyi niyetlerle, sağduyuyla ve akademisyenin yapması gereken uyarıcı bir adım olarak hareket edildi. Çünkü akademisyen doğruları hiç kimseden çekinmeden söyleyebileceği bir kurumda çalışıyor yani üniversitede. Akademik özgür-

lg iselletirenler nitelikli akademisyenlerdir. Bir söylem veya imza herkesin hoşuna gidebilir veya gitmeyebilir ama niversite biat etmez, söyler, konuşur. İktidardakilerin hiç hoşuna gitmeyebilir ve gitmediği de belli zaten; çok bağırıp çağırıldı, talimatlar verildi. Ama bu demek değildir ki bir suç ilenmitir, bundan dolayı yargılamaya gidilsin, üniversiteden atılsın... Bu tamamıyla siyasi rejim ile bağlantılı bir durum ve hatta en kötüsü de biliyorsunuz birçok ilde ilçede evler basıldı, bilgisayarlara el konuldu, gözaltına alınan akademisyenler oldu. Onların yaşadığı travmayı silmek gerçekten zor. Bir akademisyenin intihar ettiğini de biliyorsunuz.

Şimdi bunlar kıymetli beyinler, üniversiteden atılsalar da değişik alanlarda kendilerini ifade edebilirler, kendi mesleği ile ilgili bitirdiği fakülte ile ilgili i bulabilirler. Özel birtakım Şeyler de yapabilirler. Örneğin Mersin’de “Kültürhane”yi kurdu arkadaşlar, orada kendi emekleriyle geinebiliyorlar ve orada belli bir düzen kurabildiler ama bu nereye kadar gidebilir bilmiyorum. Yabancı dil biliyorlar, yabancı dil dersleri verebilirler ama hiçbir zaman umutlarını kırmamaları lazım, mutlaka bu mücadeleyi sürdürebilme alanlarında, sivil toplum örgütleri, demokratik kitle örgütlerinde mücadele etmeleri gerekir. Dayanımayı arttırmak için dayanışma kademelerinde görev almaları, toplanmalarına katılmaları, yine dediğim gibi demokratik ilerici kuruluşlarla iletişime geçmeleri gerekir. Belki yeni birtakım demokratik kitle rgt oluşturmada bir araya gelmeleri, yani safları sıklatırmak, mücadeleyi birlikte yapabilmek, daha geniş kitlelere yayılarak bu mücadeleyi daha üst noktalara taşımak gerektiğini düşünüyorum. Umut hiçbir zaman kırılmasın. Tabii ki 1402’likler atıldıktan on on be sene sonra göreve döndüler niversiteye. Onlar için de biz yeterince mücadele veremedik. O dönemlerde

askeri vesayet askeri baskı olduğu için konuşan ğretim üyesine baskılar vardı.

Ancak 1989 yılında, işte biz derneğimizi kurarak cevap vermiştik. Değışik yerlerde toplanıldı evlerde toplanıldı, Mlkiyeli-ler Birliğı'nde toplanıldı, bazen otuz kişi olduk bazen yetmiş kişi olduk bazen seksen kişi olduk. Dernek kurulacak denildiğı anda otuz kişiye dşmiştük çünkü dernek kurduğunuz anda fişleni-yorsunuz, devlete gidiyorsunuz, belgelerinizi veriyorsunuz ve o rejime karşı örgütlenmiş sayılıyorsunuz. Üniversite derneğı bile olsa askeri darbe ürünü YK yasında “ğretim elemanın bir derneğı ye olmak için rektör izni alması gerekir” diye madde vardı ve bizler bu dernek yeliğı için rektörden izin talebinde bulunmuştuk. Ancak ben bu dilekçeyi yazmadan ye oldum, bunu belirtmek isterim. Bazen derneğin ye dosyasına bakıyo-rum eski üyeliklere ilişik rektör izinleri var birçok arkadaşın dos-yasında. Ama o dönemde izin vermeyen rektörler de oldu. İzin için başvurmak istemeyen çekinen akademisyenler de oldu maa-lesef. O zaman birileri bu süreçte yer almaktan imtina ettiler. Bu baskılardan dolayı kimse fişlenmek istemiyor, görünmek de istemiyor. Bizim basın toplantılarında bile eskiden önde duranla-rın artık arka cephede durduklarını görüyoruz. Onları suçluyor muyum hayır, kesinlikle değil. Yani bu böyle bir süreç, kendisini koruma altına alıyor ister istemez. Dolayısıyla endişelenmeden, umudu kırmadan mücadeleyi yükseltebilmek için birbirimizle dayanışarak, şu anda üniversitede olan veya benim gibi emekli olmuş, birlikte mücadele verdiğimiz arkadaşlarla beraber olarak. Örneğin bizim derneğin biraz daha gençleşmesi gerekiyor, bu akademisyenlerin bizim dernek gibi kurulmuş derneklere gelme-leri, orada demokratik mücadeleyi yükseltmeleri gerekiyor. Bu-nun gibi kendi yaşamlarını da sürdürebilecek iş alanlarına da ba-

karak tabii. Onların kamuda görev alması süreçte mümkün değil, özel üniversiteler de almıyor, özel sektör de alırken imtina ediyor. Dolayısıyla kendi işlerini kurma gibi bir durum ortaya çıkıyor. Bu da çok zor tabii, kolay değil. Yani katılıyorum ben buna ama arayış içerisine girmeleri gerekir.

ÜNİVDER olarak KODA'ya (Kocaeli Dayanışma Akademisi) sağladığınız önemli katkıları biliyoruz. Türkiye'de KHK'lıların kurduğu diğer dayanışma akademileriyle, okullarla bağlantılarınız var mı, ÜNİVDER olarak?

ÜNİVDER - KODA'nın birlikte yürüttüğü "Hayat Bilgisi Okulu" isimli Avrupa Komisyonu'nca desteklenmiş proje tamamıyla KODA'nın üretimi idi. Ancak bizim köklü bir dernek olmamız, projenin hayata geçmesini sağladı. Bu süreçte başta Kuvvet Lordoğlu Hoca, dernek yönetim kurulu toplantımıza katılıp proje hakkında bilgi verdi bizlere. Yönetim kurulundaki arkadaşlar zor süreci bildikleri için tartışmasız kabul ettiler ve proje hayata geçti. Bu aşamada da Yücel Demirer, Güven Bakır-ezer arkadaşlar da özveri ile çalıştılar gerçekten.

ÜNİVDER bu süreçle ilgili bir komisyon oluşturdu. Hatta bu komisyon ilk çalışmasına Mersin Kültürhane'deki arkadaşları davet etmişti. Orada çok güzel bir görüşme oldu, gelecekte ne yapılabilir şeklinde. O dayanışmayı sağlıyoruz ama bugün KODA var, yarın nereye gidecek KODA, o konuyu da oturup hep beraber tartışmanız lazım. Bu süreci daha ileri götürecek misiniz? Genişleyebilecek misiniz? Yani belli bir dönem sonra eğer fazla bir şey üretemediğiniz takdirde oralarda da yıpranmalar oluyor. Aynı şeylerin Mersin'de de yaşandığını söyledi arkadaşlar, bir kısım dayanışma girişimleri kapandı herhalde veya aktif değiller. Bir bölümünde katılımın az olduğu söyleniyor. Dolayı-

sıyla belli bir ylgınlık oluyor tabii, bu böylesine belirsiz bir yaşamın içinde olmak bireyin yorulmasına ve ylgınlığına yol açabiliyor. Buna engel olmak lazım. Şu aşamada en çok düşündüğümüz şey özellikle yabancı üniversitelerin Türkiye’de üniversite açması. Örneğin Viyana Üniversitesi’nin Türkiye ayağını açması. Türkiye statüsüne bağlı olur mu olmaz mı bilemiyorum, yani azınlıkların özel okul açması gibi. Onlara izin var, kendi dillerinde eğitim öğretim yapma hakları da oluyor. Yasalara iyice bakmak lazım. Örneğin Almanya’dan veya değişik yerlerden üniversitelerin Türkiye’de şubelerini açarak KHK ile işlerinden olmuş akademisyenlerin, KHK ile uzaklaştırılmış, ben atılmış da demek istemiyorum hak edilmeyen bir durum çünkü, orada görev almasını sağlamak. Mesela böyle bir düşüncemiz var dernek olarak, ben ilk defa Viyana ile bir görüşme yaptım. Orada arkadaşlarım var benim ve hatta bir arkadaş da buraya İstanbul’a geldi bu konuyu yarın yine görüşeceğim.

Siyasi iktidarın liyakatsiz ve kendi görüşündeki insanları üniversitelere doldurmaları, üniversitelerde yaptıkları tahribatın Türkiye’deki bilimsel üretime ve üniversite eğitime verdiği hasar konusunda görüşünüz nedir?

Bu hasarlara ilişkin pek çok örnek var. Ankara Siyasal Bilgiler’de yaşadık Barış Ünlü davası, Bilgi Üniversitesi’nde Zeynep Sayın’ın dersinde bir öğrencinin gizlice yaptığı ses kaydı nedeniyle görevine son verilmesi. Bunun gibi daha birçok üniversitede, Mersin’de bir öğretim elemanına soruşturma açıldığını biliyoruz, tişörtü üzerindeki yazıdan dolayı. Kocaeli Üniversitesi’nde Onur Hamzaoglu’nun yaşamış olduğu olay, araştırmasından dolayı geçirdiği soruşturmalar. Yani, baktığınız zaman zaten buraya böyle kademe kademe gelindi. Ona karşı üniversi-

teler çok ses çıkarabilseydi o konularda, belki üniversitelerin yani “barış akademisyenleri” olayının bile yaşanması söz konusu olmayabilirdi. Üniversite hep sessiz kaldı. Yani dersinde veya-
hut sınavda barış süreci ile ilgili soru sorduğu için Barış Ünlü soruşturuldu, dava açıldı. Bunun tartışması kadar doğal bir şey olamaz üniversitelerde. Ermeni Meselesi konusunda konferans-
lar yaptırılmadı biliyorsunuz, Boğaziçi Üniversitesi’nde yapıla-
madı ki önemli bir karardı. Bunlara hep sessiz kalındı. Bu baskı-
lar, dersin sınavın konusuna kadar karışmalar dolayısıyla gerçek bir üniversite bu baskı ile işlevini yitirmiş oluyor.

Sizin dediğiniz gibi bu kadar çok üniversiteyi açmaları, yasa-
ların ve yönetmeliklerin keyfi değiştirilmesi, atama niteliklerinin düşürülmesi, ahabap çavuş ilişkisine dayalı atamalar, yabancı dil sınavı hırsızlıkları gündemde. Otuz bine yakın yabancı dil sınav sahtekârlığı dosyası vardı, ÜAK (Üniversitelerarası Kurul) bir komisyon oluşturmuştu. Otuz bin dosya! Öğretim elemanı sayı-
sı o zaman doksan bin falan veya yüz on bin diyelim. Yüz on bin kişide, yani yüzde otuzu hemen hemen, intihal yapmış yabancı dili hırsızlıkla almışlar. ÜAK bu dosyaları incelemeye almıştı. Biz de dernek olarak saptadığımız yabancı dil sınav hırsızlığı olayını tüm bunları YÖK’e, ÜAK’a bildirdik. Bu tespitler son on on beş yıl içinde yaşanmış ve bunlar sadece yabancı dil için olan-
lar. Bir de intihaller var, bilimsel intihaller. Şimdi en son mesela ben geçen Twitter’da gördüm, birisi Google’dan çeviri ile Türkmen diline çevirdiği bir makaleyi Türkmenistan’da bir der-
gide yayınlamak için göndermiş oradaki bir dergiye yayınlansın diye ve yayınlanmış. Sadece deney olarak yapmış bunu ve “işte üniversiteler bu durumda” diyor. Bu noktaya gelmiş işler artık.

Artık bazı firmalar bazı şirketler kendi üzerlerinden akade-
mik dernek kurup bilimsel olduğu iddia edilen dergiler yayınlı-

yor. Kongreler konferanslar yapıyor her alanda, siz de buraya gönderiyorsunuz eserlerinizi, işte kongrede tebliğ edilmiş oluyor. “Guvenplus” diye bir şirketin kurduğu İstanbul Bilim ve Akademisyen Derneği adı altında paravan bir dernek, sahte yayınlar, kongrelerle binlerce akademisyeni yükselttiler. Bunları para karşılığı yaptılar. Kongreleri hep Kocaeli’de bir otelde oluyordu veya oluyor gibi gösterildi. ÜAK ve YÖK’e bu derneği, şirketi bildirmemize rağmen uzun yıllar bu sahteciliğe göz yumuldu. Bu dernek şimdi yok belki ama girin Google’da görebilirsiniz. Her alanda yayın yapan, yabancı dilde hem de dergileri var, kongre konferanslar düzenliyorlar sormayın. Dolayısıyla artık üniversite niteliğini yitirmiş durumda, ahbab çavuş ilişkisi ile doktor olanlar doçent olanlar, doktor öğretim üyesi, doçent olanlar, hatta profesör olanlar var. Büyük kentlerde de aynı uygulamalar ile üniversiteleri niteliksiz hale getirdiler. Yani üniversitenin geleceği gerçekten çok zor. Bu konuda bir çözüm süreci üretilemez diye de düşünmemek lazım. Her dönem böyle yıkımlar olmuştur. Ama düzeyi yükseltebilecek nitelikli insanlar var Türkiye’de, yeter ki onların bu konuya girmesi de eğilmesi olanaklarının yaratılması lazım. Bu da siyasi iktidarlarla olabilecek bir olay. Yani bugün üniversite üzerindeki bu dayatmacı siyasi sistemin değişmesi şart.

GELECEĞE DÖNÜK PLANLAR

Öğrencilik yıllarınızdan bu yana sosyal faaliyetler içerisindesiniz. Bahsettiğiniz gibi Türkiye yine çalkantılı bir sürecin ortasında. Tahsin Yeşildere olarak önümüzdeki yılları nasıl değerlendirmeyi planlıyorsunuz? Neler yapmayı planlıyorsunuz?

Dediğiniz gibi yaşamım boyunca bir şeyler yapmaya çalıştım. Genelde toplumun gelişmesi için çalıştım. Hem mesleki alanda mesleğim ve mesleğimin kapsadığı alanlarda, hem üniversiter hem de siyasi ve toplumsal alanlarda bir şeyler yaptım, yani bir şeyler yapmadan duramıyorum. Ben bütün bu çalışmalarımı birçok arkadaşım ile birlikte yapabildim. Onların ekip çalışmasına verdikleri değer, bana verdikleri değer ile yaptığımız işler toplumun gelişmesi, mesleğimin gelişmesi açısından çok yararlı şeyler oldu. En azından gelecek nesillere örnek olma çabası da vardı. Bu bir toplumsal mücadele örneği olmalı. Yılmadan birlikte dayanışma ile neler yapabiliriz tartışmalıyız. Gelecek için güzel şeyler yapabilmeliyiz, eşit yaşam için çevre için doğa için insanlar, hayvanlar için neler yapabiliriz. Bunları tartışmaları yapmalı çözümler üretilmeliyiz. Bunlar da demokratik kitle örgütlerine sahip çıkarak, içinde yer alarak oluyor. Maalesef, bireysel olarak etkiniz sınırlı kalıyor. Ayrıca belki benim yaptığım hatalardan biri olmuştur; siyasete hep uzak durdum, “siyaset üstü çalışıyoruz ve tüm politik yapıyı eleştirme hakkımız var” diye düşündüm ve öyle de yaptık yıllarca. Aslında sonradan bu sorunların çözümünde en az sivil toplum kadar parlamenter mücadelenin de önemli olduğunu gördüm. Eğer gelişmiş nitelikli bir toplum için çalışacak bireyler, gençler siyasete soyunmazlarsa siyasal alan işe yaramaz kişilere, bir sürü çapsıza kalabiliyor ve geline nokta gördüğümüz gibi her alan için ortada. Belki en çok üzerinde durmamız gereken konu bu olabilir; bunu unutmamak önemli.

KHK ile işinden edilmiş akademisyen arkadaşlar için ilk olarak ne olduğunu hissetmek zordu mutlaka, bir şok içindeydiler bence ve internet ortamındaki yazışmalarda bunu hissediyordum. Duygusal yazışmalar, “birlikte mücadeleye devam, aka-

demokratik etmez, üniversiteler bizindir, tekrar üniversiteye döneneğiz” gibi morallerimizi yükseltici tartışmalar, yazışmalar yapılyordu. Ama 1402’likleri görmüş o ortamı bilen akademisyenler bu kıym sürecinin nelere mal olabileceğini hissediyor ve görüyorlardı. İşte bu süreçte hemen önerdiğim şey dayanışmayı yükseltebilecek ve tüm uzaklaştırılanları bir çatı altında toplayıp ilerde ortak projeler ile kaynak üretmelerini sağlayabilecek bir vakfın kurulması oldu. Hiç ilgi görmediği gibi çok kişi buna şiddetle karşı çıktı. Kapitalist sistemin bir aracı olarak görüyorlardı vakfı. 50.000 TL’ye vakıf kuruluyordu, o zaman yazışmalar oluyordu, mesela “ben 1.000 lira vermeye hazırım, hemen maaşımı alır almaz katkı sağlayacağım” diyenler olmuştu. Benim gibi elli kişi 1000’er lira verebilirdi ve vakıf 50 bin liraya kurulabilirdi. Bu vakıf Avrupa Komisyonu projelerine başvurabilir belki bir üniversite kurma girişimi bile ilerde olabilirdi. İlk aşamada projeler ile birçok işsiz kalmış akademisyen dostu emeği karşılığı bir destek sağlanabilirdi. Kitap çevirileri, kitap baskıları ile sosyal dayanışma alanları kurabilirdik.

Hatta benim o zaman söylediğim daha önemli bir konu da, bu vakfı kuranlar KHK ile atılmamış, emekli olmuş, demokrat arkadaşlar olabilirdi. “Üniversite bile kurabilir bu arkadaşlarımız ilerde” dedim, bunu bile sağlayabiliriz. Belki kurslar açabiliriz, yabancı dil kursları açabiliriz, değişik alanlarda üniversite hazırlık kursları açabiliriz. İşinden edilmiş arkadaşlara KHK ile uzaklaştırılan arkadaşlara bir iş olanağı yaratabiliriz diye yazdığım halde, konuştuğum halde hiç kimse yanaşmadı. Onlar kooperatif kurulum dediler. Yani vakıf yerine kooperatif. Maalesef onu da başaramadık ve dayanışma akademileri kurulması, bazılarının yeni bir dernek kurmaları ile bugünlere gelindi hemen hemen herkes dağıldı. Davalarda dayanışmalar oldu ve bu süreç de bitti.

Elimizde ÜNİVDER var, BİRARADA derneği kuruldu, o var, daha başka dernekler de kurulsun, dayanışmayı sürdürebiliriz ama dernek yetmez. Mesela ÜNİVDER'in en son tüzük değişikliği yapılırken ÜNİVDER Tüzüğü'ne iktisadi işletmeyi de kurabiliriz diye, dayanışma sandığı falan, bunları önerdim. Bazı arkadaşlar, "ne gerek var" dedi o zamanlar. Ama bu tüzükte yine de o değişiklikleri yapabildik. İşte bu sonradan çok işimize yaradı. KODA ile beraber yaptığımız projede vergi numarası istediler, bilmem ne istediler. Derneğin bu tüzük değişikliği gerçekten işe yaradı bu süreçte. Yani dayanışmayı artırıp değişik fikirlerin bir araya gelmesini sağlayarak çözüm önerileri sunarak nasıl yapabiliriz, bu süreci nasıl aşabiliriz, nasıl yönetebiliriz birlikte tartışmamız gerekir. Sağlığımız elverdiği sürece bu mücadelenin içinde olacağız ve çözümlere yönelik hepimiz düşüncelerimizi dile getirmeliyiz. Yeni fikirler üretmemiz lazım, bazen absürd de olsa konuşmamız lazım. Birbirimize anlatıyoruz, birbirimizle konuşuyoruz, birbirimizin bilgisini yüceltiyoruz. Mesele bu değil yani, mesele hem arkadaşlara iş sahası açmak, onların hem beyinlerindeki o bilgilerin aktarılmasını, onların o bilgilerle yaşamasını sağlamak, daha ileriye gitmesi konusunda olanaklar yaratmak. Yani onların umudunun yeşermesini sağlamak gibi işler yapmamız lazım. Karşılıklı tartışma kültürü olan yerleri bulursanız, tartışırsanız doğruyu buluyorsunuz. Bir kere halkın arasına girdiğinizde onlar ile konuştuğunuz zaman, "ya şu kadar akademisyen atıldı" dediğinizde, "nereden atıldı?" diyor, "üniversiteden atıldı" diyoruz, "yok canım niye atsınlar?" diyorlar. Barış İmzacıları'ndan haberleri bile yok insanların, anlatamamışız anlatamıyoruz kendimizi. Zaten basın verirken taraflı verdiği için toplum işin gerçeğini de bilemiyor.

Uzun zamandır Türkiye’de düşünce özgürlüğü için mücadele ediyorsunuz. “Bir adım ileriye gidemedik hatta geriye gittik. Yoruldum artık, bu memlekette bir şey olmaz!” dediğiniz oluyor mu?

Hayır hiç olmadı. Ben düşünce özgürlüğü nerede olursa olsun, düşüncenin özgürce ifade edilmesi konusunda mücadeleme devam edeceğim. Ama ne olur, ne yaparız düşüncemiz el verir mi, gücümüz el verir mi? “Sonuna kadar mücadeleye devam,” dedim hep ve hemen hemen bu alanlarda her yerde oldum bugüne kadar. Ve bıkmadan, yılmadan mücadeleyi yükselterek özgürlükler, demokrasi, insan hakları için, eşit, sivil bir anayasa için laik demokratik bir ülke için mücadeleye devam etmeliyiz hep birlikte.

Mücadele içinde, çeşitli örgütler içerisinde geçen hayatınızda zorluklarla karşı karşıya kaldınız. Sizinki gibi bir hayata niyetlenen genç bir arkadaşınıza önerileriniz ne olurdu?

Ne gibi bir öneride bulanabilirim bilmiyorum ama bir kere bu mücadeleye gönül veren kişilerin süreci içselleştirmesi lazım. Bunun kendisi için yapılan bir şey değil de Türkiye’nin geleceği için yapılan bir şey olarak görmesi lazım. Kendisi de çok şeyi kazanacak tabii, ben de çok şey kazandım. Kaybettiklerim de oldu, mesela bana “ya senden aile babası olmaz” falan gibi böyle şeyler söyleyenler oldu. Çünkü nerede bir şey olsa ben orada oluyorum. Eşim de bana her zaman “ya, her yere gitmek zorunda mısın?” diye sorar. “Biraz da hayır demeyi öğren” der. Ya, şimdi hayır çok kolay, hayır diyebilirsiniz. O zaman belirli süre kendinizi çekerseniz bu mücadeleden her yerden kopuyorsunuz ister istemez. Tabii mücadelelerin içine girmeden önce kendinizi de iyi geliştirmek zorundasınız bu da birçok kitap

okuyarak, tartışarak toplumsal sorunlara yönelik siyasal, sosyal, sanatsal tüm toplantılara, kongre ve konferanslara ilgi duymak, katılmakla yani kendinizi geliştirmekle oluyor. Bir de öyle bir noktaya geliyorsunuz ki belli bir zaman sonra, hayır demenin kendinize yakışmadığını görüyorsunuz. Yani hakikaten önemli bir işiniz vardır, sağlık, ailevi bir sorun vardır gidemeyebilirsiniz ama oraya gidebilecekken hayır diyorsanız, bu sizin kendi içsel değerlerinize aykırı olur.

Birtakım şeyleri ihmal ediyorsunuz tabii ister istemez yaşamınızda. Bir kere çok okusunlar çok kitap okumaları gerekir, gazete takip etmeleri gerekir. Eğer dil biliyorlarsa ki mutlaka bir iki dil gerekir, yabancı literatürü, dergileri, gazeteleri, internet sitelerini takip etmelerinde çok çok fayda var. Hele bilim insanları için bu kaçınılmaz. Yani Türkiye'nin geleceğinde daha o kadar çok tartışılacak şey var ki, yani bu bozulmuş düzenin tekrar inşa edilmesi konusu var. Burada herkesin oturup topluca fikir üretmesi gerekir. Bu ülkede her şey, güzellikler kendiliğinden oluşmayacak, bu gerçeği görmek lazım. Yeni gelebilecek birtakım siyasilere bağlı kalmamalıyız. Eğer demokratik çoğulcu bir sistemin oluşmasını düşünüyorsak hepimizin yapacağı çok iş var, özellikle gençlerin. Yani kendi geleceğini kuracak o gençlerin artık bizlerden çok fazla bir şey beklememeleri gerekir diye düşünüyorum. Çünkü biz yıllardır çalışıyoruz ve geldiğimiz nokta işte, soruyu sordunuz düşüncenin özgürce ifade edilmesi konusunda istenilen noktaya geldik mi, hayır daha da gerilere gittik. Ama bunun mücadelesini vermemize rağmen gerilere doğru gidiyoruz, bu durum umudu kırmamalı.

Artık baktığınız zaman benim birlikte olduğum arkadaşlarım ile gerek üniversite mücadelemizde, gerek toplumsal siyasal mücadelemizde çok çok iyi şeyler yaptık. Bazen yanlışlarımız da

olmuştur. Ama birlikte ürettik. Hatırlarsınız yıllar önce “sürekli aydınlık için bir dakika karanlık” eylemi böyle bir tartışma ortamında ortaya çıktı. Birdenbire çıktı yani. Hiç kimse oraya ve düşünerek ben bunu yapayım diye gelmedi, meslek örgütlerinin olduğu bir toplantıda; “Arkadaşlar bu karanlığa nasıl dur diyeceğiz?” tartışması yapılıyordu bir anda bu konu ortaya atıldı tartışıldı ve kabul gördü. Sonra tüm topluma yayıldı. Her gece tüm Türkiye’de 21:00’de bir dakika süreyle ışıklar açıldı kapatıldı. Ondan önce Boğaziçi Üniversitesi’nin, Robert Koleji’nin bir sosyal tesisi var. İlk toplantıyı orada yapmıştık, Türkân Saylan falan da katılmıştı. Orada fazla bir sonuç çıkmadı bir bildiri yayınlandı. O bildiriye hep beraber imza attık ama meslek örgütleri toplantısında birisinden çıktı o fikir ama kimden çıktı tam olarak hatırlamıyorum, onu geliştirdik. Sürekli aydınlık için bir dakika karanlık eylemi hakikaten önemli bir eylemdi, hatırlayanlar vardır. Yani birdenbire Türkiye’deki toplumun dikkatini çekti. İşte “her şey güzel olacak” bir çocuktan çıktı biliyorsunuz. Demek ki yani fikir üreten, bir şeyler yapabilecek konumda olan bir toplum var, bir gençlik var. Bunları bir araya getirecek demokratik kuruluşların olması gerekir. Bu alanların örgütlülüğünü sağlamak gerekir. Tek başına bireysel olarak gerek kanun hükmünde kararname ile uzaklaştırılan arkadaşlar, gerekse Türkiye’de şu anda Türkiye’nin geleceği açısından fikir üreten kafa yoran gençlerin bir araya geleceği platformların oluşturulması lazım diye düşünüyorum. Bunu kim yapabilir, yani işte dayanışma örgütleri yapabilir. Örneğin KODA daha çok gençleri toplayabilir. KODA’nın daha ileriye gitmesi konusunda onların sahip çıkması sağlanabilir. Biz dernek olarak yapabilmeliyiz. Yani bizim gibi kuruluşların bu gençleri bir araya getirmesi gerekir. Yani ne bileyim, doğayı koruma ve çevre dernekleri olabi-

lir. Orada da çok büyük üretimler yaparak Türkiye'nin ekonomisinin gelişmesine katkı verebilecek kurumlar var, onların içerisinde olabilir. Bu şekilde de platformlar çok var yani, onların içine girip çalışmaları bence fikirlerini üretmeleri, birbirlerinin fikirlerinden yararlanmaları gelecekleri açısından daha iyi olabilir diye düşünüyorum.

Düşünce özgürlüğünün olmadığı ve insan hakları ihlallerini sıradanlaştığı ülkemizde bilim insanı olmak isteyen gençlere neler söylersiniz?

Eskiden tabii bu şekilde değildi yani, her ne kadar baskı da olsa düşüncenizi ifade edecek ortamlar vardı. Özellikle akademia bu çok daha rahattı. Mobbing uygulamaları baskılar bu son yıllarda iyice arttırıldı. Şimdi özgür düşünceye sahip bireylerin akademisyenlerin bulundukları alanda yaşayabilmeleri çok zor bir süreçteyiz. Attığınız bir twitten dolayı yargılanabiliyorsunuz. Eğer bir yanlış görüyor ve ifade ediyorsa genç bilimci, o anabilim dalının başkanı, bilim dalının başkanı veya bölüm başkanı ona karşı tavır alıp, "bu kişi benim işime yaramaz" deyip, üzerinde baskı oluşturabilirler. Üniversitenin olmazsa olmazı akademik özgürlüktür yani düşüncelerin her platformda özgürce tartışılması ve konuşulmasıdır. Ancak, bugün üniversiteyi yönetenler bu kavramlardan çok çok uzaktalar bu açık ve net gözlenmektedir. İşte bu nedenle özgür düşünen bir akademisyenin işi bu günlerde daha da zordur. Ama belli bir yere gelene kadar onlara susun da diyemem yani kendisine de yakıştırayabilir bunu. Mümkün olduğu kadar, üniversiteden uzaklaşmaması açısından dikkatli davranmasını, aynı zamanda ilkelerine sahip çıkmasını öneririm. Dolayısıyla iyi bir şey üretiyorsanız veya fikriniz varsa söyleyeceksiniz tabii her yerde. Mümkün ol-

duğu kadar da kendi düşüncesinde olan arkadaşlarla irtibata geçip orada kendisini ve çevresini güçlendirebilecek platformları oluşturmada fayda var tabii. Ama “belli bir aşamaya geleyim ondan sonra konuşayım” dediğinde zaten iş işten geçiyor. Doçent falan oldun mu aradan geçen sekiz on yıl veya yirmi yıl seni o sistemin bir çarkı haline getirebiliyor. Aydınlık fikirli gençlerin üniversitede kalmaları gerekir, orada beş tane öğrenci kazandırsa bu topluma, bu aşamada yine güzel bir şey diye düşünüyorum. Yani yılmadan mücadeleye devam etsinler bence.

İnsan hakları ve demokrasinin geliştirilmesi konusunda sivil toplum örgütlerinin ülkemizdeki konumu ve etkileri nelerdir sizce?

Sivil toplum örgütleri demokrasilerde çok önemli ama şu anda demokrasi olmadığı için bizim gibi ülkelerde sivil toplum örgütlerinin fazla bir fonksiyonu olmuyor. Eleştirel anlamda baktığınızda hiçbir yerde yer almıyorsunuz. Biz birbirimize söylüyoruz, birbirimizi dinliyoruz ama örneğin İsveç’te kişi başına on sekiz sivil toplum örgütü düşüyor. Bizde belki de on sekiz bine bir sivil toplum örgütü düşüyor. Yani ne kadar geri kaldığımızın bir göstergesi zaten. Dolayısıyla demokrasi ne kadar gelişirse, demokratik kitle örgütleri, sivil toplum örgütleri, vakıflar işte sendikalar meslek örgütleri ne kadar gelişirse demokrasi de özgürlükler de o kadar gelişiyor. Örneğin dernekler üzerinde en son gelişme biliyorsunuz, eski dernekleri yok edebilme konusunda yaptıkları yasal düzenleme: TC kimlik numaralarının, üye kişinin bilgilerinin DERBİS’ten (Dernekler Bilgi Sistemi) dernekler masasına girilmesi konusu. Bu, derneğe üye olan herkesin fişlemesi anlamına geliyor. Böyle bir zamanda da hiç kimse fişlenmek istemediği için bizim gibi 1142 üyesi olan öğretim

üyeleri derneği şu anda yüz elli iki yüz kişi gibi görünüyor çünkü kimse kimliğini vermek istemiyor, öğretim üyesi bile olsa. Bu sivil örgütlerin gelişmesi önünde önemli bir engel bence ve bunu bilerek yaptıklarına inanıyorum.

Böyle korku düzeninin ve baskının olduğu yerde demokrasinin gelişmesi konusunda sivil toplum örgütlerine özellikle demokratik kitle örgütlerine çok görev düşüyor, her ne kadar fazla bir kıymeti olmuyor gibi görünse de demokrasilerin gelişmesini de sivil toplum örgütleri sağlıyor. Yeni dernekler açılsın mücadele verilsin çok büyük de etkisi var demokratik kitle örgütlerinin. Ama korkmadan yılmadan emek verecek insanlara ihtiyaç var.

Sanırım bu kapanış sorusu olacak, onca deneyiminiz ışığında ülkenin nereye doğru gittiğini düşünüyorsunuz?

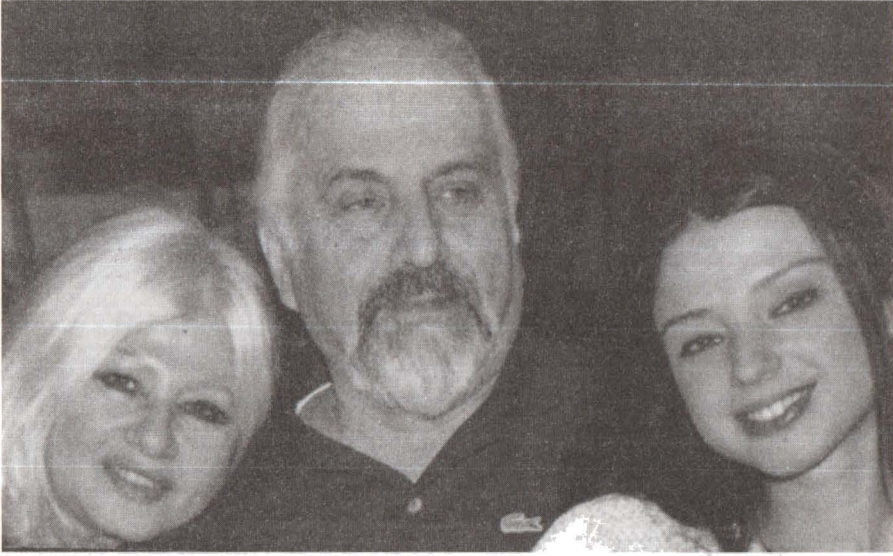
Onu ben bir bilebilsem. Vallahi şimdi çok kötü bir coğrafyadayız. İktidarın davası nedir bilmiyoruz ama o davanın bir İslami bir düzen, belki de şeriat düzeni olduğu konusunda bir tartışma var. Dolayısıyla onu kuruncaya kadar da ellerinden geleni yapacakları söyleniyor. İşte askeriyede en son yapılan değişiklikleri bu yönde yorumlayanlar var. Hani askerlik süresini kısaltıyorlar, paralı hale getiriyorlar, birtakım subayların ve astsubayların emekliye ayrılacağı söyleniyor falan. İşte yedi yüz binlik sayının yüz yetmiş bine düşürüleceği iddiası var. Orduyu zayıflatarak, kendi polis gücünü geliştirip ve yeni bir silahlı gücü oradan yetiştirmek, yani İran İslam Devrimi'nde olduğu gibi birtakım yerlere gidilebileceği de söyleniyor. Yani Türkiye çok badireler atlattı, darbeler geçirdi demokrasi hep bir yerlerde koptu, o kopukluklardan birini yaşıyoruz şu anda. Hep askeri darbe olacak değil şu anda sivil siyasi bir darbe var. Bunu nasıl aşarız, o kadar kötü bir coğrafyadayız ki ABD-İran savaşı geli-

yor mu gelmiyor mu onu bilmiyoruz, o bizi nasıl etkileyecek bilmiyoruz? Mutlaka etkileyecek, pazarlıklar vardır Amerika ile. İran ile bir çatışmaya girilir mi, girilmez mi bilemiyoruz. Irak Savaşı'nı engellemiştik, yaptığımız imza kampanyaları söyleşilerle falan Irak Savaşı'na girme konusu, parlamentoda engellenmişti. Ama Suriye'de o olmadı işte, yapılamadı ve Suriye baskınlığına girdi ülke. Şimdi bu aşamada Türkiye'yi bekleyen birçok tehlike var ekonomiden demokrasiye kadar yani.

Eğer çok iyi bir iktidar gelebilirse ki bugünkü sistemde tek adamın sözü geçerli olacağı için işte bu kişi önemli. Neden önemli gelen kişi, nitelikli bir siyasetçi olmalı, kendini değil ülkesinin geldiği bu durumu ekibi ile iyi değerlendiren bir yapıda olmalı. Geldiği zaman her alanda demokrasinin gelişmesinin önünü açabilmeli; özgürlükler, eşitlik adalet ile sivil bir anayasa ile parlamenter sisteme geri dönüşün sağlaması önemli. Ama bu geri dönüşte insan hakları, parasız eşit eğitim, eşit demokratik bir adalet sistemi, yani yargı bağımsızlığı, yasama, yürütme, yargı arasında denetim mekanizmalarını iyice geliştirebilecek bir yapıda olabilirse bu ülkenin önü açılabilir. Disiplinli, dirayetli, demokratik, ülkesini seven yapıda bir iktidar olursa iyiye dönüş olur.

Arzum, daha güzel yaşanabilir bir ülkemiz olması ve demokrasi, insan hakları, özgürlüklerin gelişmesi. Herkesin her bireyin, istediği her şeyi özgürce yaşaması, hiç kimsenin, hiçbir canlının ötekileştirilmemesi, yani çok renkli bir toplumun olması. Bu çok renklilikten çok kültürün çıkması, çok dilliliğin yerleşmesi, bu kültürlerin yaşanması, yaşatılması, herkesin bundan zevk alması, kimsenin kimseyi ötekileştirmedeği, özgür bir ülke, özgür demokratik bir üniversite en önemli taleplerim. Bu taleplerimi çözüm süreci döneminde Radikal Gazetesinin hafta sonları çıkan Radikal-2 ekinde dile getirmiştım. Tabii öncelikle sivil

eşitlikçi bir anayasanın inşası için Siyasi Partiler Yasası'nda değişiklik, Türk Ceza Kanunu'nda değişiklik olmazsa olmaz isteğim. Yani bir yol temizliği kaçınılmaz ve anayasa reformu ile beraber demokratik parlamenter sisteme geri dönüş en önemli taleplerim içinde tabii. Bunları yaparken ülkede yaşanan her sorunun, Kürt Sorunu da bunun içinde, yapıcı bir biçimde çözüme kavuşturulmasını, azınlıklar ve cinsel yönelimi farklı olanlara yönelik ayrımcı yaklaşımların sonlanmasını, hayvan, doğa, çevre hakları için iklim değişikliği konusunda duyarlı etkili önlemler alınmasını arzu ediyorum. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler bu talepler içinde çözüm bulabilir kanısındayım. Beni sabırla dinlediğiniz için sizlere candan teşekkürlerimi hem kendim hem de sevgili eşim ve kızım adına sunuyorum.

Eşim Aysun ve sevgili kızımız Zeynep Yeşildere

Türkan Saylan Hocam ile

ÜNİVDER ailesi ile birlikte kaybettiklerimizi anarken

Kayımlara karşı Diyarbakır'da eylemdeyiz

Boğaziçi Üniversitesi'nde eylemdeyiz

Akademisyenlere özgürlük için Çağlayan Adliyesi'ndeyiz

Nuriye ve Semih için Kadıköy Meydanı'nda eylemdeyiz

Özgür Arkadaşı uğurladık

Cumhuriyet Gazetesi'ne destek ziyaretinden

Cumhuriyet Gazetesi yazarları için adalet nöbetinden

Akademik Kırım Sergisi'nden

Gezi Parkı eylemlerinden

Demokrasi ve İnsan Hakları Mücadelesinde Bir Yaşam TAHSİN YEŞİLDERE

Türkiye'nin düşünce ve ifade özgürlüğü mücadeleleri ile dolu tarihinde, bu bağlamda gösterilen faaliyetlerin görünürlüğü genellikle sınırlı kalmıştır. Resmi söylemin hegemonyası altında marjinal kılınmak istenmiş düşünce ve ifade özgürlüğü alanına ilişkin eldeki yazılı malzeme son derece sınırlıdır.

Prof. Dr. Tahsin Yeşildere ile yapılan sözlü tarih görüşmelerini içeren bu kitap, bir yandan Türkiye'de hak mücadelelerine verilen emeğin görünür kılınması, diğer yandan bu tecrübenin yazılı hale getirilerek gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla üretilmiştir.

Kocaeli Dayanışma Akademisi – Hayat Bilgisi Okulu – Düşünce ve İfade Özgürlüğü Sözlü Tarih Atölyesi katılımcılarınca sorulan sorularla yürütülen çalışmanın bir diğer amacı, Prof. Yeşildere'nin akademik ve mesleki alanda yürütmüş olduğu özgürlük ve demokrasi mücadelesinin “söz ile söylenen tarih”i üzerinden ezilenlerin ve ayrımcılığa maruz kalanların sesine kulak verilmesidir.

Kocaeli Dayanışma Akademisi

Hayat Bilgisi Okulu

Düşünce ve İfade Özgürlüğü Sözlü Tarih Atölyesi